

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΊΔΡΥΜΑ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΟΜΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η ΚΗΠΟΤΕΧΝΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΝ 19^ο ΚΑΙ 20^ο
ΑΙΩΝΑ. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ»**

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΣΚΟΥΦΙΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
ΤΖΙΟΥΒΕΛΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ
ΧΟΥΛΙΑΡΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ**

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ: ΜΠΟΥΡΜΠΑΧΑΚΗ ΑΣΠΑΣΙΑ

ΑΘΗΝΑ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2009

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστούμε θερμά την εισηγήτρια και καθηγήτρια μας κκ. Ασπασία Μπουρμπαχάκη για την ευκαιρία που μας έδωσε με την ανάθεση του θέματος αυτού να εμβαθύνουμε στην κηποτεχνία της Ελλάδος τον 19^ο και 20^ο αιώνα και κυριότερα στην Κηφισιά.

Ευχαριστούμε τον υπεύθυνο γεωπόνο της Ανθοκομικής Έκθεσης κ. Νίκο Θυμάκη, τον υπεύθυνο γεωπόνο του Άλσους Κηφισιάς κ. Σπύρο Ζαφειράτο, τον γεωπόνο του Άλσους Κεφαλαρίου κ. Πέτρο Βαχαμήδη, τον προϊστάμενο κηπουρό του Άλσους Κεφαλαρίου κ. Γεώργιο Παναγιωτόπουλο, τον υπεύθυνο του Δημοτικού Φυτωρίου κ. Σωτήρη Νικολαΐδη, τον υπεύθυνο γεωπόνο του Ζαπτείου κ. Δημήτρη Νικολάου και την υπεύθυνη γεωπόνο του Εθνικού κήπου κ. Μπαργιάννη για τα στοιχεία και την βοήθεια που μας παρείχαν για την παρούσα εργασία. Ευχαριστούμε τον κ. Αποστολίδη Παύλο και τον κ. Μπαλτατζή, κάτοικοι της Κηφισιάς, που μας έδωσαν συνεντεύξεις για τους κήπους των επαύλεων τους. Επίσης ευχαριστούμε την διευθύντρια Κηποτεχνίας και Πράσινου του Δήμου Κηφισιάς κ. Χαρά Μέντη, τον διευθυντή του Πεδίου του Άρεως κ. Τσότρα, την διευθύντρια Ιστορικού Αρχείου Μπενάκη κ. Κατερίνα Τσελίκη και την υπεύθυνη του Συλλόγου Προστασίας Κηφισιάς κ. Κατερίνα Λυγκώνη.

Τέλος, ευχαριστούμε την κ. Πετρούλα Κολόκα που συνεργάστηκε μαζί μας σε ειδικά θέματα της μελέτης, η οποία αντιπροσωπεύει την πρώτη μας εργασία σε επιστημονικό επίπεδο. Γι' αυτό ελπίζουμε στη σχετική επιείκεια κρίσεως και αξιολογήσεως, όσον αναφορά την πληρότητα, ακρίβεια και χρησιμότητα της.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Η ΚΗΠΟΤΕΧΝΙΑ	
1.1 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΗΠΟΤΕΧΝΙΑΣ	
1.1.1 ΓΕΝΙΚΑ.....	5
1.1.2 ΑΡΧΑΙΟΙ ΧΡΟΝΟΙ.....	6
1.1.3 ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ.....	9
1.1.4 ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ.....	11
1.1.5 ΑΠΩ ΑΝΑΤΟΛΗ.....	13
1.1.6 ΑΜΕΡΙΚΗ.....	14
1.2 ΟΙ ΡΥΘΜΟΙ ΤΗΣ ΚΗΠΟΤΕΧΝΙΑΣ	16
1.2.1 ΓΑΛΛΙΚΟΣ ΡΥΘΜΟΣ.....	16
1.2.2 ΑΓΓΛΙΚΟΣ ΡΥΘΜΟΣ.....	19
1.3 Η ΚΗΠΟΤΕΧΝΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	21
1.3.1 Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΠΟΣ	
1.3.1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	31
1.3.1.2 Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΗΠΟΥ.....	35
1.3.1.3 ΤΑ ΦΥΤΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΗΠΟΥ.....	45
1.3.1.4 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΗΠΟΥ.....	47
1.3.2 ΤΟ ΖΑΠΠΕΙΟ	
1.3.2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	49
1.3.2.2 Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΖΑΠΠΕΙΟΥ.....	52
1.3.2.3 ΤΑ ΦΥΤΑ ΖΑΠΠΕΙΟΥ.....	56
1.3.3 ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΟΥ ΑΡΕΩΣ	
1.3.3.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	58
1.3.3.2 Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΤΟΥ ΑΡΕΩΣ.....	59
1.3.3.3 ΤΑ ΣΧΕΔΙΑ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΤΟΥ ΑΡΕΩΣ.....	65
1.3.3.4 ΤΑ ΦΥΤΑ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΤΟΥ ΑΡΕΩΣ.....	68
1.4 Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΝΟΣ ΚΗΠΟΥ	
1.4.1 ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΕΝΟΣ ΚΗΠΟΥ.....	69
1.4.2 ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΕΝΟΣ ΚΗΠΟΥ.....	71
1.4.3 ΤΟ ΣΤΥΛ ΕΝΟΣ ΚΗΠΟΥ.....	72
1.4.4 Ο ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ΕΝΟΣ ΚΗΠΟΥ.....	73
1.4.5 Η ΕΠΙΛΟΓΗ ΦΥΤΩΝ.....	81
1.5 Η ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΕΝΟΣ ΚΗΠΟΥ	84
1.6 ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΠΟΥ ...86	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ	
2.1 ΓΕΝΙΚΕΥΜΕΝΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	
2.1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ.....	87
2.1.2 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ.....	90
2.1.3 ΦΥΣΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ.....	90

2.1.3.1	ΚΛΙΜΑ.....	90
2.1.3.2	ΕΔΑΦΟΣ.....	90
2.1.3.3	ΟΙ ΠΗΓΕΣ.....	91
2.1.4	Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΗΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ	
2.1.4.1	Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΝ 19 ^ο ΑΙΩΝΑ.....	92
2.1.4.2	ΤΑ ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΑ ΤΗΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ	94
2.2	ΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΚΗΠΟΙ ΤΗΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ.....	100
2.2.1	ΑΛΣΟΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ	
2.2.1.1	ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	103
2.2.1.2	Η ΑΝΘΟΚΟΜΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ.....	105
2.2.1.3	Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΑΛΣΟΥΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ.....	107
2.2.1.4	ΤΑ ΦΥΤΑ ΤΟΥ ΑΛΣΟΥΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ	112
2.2.2	ΑΛΣΟΣ ΚΕΦΑΛΑΡΙΟΥ	
2.2.2.1	ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	116
2.2.2.2	Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΑΛΣΟΥΣ ΚΕΦΑΛΑΡΙΟΥ.....	117
2.2.2.3	ΤΑ ΦΥΤΑ ΤΟΥ ΑΛΣΟΥΣ ΚΕΦΑΛΑΡΙΟΥ.....	118
2.2.3	Ο ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑΣ ΧΩΡΟΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ	
2.2.3.1	Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ.....	120
2.2.3.2	Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ.....	122
2.2.3.3	ΤΟ ΚΟΙΜΗΤΗΡΙΟ – Ο ΑΓΙΟΣ ΤΡΥΦΩΝΑΣ.....	124
2.2.4	ΤΟ ΠΑΡΚΟ ΗΡΩΩΝ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ.....	126
2.3	ΟΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟΙ ΚΗΠΟΙ ΤΗΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ	
2.3.1	ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΤΟΥ 1900-1970.....	129
2.3.2	ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΤΟΥ 1970 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ.....	171
2.4	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	
2.4.1	ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ.....	174
2.4.2	ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	179
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	181
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	183

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι ραγδαίες εξελίξεις της σημερινής εποχής, η τεχνολογική ανάπτυξη και οι κοινωνικές αλλαγές είχαν σαν αποτέλεσμα την αλλαγή του παραδοσιακού τρόπου ζωής. Η απομάκρυνση μεγάλου αριθμού ατόμων από την περιφέρεια και η κατεύθυνση του προς τα μεγάλα αστικά κέντρα, οδήγησε στην ταυτόχρονη απομάκρυνση τους από την φύση. Παράλληλα όμως οι περιορισμοί που επιβάλλονται από την σύγχρονη κοινωνία κάνουν επιτακτική την ανάγκη του ανθρώπου για το δικό του «πράσινο» χώρο. Η αύξηση του μεγέθους των πόλεων, περιόρισε τον ελεύθερο χώρο μεταξύ των κατοικιών. Έτσι ο διαθέσιμος χώρος που προορίζεται για κήπους έγινε ολοένα μικρότερος με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζεται με περισσότερο σεβασμό. Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα της Αθηνάς είναι η έλλειψη χώρων πρασίνου και χώρων αναψυχής. Αυτό φαίνεται από τις στατιστικές μελέτες που η αναλογία χώρου πρασίνου ανά άτομο είναι 2,55 τ.μ. στην Αθηνά ενώ στο Παρίσι 8,54 τ.μ., στην Ρώμη 9,00 τ.μ., στην Βιέννη είναι 20,00 τ.μ. και στην Ουάσιγκτον 50,00 τ.μ.

Η κύρια έννοια του κήπου στην αντίληψη των περισσότερων ανθρώπων ερμηνεύεται ως χώρος ανάπαυσης και αναψυχής. Είναι το λειτουργικό πλαίσιο και το αισθητικό συμπλήρωμα για το αστικό σπίτι ή την εξοχική έπαυλη ή ακόμα και για μεγαλύτερα συγκροτήματα κτιρίων.

Ανεξάρτητα από το μέγεθος και την έκταση του, ο κήπος πρέπει να κρίνεται και να αντιμετωπίζεται ως έργο τέχνης, που έχει όμως χρηστική σημασία και που στηρίζει την έμπνευση του σε ανάλογες εικόνες του φυσικού περιβάλλοντος, αλλά δομείται με ανθρώπινους κανόνες αρχιτεκτονικής σύνθεσης και χρωματικής αρμονίας. Η κατασκευή αυτής της σύνθεσης γίνεται κυρίως με φυτά τα οποία εξαρτώνται από βιολογικούς παράγοντες της εκάστοτε περιοχής οι οποίοι και θα καθορίσουν τον βαθμό ανάπτυξης και τον ρυθμό απόδοσης των διάφορων χαρακτηριστικών τους.

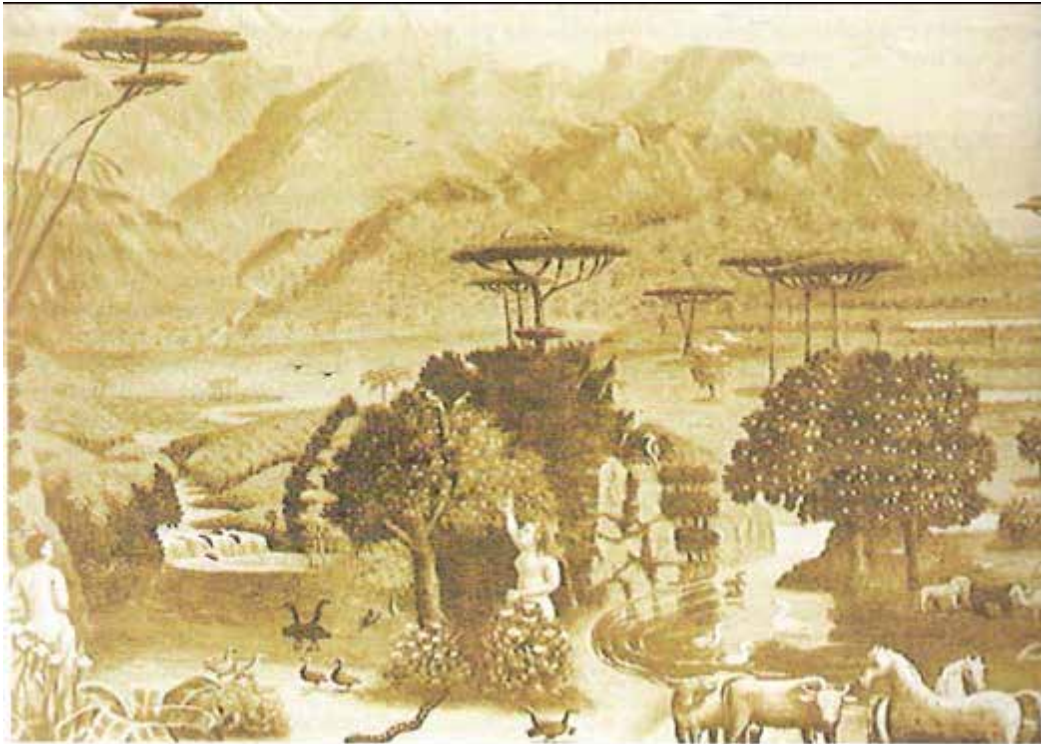
Το θέμα της πτυχιακής εργασίας που παρατίθεται παρακάτω είναι «Η Κηποτεχνία την Ελλάδα τον 19^ο και 20^ο αιώνα. Το παράδειγμα της Κηφισίας». Μέσα από την ιστορική ανάδρομη παρουσιάζεται η εξέλιξη των κήπων με το πέρασμα των αιώνων και γίνονται κατανοητοί οι ρυθμοί των κήπων που εφαρμόστηκαν στην Ελλάδα μετά την απελευθέρωση και ιδιαίτερα στην Κηφισιά. Στόχος της εργασίας πέρα από τα ιστορικά στοιχεία είναι να καταγράψουμε τους δημόσιους και ιδιωτικούς κήπους της Κηφισίας και να αξιολογήσουμε τις μεταβολές που έχουν επέλθει και τις διαφορές προτάσεις διατήρησης και αποκατάστασης των κήπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : Η ΚΗΠΟΤΕΧΝΙΑ

1.1 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΗΠΟΤΕΧΝΙΑΣ

1.1.1 ΓΕΝΙΚΑ

Η ιδέα του κήπου φαίνεται να πηγάζει αρχικά από την μυθολογία. Οι περισσότερες από τις θρησκείες συμπεριλαμβάνουν τον παράδεισο στην αρχή της δημιουργίας του σύμπαντος και στο τέλος της γήινης ζωή. Ο παλαιότερος κήπος θεωρείται ο κήπος της Εδέμ, ο οποίος περιγράφεται στη Γένεση σαν έναν κήπο φτιαγμένο από τον ίδιο τον θεό.

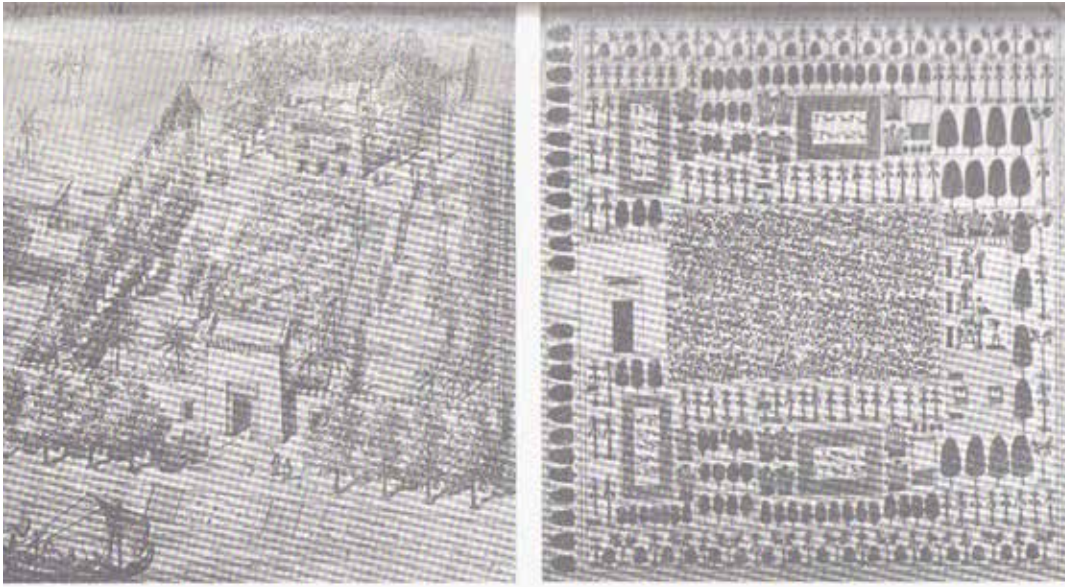

Εικόνα 1: Ο Κήπος της Εδέμ

Ο κήπος συνδέεται άμεσα με την αυγή του πολιτισμού, όταν οι προϊστορικοί άνθρωποι άφησαν σταδιακά το κυνήγι, σαν μέσο επιβίωσης, κι άρχισαν να καλλιεργούν παραγωγικά φυτά γύρω από τις πρώτες τους κατοικίες. Ο άνθρωπος χρησιμοποιούσε τα φυτά ως βασικό στοιχείο της καθημερινής διατροφής του, ενώ αξιοποιούσε τις θεραπευτικές τους ιδιότητες παρασκευάζοντας φάρμακα. Όταν πλέον οι βιολογικές ανάγκες του ανθρώπου ικανοποιούνταν από το εμπόριο, άρχισε να ανακαλύπτει τον καλλωπιστικό χαρακτήρα των φυτών.

1.1.2 ΑΡΧΑΙΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Στην Αίγυπτο, ο πρώτος γνωστός κήπος που είχε θρησκευτική, διακοσμητική και μορφωτική αποστολή διαμορφώθηκε και φυτεύτηκε γύρω στο 1500 π.χ., σε ένα τέμενος, στο Καρνάκ της Αιγύπτου, από το Νεούρ, αρχικηπουρό του Φαραώ Θούμη ή Θούθμωση του Γ'. Ενάμιση αιώνα αργότερα ο Αμένωφισ ο Δ' και η Νεφερτίτη, δημιούργησαν θαυμαστούς κήπους, γύρω από τους ναούς τους αφιερωμένους στο θεό Ήλιο. Αλλά και οι αξιωματούχοι των Φαραώ συνήθιζαν να δημιουργούν, κατά μήκος των καναλιών του Νείλου, μεγάλους κήπους με διπλή αποστολή: παραγωγική και διακοσμητική. Οι αιγύπτιοι βελτίωσαν τις αρδευτικές μεθόδους των Σουμέριων εκμεταλλευόμενοι της εποχιακές μεταβολές του Νείλου με τον καλύτερο τρόπο.

Εικόνα 2: Τοιχογραφία και σύγχρονη αναπαράσταση σπιτιού και κήπου κάποιου συγγενή της αυλής του Φαραώ.

Σε τοιχογραφίες που βρέθηκαν παρατηρείται η απόλυτη συμμετρία σε όλα τα στοιχεία του κήπου, από τα δέντρα ως τα αγάλματα. Τα φυτά φυτεύονταν σε μικρά ή μεγάλα τετράγωνα ή ορθογώνια ή σε δενδροστοιχίες ανοίγοντας το δρόμο για τα γαλλικά «παρτέρια». Υπήρχαν τετράγωνα ή ορθογώνια λίμνες που γέμιζαν από τα κανάλια του Νείλου. Εξαιτίας της έντονης επίδρασης των φυσικών φαινομένων, εγκαθίστανται κάθετοι φυτικοί φράκτες για την προστασία από τους ξηρούς άνεμους της έρημου και οριζόντια σκέπαστρα που περιόριζαν τις καυτές ακτίνες του ήλιου, σε συνδυασμό με τις μικρές ή μεγάλες δεξαμενές του νερού που αντιμετώπιζαν την υψηλή θερμοκρασία. Η χρήση της κληματαριάς για σκιά αποτελεί τον πρόδρομο της σημερινής πέργκολας. Την εποχή αυτή έχουμε και την χρήση των πρώτων φυτοδοχείων, στα οποία τοποθετούνται τριανταφυλλίες, γιασεμί και μυρτιές. Στους αιγυπτιακούς κήπους τα δένδρα που κυριαρχούσαν ήταν φοίνικες, ακακίες, λεμονιές, μπανανιές, ροδιές, συκίες, συκομουριές, βαλσαμόδεντρα, αρμυρίκια και κυπαρίσσια.

Στη Μεσοποταμία οι αρχαιολογικές έρευνες μας έχουν δώσει μια ιδέα του πλούτου των φυτών και των λουλουδιών, που διακοσμούσαν τους κήπους των

Ασσυριακών ανακτόρων (ΒΑ της Νινευή), τα οποία είχαν δημιουργήσει ο Σαρκών ο Β' (722-705 πχ) και ο διάδοχος του Σενναχειρίμ (705-681 πχ).

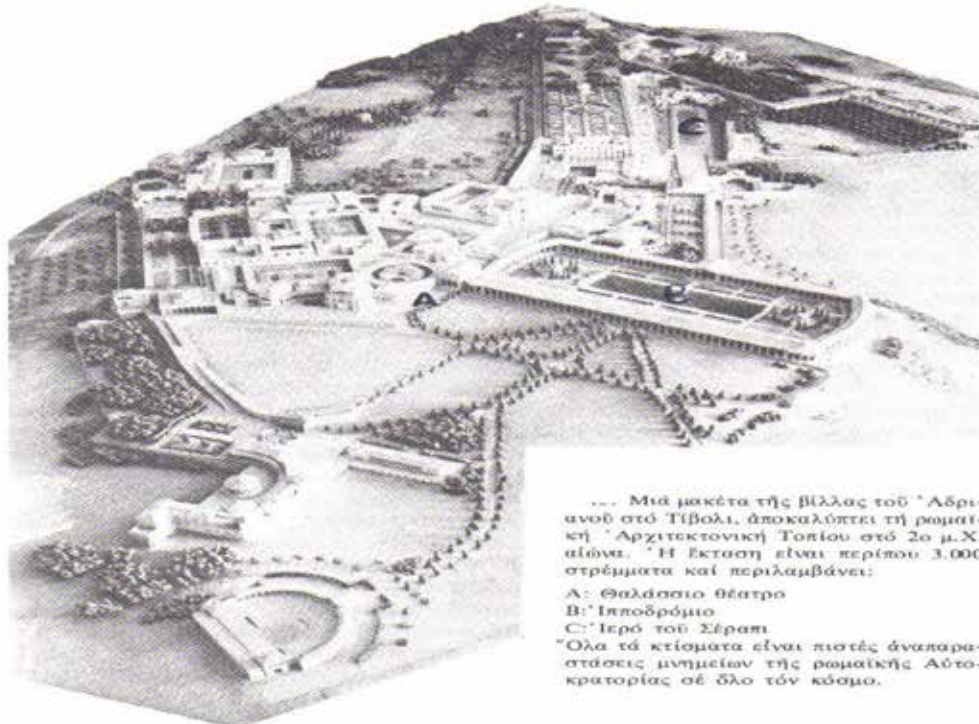
Οι πιο σημαντικοί στην αρχαιότητα ήταν οι κρεμαστοί κήποι της Βαβυλώνας, που είχε χτίσει και φυτεύσει, γύρω στο 605 πχ, ο Ναβουχοδονόσορ ο Β' για να τιμήσει την γυναίκα του Αμύθιδα. Η ύπαρξη του μνημείου αυτού (ένα από τα επτά θαύματα του αρχαίου κόσμου) ουσιαστικά δεν έχουν αποδειχθεί ποτέ γιατί δεν ανακαλύφθηκε ούτε μια πλάκα που να αναγράφεται κάποια μορφή πιστοποίησης του σχεδιασμού και της δημιουργίας των κήπων και οι αναλυτικές περιγραφές των κήπων προέρχονται από τους Έλληνες ιστορικούς. Σύμφωνα με περιγραφές του Στράβωνα, η φυτεμένη επιφάνεια δεν ξεπερνούσε τα 15 στρέμματα και αποτελείτο στην πραγματικότητα από πολλές αναβαθμίδες, που κάθε μια είχε την μορφή τεράστιας ζαρντινέρας. Το όλο συγκρότημα ήταν κατασκευασμένο από συμπαγή τούβλα και ανέβαινε μέχρι ύψος 90 μέτρων. Είχαν 21 ταράτσες η μια πάνω στην άλλη τις οποίες στήριζαν τοίχοι 7 μέτρων με αποτέλεσμα να είναι δυνατή η οπτική προσέγγιση της ερήμου. Τα κύρια φυτά που χρησιμοποιήθηκαν ήταν κυπαρίσσια, φοίνικες, ακακίες, αλμυρίκια, κέδροι, λευκές κ.α..

Εικόνα 3: Οι Κρεμαστοί κήποι της Βαβυλώνας

Η εμφάνιση των Περσικών κήπων αρχίζει στα μέσα του 7^{ου} π.χ. αιώνα. Οι Πέρσες αυτοκράτορες λάτρευαν την πολυτέλεια, έδειχναν αδυναμία στα δροσερά μέρη με πηγές και δέντρα. Τα παλάτια περιελάμβαναν κήπους διαμορφωμένους σε αυστηρά γεωμετρικά σχήματα, τους λεγόμενους «βασιλικούς κήπους». Οι κήποι αυτοί ήταν τόποι κυνηγιού, γιορτής, συγκεντρώσεων και ακροάσεων για τους βασιλείς και την αυλή τους. Κυρίαρχο δέντρο ήταν οι φοίνικες οι οποίοι ονομάστηκαν βασιλικοί. Ο Σπαρτιάτης Λύσανδρος μετά από επίσκεψη του στον Κύρο στις Σάρδεις, αναφέρει για τα ομορφότερα και συμμετρικότερα πάρκα, φυτεμένα με φοίνικες που σχημάτιζαν μεταξύ τους γεωμετρικά σχήματα. Η αρχιτεκτονική είναι εμφανώς επηρεασμένη από τους κήπους της Βαβυλώνας. Το μεγάλο πρόβλημα άρδευσης που εμφάνιζαν οι περιοχές της Περσίας, λύθηκε με την δημιουργία αγωγών που ξεκινούσαν από τα ψηλά σημεία των βουνών και κατέληγαν γύρω από τα χώρια και τις πόλεις.

Ο σχεδιασμός των πόλεων από τους Ρωμαίους χαρακτηρίζεται από το καθαρά πολεοδομικό σύστημα των κάθετων και οριζοντίων οικοδομικών τετραγώνων. Οι πλούσιοι Ρωμαίοι έκτιζαν επαύλεις με κήπους εσωτερικούς που ακολουθούσαν τις γραμμές των κτιρίων ενώ οι τοιχογραφίες αποκαλύπτουν πως στα περιστύλια των σπιτιών φυτεύονταν επιλεκτικά διαλεγμένα φυτικά είδη. Το μεγαλύτερο έργο της εποχής ήταν είναι η βίλα του Αδριανού ενώ υπήρξαν βέβαια και μικρότεροι κήποι όπως οι κήποι του Νέρωνα, του Λούκουλλου, του Μαικήνα, του Πλίνιου, του Τιβέριου, του Αύγουστου και του Πομπήιου που περιέβαλλαν τις πλούσιες βίλες τους στους ονομαστούς επτά λόφους της πόλης.

Εικόνα 4: Η Βίλα του Αδριανού- Αρχαία Ρώμη

Απλοί στη μορφή οι κήποι, πρόβαλαν τις μεγάλες τους γραμμές κυρίως στις πλαγίες των Ρωμαϊκών λόφων, όπου πλατιές αναβαθμίδες με ευθύγραμμους δεντρόφυτους δρόμους, διακοσμημένους με άνθη (βίγκα, βιολέτες, υάκινθοι, νάρκισσοι, ίριδες, ανεμώνες, βερβένες κτλ), θάμνους (μυρτιές, πικροδάφνες, πυξοί, βάγιες, τριανταφυλλιές κτλ) και πέργκολες με αναρριχώμενα φυτά (κισσοί, κλήματα, κτλ) έδιναν κάποιο χαρακτήρα στο φυσικό τοπίο. Τα δέντρα που χρησιμοποιούν (πλατάνια, λευκές, κυπαρίσσια, κουκουναριές, βελανιδιές, σφενδάμνια, πεύκα κτλ) και τα αλλά καλλωπιστικά φυτά αποφεύγουν να τα συνδυάσουν με τα παραγωγικά (λαχανικά, οπωροφόρα, αμπέλι), που τα καλλιεργούν σε κάποιο ακραίο τμήμα του κήπου.

Μικρός ή μεγάλος ο Ρωμαϊκός κήπος, που οι βασικές του γραμμές ήταν κανονικές και αρμονικές, πλουτίζεται σιγά-σιγά με διακοσμητικές κατασκευές και έργα τέχνης: αγάλματα, προτομές, περιστύλια, ναΐσκους, λίμνες, κρήνες, νυμφαία, θέρμες κ.τ.λ.. Ο Γάιος Μάττιος, φίλος του Αύγουστου, είχε για πρώτη φορά την ιδέα της διαμόρφωσης κανονικών σχημάτων από ψαλλιδιζόμενους θάμνους ή αιθαλή δέντρα.

Η Ρώμη είχε δημόσιους κήπους και πλήθος σκιερών δενδροστοιχιών που η

δημιουργία και η συντήρηση τους βασιζόταν στην εργασία των σκλάβων. Υπήρχαν εξειδικευμένοι εργάτες που ασχολούνταν με το κλάδεμα, αμπελουργοί και υπεύθυνοι για την συντήρηση σιντριβανιών, πισινών κ.α.. Τότε είχαμε και τη δημιουργία των πρώτων θερμοκηπίων. Μεγάλη ήταν η αδυναμία των Ρωμαίων στα εξωτικά και μη ιθαγενή φυτά, τα οποία εισήγαγαν και πουλούσαν σε υψηλές τιμές.

1.1.3 ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

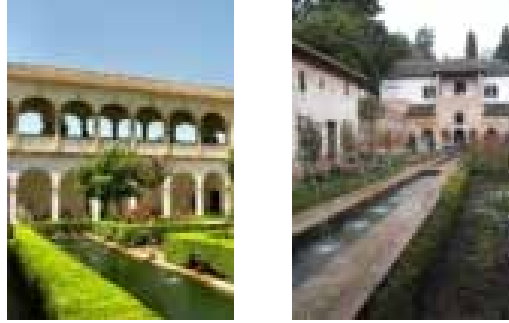
Την περίοδο του μεσαίωνα (500- 1700 μ.Χ.) οι άλλοτε περιτριγυρισμένες με πράσινο Ευρωπαϊκές πόλεις περιστοιχίζονται τώρα από υψηλά τείχη. Η αλλαγή αυτή οφείλεται στην ανάγκη των πολιτών για ασφάλεια από τις διαρκείς επιθέσεις ληστών και πειρατών. Αυτό επιβράδυνε την ανάπτυξη της κηποτεχνίας, λόγω του περιορισμένου ελεύθερου χώρου στο εσωτερικό των τειχών. Υπήρχαν μόνο μικροσκοπικοί κήποι με άνθη, λαχανικά και καρποφόρα δέντρα, τακτοποιημένα σε γεωμετρικά παρτέρια, ανάμεσα στα στενά όρια των εσωτερικών αυλών των μοναστηριών ή στο σκυθρωπό και τραχύ εσωτερικό των φεουδαρχικών πύργων, έδιναν εντούτοις κάποια στοιχειώδη διέξοδο στις αιώνιες ανάγκες των ανθρώπων.

Την περίοδο αυτή εμφανίζονται οι «κεντρικές πλατείες» της πόλης. Τα κυριότερα δείγματα είναι : η πλατεία του Αγίου Μάρκου στην Βενετία, η Πιάτσα ντε λα Σινιόρα στην Φλωρεντία και Πιάτσα ντε Κάμπο στην Σιένα.

Εικόνα 5: Η Πιάτσα ντε λα Σινιόρα στην Φλωρεντία

Ενώ η Ευρώπη, κυρίως η δυτική, προσπαθούσε να συνέλθει μετά και την καταστροφή της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, η Ισπανία γνώριζε τον πλούτο και την σταθερότητα της Αραβικής αυτοκρατορίας (13ος-15ος αιώνας). Οι Άραβες, είχαν μεγάλη αγάπη προς την φύση. Κατά την περίοδο της κατάκτησης της Ισπανίας αναπτύχθηκε μια αξιόλογη τεχνική πολυτελών κήπων, για τα ανάκτορα των Αράβων Χαλιφών, που έδωσε τους ονομαστούς ισπανοαραβικούς κήπους του Αλκαζάρ στη Σεβίλλη και της Αλάμπρα τη Γρανάδα.

Εικόνα 6: Κήποι στο κάστρο της Αλάμπρας στη Γρανάδα.

Πρόκειται για εσωτερικούς κήπους, χωρίς οπτική επικοινωνία με το γύρω τοπίο, διαμορφωμένους με απλά γεωμετρικά σχήματα: τετράγωνο, ορθογώνιο, τρίγωνο, κύκλος, σε εσωτερικές αυλές. Στους κήπους αυτούς χρησιμοποιήθηκαν συστηματικότερα, φυτά με έντονες χρωματικές αντιθέσεις (ίριδες μπλε, τριανταφυλλίες, νάρκισσοι, πικροδάφνες, κτλ) ή με ευχάριστα αρώματα (γιασεμί, γαριφαλιές, μενεξέδες, λεβάντες, γαζίες, μουσμουλιές, πορτοκαλιές, λεμονιές), ενώ το νερό που μέχρι τώρα ήταν στατικό, απέκτησε κίνηση και ελαφρύ θόρυβο, με τη διάταξη πλήθους λεπτών πιδάκων κατά μήκος στενών και μακριών διακοσμητικών καναλιών.

Αξιοθαύμαστο έργο αυτής της εποχής αποτελεί το τέμενος της Κόρδοβας. Αυτό είχε ανοικτό προθάλαμο την αυλή των πορτοκαλιών, όπου πάνω από 100 δένδρα πορτοκαλιάς ποτίζονταν με το παλιό σύστημα των τούβλινων καναλιών. Πάνω από τις πορτοκαλιές υψώνονταν φοίνικες. Η αυλή αυτή χρησιμοποιείται ακόμα και σήμερα από του κατοίκους.

Την εποχή εκείνη κατασκευάστηκαν πολυτελείς επαύλεις επηρεασμένες από την μαυριτανική αρχιτεκτονική και κηποτεχνία. Τα χαρακτηριστικά της μαυριτανικής κηποτεχνίας είναι: Η απόλυτη έλλειψη χλοοτάπητα και ανθέων, στοιχείων που ήταν αδύνατον να συντηρηθούν στο ξηρό και θερμό κλίμα της περιοχής. Αντί για αυτά, υπάρχουν μανόλιες, πορτοκαλιές, πυξάρια κλαδεμένα σε σχήματα και κυπαρίσσια ή τούγιες που σχηματίζουν ασπίδες. Η προσθήκη ζωηρότερων χρωμάτων γινόταν με τη φύτευση ανθοφόρων θάμνων, σε συνδυασμό με φυτά σε μεγάλα φυτοδοχεία. Όλες οι πλακόστρωτες επιφάνειες των κήπων ήταν στρωμένες με πολύχρωμα πλακάκια ή με σχέδια φτιαγμένα με λευκά και μαύρα βότσαλα. Τα μονοπάτια των κήπων ήταν τοποθετημένα λίγο ψηλότερα από τις πρασιές για να εξασφαλίζεται η αποστράγγιση τους και περιείχαν άμμο ως υπόστρωμα και πλακάκια ως επίστρωση.

Εικόνα 7: Η Αυλή των πορτοκαλιών που αποτελεί τον ανοικτό προθάλαμο του τέμενος.

1.1.4 ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ

Η κηποτεχνία ως τέχνη και επιστήμη αναπτύχθηκε κατά την αναγέννηση. Αναβίωσε τα κλασσικά ιδεώδη του Ελληνικού και Ρωμαϊκού πολιτισμού και επηρέασε όλη την Ευρώπη βάζοντας τα θεμέλια για την σημερινή ανάπτυξη της αρχιτεκτονικής τοπίου, χρησιμεύοντας σαν ενδιάμεσο στάδιο του αρχαίου και νέου κόσμου. Η αναγέννηση έφερε την ανανέωση και εξέλιξη της κηποτεχνίας, αρχικά στην Ιταλία, αργότερα στη Γαλλία και την υπόλοιπη Ευρώπη. Τα κύρια χαρακτηριστικά της εποχής εκείνης είναι το τέλος της απομόνωσης των ανθρώπων στα κάστρα και τους πύργους και η επαφή τους με το φυσικό περιβάλλον.

Εικόνα 8: Ο Κήπος Boboli, Χαρακτηριστικό παράδειγμα της τελευταίας περιόδου της Ιταλικής Αναγέννησης πίσω από το Pitti Palace της Φλωρεντίας με αγάλματα

Στην Ιταλία κατά το δεύτερο μισό του 15^{ου} αιώνα οι κήποι ξεπερνούν τα περιορισμένα όρια του περιβολιού των κτιρίων και αναπτύσσονται προοδευτικά στη γύρω έκταση, που οργανώνεται με βάση ένα ακριβές σχέδιο. Αργότερα αρχίζουν να γίνονται επαύλεις από τους πλούσιους ευγενείς, με κίνητρο την επίδειξη του πλούτου τους. Η αισθητική όψη, η καλλιτεχνική τελειότητα και η τεχνική αρτιότητα αυτών των δημιουργημάτων είναι αξιοθαύμαστη. Οι κήποι αυτοί προσέφεραν συχνά μόνο αισθητική απόλαυση και σχεδόν καθόλου χώρο για ανάπαυση και απομόνωση. Συχνά δε, βρίσκονταν πάνω σε πλαγιές λόφων έτσι ώστε να μπορεί να τους δει κανείς πάνω από τους τοίχους που τους περιέβαλλαν. Τα χαρακτηριστικά στοιχεία του ιταλικού κήπου είναι: α) τα διαφορετικά επίπεδα και β) το παρτέρι ή τον κήπο με τα γεωμετρικά ή υδάτινα σχήματα. Κυρίαρχο στοιχείο είναι τα αγάλματα, φτιαγμένα από φυσική πέτρα. Είναι η αρχή της χρήσης γλυπτών έργων στο τοπίο. Το κλάδεμα δέντρων και θάμνων για τη δημιουργία συμμετρικών σχημάτων και παρτεριών καθώς και η πραγματικά ευφυής χρήση των αγαμάτων είναι στοιχεία συνδεδεμένα με τους ιταλικούς κήπους. Οι κήποι των επαύλεων χωρίζονταν σε αναβαθμίδες που συνδέονταν μεταξύ τους με χαρακτηριστικούς συνδυασμούς σκαλοπατιών. Στους εξωτερικούς χώρους τοποθετούσαν αγάλματα και προτομές κατά μήκος των μονοπατιών, καθώς και μεγάλα φυτοδοχεία. Το νερό χρησιμοποιούταν με ιδιαίτερη ευφυΐα. Τα φυτά που δέσποζαν ήταν το ευώνυμο, το λιγούστρο, το κυπαρίσσι, ο κισσός και πολλά εξωτικά φυτά, τα πεύκα, οι βελανιδιές και οι καστανιές. Οι αειθαλείς θάμνοι (κυρίως πυξοί) και τα αειθαλή δέντρα, κυρίως κωνοφόρα (τάξος- ίταμος, κυπαρίσσια, κουκουναριές κτλ), αλλά και πλατύφυλλα (αριές, ελιές, βάγιες, κτλ) συχνά τα ψαλλιδίζανε. Ονομαστοί κήποι στην Ιταλία είναι οι : villa d' Este, villa Bagnaia, villa Aldobrandini, villa Medicis, villa Lante, που διατηρούνται σχεδόν όπως ήταν. Η τεχνοτροπία των Ιταλικών κήπων διαδόθηκε το 16^ο και 17^ο αιώνα στην υπόλοιπη Ευρώπη, αλλά εκεί που τελειοποιήθηκε ήταν στην Γαλλία.

Εικόνα 9: Η Villa Lante, Χαρακτηριστικό παράδειγμα της Ιταλικής Κηποτεχνίας

Στην Γαλλία αν και ανέπτυξαν δική τους τεχνοτροπία όσον αφορά τον κήπο, μερικά στοιχεία μεταφέρθηκαν από τον ιταλικό κήπο στις αρχές του 16ου αιώνα με σκοπό τον εξωραϊσμό των εξοχικών πύργων. Οι νέες κηποτεχνικές μορφές που έδωσαν το ύφος του κλασικού κήπου ήταν κυρίως οι ψαλλιδιζόμενες δενδροστοιχίες, τα περίτεχνα γεωμετρικά παρτέρια, οι λίμνες με τις ακίνητες επιφάνειες νερού και οι φυτικοί λαβύρινθοι. Το τοπίο της Β. Γαλλίας με το επίπεδο έδαφος και τις δασώδεις εκτάσεις υπαγόρευσε τη διαμόρφωση των γαλλικών κήπων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το πάρκο των Βερσαλλιών που σχεδίασε ο σπουδαιότερος κηποτεχνής της Γαλλικής Αναγεννήσεως ο Andre Le Notre(1613-1700).

Στην Αγγλία η κηποτεχνία ξεκινάει περίπου στο 1518-1558 μετά το τέλος του «πολέμου των ρόδων». Αρχικά ήταν επηρεασμένη από τους γαλλικούς και λίγο από τους ιταλικούς κήπους λόγω των επαφών της Αγγλίας με την υπόλοιπη Ευρώπη και κυρίως με τις δύο χώρες αυτές. Στους αγγλικούς κήπους δέσποζαν τα φαρμακευτικά φυτά, και οι ανθώνες σε γεωμετρικά σχήματα. Από το 1603-1625 και μετά η Αγγλική κηποτεχνία αρχίζει να αποκτάει τον δικό της χαρακτήρα. Οι κήποι αποτελούν προνόμιο των εύπορων πολιτών. Το 1620 δημιουργείται ο πρώτος βοτανικός κήπος της Αγγλίας και περιείχε 1600 ποικιλίες φυτών, θερμοκήπια και ένα πορτοκαλεώνα. Στα μέσα του 17ου αιώνα, αρχίζουν να αναπτύσσουν το ενδιαφέρον τους για την καλλωπιστική αξία των φυτών και τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα, δημιουργώντας τους «κήπους της αγροικίας». Το 18^ο αιώνα άρχισε να συντελείται η αλλαγή στο σχεδιασμό του Αγγλικού τοπίου από τον Lancelot Brown, που είχε πιο νατουραλιστική αντίληψη, με το ρομαντικό τοπίο να αντικαθιστά τον κλασικισμό. Ο Repton είναι αυτός που εισήγαγε την ιδέα του σύγχρονου αγγλικού πάρκου με τις μεγάλες εκτάσεις πρασίνου, τις συστάδες δέντρων και τις ελεύθερες καμπύλες γραμμές με τα ασύμμετρα σχέδια, τα οποία ανταποκρίνονται περισσότερο στο φυσικό τοπίο και επηρέασαν την αγγλική αλλά και την παγκόσμια παρκοτεχνία. Στην Αγγλία δημιουργήθηκαν και οι μεγάλοι λαβύρινθοι (maze) που διαμορφώνονται από ψηλούς θάμνους με πυκνή βλάστηση για να χάνεσαι και να αποπροσανατολίζεσαι.

Εικόνα 10: Glendurgan Garden in Cornwall- England

1.1.5 ΑΠΩ ΑΝΑΤΟΛΗ

Την περίοδο του μεσαίωνα σημειώνεται η μεγαλύτερη ακμή στην παρκοτεχνία και διαμόρφωση εξωτερικών χώρων στις χώρες της άπω Ανατολής. Οι κήποι «μινιατούρες» τις Ανατολής που οφείλονταν στον περιορισμένο χώρο είναι έντονα επηρεασμένοι από τη θρησκεία και αποτελούν «πιστή» απομίμηση του φυσικού τοπίου με τη δημιουργία τεχνητών λόφων και λιμνών ή μικρών ποταμών και χρησιμοποιούνται ως χώροι διαλογισμού και αυτοσυγκέντρωσης.

Στην Κίνα τα πιο απογυμνωμένα στοιχεία της φύσης, οι βράχοι και τα βουνά, οι λίμνες και τα ποτάμια ενσωματώθηκαν από την αρχή στον κινέζικο κήπο. Οι βράχοι, οι πέτρες και τα βουνά θεωρούνταν ο σκελετός της γης, και οι ποταμοί οι αρτηρίες της. Σύμφωνα με τον κινέζικο τρόπο ζωής και την κινέζικη φιλοσοφία, οι λέξεις «γη» και «νερό» θεωρούνται τα δύο πλέον απαραίτητα στοιχεία για τη δημιουργία ενός κήπου. Οι κήποι κάλυπταν μεγάλες εκτάσεις με περίπτερα (παγόδες-κίόσκια), γέφυρες, καταρράκτες, νησάκια, λιβάδια και δεντροστοιχίες, πεύκα, ιτιές κλαίουσες, δάση από μπαμπού. Το πιο γοητευτικό στοιχείο των κινέζικων αυτοκρατορικών κήπων ήταν ότι παρά το μέγεθος τους, προστάτευαν την ιδιωτικότητα, καθώς ορισμένα τμήματα τους ήταν απομονωμένα πίσω από λόφους και έτσι δεν υπήρχε άμεση οπτική επαφή με το σύνολο των κήπων. Η απόλαυση του κήπου αναψυχής, το τεχνητό τοπίο αποτελούμενο από βράχους, δέντρα και νερό, ήταν τρόπος ζωής όχι μόνο του αυτοκράτορα αλλά και των ευγενών. Ο κήπος ήταν περιφραγμένος με ψηλούς τοίχους επενδεδυμένους με πέτρα. Δεν καλυπτόταν από χλοοτάπητα, αλλά πολύ συχνά ήταν διαστρωμένος με βότσαλο ή πέτρα. Οι βεράντες του σπιτιού έβλεπαν σε παραλληλόγραμμες λίμνες ή σε κανάλια. Τα περισσότερα φυτά είχαν συμβολικό χαρακτήρα. Το ιερό δέντρο ήταν η *Paeonia suffruticosa*, ο «βασιλεύς των λουλουδιών». Τα χρυσάνθεμα ήταν από τα προσφιλέστερα λουλούδια και καλλιεργούνταν σε φυτοδοχεία. Άλλα προσφιλή φυτά ήταν η τριανταφυλλιά, ο γλυσίνος και το γιασεμί. Ο λωτός συμβόλιζε την αγνότητα. Η μανόλια, η δαμασκηλιά, η ροδακινιά (συμβόλιζε την αθανασία) και η ροδιά ήταν μέρος της μόνιμης φύτευσης. Το πεύκο (συμβόλιζε τη μακροζωία), ο γιουνίπερος και ο κέδρος ήταν τα κυρίαρχα αειθαλή και καλλιεργούνταν και σε μορφή νάνων σε περιορισμένους χώρους. Ένας τύπος μπανανιάς –*Musa paradisiaca* - (συμβόλιζε την αφθονία) και το μπαμπού (συμβόλιζε επίσης τη μακροζωία) συναντώνταν σε όλους σχεδόν τους κήπους.

Εικόνα 11: Δείγμα της κινέζικης αρχιτεκτονικής κήπων

Στην Κίνα κατά τον 18^ο αιώνα η αντίληψη οργάνωσης του χώρου, σε πλήρη αντίθεση με αυτήν της Γαλλίας, οδηγούσε σε κατάτμηση του σκηνικού, σε αποκαλυπτόμενες και ασύμμετρες σκηνές, όχι μεγαλειώδους κλίμακας, αλλά μάλλον της κλίμακας του δένδρου. Τα περισσότερα φυτά είχαν συμβολικό χαρακτήρα. Ο κήπος σχεδιάζονταν για κάθε διάθεση και ευκαιρία, για το φως της ημέρας και της νύχτας, για κάθε εποχή και για τους διαφορετικούς καιρούς. Τα όρια ήταν υποταγμένα, χαμηλά ή εξαφανισμένα για να στεγάζεται η φαντασία σε χώρο φυσικό, γήινο, κοσμικό αλλά και πνευματικό. Η ησυχία ήταν βασικό συστατικό του χώρου που προορίζονταν για περισυλλογή, συζήτηση και ανάγνωση ποίησης.

Στην Ιαπωνία όμως, ο κήπος ήταν η διαρκής αγάπη για τη φύση, ριζωμένη στο χαρακτήρα του λαού που επέβαλε τη δημιουργία του. Κανένα σπίτι δεν θεωρείτο αποπερατωμένο, αν δεν περιβαλλόταν από κήπο. Η αγάπη του λαού της Ιαπωνίας για τον κήπο είναι τόσο δυνατή, ώστε ακόμη και ένας στενός διάδρομος που χρησιμεύει για πέρασμα ή ένα ελάχιστο κομμάτι εδάφους μπροστά σε μια είσοδο, αξιοποιείται με τη φύτευση ενός πεύκου ή μιας συστάδας μπαμπού. Οι κήποι της Ιαπωνίας μπορούν να ταξινομηθούν σε δύο γενικές κατηγορίες: τους τεχνητούς λόφους, οι οποίοι αποτελούνται από λόφους και λίμνες και τους επίπεδους κήπους, όπου το έδαφος θυμίζει κοιλάδα. Οι δύο αυτές κατηγορίες δεν είναι αναγκαστικά ανεξάρτητες η μία της άλλης. Όταν πρόκειται για μεγάλη έκταση, μπορούν να συνυπάρχουν.

Η κινέζικη κηποτεχνία εισήχθη στην Ιαπωνία από Βουδιστές μοναχούς. Σε καμία περίπτωση όμως ο γιαπωνέζικος κήπος δε μιμείται τον κινέζικο. Η διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι ο γιαπωνέζικος κήπος δημιουργεί μια πλήρη εικόνα, ενώ ο κινέζικος είναι σχεδιασμένος σαν μια σειρά από εικόνες.

1.1.6 ΑΜΕΡΙΚΗ

Οι πρώτοι άποικοι στην Αμερική δεν επιδόθηκαν στην κηποτεχνία. Αυτό οφείλεται στο ότι ενδιαφερόντουσαν για την ανάπτυξη καλλιεργειών που σχετιζόταν με

την παραγωγή τροφής.

Το 17ο αιώνα οι κήποι ήταν επηρεασμένοι από τον τυπικό αγγλικό σχεδιασμό, δίνοντας έμφαση στη συμμετρία. Ένας κεντρικός διάδρομος διαιρούσε τον κήπο στα δύο. Τοίχοι, περιφράξεις και λεπτοί φράχτες περιέκλειαν τα παρτέρια, τα οποία κοσμούσαν άνθη και αιθαλή φυτά. Οι Ολλανδοί που ήρθαν στην Αμερική έφεραν μαζί τις γνώσεις και την πείρα τους, καθώς από τις αρχές του 17ου αιώνα θεωρούνταν οι καλύτεροι κηποτέχνες της Ευρώπης. Είχαν μεγάλη εμπειρία στα οπωροφόρα και λάτρευαν τα λουλούδια.

Εικόνα 12: Πάρκο στο Ρόττενταμ της Ολλανδίας.

Οι Ολλανδοί εισήγαγαν στην νέα τους πατρίδα αγλαδιές, ροδακινιές, κερασιές, μηλιές, αμπέλια, τριαντάφυλλα, τουλίπες, κρίνους και βιολέτες. Οι κήποι δέχτηκαν σε αναλογία τα εισαγόμενα φυτά (βολβούς, σπόρους), που φυτεύτηκαν μαζί με τα ήδη υπάρχοντα στη χώρα και έτσι πήραν μια κάπως διαφορετική όψη από τους αμιγείς αγγλικούς ή ολλανδικούς κήπους. Το σχέδιο των κήπων διατήρησε τις αγγλοολλανδικές γεωμετρικές γραμμές, παισιωμένες με κλαδεμένα αιθαλή, τα οποία σχημάτιζαν όμορφα πλαίσια και φράχτες, ενώ οι τοίχοι και οι βαμμένες περιφράξεις κρατούσαν μακριά τα ανεπιθύμητα ζώα. Ο ρομαντικός ασύμμετρος κήπος του αγγλικού τοπίου μεταφέρθηκε στην ανατολική ακτή των Η.Π.Α. γύρω στα 1820-1830.

Ένας από τους πρωτοπόρους της αμερικάνικης κηποτεχνίας θεωρείται ο Α. Τ. Ντάουνινγκ, ο οποίος έγραψε και τα πρώτα βιβλία. Στη δυτική ακτή των ΗΠΑ και ειδικότερα στην Καλιφόρνια, μετά το 1900, οι κήποι εμφανίζονται επηρεασμένοι από τους Ισπανούς έποικους. Ο ιδιωτικός κήπος χρησιμοποιείται κυρίως για αναψυχή σε όλη την διάρκεια του έτους χωρίς κάποιο ιδιαίτερο ρυθμό, δανειζόμενος ιδέες από τους ισλαμικούς, ισπανικούς και ανατολικούς κήπους προσαρμοσμένες στις ανάγκες των ιδιοκτητών του. Ο Αμερικανός Frederic Law Olmsted σχεδίασε το 1863 το Central Park της Νέας Υόρκης και ήταν ο πρώτος άνθρωπος που αυτοχαρακτηρίστηκε αρχιτέκτονας τοπίου.

1.2 ΟΙ ΡΥΘΜΟΙ ΤΗΣ ΚΗΠΟΤΕΧΝΙΑΣ

Οι ρυθμοί ή οι σχολές της κηποτεχνίας καθιερώθηκαν το 18^ο αιώνα μέχρι τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Οι βασικοί ρυθμοί της κηποτεχνίας είναι ο γαλλικός ρυθμός και ο αγγλικός ρυθμός. Υπάρχουν όμως και άλλοι ρυθμοί όπως ο ιταλικός ρυθμός του οποίου τα στοιχεία μεταφέρθηκαν σχεδόν αυτούσια στον γαλλικό ρυθμό, ο μοντέρνος που θα αναπτυχθεί στις σύγχρονες τάσεις, η σχολή της Κίνας που επηρέασε ως ένα βαθμό τον αγγλικό ρυθμό και ο μεικτός.

Ο μεικτός ρυθμός των κήπων ήταν σε μεγάλη χρήση κατά το τέλος του 19^{ου} αιώνα και την αρχή του 20^{ου} αιώνα. Συνδύαζε στον χώρο τα χαρακτηριστικά του κλασικού και του γραφικού ρυθμού σε ίσια περίπου αναλογία. Ο κλασικός ρυθμός χρησιμοποιούταν για τη διαμόρφωση του χώρου γύρω από το μέγαρο, την έπαυλη ή τον πύργο. Λίγο μακρύτερα άφηνε τη θέση του στο γραφικό ρυθμό, που χρησιμοποιώντας φυσικά στοιχεία, έδενε την όλη σύνθεση με το γύρω φυσικό τοπίο. Λίμνες, κιόσκια, γέφυρες, πέργκολες και άλλες σχετικές κατασκευές διακοσμούσαν τον μεικτό κήπο, ενώ μεγάλοι χλοοτάπητες διευκόλυναν προοπτικές απόψεις κι έδεναν τα διάφορα μέρη μεταξύ τους.

1.2.1 ΓΑΛΛΙΚΟΣ ΡΥΘΜΟΣ

Στην Γαλλία αναπτύχθηκε ο γαλλικός ή αλλιώς κλασικός ρυθμός των κήπων κατά το δεύτερο μισό του 17^{ου} αιώνα από τον κυριότερο εκπρόσωπο αλλά και θεμελιωτή τον Andre Le Notre (1613-1700) ο οποίος δημιούργησε νέες εκφραστικές μορφές μεγάλης κλίμακας και τις διέταξε στο χώρο με μεθοδικότητα και γνώση αισθητικής και λειτουργικότητας. Η αίσθηση του Le Notre για ενότητα, ισορροπία και αναλογία, η έμμονη του για ηλιόλουστους χώρους και ανεμπόδιστη θεά, έφεραν τον γαλλικό κήπο στην κορυφή της κλασικής τελειότητας.

Οι αρχές που χαρακτηρίζουν την τυπική σχεδίαση ενός γαλλικού τύπου κήπου αναλύονται παρακάτω. Ο κήπος δεν αποτελεί πια προέκταση της κατοικίας, που από μόνη της αποτελεί μέρος μιας μεγάλης τόπο-σύνθεσης. Η σύνθεση είναι στερεά, σε αντίθεση με τη δισδιάστατη γεωμετρία, στηρίζεται στην αξονικότητα και είναι απόλυτα συσχετισμένη με τη φυσική, ελαφρά, κυματοειδή τοποθεσία. Ο όγκος προκύπτει από χαράξεις σε διατεταγμένα δάση, διαμορφωμένα από τις γνωστές ως *charmilles*, κλαδεμένες όψεις σε ύψος 4,5 μέτρα. Η *baroque* τάση για ενότητα με τα γύρω και το άπειρο ή τον ουρανό επιτυγχάνεται με καθρέφτες νερού και λεωφόρους που οδηγούν απροσδιόριστα έξω. Η κλίμακα του χώρου είναι εκτεταμένη και "παραχωρημένη" από την κατοικία. Ο χώρος επισημαίνεται και του προσδίδεται ρυθμός με γλυπτά και κρήνες, ως αυτόνομα έργα τέχνης. Η επιστήμη της οπτικής οδηγεί σταθερά το βλέμμα χωρίς την δυνατότητα περιπλάνησης. Τα παραπλανητικά τεχνάσματα και τα στοιχεία του χώρου κάνουν την απόσταση να φαίνεται μακρινότερη ή κοντινότερη, προβάλλοντας και αναδεικνύοντας τη θεά ή διευρύνοντας επιμήκεις διαδρομές.

Τα στοιχεία του γαλλικού κήπου ήταν κυρίως οι ευθύγραμμες ψαλλιδιζόμενες μπορντούρες, η αυστηρή διάταξη των δέντρων που θύμιζαν τοίχους, οι δρόμοι με τις διαμορφωμένες στοές δέντρων, οι γεωμετρικές λίμνες με τις ακίνητες σαν καθρέπτες επιφάνειες νερού, τα πλατιά κλιμακοστάσια, οι ορθογωνισμένοι χλοοτάπητες,

ξετυλιγμένοι όπως οι τάπητες για να μαλακώνουν τα βήματα, οι πάγκοι, τα αγάλματα και οι σκαλιστές μαρμάρινες γλάστρες. Τα απόλυτα συμμετρικά παρτέρια με την ορθογώνια και τετραγωνισμένη διάταξη τους γίνονται πιο πολύπλοκα και θυμίζουν γυναικείο κέντημα, το νερό αποκτά μεγαλύτερη δύναμη, ισχυρότερη παρουσία και όγκο στο σχεδιασμό (χρήση τάφρων και τεχνητών λιμνών που προκύπτουν από την αξιοποίηση των ελωδών εκτάσεων).

Εικόνα 13: Τμήμα του πάρκου των Βερσαλλιών

Γενικά στον κλασικό ρυθμό διακρίνονται δυο μέρη: α) το πάρκο, που έχει στην πραγματικότητα μορφή μεγάλου και πυκνού άλσους ή μικρού δασούς και β) ο κήπος, που έχει μορφή αποκλειστικά διακοσμητική. Είναι διαρρυθμισμένος σε κανονικά γεωμετρικά τμήματα διακοσμημένα με αγάλματα, μαρμάρινες γλάστρες και πάγκους, κανονικές λίμνες, πίδακες, ευθύγραμμα κανάλια, κτλ. Η όλη διάταξη της είναι προσαρμοσμένη στη λειτουργικότητα και αισθητική της κατοικίας, κοντά στην οποία διαμορφώνονται παρτέρια γεωμετρικά, ενώ πιο μακρύτερα, κατά μήκος πλατιών δρόμων, που συχνά συμπίπτουν με μακρινές οπτικές προοπτικές, δημιουργούνται, στην κεντρική λωρίδα, ορθογώνιοι χλοοτάπητες ή ευθύγραμμα κανάλια. Τα πάρκα του ρυθμού αυτού αντανakλούν την κατάσταση των πνευμάτων και των ηθών μιας εποχής. Η αίσθηση της ελεύθερης φυσικής ζωής λείπει, τα φυσικά στοιχεία χρησιμοποιούνται για να υποταχθούν.

Εικόνα 14: Το Πάρκο των Βερσαλλιών

Οι μοναχικοί θάμνοι των παρτεριών ψαλλιδίζονται σε γεωμετρικές φόρμες. Από κάθε πλευρά των παρτεριών απλώνεται η ψηλή φυτεία με δέντρα σε πυκνή διάταξη συστάδων, στο εσωτερικό των οποίων συχνά συναντά κανείς μεγάλα ξέφωτα με πρασινοτάπητες ή φυτικούς λαβύρινθους. Δρόμοι ευθύγραμμοι με συμμετρικές δενδροστοιχίες διαπερνούν και ενώνουν όλα τα μέρη, ενώ μερικοί προωθούνται στο πάρκο και οδηγούν σε κυνηγετικά περίπτερα και καθιστικά. Οι δευτερεύοντες δρόμοι διασταυρώνονται με τους κύριους σχεδόν πάντοτε με συμμετρία. Το κεντρικό κτίριο συμμετέχει στην όλη σύνθεση και αποτελεί το οπτικό κέντρο και το σημείο απ' όπου ξεκινούν βασικοί προοπτικοί άξονες που καταλήγουν στο μακρινό πράσινο σκηνικό των πυκνών δέντρων.

Χαρακτηριστικό δείγμα του γαλλικού ρυθμού, που θα επικρατήσει το 18^ο αιώνα σε όλη την Ευρώπη, αποτελεί το πάρκο των Βερσαλλιών. Ταυτόχρονα είναι και το αποκορύφωμα της επιδείξεως δύναμης του ηγέτη τόσο στην Αυλή του όσο στον λαό του αλλά και στη φύση. Εμπνευσμένος από το Λουδοβίκο 14^ο, ο Le Notre, έβαλε το μεγαλείο σαν κύριο χαρακτηριστικό του έργου και το εξέφρασε με τη μαθηματική μεγέθυνση των μερών (κάθε παρτέρι ήταν γύρω στα 20 στρέμματα, οι σκάλες μεγαλοπρεπείς, οι πανοραμικές θεές πλατιές και μεγάλου βάθους, κτλ) και του συνόλου (η έκταση του πάρκου- 1000 στρέμματα- έδινε την εντύπωση του απέραντου), την ισορροπία, την συμμετρία, την τέλεια ένωση των μερών. Ο κύριος άξονας των κήπων αποτελεί νοητή προέκταση της θέας των παραθύρων της κρεβατοκάμαρας του Βασιλιά- Ήλιου.

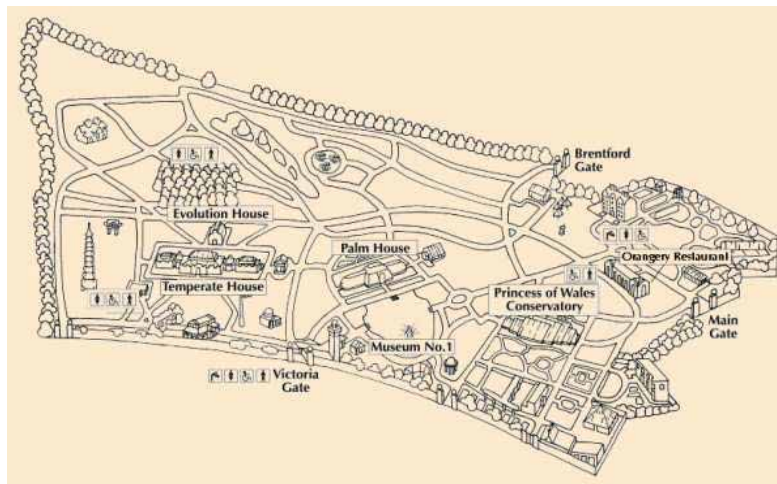
Εικόνα 15: Αεροφωτογραφία του πάρκου των Βερσαλλιών

Ο αυτοκρατορικός κήπος εκείνης της εποχής ήταν μια γιγαντιαία σύνθεση κλασικισμού, με τη λαμπρότητα μιας διακόσμησης στην κλίμακα των ανακτόρων. Αποτελούσε ως ένα βαθμό, την αρμονική προέκταση τους, αλλά και της ζωής που κυλούσε μέσα σ' αυτό, στο ύπαιθρο. Δεν ήταν μέρος όπου πήγαιναν να αναπαύσουν το σώμα και το πνεύμα, αλλά μια ευρύχωρη επιφάνεια, διαρρυθμισμένη και διακοσμημένη για τις υποδοχές, τις γιορτές και όπου όλη η Αυλή περνούσε σε μια παράταξη με καθορισμένο δρομολόγιο. Βάδιζαν, σταματούσαν, θαύμαζαν όλοι μαζί, σε παράταξη.

1.2.2 ΑΓΓΛΙΚΟΣ ΡΥΘΜΟΣ

Η αυστηρότητα των γεωμετρικών κήπων και η μεγάλη δαπάνη για τη συντήρησή τους, κούραζαν, προβλημάτιζαν, με αποτέλεσμα κάποια φυσική αντίδραση, που έγινε πιο συγκεκριμένη τις πρώτες δεκαετίες του 18^{ου} αιώνα, κυρίως στην Αγγλία, όπου διαμορφώθηκε η τεχνοτροπία των Αγγλικών ή γραφικών κήπων, με βάση το πνεύμα του ρομαντικού και της εξιδανίκευση των γραφικών άλλωστε και καταπράσινων Αγγλικών τοπίων.

Κατάργησαν τις ευθείες, τις δεντροστοιχίες, τα γεωμετρικά παρτέρια και την αλλοίωση της μορφής των φυτών με τα ψαλιδίσματα, διαρρύθμισαν τις γραμμές του τοπίου με ομαλοποίηση των καμπυλών, χάραξαν ποτάμια με ομαλές όχθες και ελικοειδή διαδρομή, διαμόρφωσαν μεγάλους ακανόνιστους πρασινοτάπητες που τους πλαισιώναν, σε φυσική διάταξη, συστάδες και ομάδες δέντρων, θάμνων, οι οποίες έδεναν το εξιδανικευμένο τοπίο με το τριγύρω φυσικό. Στους γραφικούς κήπους αποφεύγεται η παρουσία ξένων σωμάτων ή όσα είναι λειτουργικά αναγκαία, τοποθετούνται σε μακρινές θέσεις και καλύπτονται με ένα μανδύα πράσινου, ώστε να μην καταστρέφουν με την παρουσία τους τη φυσική σκηνογραφία των γραφικών τοπίων.

Εικόνα 16: Το Πάρκο Kew Garden στο Λονδίνο.

Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα ο αγγλικός ρυθμός εμπνεόταν από το ιδανικό της επιστροφής στην απλότητα και τη φύση, εγκαταλείποντας τις ακρότητες (πχ παγόδες κτλ), έφτασε στη Ευρώπη σε πολύ προωθημένες μορφές τελειότητας, που η σύνθεση τους διαμόρφωσε σιγά- σιγά το ρυθμό, το γνωστό σαν «γραφικό κήπο». Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του αποτελεί η προμελετημένη δημιουργία απρόβλεπτων αλλά ευχάριστων εντυπώσεων στον περιπατητή, με τους ελικοειδείς δρομίσκους και τα γραφικά τοπία, που μπορεί να συναντήσει κάθε στιγμή, όπως αραιές ή πυκνές συστάδες δέντρων- θάμνων, μοναχικά δέντρα, καθιστικά, ακανόνιστους χλοοτάπητες, σπηλιές, λίμνες με φυσική διαμόρφωση, τεχνητά ερείπια, βραχώκηπους κτλ. Τα άνθη, ετήσια ή πολυετή και οι θάμνοι πλούσιας ανθοφορίας ή με εντυπωσιακά χρωματιστό φύλλωμα, μπήκανε σε μεγάλες μάζες τη σύνθεση του γραφικού κήπου, φυτεμένα σε μεγάλα ασύμμετρα παρτέρια σε προβαλλόμενες θέσεις.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της επίδρασης του κινέζικου κήπου στη δημιουργία

του αγγλικού ρυθμού, αποτελεί το πάρκο Κιού (Kew Garden) του Λονδίνου, όπου ο κηποτέχνης William Chambers συνδύασε τις τυπικές κινέζικες κατασκευές (παγόδες, λίμνες, γέφυρες, χαρακτηριστικά περίπτερα, κτλ), με τα χαρακτηριστικά του αγγλικού κήπου, ενώ προσπάθησε να χρησιμοποιήσει και τα άνθη (ετήσια- πολυετή), για τα οποία δεν έδειχνε μέχρι τότε ενδιαφέρον ο αγγλικός κήπος.

Στον αντίποδα της δημιουργικής σκέψης των Γάλλων, που πρωτανεύει η γεωμετρία και η συμμετρία, είναι η Αγγλική σχολή, στην οποία επικρατεί η ευχάριστη φυσική αναρχία όγκων και χρώματος και η απομίμηση της φυσικής διατάξεως με μεγάλους χώρους απαλλαγμένους από πυκνές φυτεύσεις δέντρων. Η διάφορα μεταξύ των δυο ρυθμών μπορεί να συνοψισθεί ως εξής: Οι γραφικοί κήποι γεννιούνται από μια τέχνη απομίμησης, οι κλασικοί από μια συμβατική τέχνη. Στους πρώτους γίνεται προσπάθεια σύνθεσης τοπίων, που θυμίζουν αυτά που δημιουργεί η φύση χωρίς την επέμβαση του ανθρώπου, στους δεύτερους δημιουργούνται τοπία, που δεν υπάρχουν στη φύση και δεν μπορούν να υπάρξουν χωρίς την επέμβαση του ανθρώπου.

Εικόνα 17: Ένα χαρακτηριστικό δείγμα του μεικτού ρυθμού στην Ολλανδία.

1.3 Η ΚΗΠΟΤΕΧΝΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Από τον μινωικό πολιτισμό 2.000 π.Χ. τα ανάκτορα, χωρίς οχυρωματικά έργα, ίσως λόγω της φυσικής προστασίας από τη θάλασσα, ανοίγονταν στο τοπίο. Στο μυκηναϊκό πολιτισμό 1.400 π.Χ. και αργότερα σε όλη την Ελλάδα, από το 700 π.Χ., οι κήποι ήταν είτε περικλειστές αυλές με οπωροφόρα είτε περιορίζονταν σε δημόσιους ή ημιδημόσιους τόπους, όπως ιερά άλση, πηγές και ακαδημίες διδασκαλίας. Οι χώροι αυτοί όμως δεν ήταν παρά μεμονωμένα επεισόδια, ενώ το σημαντικό ήταν η υψηλή αντίληψη για το τοπίο, απρογραμμάτιστη ή μη σχεδιασμένη, που έφθασε στο αποκορύφωμα της τον 4^ο αιώνα π.χ.

Το πράσινο με την μορφή του διακοσμητικού κήπου ή δεντροστοιχίας δεν αποτέλεσε σπουδαίο στοιχείο στην πολεοδομική δομή των αρχαίων ελληνικών πόλεων. Η παρουσία του, εντελώς διακριτική, περιοριζόταν στα ενδιαμέσα των μνημείων ή κτιρίων, με την μορφή θάμνων ή δέντρων μοναχικών ή σε μικρές ομάδες. Έξω από την πόλη, στα προάστια, οι αρχαίοι Αθηναίοι, όπως και άλλοι Έλληνες, που πίστευαν ότι υπήρχαν μυστικές σχέσεις μεταξύ του κόσμου των φυτών και των ηρώων ή θεών, είχαν δημιουργήσει γύρω από ιερούς χώρους, τεχνητά άλση διαμορφωμένα με φυσιοκρατικά κριτήρια και αφιερωμένα σε θεούς και ήρωες. Οι Έλληνες εκείνης της εποχής χρησιμοποιούσαν τα διάφορα φυτικά είδη όπως την δάφνη σε θρησκευτικές τελετουργίες και την ελιά σε πολιτιστικές τελετουργίες. Την προστασία του πρασίνου από τους θεούς συμπληρώσαν και με νόμους. Η αρχαία Αθήνα είχε την φυσική βλάστηση που της επέτρεπε το διαθέσιμο νερό των ποταμών που την διέρρεαν (Ηριδανός, Κηφισός, Ιλισός) ή των πηγών που ανάβλυζαν στα χώματα της (Καλλιρρόη). Στη γύρω από την αρχαία Αθήνα περιφέρεια, η περιοχή με το πιο πολύ πράσινο εκτεινόταν από τους μεσημβρινούς πρόποδες του Λυκαβηττού ως την Αρδήττο. Περιλάμβανε ιδιωτικά περιβόλια, δεντρόκηπους, ονομαστούς κήπους όπως των Μουσών, του Επίκουρου, του Λακίου, του Κολωνού και τα ιερά άλση με χαρακτηριστικά δημόσιου κήπου όπως του Λυκείου, του Κυνοσάργους και της Ακαδημίας.

Χαρακτηριστικός τύπος κήπου της αρχαίας Ελλάδας είναι η μορφή του κήπου του Αλκίνοου που αναφέρεται στον Όμηρο (από το βιβλίο με τίτλο «Κηποτεχνία» του Ν. Ταμβάκη & Ν. Κουτέπα) και περιλάμβανε τρία τμήματα: οπωρόκηπο, αμπέλι και ανθόκηπο. Από αναφορές του Όμηρου φαίνεται ότι τα δέντρα δεν ήταν φυτεμένα τυχαία αλλά κανονικά και κατά έντεχνες συστάδες. Ο κήπος αυτός αποτέλεσε μέτρο σύγκρισης και αξιολόγησης για τους αρχαίους όταν έκαναν αναφορά σε κάποιον άλλο κήπο.

Το πιο ονομαστό όμως ιερό άλσος, που εξελίχθηκε σε πραγματικό διακοσμητικό κήπο και δεν υπάρχει πια, ήταν της Ακαδημίας (η αναφορά γίνεται στο βιβλίο του Ν. Ταμβάκη «Κηποτεχνία»). Τον αρχικό πυρήνα του, γύρω από το ιερό του Ακάδημου, σχημάτιζαν 12 ελιές που προέρχονταν από την ιερή ελιά της Ακρόπολης. Αργότερα φυτεύτηκαν γύρω τους κι αλλά δέντρα και θάμνοι καλλωπιστικής αποστολής, που συντέλεσαν στη μεταβολή, ενός αυθεντικού αγροτικού τοπίου σε διακοσμητικό κήπο. Γύρω στο 520 π.χ, ο Ίππαρχος, γιος του Πεισίστρατου, εξωράισε και περίφραξε τον κήπο με πολυτελή, για την εποχή, τοίχο, ενώ 50 χρόνια αργότερα ο Κίμων, αφού εξασφάλισε το πότισμα από τον Κηφισό, συμπλήρωσε την φύτευση, χάραξε δρόμους και καθιστικά, κατάρτισε δεντροστοιχίες από πλατάνια, λευκές, και πτελέες και γενικά διαρρύθμισε ολόκληρο το χώρο. Ο Πλάτωνας αναγνώρισε ότι ένα οργανωμένο τοπίο ήταν συμπαθητικό για την μάθηση και έδωσε εκεί τα πρώτα του μαθήματα φιλοσοφίας το

387πχ.

Δημιουργός του κήπου των Μουσών, δίπλα στο Λύκειο, στη σημερινή πλατεία Συντάγματος, ήταν ο Θεόφραστος που υπήρξε και ο μέγιστος βοτανολόγος και φυσιολόγος της αρχαιότητας. Ο κήπος των Μουσών ήταν βοτανικός κήπος με πολλά σπάνια φυτά, πολλά από τα οποία προέρχονταν από τις Ασιατικές χώρες, που είχε κατακτήσει ο Μέγας Αλέξανδρος. Ο Θεόφραστος άφησε τον αγαπημένο του κήπο κληρονομιά σε ένδεκα φίλους του.

Το πάρκο του Λυκείου, ιερό του Απόλλωνα στην αρχή, περιέλαβε και ένα δημόσιο γυμναστήριο μήκους 350μ. Στο τέλος του 5^{ου} αιώνα πχ δίδαξε εκεί ο Σωκράτης, το 335πχ ο Αριστοτέλης και οι διάδοχοι του Θεοφράστου, Στράτων και άλλοι γνωστοί ως περιπατητικοί φιλόσοφοι, από τον τρόπο διδασκαλίας στο συγκεκριμένο χώρο που περιλάμβανε εκτός από παραγωγικές καλλιέργειες και διακοσμητικό κήπο γύρω από το τέμενος. Πέρα από αλλά καλλωπιστικά δέντρα είχαν και τα πλατάνια.

Όλη αυτή η περιοχή, ήταν καλοποτισμένη χάρη στο υδραγωγείο του Πεισίστρατου και του Αδριανού αργότερα, αποτελούσε ένα τοπίο πράσινο και γραφικό. Η ζώνη κατά μήκος του Ιλισού ήταν γνωστή με το όνομα «Κήπος» και διατηρήθηκε ως παράδοση στους ελληνοιστικούς χρόνους τον 2^ο και 1^ο αιώνα πχ. Στην ίδια περιοχή, κατά την ρωμαϊκή περίοδο, 2^{ος} αιώνα μχ, αναπτύχθηκε η πολιτεία-Κήπος του Αδριανού, ενώ μετά τον 3^ο αιώνα μχ, με την πτώση των Αθηνών, εγκαταλείφθηκε στις πλημμύρες και το χρόνο, έως το 16^ο και 17^ο αιώνα που ξανάγινε πράσινο προάστιο. Καταστράφηκε και εγκαταλείφθηκε με τους πόλεμους από την Ενετική εισβολή 1687-88 και μετά έως την απελευθέρωση της Αθηνάς το 1833. Τις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα απογυμνώθηκε όλη η Αττική μαζί με αυτή την περιοχή.

Πολλοί πλούσιοι Αθηναίοι, τον 1^ο αιώνα μ.χ και στους μετέπειτα αιώνες, ζουν σε αγροικίες και εξοχικές κατοικίες (όπως ο Ηρώδης ο Αττικός που είχε έπαυλη στην Κηφισιά), οι οποίες θα αποτελούσαν το πρότυπο και την αρχική ιδέα της ρωμαϊκής επαύλεως (villa). Αλλά και άλλες πόλεις της αρχαίας Ελλάδος ήταν φημισμένες για τους κήπους που διατηρούσαν, όπως η Θήβα, οι Φερές στη Θεσσαλία, η Συκιών (σημερινό Κιάτο) κλπ.

Σε όλη τη διάρκεια της τουρκοκρατίας αλλά και για λίγο καιρό μετά οι Ελληνικοί κήποι αποτελούν πιστά αντίγραφα των ισλαμικών κήπων γιατί τα περισσότερα στοιχεία των κήπων αυτών μεταφέρθηκαν στους τούρκικους και μέσω αυτών στους ελληνικούς κήπους. Τα χαρακτηριστικά των ισλαμικών κήπων είναι το υγρό στοιχείο, η σκιά για δροσιά και ηρεμία, άνθη για χρώμα και άρωμα και μουσική που δημιουργούσε ο ήχος του νερό για ακουστική απόλαυση. Το χρώμα στους κήπους το έδιναν κυρίως τα τριαντάφυλλα και οι πασχαλιές, ενώ τα οπωροφόρα είχαν και συμβολικό χαρακτήρα όπως η ανθισμένη αμυγδαλιά ή η ροδακινιά που συμβόλιζαν τη ζωή και την ελπίδα και το κυπαρίσσι τον θάνατο.

Η επίδραση της εισαγόμενης Ευρωπαϊκής κηποτεχνίας στην Ελλάδα αρχίζει με την σύσταση του ελληνικού κράτους μετά την απελευθέρωση από την οδυνηρή μακραιώνη τούρκικη σκλαβιά με την εφαρμογή του πρώτου σχεδίου αναπτύξεως της νέας πόλεως των Αθηνών (1832) που μελέτησαν οι αρχιτέκτονες Σ. Κλεάνθης και Ε. Schaubert, απόφοιτοι της Ακαδημίας του Βερολίνου. Οι επιρροές που είχαμε ήταν από τους διάφορους ρυθμούς όπως από τον αγγλικό ρυθμό προσπαθήσαμε να μεταφέρουμε την ρομαντική ατμόσφαιρα και από τον γαλλικό ρυθμό μεταφέραμε τα συμμετρικά παρτέρια και την ψαλιδισμένη μορφή των θάμνων.

Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα (1839) αρχίζει να κατασκευάζεται ο πρώτος μεγάλος διακοσμητικός κήπος- πάρκο στην Αθηνά ο «Εθνικός Κήπος» από την βασίλισσα Αμαλία. Η πρόσφορα της Αμαλίας για το πράσινο της Αθήνας δεν σταμάτησε με την κατασκευή του Εθνικού Κήπου. Το πάθος της και η αγάπη για το πράσινο την οδηγεί στην κατασκευή μιας εξοχικής κατοικίας που περιβάλλεται με ένα υπέροχο αγρόκτημα, τμήμα του οποίου είναι και ο αισθητικός του κήπος. Το αγρόκτημα αυτό συνολικής επιφάνειας 2500 στρεμμάτων είναι ο Πύργος Βασιλίσσης ή Επτάλοφος. Στο αγρόκτημα αυτό φυτεύτηκαν από τους ανακτορικούς κηπουρούς Σμίτ και Μπαρό χιλιάδες οπωροφόρα δέντρα μουριές, φιστικιές, αμπέλια, ελαιόδεντρα και σπάνιες ποικιλίες καλλωπιστικών φυτών από το εξωτερικό. Πέρα από τα φυτά το αγρόκτημα περιείχε και πολλά ζώα από διάφορα σημεία της Ευρώπης, της Αφρικής και της Ινδίας. Το αγρόκτημα πήρε την ονομασία Επτάλοφος γιατί στο κτήμα υπήρχαν έξι λοφίσκοι και το 1857 η Αμαλία πρόσθεσε έναν τεχνητό λόφο και τους έδωσε ονόματα Αργοναυτών όπως: Ιάσων, Πολυδεύκης, Κάστωρ, Θησέας, Ηρακλής, Ορφεύς και Πηλεύς. Από το 1863 το κτήμα πέρασε σε διάφορα χέρια ιδιοκτητών. Το 1987 το κτήμα κινδύνευε να διαμελιστεί από αντιφατικές χρήσεις και τότε αποφασίστηκε να μετατραπεί σε πρότυπο οικολογικό πάρκο και υπερτοπικό πόλο αναψυχής. Το Πάρκο Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης «Αντώνης Τρίτσης» βρίσκεται ανάμεσα στους Δήμους Ίλιον, Αγίων Ανάργυρων και Καματερού, είναι εκτάσεως 1000 στρεμμάτων και αποτελεί τμήμα ενός μεγαλύτερου κτήματος. Υπάρχουν πολλά φυλλοβόλα δέντρα, πεύκα και άλλα κωνοφόρα, αγροτικές καλλιέργειες με αμπέλια, φυστικιές, ελιές και καλαμιώνες. Πέρα από τα δέντρα περιέχει και καλλωπιστικούς θάμνους όπως πυράκανθους. Ο Οργανισμός Διοίκησης & Διαχείρισης, συστάθηκε από την Πολιτεία το 2002 με σκοπό την καλή διαχείριση, συντήρηση και ανάπτυξη του πάρκου, είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου με κοινωφελή μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα και εποπτεύεται από το ΥΠΕΧΩΔΕ. Στο εννιαμελές Διοικητικό Συμβούλιο του Οργανισμού συμμετέχουν οι Δήμοι Ιλίου, Αγίων Αναργύρων και Καματερού, ο Αναπτυξιακός Σύνδεσμος Δυτικής Αθήνας (ΑΣΔΑ), εκπρόσωποι του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αθηνών Πειραιώς, του Οργανισμού Αθήνας, του Γεωπονικού Πανεπιστημίου και περιβαλλοντικών οργανώσεων.

Το πάρκο «Αντώνης Τρίτσης» περιέχει πολλά κτίρια για διάφορες χρήσεις όπως για πρώτες βοήθειες, για γραφεία διοίκησης, για τουαλέτες, για εργαστήριο ανακύκλωσης κ.α. Στο πάρκο υπάρχει και ο «Πύργος της Βασίλισσας» που είναι γοτθικού ρυθμού κατ' απομίμηση του Πύργου Hohen Schwangan όπου γεννήθηκε ο Όθωνας. Πέρα από τα κτίρια υπάρχουν εκκλησίες και θέατρα όπως το ανοιχτό και το Θέατρο Δασούς. Ο χώρος του πάρκου περιλαμβάνει ένα τραίνο που κάνει ξενάγηση στο πάρκο με τους σταθμούς της Λίμνης και του Πεύκου. Το πάρκο είναι διαμορφωμένο από μερικά χαρακτηριστικά του αγγλικού ρυθμού όπως τους ελικοειδείς δρομίσκους, τις τεχνητές λίμνες και το δασικό τοπίο αλλά και από μερικά χαρακτηριστικά του γαλλικού τύπου όπως τα συμμετρικά διακοσμημένα παρτέρια. Στο πάρκο υπάρχουν πολλοί χώροι όπως για τις εκδηλώσεις, για την στάθμευση των αυτοκινήτων, για παρατηρητήρια, για πληροφορίες και χώροι για την ανάπαυση.

Εικόνα 18: Το Πάρκο Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης.

Η προσπάθεια που άρχισε η Αμαλία για το πράσινο και τη διαμόρφωση των ελεύθερων χώρων συνεχίστηκε και μετά την αποχώρησή της από την Ελλάδα. Το 1869 σε γειτονικό του Βασιλικού Κήπου χώρο συνολικής εκτάσεως 130 στρεμμάτων κατασκευάζεται το Ζάππειο. Στην αρχή του 20^{ου} αιώνα (1901), το πράσινο του λεκανοπέδιου πλουτίζεται με ένα αξιόλογο πάρκο το Άλσος Κηφισίας που κατασκευάστηκε με χρηματοδότηση της εταιρίας των Σιδηρόδρομων Αττικής. Το 1934 κατασκευάζεται το Πεδίο του Άρεως σε χώρο που από το 1887 είχε χαρακτηριστεί και προβλεφθεί χωροταξικά ως κήπος. Τα παραπάνω πάρκα αποτελούν τους ιστορικούς μεγαλύτερους κήπους που έγιναν στην περιοχή του Δήμου Αθηναίων αλλά και της ευρύτερης μητροπολιτικής Αθήνας και θα αναλυθούν στα παρακάτω κεφαλαία.

Από την εποχή του Μεσοπολέμου όμως και μετά (μέσα δεκαετίας 1930) εκατοντάδες μικρές και μεγάλες πλατείες αλλά και πάρκα περιορισμένης ή μικρής εκτάσεως έχουν κατασκευασθεί στην περιοχή της Αθήνας, και ειδικότερα μετά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο και στο πλαίσιο ανασυγκροτήσεως της χώρας τα οποία είναι: Το πάρκο Ριζάρη, είναι κληροδότημα του μεγάλου ευεργέτη Γεωργίου Ριζάρη και στην αρχική του μορφή κάλυπτε περίπου 115 στρέμματα. Το πάρκο Ριζάρη οριοθετεί το από τις οδούς Ρηγίλλης, Β. Σοφίας, και Β. Κωνσταντίνου και κόβεται στα δυο από την οδό Ριζάρη. Σήμερα η έκταση του πάρκου έχει μειωθεί στα 24 στρέμματα γιατί έδωσε χώρο επεκτάσεως στο Πολεμικό και Βυζαντινό Μουσείο από την μια πλευρά και από την άλλη έχει μετατραπεί σε χώρο στάθμευσης των αυτοκινήτων. Το πάρκο Ελευθερίας είναι ελεύθερος χώρος πρασίνου και ιστορικής μνήμης με προεδρικό διάταγμα του 1976 και καλύπτει έκταση 24 στρέμματα. Οι αρχαιολογικοί χώροι είναι σημαντικοί χώροι πράσινου. Ένας από αυτούς είναι ο λόφος του Φιλοπάππου που βρίσκεται απέναντι από τον λόφο της Ακρόπολης και είναι ιδιαίτερης σημασίας καθώς έχει πολλαπλές χρήσεις. Πέρα από αρχαιολογικός χώρος είναι και χώρος πρασίνου, περίπατου και αναψυχής.

Εικόνα 19: Πάρκο Ριζάρη την δεκαετία του 1960 και σήμερα.

Αλλά και σε άλλες περιοχές της Αθήνας έγιναν σημαντικά έργα πράσινου, όπως το Άλσος Φιλαδέλφειας που είναι στα σύνορα της Νέας Φιλαδέλφειας και την Νέας Ιωνίας. Το Άλσος καλύπτει 470 στρέμματα και βρίσκεται ανάμεσα στους οδούς Δεκέλειας και Πατρ. Κωνσταντίνου και πρόκειται για περιοχή αναδασωτέα από το 1915 και 1934. Άλλο ένα έργο είναι το Άλσος Ιλισίων που η χάραξη του και η διαμόρφωση του συνέπεσε χρονικά με την κατασκευή των εγκαταστάσεων της Πανεπιστημιούπολης στα Ιλίσια με την οποία συνορεύει. Από την μια πλευρά έχει θεά την οδό Ούλοφ Πάλμε και από την άλλη την οδό Μιχαλακοπούλου. Το Άλσος Ιλισίων, είναι λοφώδες και κατάφυτο από πεύκα, καλύπτει έκταση 145,5 στρέμματα και φτάνει σε μήκος τα 3,5 χιλιόμετρα. Επίσης άλλο ένα άλσος είναι της Σχολής Χωροφυλακής στους Αμπελόκηπους που δημιουργήθηκε στα μέσα της δεκαετίας του 1980 και βρίσκεται δίπλα στις εγκαταστάσεις της Αστυνομικής Ακαδημίας. Η κεντρική του είσοδος βρίσκεται στη λεωφόρο Μεσογείων, υπάρχει όμως πρόσβαση και από την οδό Τρικάλων.

Εικόνα 20: Άλσος Φιλαδέλφειας

Πέρα από τα πάρκα και τα άλση θα πρέπει να αναφέρουμε και τους βοτανικούς κήπους. Ο πρώτος βοτανικός κήπος της σύγχρονης Ελλάδας θεμελιώθηκε το 1838 από τον καθηγητή της Βοτανικής Κάρολο-Νικόλαο Φράας (Fraas) του Πανεπιστημίου Αθηνών και βρίσκεται στην γωνία της Ιεράς Οδού με την Σπ. Πάτση. Ο χώρος αυτός επί Τουρκοκρατίας ήταν το κτήμα του Οθωμανού Χασεκί που χρησιμοποιήθηκε ως δενδροκομείο. Μετά το 1851 ο κήπος εμπλουτίστηκε με 2500 φυτά από κήπους άλλων χωρών (Γαλλία, Ιταλία και Γερμανία) και κατασκευάστηκαν και δυο θερμοκήπια με την βοήθεια του Θ. Ορφανίδη. Ο Βοτανικός κήπος αναγνωρίστηκε το 1867 ως επιστημονικό

παράρτημα του Πανεπιστημίου. Στον χώρο του βοτανικού κήπου το 1888 ιδρύθηκε το Τριανταφυλλίδειο Γεωργικό Σχολείο. Το 1897 μετατράπηκε με διάταγμα σε Γεωργικό Σταθμό, με άλλο διάταγμα το 1914 σε Δενδροκομείο και Κηπουρικό Σταθμό και με διάταγμα του 1915 σε Γεωπονική Σχολή. Από τότε το μεγαλύτερο μέρος του κήπου περιήλθε στη Γεωπονική Σχολή για της εγκαταστάσεις της. Ο Κήπος είχε σημαντική δραστηριότητα από το 1965 μέχρι το 1982. Ο συνολικός χώρος είναι 120 στρέμματα από τα οποία τα 95 στρέμματα ανήκουν στην Γεωπονική Σχολή και τα υπόλοιπα 25 στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Σήμερα ο ιστορικός Βοτανικός κήπος κατέχει μόνο 7 στρέμματα. Την έκταση που περιλαμβάνει η Γεωπονική Σχολή την έχουν διαμορφώσει με ένα πράσινο τοπίο. Την διεύθυνση του Κήπου σήμερα έχει ο Αναπλ. Καθηγητής του Τμήματος Βιολογίας Αρτέμιος Γιαννίτσας. Στο μεγάλο διάστημα της ύπαρξής του ο Βοτανικός Κήπος έπαιξε σημαντικό ρόλο στην εκπαίδευση των φοιτητών και την έρευνα.

Ο μεγαλύτερος όμως σε έκταση βοτανικός κήπος της Ελλάδας αλλά και όλης της Ανατολικής Μεσόγειου είναι ο Βοτανικός Κήπος της Ιουλίας και του Αλέξανδρου Ν. Διομήδου (Διομήδειος Βοτανικός Κήπος). Το όραμα του Αλέξανδρου Διομήδη άρχισε να πραγματοποιείται μετά τον θάνατο του με την ίδρυση το 1952 του Διομήδειου Βοτανικού κήπου που είναι ένα Κοινοφελές Ίδρυμα, Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου. Το 1961 και μετά την παραχώρηση δασικής έκτασης, από το Υπουργείο Γεωργίας, στο Ίδρυμα άρχισαν οι εργασίες διαμόρφωσης του Βοτανικού κήπου με βάση τα σχέδια της καθηγήτριας του Πανεπιστημίου του Βερολίνου Η. Hammerbacher. Το 1975 ο κήπος ήταν έτοιμος να ανοίξει τις πύλες του στο κοινό. Ο Βοτανικός κήπος βρίσκεται στο δυτικό προάστιο της Αθήνας το Χαϊδάρι και έχει έκταση 1860 στρεμμάτων. Ο κήπος διαθέτει περίπου 2500 είδη φυτών και πάνω από 10000 αποξηραμένα φυτά στην φυτοθήκη του. Εκτός από την πλούσια αυτοφυή ποικιλότητα της χλωρίδας, στον βοτανικό κήπο συναντάμε καλλιεργημένα τμήματα, χωρισμένα σε διάφορες θεματολογίες και γεωγραφικές ενότητες. Οι ενότητες αυτές είναι: 1) Το Ιστορικό τμήμα με φυτά τα οποία αναφέρονται σε διάφορα κείμενα της ιστορίας ή της μυθολογίας. 2) Ο Ανθώνας περιέχει 15 μεγάλα παρτέρια που είναι ανθισμένα ολόκληρο το έτος, 25 λίμνες που αναπτύσσονται εκεί υδρόβια και υδρόφιλα είδη φυτών και πλήθος από καλλιεργούμενα καλλωπιστικά δέντρα και θάμνους. 3) Ο Δενδρόνας είναι χωρισμένος σε έξι τομείς και σε αυτόν φιλοξενούνται φυτά από την Ωκεανία, την Μεσόγειο, την Ασία, την Αφρική, την Βόρεια, την Κεντρική και την Νότια Αμερική. 4) Το Οικονομικό τμήμα έχει είδη φυτών της Ελληνικής χλωρίδας που έχουν οικονομική και παραγωγική σημασία. 5) Το Φαρμακευτικό τμήμα περιέχει φυτά που έχουν φαρμακευτική σημασία. 6) Το Συστηματικό τμήμα έχει εκπαιδευτική σημασία και παρουσιάζει τις βασικές οικογένειες της Συστηματικής Βοτανικής. Ο Βοτανικός κήπος περιέχει θερμοκήπιο για να αναπτύσσει και να διατηρεί τα φυτά που έχουν ανάγκη από διαφορετική θερμοκρασία και υγρασία από το περιβάλλον. Επίσης περιέχει φυτώριο για να φιλοξενεί ενδημικά, σπάνια και απειλούμενα φυτά της Ελληνικής χλωρίδας. Γενικά ο κήπος του Διομήδους έχει διαμορφωθεί σε πολλά σημεία από τα χαρακτηριστικά στοιχεία του γαλλικού κήπου.

Εικόνα 21: Διάφορα Τμήματα από τον Διομήδειο Βοτανικό Κήπο.

Στα εξαιρετικά μικρό ποσοστό πρασίνου που χαρακτηρίζει την Αθήνα θα πρέπει να προσθέσουμε ακόμη και το πράσινο που ως πάρκο ή μεγάλος κήπος περιβάλλει ορισμένα μεγάλα νοσοκομεία, όπως το Σανατόριο Σωτηρία και το Νοσηλευτικό Ίδρυμα Μετοχικού Ταμείου Στράτου. Θα ήταν όμως ουσιαστική παράλειψη εάν δεν καταγράφαμε και δυο ακόμη σημεία ύψιστου ενδιαφέροντος για την πόλη των Αθηνών. Το πρώτο είναι το αισθητικό δασός Καισαριανής που αποτελεί το πρώτο ίσως και μοναδικό έργο μεγάλης κλίμακας αρχιτεκτονικής τοπίου στην πρωτεύουσα και το δεύτερο είναι το κτήμα του Συγγρού που ήταν το αγρόκτημα και η θερινή κατοικία του εθνικού ευεργέτη Ανδρέα Συγγρό.

Το κτήμα Συγγρού, ανήκει πολεοδομικά στον Δήμο Αμαρουσίου, ευρίσκεται επί της Λ. Κηφισίας, στο ύψος του Αμαρουσίου στα όρια των δήμων Αμαρουσίου, Κηφισιάς και Μελισσιών, και εκτείνεται βορείως μέχρι την Κηφισιά. Ο Ανδρέας Συγγρός γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1830, ήταν πολιτικός, τραπεζίτης, εθνικός ευεργέτης και ένας από τους ισχυρότερους άντρες τη εποχής του. Ο Ανδρέας Συγγρός ήταν παντρεμένος με την Ιφιγένεια Μαυροκορδάτου, χήρα Αντωνιάδη, και ήταν άτεκνος. Το 1921, με διαθήκη της Ιφιγένειας Συγγρού το κτήμα περιήλθε στη «Βασιλική και Γεωργική Εταιρία» που αργότερα το 1970 μετονομάστηκε σε «Ινστιτούτο Γεωπονικών Επιστημών» με σκοπό να χρησιμοποιηθεί για την εκπαίδευση κηπουρών και αγροτών. Το Ινστιτούτο είναι νομικό πρόσωπο δημόσιου δικαίου, που εδρεύει στο Μαρούσι Αττικής και τελεί υπό τον έλεγχο και την εποπτεία του Υπουργείου Γεωργίας. Το κτήμα του Συγγρού, είναι συνολικής έκτασης 970 στρεμμάτων, περιλαμβάνει 700 στρέμματα πευκόφυτου δάσους, 200 στρέμματα αγροτικής γης με φιστικιές, αμπέλια, συκιές, αμυγδαλιές, ελιές κ.α και αξιόλογα κτίρια. Στο δασός Συγγρού υπάρχουν χαλεποί Πεύκοι, Κυπαρίσσια, Βελανιδιές, Πλατάνια, Κέδρους, Αρμυρίκια πολλά είδη θάμνων και ανθέων όπως κυκλάμινα, ανεμώνες, χαμομήλι, παπαρόνες, μαργαρίτες κ.α. Το κτήμα περιλαμβάνει την θερινή κατοικία του Ανδρέα Συγγρού, τα Ανάβρυτα, που χρονολογείται στα μέσα της δεκαετίας του 1880 και είναι έργο του Ερνέστο Τσίλερ, τον ορθόδοξο νεογοτθικό ναό του Άγιου Ανδρέα που έχει ανακαινιστεί, μια ξερή τεχνητή

λίμνη, το άγαλμα του Ανδρέα Συγγρό και το ακρωτηριασμένο άγαλμα του Πάρη, έργο του γλυπτή Γεωργίου Μπονάνου. Ανάμεσα στα αλλά κτίρια του κτήματος ξεχωρίζει το βουστάσιο, που είναι κοντά στη σημερινή κεντρική είσοδο, είναι ένα χαρακτηριστικό κτίσμα για γεωργοκτηνοτροφική χρήση με γυμνή λιθοδομή και καλοπελεκημένους γωνιόλιθους, το υπόγειο κελάρι πίσω από τα γραφεία του Ινστιτούτου και η μεγάλη σταυροειδής δεξαμενή στα νότια. Το 1990 γίνεται η κήρυξη του Άγιου Ανδρέα ως μνημείου, κτίσματος ειδικής κρατικής προστασίας, αμιγούς δείγματος νεογοτθικού ρυθμού (ΦΕΚ 299/τΒ/7-5-90) και ξεκινάει η μελέτη αποκατάστασης του μνημείου από το υπουργείο Πολιτισμού. Το 1991 το Δασός Συγγρού χαρακτηρίζεται ως τοπίο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (ΦΕΚ 968/1991).

Εικόνα 22: Η Έπαυλη του Ανδρέα Συγγρού

Στο λεκανοπέδιο της Αθήνας, την ύπαρξη πράσινου καλύπτουν οι διάφορες ιδιωτικές κατοικίες – κτήματα που είχαν και το προνόμιο να περιβάλλονται από ένα μεγάλο αγρόκτημα αστικού τύπου. Μερικά παραδείγματα είναι το Φιξ στο Ν. Ηράκλειο, το κτήμα Τράχωνες της γεωπονικής οικογένειας Γερούλάνου που έχει πλέον κατά το μεγαλύτερο ποσοστό πωληθεί σε τμήματα και ανοικοδομηθεί, το κτήμα Βορρέ στο Μαρούσι, το ιστορικό κτήμα Κανελλοπούλου (σημερινής ιδιοκτησίας Μαρίνου) στη Βάρκιζα αλλά και το τούρκικο κτήμα του βοϊβόδα των Αθηνών Αλή Χασεκί που τελικά μετατράπηκε στο χώρο του σημερινού Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Σημαντική ώθηση στη διαμόρφωση χώρων πρασίνου της πρωτεύουσας έδωσε ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ) και η Ξενοδοχειακή Εταιρεία ΑΣΤΗΡ, των οποίων τα έργα αρχίζουν να έχουν και τα πρώτα στοιχεία αρχιτεκτονικής τοπίου. Η περίοδος των έργων αυτών αρχίζει τη δεκαετία του 1960 και συμπίπτει με την αρχή της τουριστικής ανάπτυξης της χώρας. Στο υφιστάμενο μικρό ποσοστό πρασίνου της πόλεως προστίθενται και νέες εκτάσεις, οι οποίες κατά τον τρόπο αυτόν εξασφαλίζουν την επιβίωση τους ως πράσινοι χώροι αναψυχής. Μερικά παραδείγματα είναι τα εξής: ο Αστέρας Βουλιαγμένης, η Ακτή Βάρκιζας και η Ακτή Βούλας.

Σημαντική επίσης συμβολή στην ανάπτυξη του πρασίνου στην πρωτεύουσα έδωσε η δημιουργία προαστίων. Η βόρεια περιοχή της Αττικής και κυρίως η Κηφισιά από τους αρχαίους χρόνους ήταν το δροσερό και πράσινο θέρετρο των πλούσιων κατοίκων της Αθήνας. Μεγάλα ιδιωτικά κτήματα με πολύ αξιόλογη κηποτεχνική σχεδίαση ευρίσκονται διάσπαρτα στην Αττική όπως το κτήμα Βορίδη, το κτήμα Γουλανδρή στο Πόρτο Ράφτη, το κτήμα Μαρτίνου- Κοροπούλη στο Ντράφι, τα κτήματα Κανελλόπουλου και Μαρινίδη στην Βραυρώνα και το κτήμα Μαρτίνου στη Βάρη.

Η πρωτεύουσα βέβαια δεν είναι ο μόνος χώρος που έχουμε αξιόλογη δραστηριότητα έργων κηποτεχνίας. Όλες οι μεγάλες πόλεις όπως Θεσσαλονίκη, Πάτρα,

Βόλος αλλά και οι μικρότερες πρωτεύουσες νομών όπως Καρδίτσα, Μεσολόγγι, Χανιά, Ρέθυμνο, Δράμα, Βέροια, Νάουσα, Αγρίνιο, Ναύπλιο, Καλαμάτα κ.α. έχουν να επιδείξουν ανάλογα πάρκα ή μεγάλους δημοτικούς κήπους με αξιόλογα σχέδια. Τα πιο γνωστά κηποτεχνικά έργα της υπόλοιπης Ελλάδας είναι: ο Δημοτικός Κήπος των Χανίων που κατασκευάστηκε το 1870 από τον τούρκο Γ. Διοικητή Κρήτης Ρεούφ Πασά με προσωπική του επίβλεψη και κοσμεύεται από ένα τεράστιο μεγέθους Φίκο (Ficus), ο Παπαστράτειος Κήπος στο Αγρίνιο, ο περιβάλλοντας χώρος του ανακτόρου της αυτοκράτειρας της Αυστρίας Ελισάβετ (γνωστή ως Σίση) με την ονομασία Αχιλλειον στην Κέρκυρα, το Δημοτικό πάρκο Κομοτηνής, το πάρκο των Ηρώων στο Μεσολόγγι που έχει πολλές προτομές ιστορικών προσώπων αλλά και τάφους που βρίσκονται στη σκιά των αιωνόβιων δέντρων, το πάρκο του Ρεθύμνου με αξιόλογη σχεδίαση για την άνετη κυκλοφορία και το πάρκο του Άγιου Κωνσταντίνου στην παραθαλάσσια περιοχή του Βόλου. Συνήθως τα κηποτεχνικά έργα που έχουμε στην Ελλάδα της εποχής του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα είναι μεικτού τύπου κήποι που συνδυάζουν στοιχεία της γαλλικής με της αγγλικής σχολής.

Εικόνα 23: Ο Δημοτικός Κήπος στα Χανιά

Εικόνα 24: Πάρκο Ηρώων στο Μεσολόγγι

Εικόνα 25: Το Αχιλλείον στην Κέρκυρα

Εικόνα 26: Ο Παπαστράτειος Κήπος στο Αγρίνιο

1.3.1 Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΠΟΣ

1.3.1.1 Ιστορική Ανάδρομη

Η ιστορία του Εθνικού Κήπου χάνεται στην αρχαιότητα. Ο χώρος του ήταν ανέκαθεν χώρο πράσινου. Στην αρχαία Αθήνα, γύρω στο 600 πχ, ήταν το ιερό άλσος του Λυκείου αφιερωμένο στον Απόλλωνα εκεί ακριβώς που είναι σήμερα ο Εθνικός Κήπος. Η τοποθεσία ήταν ιδανική γιατί όλα τα υδραγωγεία της πόλης περνούσαν από εκεί. Ακόμη και σήμερα μια από τις πηγές άρδευσης του κήπου είναι το αρχαίο υδραγωγείο του Πεισίστρατου. Το υπόγειο υδρευτικό δίκτυο του Πεισίστρατου (600-528πχ) ξεκινούσε από τον Υμηττό, διέσχισε την Αθήνα παράλληλα με τον Ιλισό και έφτανε τον Άγιο Θωμά στο Γουδή. Στο άλσος του Λυκείου υπήρχαν καλλωπιστικά φυτά της εποχής όπως λευκές, πετέες, πικροδάφνες, πεύκα, λυγαριές και ένας μεγάλος πλάτανος 15 μέτρα περίπου. Σύμφωνα με τους αρχαιολόγους, ίχνη του αρχαίου Λυκείου βρίσκονται περίπου ενάμιση μέτρο κάτω από το σημερινό επίπεδο του Εθνικού Κήπου.

Η πρώτη μεγάλη καταστροφή για το κήπο της Αθήνας χρονολογείται το 86 πχ, όταν ο Ρωμαίος στρατηγός Σύλλας έκοψε όλα τα δέντρα για να φτιάξει πολιορκητικές μηχανές. Η μόνη περίοδος που οικοδομήθηκε ο χώρος του Εθνικού Κήπου ήταν το 2^ο μχ αιώνα, επί Αδριανού. Τότε κάποιοι Ρωμαίοι αξιωματούχοι έχτισαν τις βίλες τους οι οποίες είχαν τεράστιους κήπους.

Στα χρόνια της τουρκοκρατίας εξαφανίσθηκε και το τελευταίο δέντρο στην αττική γη για να ζεσταθούν οι κάτοικοι. Όταν ορίστηκε πρωτεύουσα της χώρας η Αθήνα, το 1834, έπρεπε να διαμορφωθεί, γιατί τότε ήταν σωρός από ερείπια, χωρίς δρόμους ούτε κήπους. Η πρώτη που ενδιαφέρθηκε για το πράσινο ήταν η βασίλισσα Αμαλία, με την συμπαράσταση του πεθερού της Λουδοβίκο του Α', βασιλιά της Βαυαρίας. Όταν έφτασαν οι Βαυαροί η έκταση του κήπου είχε μόνο γαϊδουράγκαθα. Μπροστά στα βασιλικά ανάκτορα του Όθωνα και της Αμαλίας- το σημερινό κτίριο της Βουλής- θα γινόταν ο κήπος που ονειρεύτηκε η Αμαλία. Στην έκταση των 159 στρεμμάτων που προοριζόταν για τον βασιλικό κήπο υπήρχαν κάποιοι που κατάλαβαν ότι ενδιαφερόντουσαν οι βασιλείς και πωλούσαν 40 λεπτά το τετραγωνικό πήχη, πολλά λεφτά για τότε. Εκεί λοιπόν που βρισκόταν κάποτε οι κήποι του Λυκείου, κοντά στην περιοχή του Ιλισού, άρχισε να δημιουργείτε ένας από τους σημαντικότερους κήπους της Ευρώπης.

Τον Μάρτιο του 1836 ο Βαυαρός αρχιτέκτονας Φρειδερίκος Γκάρτνερ (Friedrich von Gartner) άρχισε να σχεδιάζει τα ανάκτορα του βασιλιά Όθωνα, σημερινή Βουλή, και τον περιβάλλοντα χώρο συνολικής έκτασης 500 στρεμμάτων. Αρχικά, πρότεινε τη δημιουργία ενός ημικυκλικού πάρκου διαμέτρου 500μ. και συνολικής επιφάνειας περίπου 13ha, στα βορειοανατολικά του παλατιού, ενώ δυο μικρότερα περιβόλια, ορθογωνίου σχήματος, διατάσεων 200*80μ. έκαστο, θα το πλαισίωναν προς τα δυτικά. Καθώς, η προτεινόμενη διαμόρφωση απέκλειε το δρόμο Αθήνας- Αμαρουσίου- Κηφισιάς, που λειτουργούσε από την αρχαιότητα, το 1839 συντάχθηκε νέο σχέδιο από τον διευθύνοντα μηχανικό των ανακτόρων Χοχ (Hoch), με το οποίο περιοριζόταν η έκταση του.

Οι εργασίες έγιναν σταδιακά και κατά τμήματα, καθώς έπρεπε να προηγηθεί η απαλλοτρίωση ορισμένων ιδιοκτησιών και να γίνουν τεχνικές εργασίες αποκατάστασης, οριοθέτησης, επιχωμάτωσης και διαμόρφωσης που ξεκίνησαν το 1836 και κράτησαν μέχρι το 1839 τότε ξεκίνησαν και οι εργασίες δεντροφύτευσης. Το Σεπτέμβριο του 1839,

ξεκίνησαν οι εργασίες εκσκαφής και κατασκευής των θεμελίων του περιφράγματος του Κήπου. Κατά την ανασκαφή των χωμάτων αποκαλύφθηκαν διάφορα αρχαιολογικά ευρήματα, τμήματα αγάλματος, κίονες ναού, επιγραφές κ.α. Το 1852 ανακαλύφθηκε στο τμήμα του κήπου στην πλευρά της Λεωφόρου Β. Σοφίας και σε βάθος ενός μέτρου το μωσαϊκό δάπεδο ρωμαϊκής βίλας.

Οι εργασίες ξεκίνησαν υπό την επίβλεψη της βασίλισσας Αμαλίας και υπεύθυνος των φυτευτικών εργασιών ορίστηκε ο Βαυαρός γεωπόνος Σμαράτ (Smarat), απεσταλμένος του πατέρα του Όθωνα, Λουδοβίκου, έπειτα από παράκληση της Αμαλίας. Παράλληλα ο Smarat σχεδιάζει τον πρώτο κήπο της πρωτεύουσας στην πλατεία Κλαυθμόνος και στη συνέχεια τον κήπο του Θησείου καθώς και τις πρώτες δεντροστοιχίες (Αμαλίας, Κηφισίας, Πατησιών κλπ). Αρχικά, φυτεύτηκε στο νότιο τμήμα που κάλυπτε έκταση 30 περίπου στρεμμάτων, με 15000 καλλωπιστικά φυτά, που μεταφέρθηκαν το 1839 από τη Γένοβα της Ιταλίας με το μεταγωγικό που λεγόταν συμβολικά «Φοίνιξ» στον Πειραιά και μικρό αριθμό αυτοφυών ειδών, που μεταφέρθηκαν από το Σούνιο και την Εύβοια, υπό την εποπτεία του βοηθού του Smarat, Friedrich Schmidt. Τα επόμενα δυο χρόνια, πραγματοποιήθηκαν εργασίες κατασκευής περιφραγμάτων, δεξαμενών, καναλιών κ.α., το Νοέμβριο του 1841, μεταφέρθηκαν για φύτευση 4000 αγριόδεντρα από την Εύβοια.

Εικόνα 27: Το μοναδικό ακριβές σχέδιο του Βασιλικού Κήπου, από την εποχή της δημιουργίας του. Ανυπόγραφο και αχρονολόγητο. Αποδίδεται κατά πάσα πιθανότητα στον Μπαρό

Τα έτη 1846-7 αποφασίστηκε από επιτροπή αρχιτεκτόνων- πολεοδόμων η επέκταση του κήπου, ώστε να περικλείεται από τις λεωφόρους Βασ. Όλγας- Βασ. Αμαλίας - Βασ. Σοφίας και Ηρώδου Αττικού. Το 1851-52 τελείωσε η φύτευση του νέου κήπου στην έκταση που έχει σήμερα την οποία την οριστικοποίησε το 1860 επιτροπή ειδικών πολεοδόμων του σχεδίου πόλεως. Το 1850 ο Εθνικός Κήπος κινδύνευσε από παγετό (-7,5 °C), ο οποίος κατέστρεψε πολλά δέντρα και το 1852, τη νύχτα της 14^{ης} Οκτωβρίου μια φοβερή καταιγίδα προκάλεσε πολλές καταστροφές στον κήπο και έμεινε γνωστή ως η «καταιγίδα της κολώνας», διότι στη διάρκεια της έπεσε μια κολώνα του ναού του Ολύμπιος Διός. Η επίβλεψη των κηποτεχνικών εργασιών ανατέθηκε στον Γάλλο γεωπόνο- κηποτεχνη Λουί Μπαρό (Francois Louis Barauld). Ο ίδιος έφτιαξε του περίφημους κήπους Ντολμά- Μπαχτσέ στην Κωνσταντινούπολη το 1854. Ο Baraut ασχολήθηκε τόσο με τη διαμόρφωση του κηποτεχνικού ρυθμού, όσο και με την επιλογή αισθητικής αρμονίας και λειτουργικότητας του κηποτεχνικού σχεδίου και τα

χαρακτηριστικά τους (μορφή, φύλλωμα, άνθη, άρωμα, χρώματα κ.α.) και την σωστή τοποθέτηση κατάλληλων φυτών. Το 1854 ο Μπαρό επέστρεψε στην Κωνσταντινούπολη και την διεύθυνση του κήπου ανέλαβε ο βοηθός του και βοηθός του Σμαράτ, Φρίντριχ Σμιτ (Fr. Schmidt) Πρώσος απόφοιτος της Γεωπονικής Σχολής του Postdam, ο οποίος παρέμεινε στη θέση αυτή για 30 χρόνια (1854-1884) και πραγματοποιώντας ταξίδια στο εξωτερικό μετέφερε και φύτευσε πολλά φυτά (από Γαλλία, Ισπανία, Γερμανία, Αλγερία, Αίγυπτο κλπ), κατάλληλα για τις συνθήκες τις Αττικής. Τις κηποτεχνικές του γνώσεις τις είχε αποκτήσει την περίοδο, που εργαζόταν δίπλα στον Smarat, κατά την δημιουργία του κήπου. Τις τεχνικές εργασίες μελέτησε και επέβλεψε ο στρατιωτικός μηχανικός Γεράσιμος Μεταξάς.

Λέγεται ότι η Αμαλία περνούσε τουλάχιστον τρεις ώρες την ημέρα ασχολούμενη προσωπικά με τον κήπο. Το 1842 φύτευσε μόνη της τους φοίνικες στην πλευρά της οδού Αμαλίας με σπόρους που έφερε από την Αμερική. Είχε στην υπηρεσία της περισσότερους από 50 κηπουρούς και η συντήρηση ενός τέτοιου κήπου ήταν πολυδάπανη υπόθεση, αφού ο καθένας θάμνος στοίχιζε 2 δρχ, το ημερομίσθιο 2,5 δρχ και μια παροχή νερού 200 δρχ. Η Αμαλία συμβουλευόταν και τους διάσημους της εποχής βοτανολόγους όπως τον Κάρολο Φράαλ και τον Θεόδωρο Ορφανίδη. Ο Εθνικός Κήπος ήταν το έργο ζωής της Αμαλίας. Μάλιστα το αρχικό της σχέδιο ήταν να φτάνει μέχρι την Πύλη του Αδριανού. Στις 21 Ιουνίου 1851, το Βασιλικό Ελληνικό Αυλαρχείο το οποίο ήταν και υπηρεσία πράσινου, απαγόρευσε την είσοδο του κοινού στον κήπο, για λόγους ασφάλειας, εξαιρώντας τους αξιωματικούς, τους ανώτερους ανακτορικούς υπάλληλους και όσους είχαν εφοδιαστεί με, εγκεκριμένα από το Αυλαρχείο, άδεια εισόδου. Οι έντονες αντιδράσεις, που δημιουργήθηκαν, τροποποίησαν την αρχική απόφαση επιτρέποντας την είσοδο «εις τους καλώς ενδεδυμένους».

Το 1860 ο Σμιτ ανακάλυψε στο υπέδαφος αρχαίο υδραγωγείο, το οποίο, σύμφωνα με έρευνες του αρχαιολόγου Α. Τραυλού, είναι έργο του Πεισίστρατου και χρονολογείται από τον 6^ο πχ αιώνα. Το υδραγωγείο χρησιμοποιήθηκε με το νερό του παλαιού υδραγωγείου «Τσακουμάκου». Αυτό είχε κατασκευασθεί στη διάρκεια της τουρκοκρατίας και, κατά τον Ε. Τσίλερ μετέφερε τα νερά της πηγής κοντά στον Άγιο Γιάννη τον Θεολόγο. Στις μέρες μας το πότισμα του κήπου γίνεται κυρίως από το νερό του υδραγωγείου του Άγιου Θωμά και συμπληρώνεται από το Πεισιστράτειο, μια γεώτρηση και πέντε δίκτυα της ΕΥΔΑΠ.

Εικόνα 28: Πανόραμα του Βασιλικού Κήπου από τον νότιο εξώστη των ανακτόρων. Λιθογραφία (1861)

Μετά την έξωση του Όθωνα το 1863, ο Γεώργιος ο Α', ανέλαβε τη συντήρηση του, αν και όχι με τον ίδιο ζήλο που επεδείκνυε η Αμαλία, με την βοήθεια του Βαυαρού γεωπόνου Φρειδερίκου Σμιτ. Με τις φροντίδες του Σμιτ μεταφυτεύθηκαν στον κήπο σπάνια φυτά που έφερε ο Γεώργιος από το Μοντελιέ και το Φοντενεμπλό, καθώς και μια

ποικιλία από εξωτικές ορχιδέες, δημιουργώντας έτσι το πρώτο θερμοκήπιο. Για λίγα χρόνια (1915-1921) εργάστηκε δημιουργικά στον κήπο και ο γεωπόνος Ιωάννης Κοντόπουλος.

Εικόνα 29: «Ο Βασιλικός Κήπος με την Ακρόπολη στο βάθος και το λόφο του Φιλοπάππου». Ελαιογραφία του Γεωργίου Ιακωβίδη, 1901, Συλλογή Ιδρύματος Ευριπίδη Κοντλίδη.

Το 1923 ο Εθνικός κήπος χαρακτηρίστηκε κρατικός- δημόσιος και από τότε καθιερώθηκε να μείνει ανοικτός από την ανατολή μέχρι την δύση του ήλιου. Αφού ο κήπος μετατράπηκε σε δημόσιο πάρκο έγιναν αρκετές αλλαγές ανοίχτηκαν νέες εισοδοί, τοποθετήθηκαν παγκάκια και καλάθια, κατασκευάστηκε η λίμνη με τις πάπιες και η παιδική χαρά. Το κτίριο που στεγάζει σήμερα το Βοτανικό Μουσείο ήταν γραφείο του Γεωργίου Α. Έγιναν όμως και ανεπανόρθωτες ζημιές όπως η καταστροφή του «ψυγείου» του παλατιού το 19^ο αιώνα (οι παλιοί το έλεγαν «μπούζι») ήταν το κτίριο με τους χόντρους τοίχους που έβαζαν πάγο στο υπόγειο και γύρω στα ράφια τρόφιμα ενώ στο ισόγειο τα λάδια και τα κρασιά. Το 1926 θυσιάστηκαν πολλά δέντρα για να διαπλατυνθεί και ευθυγραμμισθεί η λεωφόρος Αμαλίας.

Η πρώτη ονομασία του κήπου ήταν «Βασιλικός Κήπος». Το 1927 με το Νομοθετικό Διάταγμα 12-28/5/1927 (ΦΕΚ 100/Τ.Α) ο κήπος ονομάστηκε «Εθνικός Κήπος» και συγχρόνως δημιουργήθηκε η Επιτροπή Δημόσιων Κήπων και Δεντροστοιχιών (ΝΠΔΔ) που ήταν Νομικό Πρόσωπο Δημόσιου Δικαίου με έδρα την Αθηνά, που υπαγόταν και ελεγχόταν από το Υπουργείο Γεωργίας με πρώτο πρόεδρο τον επιφανή Αθηναίο Π. Καλλιγά και διευθυντή τον γεωπόνο Η. Παπαθεοδόρου και είχε την εποπτεία του κήπου. Η Επιτροπή διέσωσε τον κήπο από σοβαρό κίνδυνο να καταστραφεί τελείως. Στις αρχές της δεκαετίας του 1930 απειλήθηκε με οικοπεδοποίηση. Το 1931 τσακίστηκαν δέντρα, θάμνοι και κλαδιά από το βάρος του χιονιού που έπεσε στις 3 Απριλίου. Το 1934, ο υπερβολικός ψυχρός χειμώνας κατέστρεψε τα περισσότερα εσπεριδοειδή και τους καλλωπιστικούς θάμνους. Το 1978, στις 6 Ιανουαρίου μια ανεμοθύελλα με ταχύτητα 130 χλμ/ ώρα έσπασε και ξερίζωσε δέντρα ηλικίας από 100 χρονών και πάνω, τα οποία με τη σειρά τους έπεσαν πάνω σε περίπου 650 θάμνους, καταστρέφοντας τους.

Η περίοδος της Γερμανικής Κατοχής (1941-1944) είχε για τον Εθνικό Κήπο της

ίδιες καταστροφικές συνέπειες που είχε για όλη την Ελλάδα. Καταστράφηκαν φυτά κυρίως θάμνοι, πολυετή ποώδη και φυτά σε θερμοκήπια, εγκαταλείφθηκαν παρτέρια ανθέων- χλόης και καταστράφηκε η ζωολογική συλλογή. Υπήρχαν βέβαια και σοβαρές ζημιές στα διάφορα τεχνικά έργα όπως υδραυλικά δίκτυα, θερμοκήπια, αποχέτευσης, αρδευτικά συγκροτήματα, υδραγωγείο, δίκτυο δρομίσκων κ.α. Αν την περίοδο 1839 έως 1882 μπορούμε να την χαρακτηρίσουμε σαν εποχή γένεσης του κήπου, δημιουργία του κηποτεχνικού σκελετού και φύτευση των βασικών φυτών, την περίοδο 1927 έως 1940 θα έπρεπε να χαρακτηρίσουμε σαν εποχή σταθεροποιήσεως, βελτιώσεως αλλά και βασικής αλλαγής της μορφής και λειτουργίας του από μεγάλο ιδιωτικό κήπο σε δημόσιο πάρκο. Μετά την απελευθέρωση άρχισε η προσπάθεια ανασυγκρότησης με αργό ρυθμό αντίστοιχο με τις πιστώσεις που διατέθηκαν. Το 1956 η προσπάθεια πέτυχε κατά μεγάλο μέρος.

Τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1990, ο κήπος πέρασε μεγάλη δοκιμασία, της οποίας η αιτία ήταν συνήθως έλλειψη πιστώσεων για την κάλυψη των δαπανών προσωπικού και κόστος συντηρήσεως. Το 1997, το Υπουργείο Γεωργίας παρέδωσε τον κήπο στην Νομαρχία Αττικής. Τον Ιούνιο του 2003, ο τότε πρωθυπουργός Κ. Σημίτης, ανακοίνωσε ότι η ιδιοκτησία και η διαχείριση του Κήπου θα περνούσαν στο Δήμο Αθηναίων με τη δήμαρχο Ν. Μπακογιάννη. Με το νόμο 3274 αρ. 25, που ψηφίστηκε τον Οκτώβριο του 2004, ο Εθνικός Κήπος παραχωρήθηκε, οριστικά πλέον, από την Επιτροπή Δημόσιων Κήπων και Δεντροστοιχιών στην αρμοδιότητα του Δήμου Αθηναίων, για τα επόμενα 90 χρόνια. Ο Δήμος Αθηναίων προχώρησε στη σύσταση ενός νέου δημοτικού νομικού προσώπου με την επωνυμία «Δήμος Αθηναίων- Εθνικός Κήπος», που συστάθηκε με την υπ' αριθμό 10282/11-3-05 απόφαση Γ.Γ.Π Αττικής και αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Δημόσιου Δικαίου με 11μελες Διοικητικό Συμβούλιο. Σκοπός του τελευταίου είναι η καλύτερη οργάνωση, διαχείριση, συντήρηση, βελτίωση του πράσινου, των εγκαταστάσεων και των υποδομών, φύλαξη και γενικά προστασία του Εθνικού Κήπου. Το 2003, κινδύνεψε και πάλι να καταστραφεί από ολοκληρωτική διακοπή του νερού ποτίσματος. Αυτό συνέβη επειδή το αρχαίο υδραγωγείο, απ' όπου αρδεύεται ο κήπος, έπαθε σοβαρή ζημία λόγω οικοδομικών έργων που γινόντουσαν στην περιοχή Γουδή. Υπό την εποπτεία του Δήμου Αθηναίων το 2004 επιτεύχθηκε η επισκευή και η επαναλειτουργία του υδραγωγείου.

1.3.1.2 Η Αρχιτεκτονική του Εθνικού Κήπου

Ο Εθνικός Κήπος χωροθετείται στο Νόμο Αττικής και εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πλέγμα διάσπαρτων υπαίθριων χωρών της πρωτεύουσας. Τοπογραφικά βρίσκεται στο κέντρο του μεγαλύτερου δήμου της χώρας, του Δήμου Αθηναίων, όπου και ανήκει. Περιβάλλεται από τις λεωφόρους Βασιλίσσης Σοφίας βόρεια (δίπλα στην Βουλή των Ελλήνων), Βασιλίσσης Αμαλίας δυτικά, την οδό Ηρώδου Αττικού ανατολικά ενώ νότια συνορεύει με την έκταση του Ζαπτείου Μεγάρου. Ο Εθνικός Κήπος αποτελεί πάρκο συνολικής έκτασης περίπου 160 στεμμμάτων. Η κύρια είσοδος του πάρκου είναι από την Λεωφόρο Αμαλίας υπάρχουν άλλες έξι εισοδοί στον κήπο μια πλευρική από την οδό Β. Σοφίας, τρεις από την οδό Ηρώδου του Αττικού (η μια είναι κλειδωμένη με αλυσίδα) και δυο από τον πεζόδρομο μεταξύ κήπου και Ζαπτείου.

Ο Εθνικός Κήπος περιλαμβάνει: κτίρια για διάφορες χρήσεις, υδάτινες επιφάνειες, διάφορες λειτουργίες, έργα τέχνης και έπιπλα ενός πάρκου. Τα κτίρια που

περιέχει ο κήπος είναι το Βοτανικό Μουσείο, η παιδική βιβλιοθήκη, το καφενείο, το θερμοκήπιο, οι τουαλέτες που ήταν παλιά το ψυγείο των ανακτόρων και τα γραφεία της διοικήσεως.

Το Βοτανικό Μουσείο στεγάζεται σε διατηρητέο, πέτρινο κτίριο, που κτίστηκε από τον αρχιτέκτονα Κλεάνθη αν και λέγεται ότι είναι έργο του Ερνέστο Τσίλλερ και χρησίμευε ως βασιλικό περίπτερο. Είναι διώροφο και στην είσοδο του υπάρχει νεοκλασικό μαρμάρινο στέγαστρο. Το Μουσείο δημιουργήθηκε το 1985 και για χρόνια πρόσφερε πολύτιμες πληροφορίες και γνώσεις για τις λειτουργίες των φυτών, τις κατηγορίες των φυτών που υπάρχουν στον κήπο, τις εργασίες που εκτελούνται στον κήπο, την ιστορία του και τα αξιοθέατα αλλά τώρα ανακαινίζεται και δεν είναι διαθέσιμο για το κοινό. Πριν γίνει Μουσείο ήταν το γραφείο του Γεωργίου Α και στα μετέπειτα χρόνια σπίτι των διευθυντών του κήπου.

Εικόνα 30: Το Βοτανικό Μουσείο του Εθνικού Κήπου

Το ισόγειο του κτιρίου που στεγάζει την παιδική βιβλιοθήκη κτίστηκε το 1840 και ήταν το κυνηγετικό περίπτερο του τότε βασιλιά Όθωνα και αργότερα έγινε ερημητήριο του Λουί Μπαρό. Όταν ο κήπος έγινε δημόσιος στο χώρο της παιδικής βιβλιοθήκης στεγάσθηκαν οι διοικητικές υπηρεσίες του Κήπου. Το 1984 ιδρύθηκε η παιδική βιβλιοθήκη και τα διοικητικά γραφεία μεταφέρθηκαν στο σημερινό κτίριο. Ιδρυτής είναι το Υπουργείο Γεωργίας, που τότε είχε δημιουργήσει ένα δίκτυο παιδικών βιβλιοθηκών στις αγροτικές περιοχές της Ελλάδας. Οι χώροι του κτιρίου περιλαμβάνουν έναν προθάλαμο, δύο αναγνωστήρια, μία αίθουσα παραμυθιού και μία αίθουσα μουσικής και προβολών. Όταν ξεκίνησε, στα ράφια της είχε μόνο 1500 βιβλία. Σήμερα έχουν φτάσει τα 6000 και συνεχώς αυξάνονται. Βιβλία λογοτεχνικά, ελληνικά και ξένα, βιβλία που μιλούν για ταξίδια και νέους τόπους, για το χορό, για τη ζωγραφική, για όλα εκείνα που καλλιεργούν τη φαντασία και πλουταίνουν το πνεύμα και το νου των παιδιών. Εντυπωσιακή είναι και η δραστηριότητά της.

Εικόνα 31: Η Παιδική Βιβλιοθήκη του Εθνικού Κήπου

Το Καφενείο που το συναντάτε στην είσοδο της Ηρώδου Αττικού, δίπλα στην Προεδρική Φρουρά. Το κτίσμα είναι πετρόκτιστο και έχει πράσινα παραθυρόφυλλα, με πράσινες καρέκλες και τραπέζια.

Εικόνα 32: Το Καφενείο του Εθνικού Κήπου

Το θερμοκήπιο της Βασίλισσας Αμαλίας κτίστηκε στα μέσα του 18^{ου} αιώνα και θεωρείται το πρώτο θερμοκήπιο που λειτούργησε στον ελληνικό χώρο. Αποτελεί νεότερο ιστορικό μνημείο. Οι διαστάσεις του είναι 5μ.* 8μ. Η στέγη του είναι φτιαγμένη με μεταλλικές υποδοχές και «οπλισμένα» κρύσταλλα και είναι βυθισμένο στο έδαφος κατά 1,50μ (ημιπόγειο). Διαθέτει υπόγειες εγκαταστάσεις θέρμανσης και ξεχωριστές πέτρινες σκάλες και βρίσκεται κοντά στο καφενείο. Στο φυτώριο αναπτύσσονται τα φυτά που πρόκειται να μεταφυτευθούν στον κήπο αλλά τροφοδοτεί και τον κήπο του Άγνωστου Στρατιώτη.

Εικόνα 33: Το Φυτώριο του Εθνικού Κήπου

Ο Κήπος διαθέτει συνολικά έξι μικρές και μεγάλες λίμνες, που χρησιμεύουν και ως υδαταποθήκες, με μέσο βάθος ένα μέτρο και καταλαμβάνουν συνολικά έκταση δύο στρεμμάτων. Η λίμνη στην λεωφόρο Β. Σοφίας (στο ψηλότερο σημείο του Κήπου) αποτελεί την κεντρική υδαταποθήκη του Εθνικού Κήπου όπου φτάνει το νερό που έρχεται από τον Άγιο Θωμά και από εκεί, μέσω ενός πολύπλοκου και σοφού συστήματος υπέργειων και υπόγειων αυλακιών διοχετεύεται σε ολόκληρο τον Κήπο, τόσο για την άρδυσή του όσο και για το γέμισμα των άλλων λιμνών. Ο κήπος περιέχει ρυάκια για την αποστράγγιση των νερών καθώς βρέχει.

Οι διάφορες λειτουργίες που περιέχει ο κήπος είναι μια παιδική χαρά προς την πλευρά του Ζαπτείου και η ζωοπτηνολογική συλλογή. Η παιδική χαρά έχει

κατασκευαστεί με ευρωπαϊκές προδιαγραφές για την ασφάλεια των παιδιών.

Εικόνα 34: Οι Λίμνες του Εθνικού Κήπου

Εικόνα 35: Η Παιδική Χαρά του Εθνικού Κήπου

Η ζωοπτηνολογική συλλογή του κήπου είναι μεγάλη και περιέχει πολλά είδη πουλιών αλλά και οικόσιτων ζώων. Στις Λίμνες κολυμπούν κυπρίνοι, νεροχελώνες και πρασινοκέφαλες πάπιες. Τα οικόσιτα ζώα που έχει ο κήπος είναι κότες, χήνες, πάπιες, φραγκόκοτες, παγώνια, κουνέλια καθώς επίσης και το βασιλιά των Λευκών Ορέων της Κρήτης, το Αγριοκάτσικο, ένα από τα απειλούμενα θηλαστικά της χώρας μας. Οι πιο γνωστοί φτερωτοί κάτοικοι αυτού του κόσμου είναι η δεκαοχτούρα, ο κοκκινολαίμης, ο κότσυφας, ο μυγοχάφτης, ο δενδροφυλλοσκόπος, η καρακάξα, ο σπίνος η ωχροστριτίδα, ο μαυροτσιροβάκος, το αηδόني, η γαλαζοπαπαδίτσα, καρδερίνα, ο φλώρος, το σκαρθάκι, , το σπουργίτι, ο θαμνοψάλτης, ο μαυροσκούφης, ο χρυσοβασιλίσκος, ο βασιλίσκος, η τσίγλα, οι παπαδίτσες, το λούγαρο, το φλυτζούνι. ο καλόγερος ενώ μερικά από αυτά φωλιάζουν αλλά και ξεχειμωνιάζουν στον κήπο.

Εικόνα 36: Η Ζωοπτηνολογική Συλλογή του Εθνικού Κήπου

Για έναν κήπο που δημιουργήθηκε σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, ήταν αναμενόμενο η διακόσμησή του να εμπλουτιστεί με έργα τέχνης. Στο εσωτερικό του υπάρχουν έξι προτομές. Μπαίνοντας στον κήπο, στο νοτιοανατολικό του άκρο, θα συναντήσουμε τις προτομές του πρώτου κυβερνήτη της Ελλάδας Ιωάννη Καποδίστρια

και του Ελβετού τραπεζίτη Ιωάννη Εϋνάρδου, που φιλοτεχνήθηκαν το 1866 από τον κλασικιστή γλύπτη Ιωάννη Κόσσο, αλλά και στο νότιο άκρο θα συναντήσουμε τις προτομές των ποιητών Αριστοτέλη Βαλαωρίτη και Διονυσίου Σολωμού, η πρωτοβουλία ανέγερσης των οποίων ανήκε στον Κώστα Ελευθερουδάκη, ο οποίος κάλυψε και τη σχετική δαπάνη στα μέσα της δεκαετίας του 1920. Την προτομή του Διονυσίου Σολωμού φιλοτέχνησε ο γλύπτης και καθηγητής του Πολυτεχνείου Θωμάς Θωμόπουλος, ενώ αυτή του Αριστοτέλη Βαλαωρίτη ο Φωκίων Ρωκ, μαθητής του Θωμόπουλου και του Κώστα Δημητριάδη. Κοντά στην είσοδο αυτή θα συναντήσει κανείς και την προτομή του μουσουργού και συνθέτη Φιλίσκου Σαμαρά, έργο φιλοτεχνημένο από τον ακαδημαϊκό Μιχάλη Τόμπρο. Κοντά στην έξοδο προς τον κήπο του Ζαπτείου τον αποχαιρετά η νεότερη ορειχάλκινη προτομή του λογοτέχνη Ζαν Μορέας (Jean Moreas- φιλολογικό ψευδώνυμο του Ιωάννη Παπαδιαμαντόπουλου). Την προτομή του συγγραφέα επιμελήθηκε ο διακεκριμένος Γάλλος γλύπτης Εμίλ Αντουάν Μπουρντέλ, προσωπικός φίλος του Μορέας.

Εικόνα 37: Οι Προτομές του Φ. Σαμαρά, του Α. Βαλαωρίτη, του Ζ. Μορέα, του Ι. Καποδίστρια και του Ι. Ευάνδρου

Πέρα από τα αγάλματα και τις προτομές ο Εθνικός κήπος περιέχει το ρωμαϊκό μωσαϊκό δάπεδο, τον βράχο της Αμαλίας, το ηλιακό ρολόι, ένα ισπανικό σιντριβάνι, μια σπηλιά που έτρεχε νερό, διάφορα αρχαία μάρμαρα σε κάποια μέρη του κήπου και βρύσες κτιστές από πέτρα.

Εικόνα 38: Διάφορα έργα τέχνης και αρχαιολογικοί χώροι.

Το ρωμαϊκό μωσαϊκό δάπεδο ανακαλύφθηκε σε βάθος ενός μέτρου από το αίθριο μιας ρωμαϊκής έπαυλης. Η συνολική του επιφάνεια είναι 400 τ.μ. και έχει μια μαρμάρινη σκάλα που οδηγεί στο χώρο και βρίσκεται προς την πλευρά της Λεωφόρου Β. Σοφίας.

Ο Εθνικός Κήπος περιέχει το ηλιακό ρολόι που είναι μπροστά στην κεντρική είσοδο της Λεωφόρου Αμαλίας. Το περίφημο ηλιακό ρολόι είναι ένας επικλινής μεταλλικός δείκτης στερεωμένες σε μαρμάρινη βάση στην οποία είναι χαραγμένες οι ώρες. Η σκιά του δείκτη ανάλογα με τη θέση του ήλιου, δείχνει και τη σχετική ώρα. Τα ηλιακά ρολόγια είναι τα αρχαιότερα από τα γνωστά είδη ρολογιών.

Εικόνα 39: Το Ηλιακό Ρολόι

Ο βράχος της βασίλισσας Αμαλίας βρίσκεται σε απόμερη και ήσυχη γωνία του κήπου κοντά στην παιδική βιβλιοθήκη. Στην κορυφή του καθόταν η Βασίλισσα Αμαλία και επέβλεπε τις εργασίες δημιουργίας του Κήπου. Είναι ένας ογκόλιθος από γκρίζο

μάρμαρο, με διαστάσεις 30μx10μ. και ύψος 2,50μ. Το ένα άκρο του είναι λαξευμένο σε επίπεδο σχήμα, όπου βρίσκεται το οκτάγωνο μεταλλικό κάθισμα της Αμαλίας. Το καλοκαίρι είναι δροσερά στην κορυφή του βράχου, όποιος ανεβαίνει από περιμετρικό μονοπάτι μπορεί να απολαύσει την θέα. Από τον βράχο αυτόν φαίνεται σε πρώτα πλάνο το Παναθηναϊκό Στάδιο, ο λόφος του Αρδήττου, οι Στήλες του Ολυμπίου Διός, η πύλη του Αδριανού, ο λόφος και το μνημείο του Φιλοπάππου, η Ακρόπολη και σε δεύτερο πλάνο το Φάληρο, ο Σαρωνικός, η Αίγινα, η Σαλαμίνα και στο βάθος τα βουνά της Πελοποννήσου.

Από το 1923 που χαρακτηρίστηκε κρατικός ο κήπος μέχρι σήμερα εκτελέστηκαν κάποια κηποτεχνικά έργα για τη βελτίωση της μορφής και λειτουργίας του κήπου για αυτό από «γραφικός» κήπος που είναι έχει και κάποια στοιχεία «κλασικού» κήπου. Ένα από τα έργα είναι η ανακατασκευή των δυο θερμοκηπίων. Τοποθετήθηκαν νέοι πάγκοι τύπου Αμβούργου και νέα καλάθια απορριμμάτων τύπου Λονδίνου. Άλλο ένα έργο είναι η κατασκευή νέων κτισμάτων και η ανανέωση της περιφραξής. Κατεδαφίστηκε και απομακρύνθηκαν οι εγκαταστάσεις του θερινού θεάτρου που δέσμευε 3 στρέμματα και αποκαταστάθηκε το τοπίο στην παλιά του μορφή. Ανακατασκευάστηκαν οι κατεστραμμένοι δρομίσκοι και με την ευκαιρία αυτή ανακατασκεύασαν ημιαποφραγμένους υπόγειους αγωγούς νερού ποτίσματος με τα αντίστοιχα φρεάτια εισόδου- εξόδου και πλακοστρώθηκαν δυο πέργκολες (Αμαλίας και Αίγλης) και μια είσοδος (Ηρώδου Αττικού ΄Β).

Εικόνα 40: Διάφορα έπιπλα μέσα στον Εθνικό Κήπο

Στον Εθνικό κήπο υπάρχουν και έπιπλα πάρκου όπως διάφοροι τύποι σιδερένιων και ξύλινων καθισμάτων, κάδοι απορριμμάτων, σιδερένιες κολώνες με λάμπες φωτισμού, ξύλινες πινακίδες κατεύθυνσης και τοποθεσίας, ξύλινος φράκτης, πίνακες σε κάποια σημεία με τον χάρτη του κήπου, μεγάλα και μικρά κιόσκια με καθίσματα και πλακόστρωση αλλά και πυροσβεστικοί κρουνοί και φωλιές. Στον Εθνικό κήπο υπάρχουν τρεις πέργκολες, που είναι ειδικά στηρίγματα σιδερένια σκεπασμένα με αναρριχόμενα φυτά, η πιο φημισμένη είναι η πέργκολα με τις γλυσίνες που μοσχοβολούν νωρίς την άνοιξη, η πέργκολα με μπαζιάνια και η πέργκολα με ρυγχόσπερμο. Τα διακοσμητικά στοιχεία είναι χαρακτηριστικά της απλότητας, της φυσικότητας και της χάρης.

Εικόνα 41: Διάφορες Πέργκολες μέσα στον Εθνικό Κήπο.

Η συνολική έκταση που καταλαμβάνει ο Εθνικός Κήπος είναι 158 στρεμμάτων, εκ των οποίων τα 120 στρέμματα καλύπτονται από παρτέρια με χλόη και λουλούδια, συστάδες δένδρων και θάμνους. Αλλά τα 22 στρέμματα καταλαμβάνουν οι χώροι στάσεις- πλατειές, καθιστικά- και οι χώροι περίπατου- μονοπάτια και δρομάκια-, οι οποίοι δημιουργούν ένα δίκτυο 7500 μέτρων που οδηγούν πάντα σε κάτι διαφορετικό: ένα παρτέρι, μια ομάδα θάμνων, μια λίμνη, έναν πετρόκηπο. Το δίκτυο των δρομίσκων είναι στρωμένα απλώς με χαλίκι ώστε να δένουν όσο το δυνατόν περισσότερο με το περιβάλλον. Αναλυτικότερα, η κατανομή της επιφάνειας του κήπου φαίνεται στον πίνακα, που ακολουθεί:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Εδαφική κατανομή Εθνικού Κήπου.		
1	Μέτριες και υψηλές μορφές πράσινου (συστάδες δέντρων- θάμνων, μοναχικά δέντρα, ομάδες θάμνων, κλπ)	110.150 τ.μ.
2	Χαμηλό πράσινο (παρτέρια χλόης και ανθέων)	9.450 τ.μ.
3	Σπορεία- Φυτώρια	3.000 τ.μ.
4	Θερμοσπορεία- Θερμοκήπια	450 τ.μ.
5	Πέργκολες με αναρριχώμενες	1.350 τ.μ.
6	Λίμνες	1.750 τ.μ.
7	Παιδική Χαρά	2.100 τ.μ.
8	Χώρος ζωοπτηνολογικής συλλογής	2.400 τ.μ.
9	Οικήματα και διάφορες άλλες εγκαταστάσεις (υπόστεγα, σκέπαστρα, φυλάκια κλπ)	850 τ.μ.
10	Δίκτυο δρομίσκων- πλατειές- καθιστικά	22.000 τ.μ.
	Σύνολο	153.500 τ.μ.
11	Χώρος Προεδρικής Φρουράς (οικήματα, προαύλια και το πράσινο που τον περιβάλλει εξωτερικά)	4.500 τ.μ.
	Ολική Επιφάνεια	158.000 τ.μ.

Ο Μπαρό, που ήταν κηποτέχνης του Εθνικού Κήπου ήταν Γάλλος και είχε την πρόθεση να φτιάξει έναν γεωμετρικό κήπο σαν τον κήπο των Βερσαλλιών αλλά η Βασίλισσα Αμαλία είχε σαν πρότυπο τους αγγλικούς κήπους του Μόναχου που είναι γραφικοί, με καμπύλες γραμμές και δεν έχουν ψαλλιδιζόμενα σχήματα.

Ο Εθνικός Κήπος είναι ένα πάρκο κλειστού τύπου. Η τοπιοαρχιτεκτονική διαρρύθμιση και το σχέδιο φύτευσης του τον κατατάσσουν στους ρομαντικού ή γραφικού ή Αγγλικού ρυθμού Κήπους (style romantique ή paysager ή jardin Anglais) προσαρμοσμένου στις Ελληνικές συνθήκες και συμπληρωμένου στα νεότερα χρόνια με στοιχεία γαλλικού ή κλασικού ρυθμού κήπων (Style classique ή a la Francais ή jardin regulier). Χαρακτηριστικό της αγγλικής παρκοτεχνίας του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα, αποτελεί η οργάνωση του τοπίου κατ' απομίμηση της φύσης. Η αντίληψη αυτή προέρχεται από την ιαπωνική αρχιτεκτονική τοπίου, η οποία βασίζεται στην αντίληψη ότι η φύση αποτελεί «πηγή τελειότητας, την οποία ο άνθρωπος πρέπει να πλησιάσει, μέσω της αυτοσυγκέντρωσης και της απομόνωσης».

Τα στοιχεία του αγγλικού ρυθμού, που εύκολα αναγνωρίζονται στο σχεδιασμό του Εθνικού Κήπου είναι πολλά. Ένα από τα στοιχεία είναι η ελεύθερη χάραξη, με έμφαση στην καμπύλη, ώστε να δίνεται η εντύπωση του φυσικού τοπίου. Με αυτό τον τρόπο απουσιάζει η αξονική οργάνωση και η συμμετρία. Άλλο ένα στοιχείο είναι οι συστάδες δένδρων ή θάμνων, σε συμπαγείς μάζες, πυκνότερες ή αραιότερες, που δημιουργούν αυτοτελείς ενότητες, μειώνοντας έως και εξαφανίζοντας τις εξωτερικές

προοπτικές απόψεις. Οι συστάδες αποτελούνται από διάφορα είδη και ποικιλίες δένδρων δίνοντας ένα φυσικό αποτέλεσμα. Χαρακτηριστικά είναι και κάποια μοναχικά δένδρα, που δεσπόζουν σε ανοίγματα. Επίσης άλλο ένα είναι, οι καμπύλες επιφάνειες, ακανόνιστου σχήματος, καλυμμένες με χλοοτάπητες. Τα παρτέρια ελευθέρου σχήματος φυτεμένα με διακοσμητικές συνθέσεις από εποχιακά άνθη. Το τελευταίο στοιχείο είναι, οι οφιοειδείς δρόμοι πλάτους 2-3μ., μονοπάτια και ρυάκια, που ακολουθούν την ελικοειδή χάραξη των δρομίσκων και του νερού.

Εικόνα 42: Χάρτης του Εθνικού Κήπου

Το ανάγλυφο του εδάφους είναι ελαφρά επικλινές με φυσικές ανωμαλίες που έχουν διαμορφωθεί και φυτευτεί, προσδιορίζοντας φυσικότητα και γραφικότητα στο τοπίο. Ο τρόπος φυτεύσεως και η τοπίο αρχιτεκτονική διαρρύθμιση, όπως διαμορφώθηκαν το πέρασμα του χρόνου, δίνουν στον Εθνικό Κήπο το χαρακτήρα του ρομαντικού ή γραφικού ή αγγλικού ρυθμού κήπων, προσαρμοσμένου στις ελληνικές συνθήκες. Είναι πάρκο κλειστού τύπου με χαρακτηριστικά στοιχεία τους συμπαγείς όγκους πράσινου, πυκνά εναλλασσόμενους με στενούς, σκιερούς, ελικοειδείς δρομίσκους, την ανυπαρξία μεγάλων ελεύθερων χωρών και, κατά συνέπεια, την έλλειψη εξωτερικών προοπτικών απόψεων, καθώς επίσης και την μικρή ή ελάχιστη φωτεινότητα. Η διαμόρφωση αυτή τον κάνει πάρκο κυρίως της άνοιξης, του καλοκαιριού και του φθινοπώρου, κατάλληλο και ευχάριστο για επίσκεψη μόνο κατά την ημέρα, σε αντίθεση με το διπλανό πάρκο του Ζαπτείου, που διαθέτει ευρείς και ακάλυπτους χώρους περίπατου για μεγάλο πλήθος ανθρώπων καθ' όλο το 24ωρο και το οποίο, κατά κάποιο

τρόπο συμπληρώνει τον Εθνικό Κήπο.

Ο Εθνικός Κήπος είχε δημιουργηθεί από την Βασίλισσα Αμαλία ώστε να έχει μια γραφική μορφή με πλούσια βλάστηση ώστε να χάνεις την αίσθηση της κλίμακα του κήπου. Στην δασική του μορφή ταιριάζουν οι χωμάτινες διαδρομές οι οποίες ανανεώθηκαν με άμμο λατομείου -την καλύτερη πιθανή επιλογή καθώς είναι λευκή, απορροφάει νερό και ταυτόχρονα επιδιορθώνεται εύκολα. Όταν έγινε δημόσιος ο κήπος η μορφή του άλλαξε γιατί έπρεπε να διαμορφωθεί ως κήπος για το κοινό. Όταν η Βασίλισσα Αμαλία δημιούργησε τον κήπο το τοπίο είχε άμεση σχέση με το περιβάλλον. Τον κάθε χώρο που έφτιαχναν το συνδύαζαν με την θέα που θα είχε. Ενα παράδειγμα είναι ο Βράχος της Αμαλίας που έβλεπε στον Σαρωνικό. Σήμερα σε αντίθεση με την εποχή της Αμαλίας αυτό δεν υπάρχει γιατί ο κήπος είναι περιτριγυρισμένος απότσιμεντένιες πολυκατοικίες.

1.3.1.3 Τα φυτά του Εθνικού Κήπου

Στον Εθνικό Κήπο υπάρχουν παρά πολλά είδη φυτών και η προμήθεια τους γινόταν με μεγάλη δυσκολία κυρίως από χώρες του εξωτερικού και κατά δεύτερο λόγο από το εσωτερικό. Η μεταφορά του φυτευτικού υλικού από το εξωτερικό γινόταν μέσα από θαλάσσιες αρτηρίες. Πέρα από τα φυτά που μετέφεραν υπάρχουν περιπτώσεις που αναγκάζοντουσαν να μεταφέρουν και χώμα από τις ίδιες χώρες ώστε να ευδοκιμούν τα καλλωπιστικά φυτά. Τα φυτά μεταφέρθηκαν από χώρες της Ευρώπης και της Βορείου Αφρικής και από διάφορα μέρη της Ελλάδος. Οι απ' ευθείας εισαγωγές φυτών ήταν από την Ιταλία, Γαλλία και οι δωρεές ήταν από την Αίγυπτο, Ισπανία, Ιαπωνία, Παραρρήνιες επαρχίες, κλπ. Εκτός από τις εισαγωγές φυτών και την χρήση αυτοφυών, πολλά φυτά του κήπου προήλθαν από το «Δημόσιο Δενδροκομείο» που βρισκόταν εκεί που λειτουργεί σήμερα η Γεωπονική Σχολή και από τον κήπο- φυτώριο του γεωπόνου- βοτανικού Θ. Ορφανίδη στην είσοδο του Ζαπτείου.

Πολλά από τα φυτά που φυτεύτηκαν στον Εθνικό κήπο τις δυο πρώτες δεκαετίες ζουν μέχρι σήμερα και αποτελούν πραγματικά φυτικά μνημεία αλλά μερικά φυτά δεν υπάρχουν λόγω των καταστροφών που έγιναν. Στον Εθνικό κήπο υπάρχουν 7.000 περίπου δένδρα που ανήκουν σε 140 είδη και ποικιλίες και 40000 θάμνοι που ανήκουν σε 100 περίπου είδη και ποικιλίες. Από το σύνολο των δέντρων το 24,6% είναι φυλλοβόλα και το 75,4% είναι αειθαλή από τα οποία κωνοφόρα είναι 29%, τα πλατύφυλλα 44% και φοινικοειδή 2,4%. Τα είδη των φυτών είναι περίπου 520 απ' αυτά τα 102 είναι ελληνικά και τα 417 είναι εισαγωγής. Αναλυτικότερα, η κατανομή των φυτών του κήπου φαίνεται στον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 2) που ακολουθεί.

Από το 1854 που είχε ολοκληρωθεί η βασική φύτευση του κήπου δεν αναπλάστηκε εκ θεμελίων η βλάστηση. Η μόνη προσπάθεια ήταν εκείνη του 2002, που έγινε με πρωτοβουλία του ΥΠΕΧΩΔΕ, αλλά δεν αφορούσε μεγάλα δέντρα παρά μόνο πόες και θαμνοειδή. Η προετοιμασία της πόλεως των Αθηνών για την Ολυμπιάδα του 2004 δημιουργεί την υποχρέωση για βελτίωση της εμφανίσεως του κήπου που είχε εγκαταλειφθεί πλέον δραματικά και είχε αποστερηθεί τελείως το έμπειρο προσωπικό του. Με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί το έργο αναπλάσεως του Εθνικού κήπου που τελειώνει το 2006 και συνεχίζει μέχρι σήμερα η συντήρηση του Εθνικού κήπου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Κατανομή φυτών του Εθνικού Κήπου.				
Αριθμός Ειδών- Ποικιλιών				
Α/Α	Κατηγορία Φυτών	Ξενικά	Ελληνικά	Σύνολο
1	Δέντρα	105	35	140
2	Θάμνοι	76	24	100
3	Αναρριχώμενα	48	6	54
4	Παχύφυτα	34	-	34
5	Φυτά εσωτ. Χώρων	42	1	43
6	Ποώδη πολυετή	59	26	85
7	Ετήσια- Διετή	53	10	63
	Σύνολο	417	102	519

Σήμερα στον Εθνικό κήπο θα συναντήσουμε παρά πολλά δέντρα μερικά από αυτά είναι οι Ουασιγκτόνιες που πήραν το όνομα τους από τον Πρόεδρο των Ηνωμένων Πολιτειών Ουάσιγκτον, Αριές, Καζουαρίνες από την Αυστραλία, Οριζοντιόκλαδα Κυπαρίσσια, Γιακάραντες, Βραχιλίτωνα, Λιβιστόνες, Βρωμόδενδρα ή αείλαντος που σημαίνει δέντρο του ουρανού και κατάγεται από την Κίνα, Κουτσουπιές, Ίταμους, Πεύκα, Λεύκες, Χαρουπιά, Σοφόρες, Πλατάνια, Φυτολάκες, Αθάνατους, Φοίνικες από τα Κανάρια Νησιά κ.α. Υπάρχουν πολλά σπάνια φυτά ένα από αυτά είναι το γίγκο το δίλοβο (κοινή ονομασία τζίνγκο), δέντρο ιθαγενές της Κίνας που νίκησε το χρόνο και ο μοναδικός στην Ελλάδα κύκας ο στρεπτόφυλλος που ευδοκιμεί στην Ινδία. Υπάρχουν μερικά οπωροφόρα δέντρα, ιδίως εσπεριδοειδή, από τα οποία τα περισσότερα είναι Πορτοκαλιές, Νεραντζιές και ελάχιστες Μανταρινιές. Πέρα από τα αιωνόβια δέντρα υπάρχουν θάμνοι όπως το λιγούστρο, το βιβούρνο, το μπαμπού κ.α. και αναρριχώμενα φυτά όπως το αγιόκλημα αλλά και αλλά καλλωπιστικά φυτά. Υπάρχει αναλυτικός πίνακας στο παραρτημα που περιέχει όλα τα φυτά του Εθνικού κήπου.

Εικόνα 43: Διάφορα τμήματα μέσα στον Εθνικό Κήπο

1.3.1.4 Προβλήματα- Προτάσεις Εθνικού Κήπου

Στην εποχή μας πέρα από την αισθητική του Εθνικού κήπου και τα ευεργετικά αποτελέσματα που δημιουργεί η παρουσία του στην ψυχική και πνευματική υγεία των ανθρώπων, η πυκνή διάταξη της βλάστησης του, αποτελεί σπουδαίο παράγοντα προστασίας από την ατμοσφαιρική ρύπανση, παρόλο που ο κήπος βρίσκεται σε μια από τις ζώνες της Αθηνάς με ιδιαίτερο υψηλό δείκτη ρύπανσης. Από παλιά οι Αθηναίοι έβρισκαν καταφύγιο και δροσιά στον Εθνικό κήπο, κυρίως τις θερμές καλοκαιρινές ημέρες, μια και στον κήπο η θερμοκρασία είναι χαμηλότερη (2-3 βαθμούς) από εκείνη της πόλης.

Ο Εθνικός Κήπος δεν είναι μόνο χώρος πρασίνου, είναι ταυτόχρονα ένας πολιτιστικός τόπος. Οι δύο αυτές ιδιότητες του κήπου είναι αδιαχώριστες και η προστασία και η ανάδειξή του καθορίζονται από αυτές. Κατά συνέπεια η διαχείριση του σημαντικού πνεύμονα πρασίνου της Αθήνας θα πρέπει να σέβεται τις ιστορικές, αισθητικές, πολιτιστικές και περιβαλλοντικές αξίες του. Ο Χάρτης της Φλωρεντίας που αφορά την Προστασία των Ιστορικών Κήπων επισημαίνει ότι οι Κήποι αποτελούν «ζωντανή κληρονομιά» και χρήζουν ειδικής προστασίας και διαχείρισης.

Όταν ανάλαβε τον Εθνικό Κήπο ο Δήμος Αθηναίων το 2004 είχε παρά πολλά προβλήματα εγκατάλειψης και λειψυδρίας. Όμως με το έργο ανάπλασης που δημιουργήθηκε λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων ο κήπος πήρε μια άλλη όψη. Παρά το γεγονός ότι ο Δήμος Αθηναίων έχει προσλάβει ειδικά άτομα, για την ανάπλαση και την συντήρηση του Εθνικού κήπου, υπάρχουν πολλά προβλήματα που μπορεί να εντοπίσει κανείς αλλά μπορούν να διορθωθούν άμεσα.

Εικόνα 44: Η Κοπή των αιωνόβιων δέντρων στον Εθνικό Κήπο

Μερικά από τα σημαντικότερα προβλήματα που έχει ο Εθνικός κήπος είναι τα εξής: Υπάρχουν αρκετοί κάδοι απορριμμάτων αλλά είναι διαφορετικού τύπου μερικοί είναι παλιοί και άλλο καινούργιοι δεν είναι όλοι το ίδιο και αυτό δεν είναι αισθητικά καλό. Το ίδιο συμβαίνει και με τα παγκάκια- καθίσματα σε κάποια σημεία είναι σιδερένια και σε κάποια αλλά είναι ξύλινα. Με αυτά τα προβλήματα δεν δείχνει ο κήπος την αρμονία που θα έπρεπε να είχε, χάνεται μέσα στην διαφοροποίηση των διακοσμητικών στοιχείων. Ένα άλλο πρόβλημα που μπορεί κανείς να δει είναι οι πυροσβεστικοί κρουνοί και φωλιές είναι σκουριασμένοι και αμφιβάλλω αν λειτουργήσουν σε κάποια έκτακτη περίπτωση. Επίσης, άλλο ένα πρόβλημα είναι ότι οι λίμνες που

υπάρχουν είναι εγκαταλελειμμένες. Συγκεκριμένα η μεγάλη λίμνη είναι βρώμικη και άδεια από νερό ενώ οι άλλες μπορεί να έχουν νερό αλλά είναι βρώμικο χωρίς να έχουν καθαριστεί. Τέλος, σε κάποια σημεία του κήπου φαίνονται τα κατεστραμμένα αιωνόβια δέντρα να είναι πεσμένα κάτω στο έδαφος μαζί με κλαδιά και φύλλα. Βέβαια υπάρχουν ειδικά συνεργεία που προσπαθούν να μαζέψουν τα δέντρα και τα κλαδιά. Υπάρχουν και αλλά προβλήματα αλλά δεν έχουν να κάνουν τόσο με τον κήπο αλλά με τον γύρω από τον κήπο περιβάλλοντα χώρο. Δυο από αυτά είναι, πρώτον η κεντρική πύλη επί της λεωφόρου Αμαλίας είναι περιορισμένη από τα περίπτερα και τους διάφορους πλανόδιους και δεύτερον οι κεντρικές λεωφόροι χαρακτηρίζονται από αυξημένα επίπεδα θορύβου.

Πέρα από τα προβλήματα υπάρχουν και καλά σημεία του Εθνικού κήπου που πρέπει να αναφέρουμε. Μερικά από αυτά είναι τα εξής: Τα συνεργεία του Δήμου συντηρούν με διάφορες κηποτεχνικές εργασίες τα φυτά του κήπου όπως το ψαλίδισμα των θάμνων, την συντήρηση του χλοοταπήτων κ.α. Άλλες εργασίες που γίνονται στον κήπο είναι το σκούπισμα και καθάρισμα των δρομίσκων και των πλατειών και η φροντίδα του ζωολογικού κήπου. Εντυπωσιακό είναι που έχουν βάλει ταμπέλες σε κάποια δέντρα με πληροφορίες γι' αυτά και διάφορες πινακίδες και χάρτες σε πολλά σημεία του κήπου για να μην χάνεσαι.

Οι προσπάθειες, που πρέπει να γίνουν, προς επαναπροσδιορισμό του βιώσιμου ρόλου του Εθνικού Κήπου μέσα στην πόλη, αφορούν στη σύνδεση χρήσεων και δραστηριοτήτων με το φυσικό περιβάλλον, ώστε να συνεχίσει να αποτελεί σημείο εκτόνωσης του φορτισμένου αστικού ιστού. Πρέπει να γίνεται πιο συχνά ο καθαρισμός των λιμνών, που αποτελούν το φυσικό περιβάλλον των οργανισμών, που ζουν σε αυτό, αλλά και σημαντικό πόλο έλξης των επισκεπτών. Η παρουσία του νερού, η κίνηση του μέσα στα διαμορφωμένα κανάλια, που κινούνται παράλληλα με τα μονοπάτια, εκτός από την ειδυλλιακή εικόνα, προσφέρουν και ένα γάργαρο ήχο, ο οποίος δένει με το κελάηδισμα των πτηνών. Άλλη μια προσπάθεια αισθητικής και αρμονικής ανάδειξης του κήπου είναι να αλλάξουν ομοιόμορφα τους κάδους απορριμμάτων και τα καθίσματα. Πρέπει να γίνει μετατόπιση των περίπτρων από την κεντρική πύλη της λεωφόρου Αμαλίας για να μην γίνεται συνωστισμός από τον κόσμο.

Πέρα από την αισθητική πλευρά του κήπου που πρέπει να αλλάξει θα ήταν καλό και λόγω οικολογικής συνείδησης να γίνουν κάποια πράγματα. Αφού κλαδεύεται ένας τεράστιος όγκος φυτών και μαζεύονται διάφορα πεσμένα φύλλα θα ήταν χρήσιμο όλα αυτά να κομποστοποιούνται και τα υπολείμματα αυτά θα χρησίμευαν ως λίπασμα για τον κήπο. Αυτός ο τρόπος χρησιμοποιείται και στον διπλανό κήπο του Ζαπτείου. Ακόμα και ο θρυμματισμός των κλαδιών και η εναπόθεση τους στο χώμα θα κρατούσε την υγρασία και θα περιόριζε τα αγριόχορτα.

1.3.2 ΤΟ ΖΑΠΠΕΙΟ

1.3.2.1 Ιστορική Αναδρομή

Η ιστορία του κήπου του Ζαππείου συνδέεται με τον Εθνικό κήπο στην αρχαιότητα γιατί όλη αυτή η περιοχή του Ζαππείου και του Εθνικού κήπου ήταν ενιαία. Ο χώρος πρασίνου γύρω από το Ζάππειο ήταν γνωστός ως Παραιλίσσια και οφειλόταν στο όνομα του ποταμού Ιλισού. Η πρώην κοίτη του ποταμού είναι τώρα η λεωφόρος Β. Κωνσταντίνου. Στην διάρκεια που η Βασίλισσα Αμαλία έκανε πραγματικότητα το όνειρο της, την δημιουργία του Εθνικού κήπου, ο χώρος του Ζαππείου ήταν σχεδόν άδειος.

Εικόνα 45: Ο Ιλισός Ποταμός

Η γέννηση του Ζαππείου έχει τις ρίζες της στο 1856 όταν ο βαθύπλουτος ομογενής πατριώτης Ευάγγελος Ζάππας είχε την ιδέα να ζαναζήσουν τα Ολύμπια προσαρμοσμένα στον σύγχρονο τρόπο ζωής, δηλαδή να συνδυαστούν οι αγώνες με εκθέσεις όπως βιομηχανικές, γεωργικές και καλλιτεχνικές. Με βάση αυτή την ιδέα υπήρχε ανάγκη να ανεγερθεί ένα οικοδόμημα που θα στεγάσει τις εκθέσεις. Έτσι ανατέθηκε στον Γάλλο αρχιτέκτονα Κ. Μπουλανζέ η εκπόνηση της μελέτης. Το 1859 που έγιναν τα πρώτα Ολύμπια στην Αθηνά ξύπνησε το ενδιαφέρον για την ανέγερση του «Καταστήματος των Ολυμπίων» έτσι συγκροτήθηκε αμέσως μια επιτροπή η οποία θα αποφάσιζε που θα κτιζόταν το κτίριο. Η Επιτροπή τελικά αποφάσισε να κτιστεί το Μέγαρο στο ύψωμα ανάμεσα τον Βασιλικό κήπο και τις στήλες του Ολυμπίου Διός και να απαλλοτριωθεί ο γύρω χώρος έως τον Ιλισό για να φυτευτεί κήπος που θα φιλοξενούσε τα περίπτερα των μεγάλων εκθέσεων. Η πρώτη денτροφύτευση του κήπου έγινε το 1857 την εποχή που ακόμη εκυοφορείτο το όραμα του εθνικού ευεργέτη.

Για μερικά χρόνια το ζήτημα είχε παγώσει λόγω της έξωσης του Όθωνα και του θανάτου του Ευάγγελου Ζάππα. Ο Ευάγγελος Ζάππας υπήρξε οραματιστής, αλλά με τη διαθήκη του ανέδειξε την πραγματιστική πλευρά της σκέψης του. Συντάσσοντάς την διαθήκη του τον Νοέμβριο του 1860, έναν μόλις χρόνο μετά τα Α΄ Ολύμπια, έδειξε ότι όχι μόνο είχε κατανοήσει την αναγκαιότητα των εμποροβιομηχανικών εκθέσεων, αλλά διατύπωσε και εμπειριστατωμένη άποψη για την προστασία και την αναβάθμισή τους. Το έργο του Ευάγγελου Ζάππα ανέλαβε ο Κωνσταντίνος Ζάππας, ξάδελφος του.

Το 1869 με τον νόμο ΤΟ΄ της 30/11/1869 παραχωρήθηκε δωρεάν έκταση που άνηκε στο δημόσιο για την ανέγερση του Καταστήματος των Ολυμπίων. Με τον νόμο αυτόν ονομάζεται το ίδρυμα «Ζάππειο» Η συνολική έκταση υπολογίζεται στα 80000 τ.μ.

από τα οποία 6500 τ.μ. περίπου θα χρησιμοποιούνται για το Μέγαρο και το υπόλοιπο θα ήταν κήπος. Αυτή η έκταση δεν ήταν ελεύθερη. Εκεί βρισκόταν το κεντρικό γυμναστήριο, το νεκροταφείο των διαμαρτυρόμενων και οι στάβλοι της Λυκόβρυσης, ενώ το μεγαλύτερο μέρος άνηκε σε ιδιώτες. Ο Γεώργιος Σκουζές και ο Ιωάννης Μακρυγιάννης στους οποίους άνηκαν το ανατολικό και νότιο τμήμα του σημερινού Ζαπείου κήπου, δώρισαν αφιλοκερδώς την έκταση που τους άνηκε στο Δημόσιο για τη δημιουργία του κήπου. Ο καθηγητής όμως Πανεπιστημίου και ποιητής Θ. Ορφανίδης που είχε το κτήμα του στο δυτικό μέρος, όπου διατηρούσε και μικρό γεωπονικό φυτώριο, αρνήθηκε να τους μιμηθεί. Στην Επιτροπή Ολυμπίων και Κληροδοτημάτων παραχωρήθηκε αργότερα και οι λόφοι του Αρδήττου και της Άγρας που άνηκαν στο δημόσιο.

Όταν άρχισαν οι εργασίες ανέγερσης του Μεγάρου ανακάλυψαν κάποια ρωμαϊκά ερείπια και έτσι σταμάτησαν οι εργασίες. Το 1879 αποφασίζεται η συνέχιση της ανέγερσης του κτιρίου από ανάθεση του Κωνσταντίνου Ζάππα στον Θεόφιλο Χάνσεν με νέα σχέδια και με επίβλεψη της ίδιας επιτροπής στην οποία προστέθηκε ο Ε. Τσίλλερ ως εκπρόσωπος του Χάνσεν. Όταν ο Χάνσεν ανέλαβε να κάνει τα σχέδια του Μεγάρου σχεδίασε και την κάτοψη του κήπου. Η αρχική επιθυμία του Ευάγγελου Ζάππα ήταν να αναδείξει το ειδυλλιακό και ιστορικό τοπίο της παραλίσσιας περιοχής.

Στις 20 Οκτωβρίου του 1888 το κτίριο τελείωσε και εγκαινιάστηκε με την έναρξη των Δ' Ολυμπίων. Αφού τελείωσε το κτίριο συνεχίστηκε η συστηματική денτροφύτευση του κήπου σε σχέδια του αρχιτέκτονα Ματόν (Desine Maton) με την βοήθεια του Γάλλου κηποτέχνη Κελλενέκ (Queledeck) και του αρχικηπουρού Αντώνιου Σμίτ, γιος του αρχικηπουρού του τότε Βασιλικού κήπου. Παρά τις δυσκολίες που δημιούργησε η παρουσία του νεκροταφείου των Διαμαρτυρόμενων, το μεγάλο πλήθος των λίθων του φυσικού εδάφους και των προϊόντων εκσκαφής του Μεγάρου, ο αρχιτέκτονας χάραξε τα παρτέρια εμπνευσμένος από τον κήπο των Βερσαλλιών. Αρχικά φυτεύτηκαν περίπου 200 πλάτανοι και αρκετοί ευκάλυπτοι.

Εικόνα 46: Η Αποψη του Ζαπείου το 1906

Μετά τον θάνατο του Κ. Ζάππα το 1892 ξεκίνησαν οι δικαστικοί αγώνες μεταξύ της επιτροπής και των «εξ' αδιαθέτου» κληρονόμων του Κ. Ζάππα για το Ζάππειο. Από τότε η Επιτροπή αντιμετώπιζε σοβαρά οικονομικά προβλήματα που δυσκόλευαν το έργο της και το οδηγούν σε μαρασμό. Μόλις και με δυσκολία καταφέρνει να διατηρεί τους νεοδημιουργημένους κήπους του Ζαπείου, για τους οποίους δεν παίρνει καμία επιχορήγηση από το κράτος. Το 1899 με την χάραξη τη λεωφόρου Β. Όλγας ορίστηκε το νότιο όριο του κήπου. Από το 1903 και για τριάντα χρόνια το Ζάππειο Μέγαρο καταλαμβάνεται διαρκώς από το Δημόσιο που το χρησιμοποιεί για διάφορους σκοπούς

όπως στρατώνες, αποθήκη εφοδίων, νοσοκομείο, στέγαστρο προσφύγων, σχολείο για να καταλήξει άσυλο. Οι κήποι μαράζωσαν και εγκαταλείφθηκαν την εποχή του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου και την Μικρασιατική καταστροφή. Την ευθύνη του κήπου ανέλαβε το 1913 ο Π. Μπασιάκος και το 1915 ο Ι. Πάτσης. Η ψυχή όμως του κήπου για τουλάχιστον πενήντα χρόνια ήταν ο γεωπόνος Χρήστος Καρτσιβάνης. Το 1925 τη φροντίδα του ανέλαβε ο αρχιτέκτονας κήπων Σπ. Παράσσης.

Εικόνα 47: Αποψη του Ζαπείου το 1920

Η περιοχή γύρω από το σημερινό Ζάππειο, πήρε άλλο χαρακτήρα, οικοδομήθηκε με αποτέλεσμα ο γραφικός Ιλισός να μετατραπεί σ' ένα ακάθαρτο ξεροπόταμο και το 1937 να αρχίσουν τα έργα για την κάλυψη του. Το ζήτημα της ύδρευσης του κήπου επιλύθηκε το 1932, όταν η αμερικανική εταιρία Ούλεν, κατασκευάστρια του φράγματος του Μαραθώνα, εγκατέστησε εντυπωσιακό αναβρυτήριο στο κέντρο της πλατειάς.

Για να αντεπεξέλθει η Επιτροπή στα έξοδα συντήρησης αυτού του κήπου που δημιούργησε, αναγκάστηκε σε πολλές περιπτώσεις να μισθώσει κατά διαστήματα χώρους του κήπου σε διάφορους επιχειρηματίες ημερήσιων και νυχτερινών κέντρων, με αποτέλεσμα λίγο πριν τον πόλεμο, ολόκληρη η ανατολική πλευρά του κήπου να εξελιχθεί σε συνοικία κέντρων διασκέδασης, αφού ο μισός σχεδόν κήπος είχε αποκλειστεί από το λαό για να δοθεί σε εκμεταλλεύσεις. Επιπλέον, σ' όλο το διάστημα τη κατοχής και μετά τον εμφύλιο πόλεμο, ο κήπος που δεν είχε ακόμη ηλεκτροφωτιστεί, πλήρωσε κι αυτός όπως ο ελληνικό λαός, το τίμημα του. Οι φυτείες του αναγκαστικά, λόγω της γενικότερης κατάστασης και της λειψυδρίας παραμελήθηκαν, το δίκτυο ύδρευσης καταστράφηκε, ενώ τις βραδινές ώρες είχε γίνει απλησίαστος για το κοινό λόγω των συμπλοκών που συχνά γίνονταν σ' αυτόν. Σιγά-σιγά υποβαθμίστηκε, κατάντησε χώρος συγκέντρωσης κακόφημων στοιχείων και δυσφημίστηκε σε τέτοιο βαθμό ώστε να αποφεύγει κανείς ακόμη και να περνάει απ' αυτόν.

Με μεγάλες οικονομικές δυσκολίες και δανεισμούς η Επιτροπή Ολυμπίων και Κληροδοτημάτων κατάφερε να αναστήσει, τη δεκαετία του 1950, τον κήπο του Ζάππειο. Ηλεκτροφότισε όλους του χώρους του, επισκεύασε το κατεστραμμένο δίκτυο υδρεύσεως και προχώρησε εντατικά στη συμπλήρωση των φυτειών του, ανασυγκροτώντας το υπάρχον μέχρι σήμερα φυτώριο στη δυτική πλευρά. Από το 1983 που το Ζάππειο

Μέγαρο λειτουργεί κανονικά σαν εκθεσιακό κέντρο, το μοναδικό στην Αθήνα, και στεγάζει εκατοντάδες εκθέσεις και συνέδρια εθνικού και διεθνούς χαρακτήρα και ποικίλου περιεχομένου ο κήπος έχει αναπτυχθεί αρκετά. Το 2005 η επιτροπή προσπάθησε να αποτυπώσει για πρώτη φορά την υπάρχουσα χλωρίδα του Ζαπείου και να αναπλάσει τον κήπο με διάφορες ενέργειες.

1.3.2.2 Η Αρχιτεκτονική του Κήπου του Ζαπείου

Ο κήπος του Ζαπείου τοπογραφικά βρίσκεται στο κέντρο της Αθήνας, στον Δήμο Αθηναίων, και ανήκει στην Επιτροπή Ολυμπίων και Κληροδοτημάτων. Περιβάλλεται από τις λεωφόρους Βασιλίσσης Αμαλίας δυτικά, Βασιλίσσης Όλγας νότια, την Ηρώδου Αττικού και Βασιλίσσης Κωνσταντίνου ανατολικά ενώ βόρεια συνορεύει με την έκταση του Εθνικού κήπου. Ο κήπος του Ζαπείου καταλαμβάνει συνολική έκταση 126,4 στρεμμάτων από τα οποία τα 83 στρέμματα είναι μαλακές επιφάνειες πρασίνου, τα 41 στρέμματα είναι σκληρές επιφάνειες και τα 2,4 στρέμματα είναι αίθρια και εσωτερικές αυλές. Στην Επιτροπή ανήκουν επίσης και οι λόφοι Αρδήττου και Άγρα που είναι δασώδης έκταση περίπου 70 στρεμμάτων.

Ο χώρος του Ζαπείου περιλαμβάνει κτίρια όπως το Μέγαρο, την καφετέρια-εστιατόριο «Αίγλη» και τον κινηματογράφο, ένα εντυπωσιακό αναβρυτήριο στο κέντρο της πλατειάς το οποίο είναι περιφραγμένο με λαμαρίνες αλουμινίου, διάφορες λειτουργίες, έργα τέχνης και έπιπλα κήπου.

Εικόνα 48: Το Ζάππειο Μέγαρο

Ο κήπος του Ζαπείου φιλοξενεί μεγάλο αριθμό έργων που φιλοτεγήθηκαν από τους σπουδαιότερους γλύπτες του νεοκλασικισμού στην Ελλάδα. Συμμετρικά στη πρόσοψη του Μεγάρου βρίσκονται δυο ανδριάντες των ευεργετών του Κωνσταντίνου και του Ευάγγελου Ζάππα έργα των Γ. Βρούτου και Ι. Κόσσου αντίστοιχα. Το 1890 έγιναν τα επίσημα αποκαλυπτήρια του ανδριάντα του επίσης εθνικού ευεργέτη Ι. Βαρβάκη, η κατασκευή του οποίου είχε ανατεθεί στον μεγάλο κλασικιστή γλυπτή Λεωνίδα Δρόση. Το μνημείο του Βύρωνα είναι, εμπνευσμένο από τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα σύμφωνα με το οποίο η Ελλάδα- καθιστή ημίγυμνη γυναίκα- γεμάτη ευγνωμοσύνη στεφανώνει τον Άγγλο ποιητή Λόρδο Βύρωνα, έργο των Henri- Michel Charu και Alexandre Falguiere.

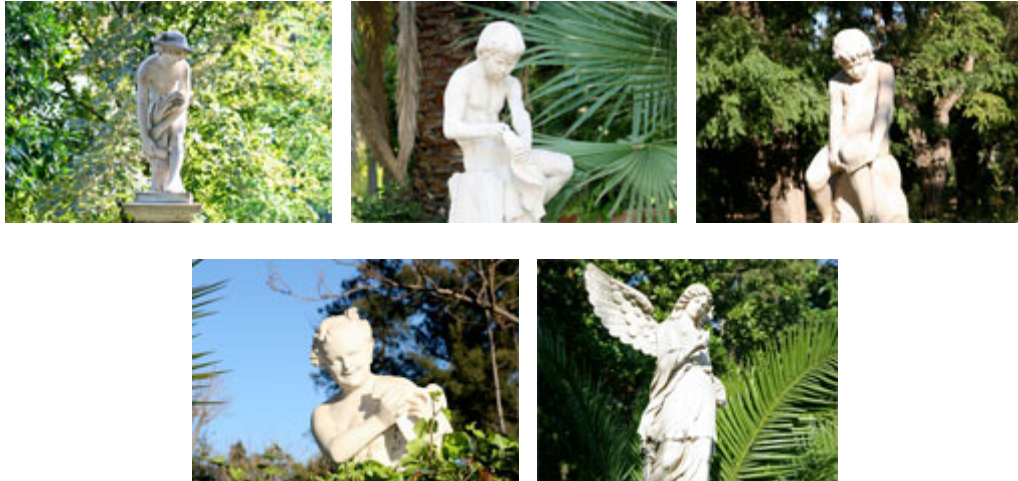
Εικόνα 49: Τα Αγάλματα του Ευάγγελου Ζάππα, του Κωνσταντίνου Ζάππα και το μνημείο του Βύρωνα.

Στη διάρκεια του Μεσοπολέμου, με πρωτοβουλία του Φιλολογικού Συλλόγου «Παρνασσός», τοποθετήθηκαν στον κήπο του Ζαππείου οι προτομές των ποιητών Αχ. Παράσχου και Γ. Σούρη, έργα του Γ. Δημητριάδη του Αθηναίου, καθώς και του ποιητή Ι. Πολέμη, έργο του Τήνιου γλυπτή Λουκά Δούκα. Με δαπάνες του Κ. Ελευθερουδάκη, φιλοτεχνήθηκε από τον Μιχάλη Τόμπρο η προτομή του ιστορικού Κ. Παπαρρηγόπουλου, ενώ λίγο αργότερα, με πρωτοβουλία της Επιτροπής Ολυμπίων και Κληροδοτημάτων, ο Γ. Δημητριάδης φιλοτέχνησε την προτομή του Ι. Κυριακού, προέδρου της Επιτροπής.

Εικόνα 50: Οι Προτομές του Αχ. Παράσχου, Γ. Σούρη, Ι. Πολέμη, Κ. Παπαρρηγόπουλου και του Ι. Κυριακού.

Την ίδια περίοδο ο κήπος κοσμήθηκε με διακοσμητικά γλυπτά, ελεύθερες συνθέσεις από μάρμαρο, με σκοπό την τέρψη του θεατή. Στα γλυπτά αυτά συγκαταλέγονται οι αριστουργηματικές δημιουργίες του Δ. Φιλιππότη, ο Θεριστής και ο Μικρός Ψαράς, καθώς και ο Έρωτας Τοξοθραύστης του Γ. Βρούτου. Ακόμα, ξεχωρίζει κανείς τον χαριτωμένο Σάτυρο του Γ. Δημητριάδη, το γεμάτο ρομαντισμό όρθιο λευκό Άγγελο και την παιδική φιγούρα από χυτοσίδηρο που διακοσμεί ένα καλλιτεχνικό σιντριβάνι. Στα νοτιοδυτικά όρια του Ζαππείου, απέναντι από το Παναθηναϊκό Στάδιο, στέκουν δυο ακόμα εξαιρετικά γλυπτά: ο Δισκοβόλος του Κώστα Δημητριάδη, κορυφαίο έργο της νεοελληνικής γλυπτικής και σύμβολο του Ολυμπισμού, και ο Ξυλοθραύστης του Φιλιππότη, που βρισκόταν στην πλατεία πίσω από τη Ρώσικη Εκκλησία. Τη δεκαετία του 1950 η προτομή του Στέφανου Δραγούμη, του πολιτικού που ενδιαφέρθηκε ιδιαίτερα για τη δημιουργία του κήπου του Ζαππείου, έργο της Ναταλίας Μελά, βρίσκεται τη θέση της στον κήπο. Τέλος, με χρονολογία τελετής αποκαλυπτήριων το 1968, ο έφιππος ανδριάντας του ήρωα της Ελληνικής Επανάστασης Γ. Καραϊσκάκη, έργο του Μιχάλη Τόμπρου, αποτελεί το πλέον σύγχρονο γλυπτό στο χώρο του Ζαππείου.

Εικόνα 51: Ο Θεριστής, ο Μικρός Ψαράς, ο Έρωτας, ο Σάτυρος και ο Άγγελος.

Στη θέση που βρίσκεται τώρα η «Αίγλη» γύρω στο 1905 ήταν ένα περίπτερο με τζαμαρία, «το κιάσκι», που εκμεταλλευόταν ο Αθηναίος ζαχαροπλάστης Γρ. Γρηγούρας. Σε αυτό ακριβώς το χώρο συνεδρίαζαν οι παλιοί λογοτέχνες και ποιητές. Εκεί γινόταν η επίσημη κριτική για κάθε λογοτεχνική δημιουργία και δίνονταν οι μεγάλες φιλολογικές μάχες. Λίγα χρόνια αργότερα χτίστηκε το πρώτο κατά την διάρκεια του Α' Παγκόσμιου πόλεμου κτίριο κέντρου με το όνομα «Αίγλη». Το κέντρο αυτό, δεν έκλεισε ποτέ, λειτουργούσε σαν αναψυκτήριο αυστηρού τύπου. Από το 1959 και μέχρι το 2001 ήταν ένα από τα παραδοσιακά καφενεία της Αθήνας. Το 2001 έγιναν επεκτάσεις και προσθήκες του καφενείου με αποτέλεσμα να μετατραπεί σε υπερτοπικό κέντρο πολλαπλών χρήσεων όπως εστιατόριο, καφετέρια και κινηματογράφο.

Τα έπιπλα κήπου που περιέχει το Ζάππειο είναι μικρά σκιερά κιάσκια, μεταλλικοί φανοστάτες και προβολείς, περίτεχνα καθιστικά, κάδοι απορριμμάτων. Όλα αυτά μαζί με τις εξαιρετικές κηποτεχνικές διαμορφώσεις συντελούν στη διαμόρφωση ενός ιδανικού χώρου αναψυχής για τους Αθηναίους. Επίσης στον χώρο του Ζαππείου υπάρχει ένα μεγάλο προαύλιο μπροστά από το Μέγαρο και μια τεράστια σκάλα που συνδέει το προαύλιο με την κεντρική πλατεία και τον κήπο. Η σκάλα είναι διακοσμημένη στην κορυφή της σε κάθε πλευρά με φυτοδοχείο. Οι κεντρικοί δρόμοι που χωρίζουν τον κήπο είναι μεγάλοι και σε κάθε πλευρά στολίζονται με δεντροστοιχίες αυτό συμβαίνει και γύρω από το κτίριο. Τέλος στον κήπο εντοπίζονται σε σειρά, κοντά στην προτομή του Ι. Πολέμη, τρεις μαρμάρινοι θρόνοι της ρωμαϊκής περιόδου από τις ανασκαφές του Παναθηναϊκού Σταδίου.

Εικόνα 52: Διάφορα έπιπλα του Ζαππείου

Με αφορμή την επέκταση της «Αίγλης» ο χώρος του Ζαπείου μετατράπηκε σε εκτεταμένο χώρο στάθμευσης με μπάρες εισόδου σε δυο θέσεις. Στον διάδρομο από Ηρώδου Αττικού προς Αμαλίας βρίσκεται ένα φυλάκιο για τον έλεγχο της στάθμευσης και στην είσοδο από την Β. Όλγας προς το Ζάππειο έχει φύλακα και μπάρα. Πολλά παρκαρισμένα αυτοκίνητα βρίσκονται και στον διάδρομο ανάμεσα στο Ζάππειο και τον Εθνικό κήπο. Το 2004 με απόφαση της Δημάρχου Ντόρας Μπακογιάννης κατασκευάστηκε υπόγειο γκαράζ με πολλές θέσεις στον χώρο του Ζαπείου αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν οι μπάρες και ο έλεγχος της στάθμευσης στους διαδρόμους.

Εικόνα 53: Το πρόβλημα των σταθμευμένων αυτοκινήτων.

Ο Κήπος του Ζαπείου στολίζεται με νέα παιδική χαρά, περιφραγμένη με πέτρινο τοιχίο και παραδοσιακά κάγκελα. Έγινε διαμόρφωση της περιοχής εισόδου με επιμελημένη επίστρωση κυβόλιθων πορφυρίτη και κατασκευάστηκε ράμπα για πρόσβαση αναπήρων. Δημιουργήθηκαν νησίδες χώρων παιχνιδιού με βότσαλο, με όριο προς τον χλοοτάπητα, καμπύλης μορφής ζώνη από σκυρόδεμα ασφαλές για τον κίνδυνο ατυχημάτων των μικρών παιδιών. Τοποθετήθηκαν νέα όργανα παιχνιδιού, σύγχρονα και πρωτότυπα, στα οποία περιλαμβάνονται και παιχνίδια για χρήση από άτομα με μειωμένη κινητικότητα. Τέλος, έγινε πλήρης ανακατασκευή των χώρων WC της παιδικής χαράς, με επιπλέον πρόβλεψη για χρήση τους από άτομα με ειδικές ανάγκες. Τα εγκαίνια της παιδικής χαράς έγιναν το έτος 2005.

Εικόνα 54: Η Παιδική Χαρά στον κήπο του Ζαπείου

Όταν είχε την ιδέα και επιθυμία ο Ευάγγελος Ζάππας να δημιουργήσει ένα εκθεσιακό κέντρο ήθελε να αναδείξει και το ειδυλλιακό τοπίο τη περιοχής. Ο αρχιτέκτονας Ματόν που δημιούργησε τον κήπο ήταν εμπνευσμένος από τον κήπο των Βερσαλλιών και για αυτό ο κήπος του Ζαπείου δημιουργήθηκε με το πρότυπο του γαλλικού τύπου. Ο χώρος μπροστά από το Μέγαρο είναι αυστηρά γαλλικού τύπου κήπος με γεωμετρικές χαράξεις και αυτό φαίνεται από την φύτευση του. Μερικά στοιχεία του γαλλικού τύπου που υπάρχουν στον κήπο είναι: τα παρτέρια που είναι συμμετρικά μεταξύ τους, οι ψαλλιδιζόμενες δεντροστοιχίες και οι σκαλιστές μαρμάρινες γλάστρες.

Με το πέρασμα των χρόνων όμως ο κήπος συμπληρώθηκε με τον αγγλικό τύπο και αυτό φαίνεται στις πλαϊνές πλευρές του Μεγάρου που είναι ελεύθερες οι χαράξεις και υπάρχει ένας ρομαντισμός. Όποτε ο κήπος του Ζαπείου είναι μεικτού τύπου και με στοιχεία πάρκου. Βέβαια για να αναδειχθεί το Μέγαρο που είναι μια πομπώδης κατασκευή με στοιχεία νεοκλασικισμού, ταίριαζε ένας κήπος γαλλικού τύπου, για να προβάλλει την μνημειακότητα του κτιρίου.

Εικόνα 55: Το σχέδιο του Ζαπείου Κήπου.

1.3.2.3 Τα φυτά του Ζαπείου

Όταν δημιουργήθηκε ο κήπος φυτεύτηκαν αρκετά φυτά όπως πλάτανοι και ευκάλυπτοι. Αλλά με το πέρασμα των χρόνων ο κήπος υπέστη κάποιες καταστροφές. Η Επιτροπή Ολυμπίων και Κληροδοτημάτων ξεκίνησε το 2005 την ανάπλαση του κήπου. Με βάση τα σχέδια του 1956 προχώρησε σε επαναφορά των εκτάσεων με χλοοτάπητα και συμπλήρωση των φυτικών φρακτών- μπορντούρας. Έτσι η Επιτροπή έκανε κάποιες συμπληρωματικές φυτεύσεις σε κεντρικές δενδροστοιχίες και εμπλούτισε με νέα είδη δένδρων και θάμνων.

Εικόνα 56: Διάφορα τμήματα του Ζαπείου κήπου με δεντροστοιχίες.

Το πράσινο του Ζαπείου κήπου αποτελείται από: χλοοτάπητα περίπου 14 στρέμματα, 7500 τ.μ. θάμνους σε διάταξη μπορντούρας μήκους και 2 στρέμματα ανθώνες για εποχιακά ανθοφόρα φυτά. Ο κήπος του Ζαπείου περιέχει και δέντρα όπως 610 τεμάχια πεύκα, 160 τεμάχια φοίνικες, 616 τεμάχια νεραντζιές, 300 τεμάχια κυπαρίσσια, 40 τεμάχια ελιές, 43 τεμάχια δάφνες, 25 τεμάχια ευκάλυπτοι και 2690 τεμάχια με διάφορα δέντρα. Επίσης υπάρχουν και διάφορα είδη θάμνων 598 τεμαχίων. Γενικά τα φυτά που υπάρχουν στο Ζάππειο είναι αυτά που έχει κάθε ιστορικό πάρκο.

Στον κήπο του Ζαπείου το 2005 εισήχθη για πρώτη φορά επίσης και ο όρος της βιο-κηποτεχνίας, με την εφαρμογή των αρχών της Βιολογικής Γεωργίας, σε συνεργασία με την ΔΗΩ- Οργανισμός Έλεγχου και Πιστοποίησης Βιολογικών Προϊόντων και την Επιτροπή. Αυτό στην πράξη σημαίνει, ότι ο κήπος καλλιεργείται με βιολογικές μεθόδους. Δηλαδή γίνεται: ανακύκλωση των φυτικών υπολειμμάτων, ενίσχυση της ευρωστίας των φυτών και της γονιμότητας του εδάφους και καθιέρωση μεθόδων φυτοπροστασίας (αντιμετώπιση ασθενειών και προσβολών στα φυτά). Προκειμένου να πραγματοποιηθούν τα παραπάνω η Επιτροπή αγόρασε κάδους για οργανικά υπολείμματα (κομπόστ), καθώς και επεξηγηματικές πινακίδες για το κοινό που τοποθετήθηκαν σε κεντρικά σημεία του κήπου και θα βοηθήσουν στη συλλογή οργανικών υπολειμμάτων και ενός θρυμματιστή κλαδιών.

Εικόνα 57: Κάδοι για οργανικά υπολείμματα και πινακίδες επεξήγησης.

Μεγάλη βοήθεια στην συντήρηση και βελτίωση του πρασίνου απετέλεσε η ανόρυξη τριών νέων γεωτρήσεων. Στην μία από αυτές τοποθετήθηκε υποβρύχια αντλία, η οποία τροφοδοτεί με παροχή νερού 15 κυβικά μέτρα ανά ώρα την νέα κεντρική δεξαμενή, χωρητικότητας 160 κυβ. μ. και σε συνέχεια το νέο υπόγειο αρδευτικό δίκτυο. Η κατασκευή πρότυπου συστήματος αυτόματου ποτίσματος (με τηλεχειρισμό) στους χλοοτάπητες και στις μπορντούρες συνετέλεσε σημαντικά στη διατήρηση του πρασίνου, ακόμα και σε περιόδους με ιδιαίτερα υψηλές θερμοκρασίες.

1.3.3 ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΟΥ ΑΡΕΩΣ

1.3.3.1 Ιστορική Αναδρομή

Το Πεδίον Άρεως πήρε το όνομά του από το Ρωμαϊκό Campus Martius, Πλατεία του Άρη, κι αυτό γιατί στα χρόνια του Όθωνα, μπροστά στο ναό των Ταξιαρχών και προς την οδό Μαυροματαίων ο χώρος φιλοξένησε τους Στρατώνες του Ιππικού. Στα χρόνια μάλιστα του Γεωργίου Α΄ λειτούργησε στο Πεδίον του Άρεως Ιππευτική Σχολή που πυρπολήθηκε το 1944, στα Δεκεμβριανά. Στις 23 Ιουλίου του 1887 η έκταση του Πεδίου του Άρεως εντάσσεται με Βασιλικό Διάταγμα με Βασιλιά τον Γεώργιο Α΄ και το 201 ΦΕΚ στο σχέδιο πόλεως και χαρακτηρίστηκε ως μη οικοδομήσιμος κοινόχρηστος χώρος. Στο σχεδιάγραμμα δείχνει επακριβώς το χώρο του Πεδίου του Άρεως ο οποίος αρχίζει από την Λεωφόρο Πατησίων και τερματίζει στο βουνό του Πολυγώνου. Κατά διαστήματα όμως διάφορα τμήματα της έκτασης οικοδομήθηκαν όπως τα κτηνιατρεία, η Γεωγραφική Υπηρεσία Στράτου και ο Πανελλήνιος Γυμναστικός Σύλλογος. Μέχρι να συγκροτηθεί η Επιτροπή Δημόσιων Κήπων και Δεντροστοιχιών το 1927 για να διαμορφώσει σε πάρκο το Πεδίο του Άρεως την έκταση την διεκδικούσαν για κατασκευή κτιριακών εγκαταστάσεων όπως για το Δικαστικό Μέγαρο Αθηνών, την θερινή σκηνή του Εθνικού Θεάτρου, την Χριστιανική Αδελφότητα Νέων (ΧΑΝ) και το Υπουργείο Γεωργίας. Ενώ η αγγλική εταιρία ηλεκτροφωτισμού και ηλεκτρικής συγκοινωνίας «Power» χρησιμοποιούσε το χώρο για να πετάει τα προϊόντα εκσκαφής από τη σήραγγα του ηλεκτρικού σιδηροδρόμου Αθηνών- Πειραιώς.

Μετά από έκκληση της επιτροπής Δημοσίων Κήπων και Δενδροστοιχιών ο Πέτρος Καλλιγιάς αναλαμβάνει τη δημιουργία του σχεδίου φύτευσης ενώ η απόφαση για την υλοποίησή της ελήφθη το 1933. Οι προσπάθειες όμως δεν καρποφόρησαν λόγω έλλειψης φορέα χρηματοδότησης. Το 1934, με τη συμβολή του έκδοτη της εφημερίδας «Έθνος» Σπύρου Νικολόπουλου και του μηχανικού Πέτρου Καλλιγιά το πάρκο σώθηκε από διεκδικήσεις με τη διαμόρφωση του κοινόχρηστου άλσους (Ν. 6171/1934) επί υπουργίας Πέτρου Ράλλη. Επίσης, το 1934 επί Δημαρχίας Κοτζιά το πάρκο δόθηκε στο Ειδικό Ταμείο Μόνιμων Οδοστρωμάτων Αθηνών (Ε.Τ.Μ.Ο.Α.), υπηρεσία του Υπουργείου Περιβάλλοντος, για χρήση, διατήρηση, συντήρηση και αξιοποίηση του χώρου. Το 1935 το τότε Υπουργείο Συγκοινωνιών διέθεσε 7 εκατομμύρια δραχμές έναντι της προϋπολογισθείσας δαπάνης 30 εκατομμυρίων για την αποπεράτωση του πάρκου.

Η φύτευση άρχισε το 1935, βάσει νέου σχεδίου του Αν. Δημητρακόπουλου, και σταδιακά μέχρι το 1939 ολοκληρώθηκε στα ελεύθερα από κτίσματα τότε μέρη του πάρκου. Την ίδια εποχή έγιναν διάφορα τεχνικά έργα: αρδευτικό δίκτυο, ηλεκτροφωτισμός με μαντεμένιες κολώνες σε βάσεις μαρμάρου και σιδερένια με υαλοπίνακες φωτιστικά, καθίσματα, σιντριβάνια, οίκημα του γραφείου διοίκησης, το αναψυκτήριο Green Park και το Περίπτερο Γαρδένια. Από το 1940 μέχρι το 1944, κατά τη διάρκεια της Γερμανικής Κατοχής, το Πάρκο σχεδόν εγκαταλείφθηκε. Από το 1945 άρχισε η συντήρησή του και ένα χρόνο αργότερα εξασφαλίστηκε η άρδευση. Από την μεταπολίτευση μέχρι και σήμερα το πάρκο αποτελεί σημείο αναφοράς για μεγάλες πολιτικές και εργατικές συγκεντρώσεις.

Μέχρι την 15/3/2000 το Πεδίο του Άρεως συμπληρώθηκε και συντηρείται από δαπάνες του Ταμείου Οδοστρωμάτων του ΥΠΕΧΩΔΕ το οποίο έχει και την εκμετάλλευση του. Με το Π.Δ. 98/2000 «Περί καταργήσεως του Ε.Τ.Μ.Ο.Α.» (Φ.Ε.Κ. 85Δ΄/15-03-2004) μεταβιβάστηκαν οι αρμοδιότητες συντήρησης και εκμετάλλευσης του

Πεδίου του Άρεως στην Υπερνομαρχία Αθηνών- Πειραιώς. Τα τελευταία χρόνια πριν μεταβιβαστεί το Πεδίο του Άρεως ήταν σχεδόν εγκαταλελειμμένο λόγω χρεών στην ΕΥΔΑΠ και την ΔΕΗ. Όταν ανέλαβε η Υπερνομαρχία το Πεδίο του Άρεως πραγματοποίησε την μερική ανάπλαση του πάρκου το 2004 ενώ το 2008 αποφάσισε για την ολική ανάπλαση του.

1.3.3.2 Η Αρχιτεκτονική του Πεδίου του Άρεως

Το Πεδίο του Άρεως τοπογραφικά βρίσκεται στον Δήμο Αθηναίων και ανήκει στην Υπερνομαρχία Αθηνών- Πειραιώς. Οριοθετείται από τις οδού Μαυρομματαίων, Ευελπίδων, Μπούσγου και από την λεωφόρο Αλεξάνδρας. Το Πεδίο του Άρεως αποτελεί πάρκο συνολικής έκτασης περίπου 230 στρεμμάτων από τα οποία είναι ανοιχτά για το κοινό τα 76 περίπου στρέμματα ενώ τα υπόλοιπα δεν είναι προσβάσιμα λόγω έργων ανάπλασης. Η κύρια είσοδος του πάρκου βρίσκεται στην συμβολή της λεωφόρου Αλεξάνδρας με την οδό Μαυρομματαίων και υπάρχουν άλλες εννιά εισοδοί στον κήπο. Επί της οδού Ευελπίδων υπάρχουν τρεις εισοδοί από τις οποίες η μια είναι κλειστή. Υπάρχει μια μικρή ανοικτή είσοδος επί της οδού Μαυρομματαίων που οδηγεί μέσα στο πάρκο στην οδό Ηρώων. Πέρα από την κεντρική είσοδο υπάρχει και μια κλειστή στην λεωφόρο Αλεξάνδρας, δυο στην οδό Μπούσγου όπου η μια είναι κλειστή και άλλες δυο στην οδό Μουστοξύδη Ανδρέα οι οποίες είναι ανοικτές. Επίσης υπάρχουν άλλες έξι προσβάσεις από την πλατεία Πρωτομαγιάς. Το Πεδίο του Άρεως περιλαμβάνει πολλά κτίρια για διάφορες χρήσεις, διάφορες λειτουργίες όπως παιδική χαρά, έργα τέχνης και έπιπλα ενός πάρκου.

Εικόνα 58: Αεροφωτογραφία του Πεδίου του Άρεως

Στην βορειοδυτική πλευρά του Πεδίου του Άρεως βρίσκεται ο Πανελλήνιος Γυμναστικός Σύλλογος που παραχωρήθηκε από την Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου, με τη σύμφωνη γνώμη του ΥΠΕΧΩΔΕ, το 1924. Η έκταση που κατέχει ο Πανελλήνιος είναι 5,6 στρέμματα και χρησιμοποιείται για αθλητικές εγκαταστάσεις. Μετά την απαλλοτρίωση του οικοπέδου οι άνθρωποι του Πανελληνίου δεσμεύτηκαν να μην πειράζουν το πράσινο που υπήρχε στην έκταση αυτή και τώρα εις βάρος του Πανελληνίου εκκρεμούν πέντε δικαστικές αποφάσεις για αποψίλωση του χώρου. Ενώ στη βόρεια πλευρά του πάρκου προς την Κυψέλη βρίσκονται οι εγκαταστάσεις της Γεωγραφικής Υπηρεσίας Στράτου.

Στο νότιο άκρο του πάρκου στην οδό Μαυρομματαίων υπάρχει το αναψυκτήριο «Green Park» που κατασκευαστικέ το 1949 και έχει έκταση 2 στρεμμάτων. Το κτίριο αυτό αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα της εποχής του Μεσοπολέμου με διακοσμητικά στοιχεία Art Nouveau. Στο εσωτερικό του πάρκου υπάρχουν δυο θέατρα. Το θέατρο «Άλσος» που ονομαζόταν «Οικονομίδα» και το υπαίθριο θέατρο «Αλίκη». Με τα έργα

ανάπλασης που γίνονται δεν είναι προσβάσιμος ο χώρος των θεάτρων. Το θέατρο «Αλίκη» ήταν εγκαταλελειμμένο και θα αποξυλωθεί. Στα έργα της ανάπλασης υπάρχουν σχέδια για το «Άλσος» που είναι τα εξής: Το θέατρο «Άλσος» θα αποκαταστηθεί και θα χρησιμοποιηθεί ξανά το κτίριο μέσα από την ανασύσταση της αισθητικής, λειτουργικής και δομικής επάρκειας του «περιεχομένου» του. Τα βασικά χαρακτηριστικά του κτιρίου του Άλσους θα διατηρηθούν αλλά θα καθαιρεθεί η υπάρχουσα σκηνή και θα δημιουργηθεί ένας πολυδύναμος χώρος εκδηλώσεων, θεάτρου, κινηματογράφων, εκθέσεων. Ενώ στη θέση της σκηνής θα τοποθετηθεί κινητή ξύλινη σκηνή. Ανατολικά θα δημιουργηθεί ένας ενιαίος χώρος εκθέσεων ενώ στη δυτική πτέρυγα του κτιρίου, θα τοποθετηθεί καφετέρια και κατάστημα πώλησης βιβλίων.

Στο Πεδίο του Άρεως περιέχεται και το αναψυκτήριο «Γαρδένια» που κατασκευαστικέ το 1948 και βρίσκεται στο πρώτο μεγάλο πλάτωμα στο εσωτερικό του πάρκου, στη σύγκλιση των αξόνων που ξεκινούν από την είσοδο της οδού Μαυρομματαίων Β. Κωνσταντίνου και την οδό Ηρώων. Φυσική συνέχεια του Πεδίου του Άρεως αποτελεί η πλατεία Πρωτομαγιάς με εμβαδόν περίπου 25 στρεμμάτων. Εκεί βρίσκεται το αναψυκτήριο «Δέλεαρ» καθώς και ένας διαμορφωμένος χώρος υπαιθρίου θεάτρου (μαζί με κτίριο WC).

Εικόνα 59: Αναψυκτήριο Γαρδένια μέσα στο Πεδίο του Άρεως

Επίσης, στο εσωτερικό του πάρκου υπάρχει ο Ιερός Ναός των Παμμεγίστων Ταξιαρχών και ο Ιερός Ναός του Αγ. Χαραλάμπου. Στην πλατεία του ναού Ταξιαρχών πριν φτιαχτεί ακόμα το πάρκο υπήρχε στημένη μια εξέδρα μουσικής σε πολυγωνικό σχήμα, όπου παιάνιζε η φιλαρμονική. Από εκεί προήλθε και το όνομα της όμορης γειτονιάς «Πολύγωνο». Το 1970 είχε κατασκευαστεί και ανοικτό κολυμβητήριο αλλά στην πορεία του χρόνου μπαζώθηκε, καθώς δεν αποδείχθηκε λειτουργικό.

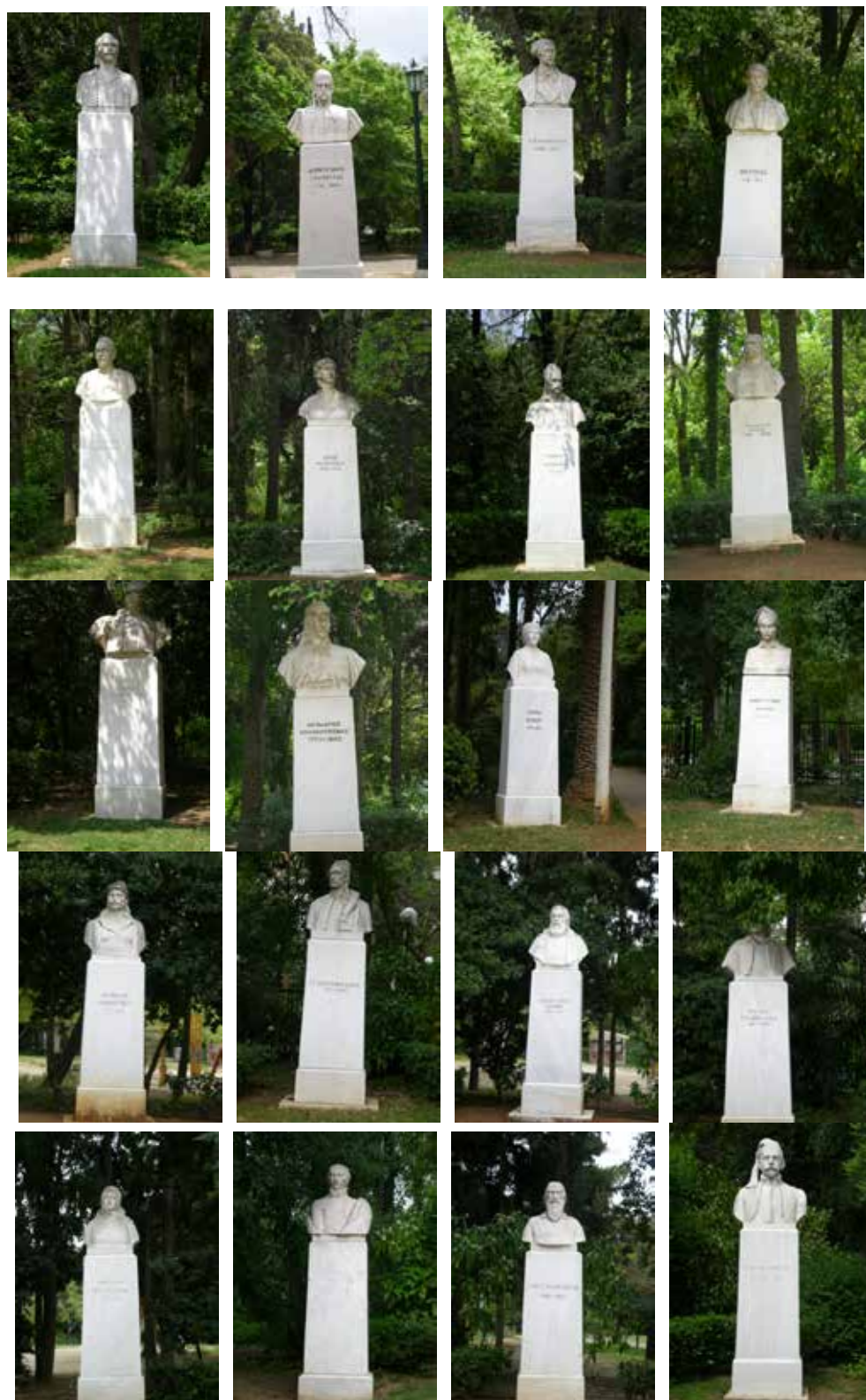
Εικόνα 60: Ο Ιερός Ναός των Παμμεγίστων Ταξιαρχών

Στο Πεδίον του Άρεως λειτουργούν τρεις παιδικές χαρές οι οποίες αναπλάστηκαν κατά την εργολαβία του 2004 και είναι πιστοποιημένες από τον ΕΛΟΤ. Η μία είναι περιφραγμένη και βρίσκεται πλησίον του Πανελληνίου Γυμναστικού Συλλόγου η οποία απευθύνεται σε παιδιά προσχολικής ηλικίας. Η είσοδος μπορεί να είναι από την οδό Μαυρομματαίων ή από τη συμβολή της λεωφόρου Αλεξάνδρας με την οδό Μαυρομματαίων. Η άλλη είναι επίσης περιφραγμένη πλησίον της πλατείας Πρωτομαγιάς η οποία απευθύνεται σε παιδιά έως 12 ετών. Τέλος, υπάρχει μία ανοιχτή με όργανα αθλήσεως κοντά στην είσοδο της συμβολής της λεωφόρου Αλεξάνδρας με την οδό Μαυρομματαίων. Οι περιφραγμένες παιδικές χαρές διατίθενται για το κοινό από την ανατολή έως τη δύση του ηλίου. Σημειώνεται ότι δίδεται έμφαση στην φύλαξη τους και απαγορεύεται η είσοδος ενηλίκων οι οποίοι δεν συνοδεύουν παιδιά.

Εικόνα 61: Οι Παιδικές χαρές του Πεδίου του Άρεως

Το Πεδίο του Άρεως σχεδιάστηκε με σκοπό να τιμηθούν οι ήρωες της επανάστασης του 1821 και για αυτό είναι διακοσμημένο με τις προτομές των ηρώων κατά μήκος της κεντρικής οδού Ηρώων του πάρκου. Το 1934 ανατέθηκε στα μέλη του Σωματείου Ελλήνων Γλυπτών να φιλοτεχνήσουν δεκαέξι προτομές. Στην αριστερή πλευρά της οδού Ηρώων με κατεύθυνση από το πλάτωμα του αγάλματος του ήρωα Νότη Μπότσαρη προς την κεντρική πλατεία δεσπόζουν οι προτομές των: Δημήτριος Υψηλάντης (1793-1832), Κίτσος Τζαβέλας (1801-1855), Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης (1765-1848), Κωνσταντίνος Κανάρης (1790-1877), Δόμνα Βισβίζη (1783-1850), Μάρκος Μπότσαρης (1790-1823), Γεώργιος Καραϊσκάκης (1780-1827), Ανδρέας Μιαούλης (1769-1835), Νικηταράς (1781-1849), Εμμανουήλ Παπάς (1773-1821), Νικόλαος Κριεζώτης (1785-1853). Αντίστοιχα, από την δεξιά πλευρά της οδού Ηρώων με την ίδια κατεύθυνση δεσπόζουν οι προτομές των: Παπαφλέσσας (1788-1825), Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα (1771-1825), Παλαιών Πατρών Γερμανός (1771-1826), Οδυσσέας Αντρούτσος (1790-1825), Θεόδωρος Κολοκοτρώνης (1770-1843), Αθανάσιος Διάκος (1786-1821), Μαντώ Μαυρογένους (1796-1840), Παπανικολής (1790-1855), Δημητράκης Πλαπούτας (1786-1864).

Εικόνα 62: Οι Προτομές του Ε. Παπα, Δ. Πλαπούτα, Δ. Παπανικολή, Νικητάρ, Α. Μιαούλη, Μ. Μαυρογένους, Γ. Καραϊσκάκη, Α. Διάκου, Μ. Μπότσαρη, Θ. Κολοκοτρώνη, Δ. Βισβίξη, Κ. Κανάρη, Ο. Ανδρούτσου, Π. Μαυρομιχάλη, Παλαιών Πατρών Γερμανός, Κ. Τζαβέλα, Λ. Μπουμπουλίνας, Υψηλάντη, Γ. Παπαφλέσσα και του Ν. Κριεζώτη.

Πέρα από τις προτομές των ηρώων του 1821 το Πεδίο του Άρεως έχει και άλλα έργα τέχνης. Ένα από τα σημαντικότερα είναι ο ορειχάλκινος έφιππος ανδριάντας του Βασιλιά Κωνσταντίνου που βρίσκεται στην κεντρική είσοδο. Το έργο, συνολικού κόστους περίπου 10.000.000 δρχ, είχε φιλοτεχνήσει στην Ιταλία ο γλυπτής Φραντζέσκο Παρίζι, ενώ ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός ανήκει στον επίσης Ιταλό αρχιτέκτονα Κωνσταντίνο Βετριάνι. Το 1937 ο πρωθυπουργός Ιωάννης Μεταξάς έκανε τα αποκαλυπτήρια του έργου αυτού.

Εικόνα 63: Ο Ανδριάντας του Βασιλιά Κωνσταντίνου

Άλλο ένα έργο τέχνης βρίσκεται στην νότια είσοδο του πάρκου επί της λεωφόρου Αλεξάνδρας και είναι το μαρμάρινο άγαλμα της Προμάχου Αθηνάς που τοποθετήθηκε το 1952 για το ηρώο των πεσόντων Βρετανών, Αυστραλών και Νεοζηλανδών στην Ελλάδα στις μάχες 1941-1945. Πρόκειται για ακαδημαϊκό έργο του Βάσου Φαληρέα σε αρχιτεκτονικό σχεδιασμό Φαίδωνος και Εθελ Κυδωνιάτη. Την επίσης, μαρμάρινη λέαινα στη βάση της ιδιαίτερα ψηλής στήλης του μνημείου είχε φιλοτεχνήσει ο Αθανάσιος Λημναίος. Επίσης, ένα έργο τέχνης είναι το μνημείο για τον Ιερό Λόχο 1942-45 που ανεγέρθηκε με χρηματοδότηση το 1981 από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, με επικεφαλής τον Ευάγγελο Αβέρωφ- Τσοσίτσα. Πρόκειται για τη στήλη που σχεδίασε ο Ιερολοχίτης λοχαγός Ι.Κ. Μανέτας και φιλοτέχνησε ο Νικόλας Ι. Βαλάκας. Τα ορειχάλκινα μέρη της δούλεψαν ο Πέτρος Μωραΐτης και ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος. Τέλος, στον περίβολο του Ιερού Ναού των Αγ. Ταξιαρχών στο Πεδίο του Άρεως υπάρχουν τα εξής έργα: μία μαρμάρινη στήλη με προτομή Περικλή Βαρατάση (Λοχαγός Λόχου Φιλελλήνων 1897), μία προτομή Αλεξάνδρου Πραΐδη (Υπολοχαγός Κρητικής Επανάστασεως), μία μαρμάρινη στήλη ιερολοχίτη Δημητρίου Σούτσου καθώς και ένα κενοτάφιο του Αλεξάνδρου Υψηλάντη (άγαλμα του ήρωα επί κλίνης).

Εικόνα 64: Το Κενοτάφιο του Αλέξανδρου Υψηλάντη

Όλα τα παραπάνω είναι τα βασικά χαρακτηριστικά του Πεδίου του Άρεως αλλά υπάρχουν και άλλα χαρακτηριστικά που καθορίζουν ένα πάρκο. Μερικά από τα έπιπλα ενός πάρκου είναι οι κάδοι απορριμμάτων, τα παγκάκια, τα σιντριβάνια, οι διάφορες πέτρινες κτιστές βρύσες, οι χημικές τουαλέτες, οι πλατειές, οι μεγάλοι δρόμοι, οι κολόνες φωτισμού, οι διάφορες πινακίδες και τα κάγκελα διαχωρισμού.

Εικόνα 65: Διάφορα Έπιπλα του Πεδίο του Άρεως

Επειδή στο πάρκο γίνονται έργα ανάπλασης ο χώρος που είναι κλειστός είναι περιφραγμένος με πλέγμα και με μια πράσινη λινάτσα. Επίσης υπάρχουν κάποιοι χώροι μέσα στο πάρκο που πρέπει να φτιαχτούν αλλά δεν είναι μέσα στα σχέδια της ανάπλασης και έχουν γίνει χωματερές.

Εικόνα 66: Οι συγκεκριμένοι χώροι είναι εγκαταλελειμμένα και δεν υπάρχει σχέδιο ανάπλασης για αυτούς.

Μέχρι το 1986 από την αρχή της φύτευσης του πάρκου τα φυτά ποτίζονταν με νερό της ΕΥΔΑΠ και από ένα μικρό πηγάδι και αντλιοστάσιο που βρίσκεται κοντά στη συμβολή της οδού Μαυροματαίων με τη λεωφόρο Αλεξάνδρας. Από το 1987, με την εξαίρεση των δεντροστοιχιών που ποτίζονται με μάνικα χειρός, ολόκληρο το πάρκο (παρτέρια, γκαζόν, ανθόφυτα) και ο λόφος Εθνικής Αντιστάσεως (Φινοπούλου) ποτίζονται με σταγόνες. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται μεγάλη εξοικονόμηση νερού, καλύτερη ανάπτυξη φυτών και ριζικού συστήματος. Σήμερα, υπάρχουν δύο επιπλέον γεωτρήσεις, οι οποίες παρέχουν νερό σε τέτοια ποσότητα ώστε με την καλύτερη

διαχείριση να μην απαιτείται παρά ελάχιστη ποσότητα νερού ΕΥΔΑΠ. Σ' αυτές δεν έχει εγκατασταθεί ακόμα ο μηχανολογικός εξοπλισμός.

Το Πεδίο του Άρεως αποτελεί έναν από τους δημοφιλέστερους χώρους αναψυχής, περιπάτου, ξεκούρασης και διασκέδασης για τους Αθηναίους, καθώς σε αυτό το χώρο λειτουργούν πολλά καφέ, υπαίθρια θέατρα και χώροι εκδηλώσεων. Επίσης, αποτελεί αναμφισβήτητα κι έναν πνεύμονα πράσινου της πόλης αφού μειώνει σημαντικά τη θερμοκρασία του περιβάλλοντος χώρου. Ένα μεγάλο δίκτυο διαδρόμων και μονοπατιών, διασχίζουν το πάρκο, το οποίο δεν έχει το ρόλο ενός μεγάλου κι αχανούς πάρκου σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα του όρου. Ιδιαίτερα εντυπωσιακή είναι η λεγόμενη Λεωφόρος των Ηρώων, που εκτείνεται κατά μήκος της εισόδου του πάρκου. Είναι ένας φαρδύς και εντυπωσιακός δρόμος με προτομές των αγωνιστών της Ελληνικής Επανάστασης, από όπου και πήρε το όνομά της. Επίσης, ο κεντρικός άξονας στην κεντρική είσοδο επί της λεωφόρου Αλεξάνδρας είναι φαρδύς με πλακόστρωση.

Το Πεδίον του Άρεως κατατάσσεται ένα από τα μεγαλύτερα δημόσια πάρκα περιπάτου και αποτελείται ουσιαστικά από ένα σύνολο χαράξεων με γεωμετρικές καμπύλες και κυρίως τόξα κύκλων που ορίζουν διαδρομές περιπάτου. Οι διαδρομές αυτές εκκινούν και καταλήγουν σε κυκλικά επισημασμένες διασταυρώσεις με μικρά θέματα (ένα διαφορετικό παρτέρι, ένα ξεχωριστό φωτιστικό, κάποιο στοιχείο νερού, κ.λ.π.). Κατά τη σχεδίαση και φύτευσή του ελήφθησαν υπόψη τα εξής: ότι το πάρκο θα παραμένει ανοιχτό όλο το εικοσιτετράωρο, θα έχει υψηλή βλάστηση περιφερειακά, θα έχει παχιά σκιά κατά τους θερινούς μήνες και άφθονο ηλιακό φως το χειμώνα και θα παρέχει ευχάριστη εντύπωση από την εναλλαγή χρωμάτων, φύλλων και ανθέων καθώς και διαδοχικές ανθοφορίες καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου.

Το Πεδίο του Άρεως αναγνωρίζεται από το ακανόνιστο σχήμα του, το πλήθος των δέντρων που διακρίνονται, τη διαφορετικότητα του σε σχέση με τα περιβάλλοντα αντικείμενα, το αρκετά μεγάλο μέγεθος του και τον τρόπο σχεδιασμού του. Ο τόνος του πάρκου είναι μεσαίος και η απόχρωση σκούρο πράσινο. Από όλα τα παραπάνω φαίνεται ότι το Πεδίο του Άρεως δημιουργήθηκε με τον μεικτό ρυθμό ενός κήπου.

1.3.3.3 Σχέδια ανάπλασης για το Πεδίο του Άρεως

Όταν το 2003 το Πεδίο του Άρεως το παρέλαβε η Υπερνομαρχία προσπάθησε να φροντίσει το πάρκο με περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες. Από το 2003 και μέχρι το 2004 που έγιναν οι Ολυμπιακοί Αγώνες η Υπερνομαρχία είχε την ευκαιρία με χρηματοδότηση από τον αναπτυξιακό πόρο και το ΥΠΕΧΩΔΕ να αναπλάσει ένα μέρος του Πεδίου του Άρεως. Με αυτόν τον τρόπο ανακατασκευάστηκε η κεντρική είσοδος του πάρκου (Αγαλμα Κωνσταντίνου) και ο κεντρικός άξονας. Ενώ δημιουργήθηκαν τρεις παιδικές χαρές, τοποθετήθηκαν νέα παγκάκια, κάδοι απορριμμάτων, αποκαταστάθηκε ο φωτισμός στο 1/3 του πάρκου και οι υποδομές ύδρευσης, αποχέτευσης και συνεχίστηκε ο καθαρισμός των αγαλμάτων.

Μετά από την μερική ανάπλαση η Υπερνομαρχία Αττικής αποφάσισε την ολική ανάπλαση του Πεδίου του Άρεως. Η προμελέτη αυτή υποβλήθηκε σε προκήρυξη της Περιφέρειας Αττικής στα πλαίσια του μέτρου 2.3 και εντάχθηκε στο Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (Π.Ε.Π. Αττικής) με χρηματοδότηση 9.150.000 ευρώ. Στις 21/8/2005 εξεδόθη από την Περιφέρεια Αττικής η απόφαση ένταξης της πρότασης, και ξεκίνησε η διαδικασία του διεθνούς διαγωνισμού. Οι προτάσεις που υποβλήθηκαν

αξιολογήθηκαν και ο διαγωνισμός ολοκληρώθηκε το Φεβρουάριο του 2008 με την υπογραφή της σύμβασης από την ανάδοχο εταιρεία Α. Καπετανίδη Α.Τ.Τ.Ε. Στις 4/3/2008 με σύνθημα: «Το Ιστορικό Πάρκο της Αθήνας Ξαναγεννιέται!» παρουσιάστηκε σε συνέντευξη τύπου στο Ζάππειο Μέγαρο το σύνολο των παρεμβάσεων για την ανάπλαση του Πεδίου του Άρεως από την Υπερνομάρχη Αθηνών- Πειραιώς Ντίνα Μπέη, την πρώην Υπερνομάρχη Φώφη Γεννηματά, τον Αρχιτέκτονα- υπεύθυνο του έργου Αλέξανδρο Τομπάζη και τον γεωπόνο –κηποτέχνη, υπεύθυνο για την φυτοτεχνική μελέτη του έργου Ανδρέα Μπαρμπούτση. Πρόκειται για παρεμβάσεις με υλικά φιλικά στο περιβάλλον, με έμφαση στον εμπλουτισμό του πρασίνου και πρόβλεψη δραστηριοτήτων για πολίτες όλων των ηλικιών. Οι εργασίες της ανάπλασης ήταν προγραμματισμένες να διαρκέσουν ένα περίπου χρόνο ενώ σταδιακά θα έκλειναν τμήματα του πάρκου προκειμένου να διεξάγονται οι απαραίτητες εργασίες.

Η ολική ανάπλαση του Πεδίου του Άρεως θα έπρεπε να είχε τελειώσει αλλά γίνονται συνεχώς καταγγελίες από διάφορους ανθρώπους που θεωρούν ότι το πάρκο θα τσιμεντοποιηθεί με τα σχέδια της ανάπλασης και δεν θα έχει αρκετό πράσινο ή θα κοπούν πολλά δέντρα με τα έργα που θα γίνουν. Με αυτό τον τρόπο οι εργασίες σταματάνε μέχρι να πάρουν την άδεια από κάποια αρχή για να συνεχίσουν. Κατά την διάρκεια της ανάπλασης υπάρχει πρόβλημα πρόσβασης στο πάρκο επειδή γίνονται συνεχώς έργα και είναι περιφραγμένα τα 2/3 του πάρκου.

Εικόνα 67: Τα 2/3 του Πεδίου του Άρεως είναι περιφραγμένα λόγω έργων.

Οι βασικές αρχές της ανάπλασης είναι: ο σεβασμός στο ύφος και την ιστορία του πάρκου, η αύξηση των περιοχών πρασίνου και η λειτουργικότητα και χρησιμότητα για τους κατοίκους. Οι μεγάλες παρεμβάσεις που θα γίνουν είναι πολλές μια από αυτές είναι η δημιουργία βοτανικού κήπου στην πλευρά της λεωφόρου Αλεξάνδρας κοντά στην είσοδο της οδού Μπούσγου που η χωροθέτηση των φυτών θα είναι σε σχήμα Μινωικού λαβύρινθου. Άλλη μια παρέμβαση είναι η αναδημιουργία διαδρομής σε σπειροειδές σχήμα με τριανταφυλλίες (ροδώνας). Στα σχέδια της ανάπλασης ήταν και η δημιουργία ενός νέου χώρου για την διεξαγωγή του αθλήματος Skateboard αλλά λόγω παρεμβάσεων από διάφορους ανθρώπους το σχέδιο καταργήθηκε. Τέλος, μια μεγάλη παρέμβαση είναι η ανακατασκευή μιας υδάτινης διαδρομής με πλατάνια. Παράλληλα με τις μεγάλες παρεμβάσεις θα γίνουν και άλλες μικρότερες όπως: στο άγαλμα της Αθηνάς θα φυτευτεί ένας κεντρικός ελαιώνας, η δημιουργία μιας κυκλικής δεντροστοιχίας με αριές, η δημιουργία ενός πολυσήμαντου χώρου στο πρώην θέατρο Αλίκη, η ανακατασκευή του θεάτρου Άλσος, η αναδημιουργία της οδού των Ηρώων, η επανασχεδίαση του άξονα που οδηγεί στο μνημείο του Ιερού Λόχου και αναβαθμίζεται ο φωτισμός του χώρου του πάρκου με λαμπτήρες χαμηλής κατανάλωσης.

Εικόνα 68: Η ολική ανάπλαση της μελέτης του Τομπάζη σε μακέτα

Η φυτοτεχνική μελέτη της ανάπλασης του κήπου προβλέπει τη βελτίωση της υπάρχουσας βλάστησης και εγκατάσταση φυτικών ειδών σε κατάλληλα μεγέθη και ποσότητες στο χώρο, ενώ ο εκπαιδευτικός χαρακτήρας του κήπου ενισχύεται με τη δημιουργία βοτανικού κήπου. Προτείνονται εξυγιαντικές επεμβάσεις αλλά και μεταφυτεύσεις ειδών και νέες φυτεύσεις. Πιο συγκεκριμένα, η υπάρχουσα φύτευση θα ενισχυθεί με 94.000 νέες φυτεύσεις (93.370), εκ των οποίων 1.178 νέα δέντρα (τα 265 περιμετρικά), 17.000 νέοι θάμνοι, μπορντούρας και ανθοφόροι (επιλέχθηκαν είδη τα οποία επιβραδύνουν τη φωτιά), 2.000 θάμνοι και ποώδη φυτά του Αττικού Τοπίου στο βοτανικό κήπο, 50.000 ανθόφυτα (εποχιακά και βολβώδη), 24.000 φυτά εδαφοκάλυψης (υποκατάστατο γκαζόν), 16.716 τετραγωνικά μέτρα γκαζόν.

Για τα υπολείμματα κλάδευσης, υλοτομίας, κ.λ.π. προτείνεται η οικολογική διαχείρισή τους με την μέθοδο της κομποστοποίησης (επιφανειακή, υπόγεια, σε σωρούς) που επιτρέπει τη φυσιολογική αποδόμηση (χώνεμα), υλικών φυτικής προέλευσης. Οικολογική είναι και η μέθοδος αντιμετώπισης εντομολογικών εισβολών που προτείνεται.

Τέλος, σε ό,τι αφορά στην υδροδότηση του πάρκου σημειώνεται ότι κατά το γενικό σχεδιασμό του αρδευτικού δικτύου, το Πεδίο του Άρεως, αντιμετωπίστηκε ως σύνολο, δηλαδή έχει πραγματοποιηθεί πρόβλεψη για την μελλοντική δυνατότητα σύνδεσης στο κεντρικό σύστημα ελέγχου. Για την άρδευση θα χρησιμοποιηθεί νερό από τις γεωτρήσεις στο οποίο, ύστερα από ανάλυση, διαπιστώθηκε αυξημένη αλατότητα. Προκειμένου να αξιοποιηθούν οι γεωτρήσεις θα εγκατασταθεί κατάλληλη μονάδα επεξεργασίας νερού. Με το επεξεργασμένο νερό της μονάδας θα αναμιγνύεται το νερό των γεωτρήσεων, ώστε να μειώνονται οι τιμές της αλατότητας σε ασφαλή όρια για τα φυτά και το νερό να είναι κατάλληλο για άρδευση. Εάν απαιτηθεί, η μονάδα επεξεργασίας θα μπορεί να αυξήσει την παραγωγή της για να καλύψει ενδεχόμενη αύξηση των υδατικών αναγκών. Το σύστημα θα έχει πρόβλεψη σύνδεσης με το δίκτυο ΕΥΔΑΠ για λόγους ασφάλειας. Περιοδικές αναλύσεις της ποιότητας του τελικού νερού άρδευσης θα βεβαιώνουν την καταλληλότητα του.

1.3.3.4 Τα Φυτά του Πεδίου του Άρεως

Το Πεδίον του Άρεως χαρακτηρίζεται από καθαρά αστικό πράσινο με φυτά ελληνικής και μεσογειακής προέλευσης, κυρίως καλλωπιστικά. Περιλαμβάνει πάνω από 70 είδη δέντρων, εκ των οποίων μεγάλο αριθμό φυλλοβόλων (ελάχιστα μεμονωμένα πεύκα) καθώς και πλατύφυλλα δέντρα που δεν καίγονται εύκολα σε περίπτωση φωτιάς. Επίσης, περιλαμβάνει 65 είδη θάμνων ενώ φυτεύονται άνω των 40 ειδών εποχιακά ανθόφυτα. Το 99% του συνόλου των φυτών είναι αυτοφυή ενώ ο σχεδιασμός του πάρκου προβλέπει την αραιή φύτευση του για την αποφυγή πυρκαγιάς.

Πιο αναλυτικά, το πάρκο αποτελείται από είδη που συνθέτουν υψηλό πράσινο σε ελεύθερη φύτευση εντός των παρτεριών όπως: χαλέπιο πεύκη, κουκουναριά, κυπαρίσσι, ελιά, αριά, ευκάλυπτος, χαρουπιά, κέδρος, ακακία, δάφνη Απόλλωνα, πλάτανος, μιμόζα, γαζία, αείλανθος, μουσμουλιά, φυτολάκκα, ίταμος, συκιά, μελιά, αμυγδαλιά, κερασιά, ψευδοπιπεριά, κ.ά. και είδη σε μορφή δεντροστοιχιών: μουριά, κουτσουπιά, ακακία, νεραντζιά, φτελιά, κερλεοτέρεια και μεμονωμένα ή σε γραμμική φύτευση φοίνικας, ουσαιγκτόνια, τούγια.

Τη χλωρίδα συμπληρώνουν η μεσαία και χαμηλή βλάστηση με θαμνώδη είδη όπως η πικροδάφνη, το λιγούστρο, το βιβούρνο, η μυρτιά, η αγγελική, ο ιβίσκος, κ.ά., είδη αναρριχώμενα όπως το γιασεμί και ο κισσός, είδη εδαφοκάλυψης όπως ο άκανθος και ο κισσός, ενώ υπάρχουν και σπάνια φυτά όπως η μαγκλούρα και η στερκούλια.

Πολλά από τα αρχικώς φυτευθέντα φυτά, ένα ποσοστό περίπου 40% (18.000) προήλθαν από φυτώρια της Επιτροπής Δημοσίων Κήπων και Δεντροστοιχιών και ένα ποσοστό περίπου 60% (29.000) προήλθε από το εμπόριο. Μέχρι τώρα τα ετήσια και πολυετή ανθόφυτα παράγονταν στο φυτώριο του άλσους. Υπάρχει αναλυτικός πίνακας στο παραρτημα που είναι αναλυτικά όλα τα φυτά του Πεδίου του Άρεως.

Ξεχωριστή αναφορά αξίζει να γίνει σε μερικούς φοίνικες που υπάρχουν στο Πεδίο του Άρεως και έχουν τη δική τους ιστορία. Πρόκειται για τους φοίνικες που μέχρι πριν λίγα χρόνια βρίσκονταν στην πλατεία Ομονοίας μεταφέρθηκαν στο φυτώριο του Πεδίου του Άρεως όπου και βρίσκονται μέχρι σήμερα. Η απομάκρυνσή τους από την πλατεία πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια προβλεπόμενης ανάπλασης της περιοχής και έτσι μεταφέρθηκαν σε δεσμευμένο δοχείο στο πάρκο με σκοπό να παραμείνουν εκεί μέχρι να τελειώσουν τα έργα και να ξαναφυτευτούν εκεί όπου βρίσκονταν αρχικά. Τα σχέδια της μελέτης για την πλατεία όμως στην πορεία άλλαξαν και οι φοίνικες παρέμειναν στο Πεδίον του Άρεως σε ειδικό χώρο.

Εικόνα 69: Διάφορα τμήματα μέσα στο Πεδίο του Άρεως

1.4 Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΝΟΣ ΚΗΠΟΥ

1.4.1 ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΕΝΟΣ ΚΗΠΟΥ

Η προσέγγιση ενός κήπου γίνεται πάντοτε μέσα από μια οπτική γωνία αλλά και ένα υποκειμενικό ψυχισμό που εξαρτώνται κατά πολύ από την παιδεία, την ευαισθησία αλλά και την γνώση του παρατηρητή ή του επισκέπτη. Ο μελετητής του κήπου πρέπει να είναι πάνω από όλα παρατηρητής και βάση κάποιων αρχών να διαμορφώσει την τελική του άποψη. Οι αρχές αυτές δεν είναι अपαράβατες, ούτε ταξινομούνται με σειρά προτεραιότητας ή σπουδαιότητας, αλλά υπάρχουν για να δεσμεύουν και να καθοδηγούν τον μελετητή. Οι βασικές αρχές που επιβάλλεται να διέπουν την σχεδίαση ενός κήπου ή μιας τοπιακής σύνθεσης είναι η απλότητα, ο ρυθμός γραμμής και κίνηση, η ισορροπία, η ενότητα και αρμονία, η κλίμακα, η έμφαση-ενδιαφέρον- σημεία έλξης, το σχήμα, η υφή, το χρώμα και η ποικιλία.

Με την απλότητα σε ένα σχέδιο επιδιώκουμε να μην υπάρχουν πολύπλοκες γραμμές ώστε να δημιουργείται σύγχυση. Η οργάνωση της τοπιακής σύνθεσης με καθαρές γραμμές, μεταβιβάζει το μήνυμα που επιθυμεί να δώσει ο δημιουργός. Αυτό σε συνδυασμό με θεές που αποκαλύπτονται σταδιακά, ενισχύει το ενδιαφέρον για την εξερεύνηση της. Η απλότητα σε ένα κήπο μεταφέρει το αίσθημα της ηρεμίας, στοιχείο απαραίτητο όταν αυτός προορίζεται για ξεκούραση. Η χρησιμοποίηση πολλών φυτών, γραμμών ή χρωμάτων σε ένα περιορισμένο χώρο, δίδει την αίσθηση της ακαταστασίας και της σύγχυσης. Αντίθετα πάλι η χρησιμοποίηση ενός ή δύο μόνο φυτικών ειδών έχει σαν αποτέλεσμα την μονοτονία. Κάθε ξεχωριστό τμήμα του κήπου πρέπει να διατηρηθεί απλό, αλλά να δημιουργηθεί μία ροή που να ενώνει διαφορετικές περιοχές ή στοιχεία, για να δημιουργηθεί μία ενότητα.

Με την χρήση της ευθείας ή της καμπύλης γραμμής στο σχέδιο, ο σχεδιαστής δημιουργεί ή ελέγχει διάφορες μορφές στο έδαφος. Οι γραμμές αυτές γίνονται γωνίες, πλαίσια, μονοπάτια ή δρόμοι. Ένα προσεκτικά σχεδιασμένο σύνολο γραμμών μπορεί να κατευθύνει την προσοχή του παρατηρητή σε ένα κεντρικό σημείο ή μια ενδιαφέρουσα περιοχή μέσα στο τοπίο. Οι γραμμές υπαγορεύουν ακόμη και την κίνηση και την κατεύθυνση των ανθρώπων, δημιουργώντας ένα ολοκληρωμένο δίκτυο κυκλοφορίας. Οι γραμμές μπορεί να δημιουργούνται είτε από σειρές θάμνων, όπως οι φυτικοί φράκτες, είτε από σειρές δένδρων, όπως οι δεντροστοιχίες. Η μονοτονία των υλικών επικαλύψεως μπορεί να διακόπτεται από γραμμή είτε μέσα στο ίδιο το υλικό είτε στις γωνίες και τις συνδέσεις του με κάποιο άλλο διαφορετικής υφής. Οι ευθείες γραμμές προτρέπουν σε άμεση κίνηση χωρίς δισταγμό. Εκεί όπου συναντούν άλλες ευθείες, δημιουργούν σημεία στάσεως, αναπαύσεως, αλλαγής θέας ή αλλαγής κατευθύνσεως. Οι καμπύλες γραμμές προτρέπουν σε πιο αργή κίνηση, είναι συχνά πιο ευχάριστες και χρησιμοποιούνται σε περιοχές που πρέπει να μοιάζουν περισσότερο στη φύση.

Συνήθως στο σχεδιασμένο τοπίο κυριαρχεί κάποιος κεντρικός άξονας που δημιουργεί την αίσθηση τάξης. Όταν οι δομές και οι μάζες των φυτών είναι κατανεμημένες και στις δύο πλευρές του άξονα αυτού, τότε η σύνθεση βρίσκεται σε ισορροπία. Ανάλογα το είδος της ισορροπίας γίνεται η κατάταξη του τοπίου σε επίσημο ή ανεπίσημο ή συμμετρικό και ασύμμετρο. Στο επίσημο τοπίο, η κατανομή σε πλευρές του άξονα είναι ακριβώς η ίδια, φυτό ανά φυτό, κατασκευή ανά κατασκευή. Τα επίσημα τοπία τείνουν να εξαφανισθούν σήμερα και συναντώνται μόνο σε δημόσια πάρκα ή

κήπους, όπου έχουν δημιουργηθεί στο παρελθόν. Στα ασύμμετρα ή ανεπίσημα τοπία, δίνεται έμφαση στην ισορροπία και όχι στην ιδανική συμμετρία π.χ. ένα μεγάλο φυτό στην μία πλευρά του άξονα μπορεί να ισορροπείται με έναν αριθμό μικρότερων φυτών στην άλλη.

Η ενότητα του σπιτιού με τον κήπο είναι σημαντική αν λάβουμε υπόψη ότι οι ανάγκες του σήμερα απαιτούν την προέκταση του σπιτιού στον κήπο σαν λειτουργικό χώρο. Για να υπάρχει σύνδεση του σπιτιού με τον κήπο θα πρέπει να έχουν προβλεφθεί οι απαραίτητες προσπελάσεις από και προς τον κήπο από την σχεδίαση του σπιτιού.

Η κλίμακα δείχνει την αναλογία μεταξύ φυτών και άλλων φυτών, φυτών και κτιρίων, φυτών και ανθρώπων. Η σχετική κλίμακα δείχνει την αναλογία μεταξύ των στοιχείων του τοπίου, ενώ η απόλυτη κλίμακα δείχνει την σχέση των στοιχείων του με τον άνθρωπο. Για να εφαρμοστεί σωστά η αρχή της κλίμακας θα πρέπει τα οριζόντια και κατακόρυφα στοιχεία του κήπου να είναι ανάλογα το ένα με το άλλο αλλά και με το μέγεθος του κήπου. Δεν ταιριάζει σε ένα σπίτι μικρό να φυτεύονται μεγάλα δένδρα ή το καθιστικό να είναι μεγαλύτερο από την αναλογία που του ταιριάζει. Γενικά ο κήπος πρέπει να σχεδιάζεται με την σωστή αναλογία με τον άνθρωπο που την χρησιμοποιεί και με την κατοικία που βρίσκεται μέσα σε αυτόν.

Με την χρήση του στοιχείου της εμφάσεως, το μάτι κατευθύνεται σε ένα τμήμα ή σε ένα αντικείμενο της συνθέσεως που λειτουργεί ως πόλος έλξης, ενώ προσδίδει ειδικό χαρακτήρα στο τεχνητό τοπίο. Σημεία έλξης ή σημεία τονισμού μπορούμε να πούμε ότι είναι οτιδήποτε τραβάει την προσοχή και στην συνεχεία κρατά το ενδιαφέρον για κάποιο χρονικό διάστημα. Τέτοια σημεία μπορεί να είναι μια μικρή λίμνη, ένας βραχόκηπος, μοναχικά δένδρα ή θάμνοι, αγάλματα, μια βρύση ή διάφορες τεχνητές κατασκευές.

Το αισθητικό σύνολο της μάζας ενός φυτού, περιγράφεται με τον όρο "σχήμα". Ο κορμός, τα κλαδιά και η κόμη δημιουργούν ένα ορισμένο σχήμα. Εάν το φυτό είναι ψηλό και λεπτό παρουσιάζει κάθετο σχήμα. Εάν είναι χαμηλό και έχει την τάση να απλώνεται, τότε έχει οριζόντιο σχήμα. Μία ομάδα φυτών κάθετου σχήματος αν φυτευτεί σε μικρές αποστάσεις έτσι ώστε το μήκος να ξεπερνά το συνολικό ύψος, δημιουργεί ένα οριζόντιο σχήμα, όπως ένας φράκτης με κυπαρίσσια ή τούγιες. Τα σχήματα των φυτών που συναντώνται στην φύση είναι πάρα πολλά και κατατάσσονται σε γενικές κατηγορίες όσο αφορά στην αισθητική τους εμφάνιση. Έτσι, υπάρχουν σχήματα σφαιρικά, κωνικά, κυλινδρικά, ωοειδή και άλλα. Τα τετράγωνα και τα κυκλικά σχήματα, είναι στατικά και δίνουν την αίσθηση της στάσης και της ανάπαυσης και είναι κατάλληλα για την δημιουργία καθιστικών. Ενώ ένα μακρύ και στενό μονοπάτι δείχνει μια γρήγορη κίνηση και η εντύπωση αυτή μπορεί να αυξηθεί, όσο οι κάθετες πλευρές. Ορισμένοι θάμνοι με λεπτό και πυκνό φύλλωμα μπορούν να κλαδευτούν κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να σχηματίσουν γλυπτικές μορφές διαφόρων σχημάτων, κάτι, μάλλον ασυνήθιστο σήμερα, αλλά πολύ διαδεδομένο τον 17ο και 18ο αιώνα σε αγγλικούς και ολλανδικούς κήπους. Σήμερα, οι αρχιτέκτονες τοπίου προτιμούν γενικά τα φυσικά σχήματα των φυτών, όπως συναντώνται στην φύση.

Με την χρησιμοποίηση διαφόρων φυτικών ειδών και άλλων υλικών, ο αρχιτέκτων τοπίου προσπαθεί να δώσει έμφαση σε υφές διαφορετικού χαρακτήρα. Η υφή των φυτών περιγράφεται ως λεπτή, μέση ή τραχεία. Ο χλοοτάπητας έχει λεπτή υφή που έρχεται σε αντίθεση με την μέση υφή του πιτόσπορου και την τραχεία υφή των κάκτων. Όσον αφορά στα κατασκευαστικά υλικά, μία επιφάνεια στρογγυλεμένου μικρού χαλικιού παρουσιάζει αντίθεση υφής με ένα πέτρινο τοίχο που υψώνεται δίπλα της.

Συνήθως, ο αρχιτέκτων του τοπίου χρησιμοποιεί και τα 3 είδη των υφών, έτσι ώστε αφ' ενός να εκφράζουν αντίθεση, όπου χρειάζεται και αφ' ετέρου να δένουν αρμονικά μεταξύ του.

Αν και τα χρώματα έχουν οπωσδήποτε κάποια ψυχολογική σημασία, η αντίδραση κάθε ανθρώπου σε μεμονωμένα χρώματα ποικίλλει και είναι δύσκολο να μετρηθεί ή να αξιολογηθεί. Γενικά, τα κόκκινα, πορτοκαλί, και κίτρινα χρώματα θεωρούνται ζεστά και φαίνεται να προδιαθέτουν ευχάριστα τον παρατηρητή, ενώ τα πράσινα και τα μπλε είναι ψυχρά. Μέσα στο τοπίο το κάθε στοιχείο εκφράζει κάποιο χρώμα το οποίο σπάνια μένει σταθερό. Ακόμη και στο ίδιο είδος φυτού, το πράσινο χρώμα των φύλλων διαφέρει σε αποχρώσεις, γιατί αλλάζει από το ελαφρό φρέσκο πράσινο του καινούργιου φύλλου την άνοιξη έως το σκούρο πράσινο του καλοκαιριού και το κιτρινοπράσινο του φθινοπώρου. Τα άνθη και οι καρποί είναι επίσης πηγή χρωμάτων. Τα χρώματα του χειμώνα είναι πιο σκούρα και πιο "σκληρά" από τα χρώματα της ανοίξεως. Τα χρώματα του κορμού και των γυμνών κλαδιών τονίζονται περισσότερο με την παρουσία των όψιμων ανθεκτικών καρπών και συνδυάζονται θαυμάσια με το βαθύ πράσινο των κωνοφόρων ή άλλων.

Τέλος, ένα σημαντικό στοιχείο στο τοπίο είναι η ποικιλία. Λίγη ποικιλία οδηγεί στη μονοτονία ενώ πολλή ποικιλία δημιουργεί σύγχυση. Η λεπτή ισορροπία μεταξύ των άκρων οδηγεί σε μία ευχάριστη αίσθηση ενότητας στη σύνθεση του τοπίου. Ένα σχέδιο φυτεύσεως που περιέχει ένα ή δύο μόνα φυτών, ακόμη και αν αυτά διαφέρουν σε σχήμα και μέγεθος, είναι μονότονο γιατί η υφή και το χρώμα τους επαναλαμβάνονται συνεχώς. Αντίθετα ένα σχέδιο που περιέχει πολλά είδη σε έναν περιορισμένο χώρο, προκαλεί ένα δυσάρεστο συναίσθημα, γιατί δεν συνδυάζει σχήμα, χρώμα και υφή κατά τακτικό τρόπο, με αποτέλεσμα να δημιουργείται σύγχυση διαφορετικών χαρακτηριστικών, που διασπάζει την προσοχή του παρατηρητή. Ένα επιτυχημένο σχέδιο πρέπει να διαθέτει ευαίσθητο καταμερισμό των χαρακτηριστικών θέτοντας τα σε κατάλληλες θέσεις, σύμφωνα με ορισμένες λειτουργικές και αισθητικές αρχές.

Όλες οι προαναφερθείσες αρχές σχεδιασμού ενός κήπου δεν θα έχουν νόημα αν δεν θεωρηθεί πρωταρχικός σκοπός δημιουργίας ενός κήπου η λειτουργικότητα του και η εξυπηρέτηση των αναγκών των ανθρώπων που τον χρησιμοποιούν. Επομένως η λειτουργικότητα δεν είναι απλώς μια αρχή αλλά η βάση της σχεδίασης για να ικανοποιηθούν οι ανάγκες των ανθρώπων που τον χρησιμοποιούν.

1.4.2 ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΕΝΟΣ ΚΗΠΟΥ

Η δημιουργία ενός κήπου είναι μια πολύπλοκη και πολυπαραγοντική διαδικασία. Η μεγαλύτερη δυσκολία έγκειται στο γεγονός ότι σε έναν περιορισμένο χώρο, θα χρειαστεί σωστή χωροθέτηση των λειτουργιών και επιλογή των κατάλληλων φυτικών ειδών, έτσι ώστε ο κήπος να είναι λειτουργικός χωρίς δαιδαλώδεις διαδρομές και ταυτόχρονα ωραίος αισθητικά. Για το λόγο αυτό είναι φανερό ότι ο μελετητής πρέπει να λάβει υπόψη του πολλούς παράγοντες ώστε να διαμορφώσει την τελική του μελέτη για τον κήπο όπως τα χαρακτηριστικά μιας περιοχής, το έδαφος και το υπέδαφος, το μέγεθος του κήπου, η μορφή και η χρήση των κτιριακών εγκαταστάσεων, οι οικονομικές δυνατότητες, λειτουργικά και κυκλοφοριακά στοιχεία και το κλίμα και το μικροκλίμα.

Ο μελετητής πρέπει να αποκτήσει σαφή αντίληψη του χώρου αλλά και του χαρακτήρα της ευρύτερης περιοχής, μέσα στην οποία καλείται να εντάξει το νέο χώρο

πρασίνου, δηλαδή αν είναι ορεινή, πεδινή, παραθαλάσσια, αγροτική, αστική, δασική, βιομηχανική, τουριστική κ.λ.π. Ο κήπος θα πρέπει να ταιριάζει και να εναρμονίζεται με το φυσικό περιβάλλον της γύρω περιοχής και να αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της. Έτσι θα επιτευχθεί το άριστο αισθητικό αποτέλεσμα. Η γειτνίαση επίσης παίζει σημαντικό ρόλο στον καθορισμό των επικείμενων χρήσεων.

Η γνώση των χαρακτηριστικών του εδάφους και του υπεδάφους είναι απαραίτητη, αφού αυτά καθορίζουν την επιτυχή και ταχύτατη ανάπτυξη των φυτών. Μπορούμε να αντλήσουμε πληροφορίες για την προσαρμοστικότητα από τομές ή εκσκαφές εδάφους, αλλά και από τα γύρω υπάρχοντα φυτικά είδη. Η μηχανική σύσταση του εδάφους, το PH, η περιεκτικότητα σε ασβέστιο κ.α. θα βοηθήσουν στην επιλογή των φυτών. Κρίνεται αναγκαία η ύπαρξη νερού για την ικανοποίηση των δεδομένων αναγκών.

Το μέγεθος του χώρου θα παίξει αποφασιστικό ρόλο για τον χαρακτήρα το ύψος του προς σχεδίαση χώρου, τις προτεινόμενες χρήσεις και τη χωροθέτηση αυτών. Σε ένα μικρό κήπο θα είναι πιο εύκολο να έχουμε το επιθυμητό αισθητικό αποτέλεσμα αρκεί να αποφευχθεί η μονοτονία από τη χρήση λίγων φυτικών ειδών και η σύγχυση από την πολυποικιλότητα.

Σε ένα απλό κτίριο σύγχρονης κατοικίας ταιριάζουν απλές γραμμές στον κήπο, αντίθετα από μια κατοικία κλασική, στην οποία το σχέδιο του κήπου μπορεί να είναι πιο πολύπλοκο και με πιο αυστηρές καθορισμένες γραμμές.

Βασικό περιοριστικό παράγοντα στην διαμόρφωση κάθε κήπου ή δημόσιου έργου πρασίνου, αποτελούν οι οικονομικές δυνατότητες του ιδιοκτήτη ή του φορέα του έργου. Από τις οικονομικές δυνατότητες θα εξαρτηθούν οι τεχνικές κατασκευές που ανεβάζουν γενικά τον προϋπολογισμό του έργου, τα υλικά κατασκευής, το μέγεθος των φυτών που θα αγοραστούν, το οποίο επίσης επιβαρύνει δυσανάλογα τον προϋπολογισμό και την ταχύτητα εκτέλεσης του έργου.

Η ένταση των χρήσεων όπως ο αριθμός των ανθρώπων που θα διασχίζουν ή θα χρησιμοποιούν το χώρο, τα χαρακτηριστικά τους (ηλικία, ειδικές ανάγκες), η ανάγκη διέλευσης με τροχοφόρα, η σύνδεση με το ευρύτερο περιβάλλον (προδιαγραφές, αριθμός, ποιοτικά χαρακτηριστικά διαδρόμων κίνησης), αποτελεί περιοριστικό παράγοντα ως προς τη χωροθέτηση των χρήσεων.

Οι θερμοκρασίες (max, min), οι βροχοπτώσεις, οι παγωνιές, η ηλιοφάνεια η διεύθυνση των επικρατέστερων ανέμων, ο προσανατολισμός του οικοπέδου κ.λ.π. θα παίξουν κυρίαρχο λόγο στην επιλογή των δομικών υλικών και φυτικών ειδών. Το μικροκλίμα μιας περιοχής είναι διαφορετικό, καλύτερο ή χειρότερο, από το κλίμα της ζώνης που βρίσκεται. Αυτό συνήθως διαμορφώνεται από τη διαφορά του υψόμετρου, την μορφολογία του εδάφους, την προστασία από τους ανέμους (έκθεση μεσημβρινή, δυτική, βορεινή) κ.λ.π.

1.4.3 ΤΟ ΣΤΥΛ ΕΝΟΣ ΚΗΠΟΥ

Εκτός από τους ρυθμούς που διακρίνουν ένα κήπο, μπορούμε να δώσουμε και διάφορα στυλ όπως το εξοχικό, το μοντέρνο, το επίσημο, το αποικιακό, το μεσογειακό και το ανατολικό.

Οι τραχείς πέτρινοι και ξύλινοι φράκτες αποτελούν το χαρακτηριστικό γνώρισμα του εξοχικού κήπου, που βλέπει σε δάσος ή χωράφια, ή που μπορεί να βρίσκεται κοντά

στη θάλασσα. Η όλη εικόνα είναι απεριποίητη με ένα θαυμάσιο μωσαϊκό χρωμάτων. Σε όλη τη φαινομενική αταξία υπάρχει ο στέρεος σκελετός που θα ελέγχει και θα ενώνει το σύνολο, το χρώμα και τη δομή των συστατικών, όπως οι τοίχοι και η περιφράξη. Για να τονιστεί η αίσθηση της εξοχής, επιλέγουμε απλά φυτά-άνθη με σχήμα μαργαρίτας, μοσχομπίζελο, δεντρομολόχα, γλάστρες με κατιφέ και αφήνουμε να ανθίσουν σε αφθονία και αιθαλή με φυτεύσεις φυτών με επιβλητικά φυλλώματα. Τα χρώματα μπορούν να είναι αντίθετα και έντονα.

Χαρακτηριστικό του μοντέρνου στυλ είναι η απλότητα της γραμμής και μια γλυπτική σχεδόν αίσθηση του χώρου. Στο σχέδιο τα σχήματα είναι γεωμετρικά και απλά. Στον κήπο έχουμε λειτουργικότητα γιατί αποτελεί τη συνέχεια του σπιτιού, ένα χώρο για ενεργητική απόλαυση. Τεχνικά στοιχεία του κήπου μπορεί να είναι πισίνα ή τζακούζι. Τα χρώματα είναι φωτεινά και καθαρά σπαθωτά χρώματα. και κάνουν έντονες αντιθέσεις. Η φύτευση είναι αρχιτεκτονική με έντονη γραμμή με πλατύφυλλες τουλίπες

Το επίσημο στυλ χαρακτηρίζεται από γεωμετρία, ισορροπία και αναλογία μαζί με μια αίσθηση θεατρικότητας. Μπορεί να έχει κάποια αυλή με κιγκλιδώματα, κομψά σκαλοπάτια, αγάλματα. Συμμετρία στο σύνολο με μια επίσημη πισίνα. Συνήθως ταιριάζουν τριανταφυλλιές, απαλά ψαλιδιζόμενα δέντρα για να απαλύνει η εικόνα.

Το αποικιακό στυλ είναι απλοϊκό, νοικοκυρεμένο, καθαρό και συμμαζεμένο. Έχει μια ευχάριστη και ξεκούραστη όψη, εναρμονισμένη με το τοπίο. Βασικά υλικά του κήπου είναι το σανίδι και το τούβλο με κουνιστές καρέκλες, σύρτες στις πόρτες. Υπάρχουν και στοιχεία που απηγούν μια επισημότητα και ευημερία όπως καμάρες, κληματαριές και μπορντούρες από πυξάρι, με μια αίσθηση χαλαρή. Καλύψεις με ξύλο, επιστρώσεις με λαξευμένο γρανίτη και πέτρα ή ξύλινα γλυπτά.

Ο μεσογειακός κήπος είναι χαλαρωτικός σε αυλή ή πισίνα με ευωδιές από λεμονιές, πορτοκαλιές και κυπαρίσσια. Υπάρχει καθιστικό συνήθως κάτω από ένα δέντρο ή μια μεγάλη ομπρέλα. Ο κήπος έχει φόντο λευκού τοίχους και λογοχειδή φύτευση και είναι γεμάτος με ολοζώντανα χρώματα που ξεχύνονται από πήλινες γλάστρες. Τα χρώματα που κυριαρχούν είναι μπλε, κίτρινο, πορτοκαλί, βαθύ ροζ και κόκκινο και απαλές αποχρώσεις.

Ο ανατολίτικος κήπος δεν είναι συνήθως μεγάλος. Έχει δυναμικό στυλ με φύλλα μπανανιάς να ξεχύνονται από τον κήπο, πελώριους φοίνικες και πλούσια χαμηλή βλάστηση, λιμνούλες με ψάρια και εντυπωσιακές ορχιδέες. Τα τεχνικά στοιχεία είναι άψογα και συγκρατημένα με αριστοτεχνική επίστρωση χαλικιών και μεγάλα στρογγυλεμένα λιθάρια. Δίνει μια συγκρατημένη ηρεμία, λεπτομερειακή συντήρηση, ξεκούραση. Τα υλικά συνήθως είναι φράκτες από μπαμπού, δροσερά βρύα κάτω από πεύκα. Τα χρώματα είναι πλούσια και ζωντανά με αυστηρή ακρίβεια: μια αγκαλιά κρίνων ή κάτι χρωματισμένο έντονο πορτοκαλί γίνεται το επίκεντρο.

1.4.4 Ο ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΗΠΟΥ

Στην κατασκευή κήπων εκτός από τα φυτά, σημαντικό κομμάτι αποτελούν και τα υλικά κατασκευής. Ο όρος αυτός είναι γενικός και περιλαμβάνει μαλακά ή σκληρά και φυσικά ή τεχνητά υλικά τα οποία μπορεί να κατέχουν ρόλο καθαρά πρακτικό ή διακοσμητικό ή συνδυασμό και των δύο. Η σε βάθος γνώση τους θα μας επιτρέψει να προβλέψουμε την εμφάνιση που θα έχουν μετά από δυο, πέντε, είκοσι χρόνια αλλά και τι εικόνα θα παρουσιάζουν μέσα στον καύσωνα του καλοκαιριού ή στο ψύχος του χειμώνα

ή πως θα εμφανιστούν στον έντονο ηλιακό φωτισμό και εάν θα επιβιώσουν στις μεταβολές του καιρού. Έτσι, τα υλικά που συναντούμε συνηθέστερα σε κηποτεχνικές εφαρμογές είναι το ξύλο, το πριονίδι ξύλου, η άμμος, η πέτρα, το χαλίκι, η ψηφίδα, το βότσαλο, οι ηφαιστειογενείς πέτρες, οι πλάκες Καρύστου (και άλλες συναφείς), οι πλάκες πεζοδρομίου, οι κυβόλιθοι, το μάρμαρο, τα τούβλα και τα κεραμιδιά.

Το ξύλο εξυπηρετεί τόσο σκοπούς λειτουργικούς όσο και διακοσμητικούς. Η χρήση του σημειώνεται σε δοκούς στήριξης σε πέργολες, σε στηρίγματα δένδρων, στην κατασκευή φραχτών, σε κιόσκια ή σε πάγκους, σε μικρά γεφυράκια, σε Ιαπωνικά βήματα και σε ειδικές κατασκευές. Παρά την πρακτική του κυρίως χρήση, το ξύλο από την φύση του, αποτελεί σημαντικό διακοσμητικό στοιχείο μέσα σε έναν κήπο και γίνεται ακόμα πιο εντυπωσιακό και διαχρονικό όταν δεχθεί τις κατάλληλες επεξεργασίες (βαφή, λουστράρισμα κ.α).

Το πριονίδι ξύλου είναι κατάλληλα επεξεργασμένο ώστε να αποφεύγεται η μετάδοση ασθενειών και εντόμων ενώ συγχρόνως καθίσταται ασφαλές για τα παιδιά. Χρησιμοποιείται σε πρακτικές κάλυψης του εδάφους εμποδίζοντας ζιζάνια να φυτρώσουν ενώ συγκρατεί την υγρασία στο έδαφος, κάτι που εξυπηρετεί στις υδατικές ανάγκες των φυτών. Παράλληλα διακοσμεί τον χώρο καθώς το πριονίδι αυτό διατίθεται σε αρκετά χρώματα. Επιπλέον, το πριονίδι μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην περίπτωση κατασκευής παιδικής χαράς, αν αντί για άμμος ή χώμα τοποθετηθεί αυτό για την κάλυψη του εδάφους.

Η άμμος χρησιμοποιείται κυρίως ως συστατικό για την παραγωγή τσιμεντοπολτού, μπετόν, για στεγανοποίηση (σε συνδυασμό με χαλίκι), «γέμισμα» των αρμών σε πλάκες πεζοδρομίου και άλλες παρόμοιες κατασκευές. Είναι φανερό, ότι το υλικό αυτό χρησιμοποιείται μόνο για πρακτικούς σκοπούς. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις, διατίθεται στην αγορά επεξεργασμένη άμμος ώστε αυτή να έχει κατά περίπτωση διάφορα χρώματα (μπεζ, λευκό, μαύρο κ.α), κάτι που αξιοποιείται στην δημιουργία διακοσμητικών μοτίβων στον κήπο. Η κατάλληλη χρήση μπορεί να δώσει πραγματικά όμορφα αποτελέσματα.

Η πέτρα χρησιμοποιείται για την κατασκευή τοιχίων είτε περιφραξής, είτε αντιστήριξης, στην κατασκευή σκάλας και σε άλλες παρόμοιες κατασκευές. Επιπρόσθετα υπάρχουν οι πέτρες επένδυσης, οι οποίες χρησιμοποιούνται για την επένδυση τοίχων. Αυτές είναι κατάλληλα επεξεργασμένες ώστε να έχουν μικρό πάχος και να «κολλήσουν» σε τοίχο από μπετόν. Στην περίπτωση αυτή ο ρόλος τους είναι κυρίως διακοσμητικός και έτσι στο εμπόριο μπορούμε να συναντήσουμε έναν μεγάλο αριθμό από μεγέθη και χρώματα. Την πέτρα μπορούμε να την συναντήσουμε σε διάφορα μεγέθη. Πέτρες αρκετά μεγάλου μεγέθους χρησιμοποιούνται στην κατασκευή βραχόκηπων. Η κατασκευή βραχόκηπου χρησιμοποιείται πρακτικά και διακοσμητικά στον κήπο γιατί δίνει πραγματικά εντυπωσιακά αποτελέσματα ιδιαίτερα σε συνδυασμό με μικρές υδατοπτώσεις.

Το χαλίκι χρησιμοποιείται κυρίως σε αποστραγγιστικά έργα, ως συστατικό για την παρασκευή μπετόν, σε κατασκευές διαδρόμων, πεζοδρομίων, τοιχίων και γενικότερα στις περισσότερες από τις οικοδομικές κατασκευές. Ο ρόλος του είναι κυρίως πρακτικός και διακοσμητικός.

Η ψηφίδα είναι επεξεργασμένο χαλίκι με λαμπερό χρώμα που μπορεί να κυμαίνεται από άσπρο, ροζ, πράσινο, μαύρο κτλ. Το μέγεθος του επίσης ποικίλει φτάνοντας τα 2-5 εκατ. Έχοντας κυρίως διακοσμητικό ρόλο μπορεί να χρησιμοποιηθεί

στην κηποτεχνία για την δημιουργία όμορφων μοτίβων. Χάρη στην φυσικότητα και την σκληρότητα του, δίνει στο τοπίο έναν διαφορετικό τόνο κάνοντας έντονη αντίθεση με το φυτικό υλικό. Η χρήση του στον κήπο αξίζει καθώς δίνει, με την κατάλληλη χρήση, καταπληκτικά αποτελέσματα.

Το βότσαλο μπορεί να είναι φυσικό (ποταμίσιο ή θαλασσινό), ή τεχνητό. Χρησιμοποιείται για πρακτικούς λόγους, σε έργα αποστράγγισης, στην κατασκευή διαδρόμων, μικρών λιμνών κ.α. Επιπλέον, σε «πλέγμα», τις συναντάμε σε μορφή πλακών, γνωστές ως βοτσαλόπλακες. Στην περίπτωση αυτή η χρήση τους είναι παράλληλα και διακοσμητική. Το βότσαλο μπορούμε να το συναντήσουμε σε διάφορα χρώματα και μεγέθη. Στην κηποτεχνία μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για διακοσμητικούς σκοπούς, με τοποθέτηση ανάμεσα ή κάτω από τα φυτά. Όπως και με την ψηφίδα, οι αντιθέσεις που δημιουργούνται με το φυτικό υλικό εντυπωσιάζουν καθιστώντας το υλικό αυτό όλο και πιο δημοφιλές τα τελευταία χρόνια.

Οι ηφαιστειογενείς πέτρες είναι μικρά βραχάκια, με αρκετές, διαφόρων διαμέτρων, τρύπες. Χρησιμοποιούνται ευρέως στην κατασκευή βραχόκηπων.

Οι πλάκες Καρύστου είναι σχετικά λεπτές, ακανόνιστου σχήματος, όπου χρησιμοποιούνται για Ιαπωνικού στυλ μονοπάτια μέσα στον κήπο αλλά και επίστρωση διαδρόμων.

Οι πλάκες πεζοδρομίου όπως φαίνεται από το όνομα τους χρησιμοποιούνται στην κατασκευή πεζοδρομίων καθώς διατίθενται σε διάφορα χρώματα, με ανάγλυφα σχέδια στην επιφάνεια τους, οι πλάκες αυτές διακοσμούν τον κήπο. Έτσι μπορεί να χρησιμοποιηθούν στην κατασκευή διαδρόμων μέσα στον κήπο. Επιπλέον, μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την επίστρωση τμημάτων μέσα στον κήπο, όταν για παράδειγμα τοποθετηθούν σε χώρο τετραγωνικό με σχετικές αποστάσεις μεταξύ τους στον οποίο πρόκειται να τοποθετηθεί πέργολα.

Οι κυβόλιθοι είναι μικροί κύβοι, σε διάφορα σχήματα και χρώματα, με ανάγλυφη ή μη επιφάνεια, όπου χρησιμοποιούνται για την διάστρωση διαδρόμων, πεζοδρομίων κτλ. Ο ρόλος τους πέρα από πρακτικός είναι και διακοσμητικός καθώς μπορούν να δώσουν όμορφα σχέδια όταν τοποθετηθούν κατάλληλα ο ένας δίπλα από τον άλλο.

Το μάρμαρο χρησιμοποιείται για την επίστρωση διαδρόμων, σε σκάλες κτλ. Η χρήση του κοσμεί ιδιαίτερα τις κηποτεχνικές εφαρμογές.

Τα τούβλα χρησιμοποιούνται για την κατασκευή τοιχιών, σε έργα αποστράγγισης και σε μικρές ζαρντινιέρες. Λόγω της φύσης του υλικού αυτού θα μπορούσε να λειτουργήσει και διακοσμητικά στον κήπο.

Η χρήση των κεραμιδιών τοποθετούνται κυρίως σε σκεπές, σε κιόσκια, σε εισόδους κ.α. Εκτός από τα παραπάνω, στην κηποτεχνία, χρησιμοποιούνται και υλικά για οικοδομικές κατασκευές, όπως για παράδειγμα ένας διάδρομος, αλλά και για κατασκευές όπως μία χτιστή ζαρντινιέρα.

Επιπλέον αρκετά από τα υλικά αυτά, όπως το γαρμπίλι ή τα τούβλα, αξιοποιούνται σε σημεία όπου είναι απαραίτητη η καλή αποστράγγιση. Ενδεικτικά αναφέρουμε την άμμο θαλάσσης, το τσιμέντο, το σκύρο, το γαρμπίλι κ.α. Φαίνεται λοιπόν πως η χρήση των υλικών στον κήπο δίνει την δυνατότητα στον αρχιτέκτονα τοπίου να δημιουργήσει όμορφα «τοπία», να αφήσει την φαντασία του ελεύθερη και να οδηγηθεί σε νέες μορφές και σχήματα. Τα υλικά υποσυνείδητα, διεγείρουν αισθήσεις και συναισθήματα. Έτσι το ξύλο φαίνεται οικείο και ζεστό ενώ το μάρμαρο πιο ψυχρό και επιβλητικό. Επιπλέον, τα υλικά βοηθούν στο να δοθεί ένα συγκεκριμένο στυλ στον κήπο,

από κλασικό έως πολύ μοντέρνο. Κατά συνέπεια η χρήση τους σε κηποτεχνικές εφαρμογές πρέπει να γίνεται άφοβα και με πολύ φαντασία.

Η κατάλληλη επιλογή των υλικών δεν πρέπει να περιοριστεί στα χρηστικά υλικά μόνο, αλλά και στα διακοσμητικά στοιχεία, τα οποία πρέπει να αφομοιώνονται και να ενσωματώνονται απόλυτα και φυσιολογικά στο περιβάλλον. Μερικά διακοσμητικά στοιχεία είναι οι πλακοστρώσεις, οι σκάλες, οι περιφράξεις, οι καγκελόπορτες και φράκτες, οι ζαρντινιέρες, οι παιδότοποι, οι πέργκολες, τα περιθώρια και οι συναντήσεις επιφανειών, οι υπαίθριες ψησταριές και ο φωτισμός.

Με την επιλογή του υλικού για το δάπεδο παίρνει κανείς και μια απόφαση που επηρεάζει την μελλοντική χρήση των χώρων, την σχετική διαμόρφωση και την ατμόσφαιρά τους. Τα δάπεδα επηρεάζουν αποφασιστικά την γενική εικόνα των χώρων, το κόστος φροντίδας και την αξία τους. Χώροι με άμεση πρόσβαση στο εξωτερικό του κτιρίου είναι σκόπιμο να επιστρώνονται με υλικά σκληρά και εύκολα στον καθαρισμό. Επίσης με υλικά σε μορφή πλακιδίων όπως είναι οι πέτρες ή τα επεξεργασμένα φυσικά υλικά μπορούν να δημιουργηθούν με βάση τις διαστάσεις και την κατεύθυνση τοποθέτησης ιδιαίτερα σχέδια. Ο σωστός σχεδιασμός των πλακόστρωτων επιφανειών στους εξωτερικούς χώρους συντελεί στην αισθητική και ορθολογική λειτουργία τους. Η σωστή λειτουργία για διατήρηση της πλακόστρωσης χωρίς καθιζήσεις ή μετακινήσεις υλικών επιτυγχάνετε με την σωστή κατασκευή της υπόβασης, της βάσεως και της τελικής επιφάνειας της πλακόστρωσης. Τα υλικά που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τις επιστρώσεις πεζοδρομίων είναι τα εξής: μάρμαρο, διακοσμητικό τούβλο, κυβόλιθοι και μπετόν σε διάφορους χρωματισμούς, διάφορες τοπικές πέτρες, χαλίκι και πωρόλιθοι. Οι πλακοστρώσεις μπορούν να γίνουν και με σχιστόπλακες που είναι ιδιαίτερα ανθεκτικές και μπορούν να παραμείνουν αναλλοίωτες για πολύ μεγάλα χρονικά διαστήματα. Οι πλάκες πεζοδρομίου μπορεί να διακριθούν σε απλές, βοτσαλωτές και σε διάφορα σχήματα. Οι χώροι όπου θα γίνουν επιστρώσεις πλακόστρωσης μπορεί να είναι στα μονοπάτια, στις εισόδους, στα καθιστικά και στους χώρους στάθμευσης των αυτοκινήτων.

Η αίσθηση που προκαλούν οι σκάλες και οι γύρω από αυτές χώροι ποικίλλει από την μορφολογική διαμόρφωση στις διάφορες σκάλες κατοικιών μέχρι τις μεγαλοπρεπείς εξωτερικές σκάλες πάνω στις οποίες η ανάβαση και κατάβαση μετατρέπεται σε βηματισμό. Η κίνηση στις σκάλες απαιτεί κατά μέσο όρο την επταπλάσια κατανάλωση ενέργειας από ότι η κίνηση σε επίπεδη επιφάνεια. Η άνετη φυσική κλίση μιας σκάλας είναι 30° και από την αναλογία κλίσης. Το πιο δημοφιλές υλικό για την κατασκευή σκάλας είναι το μπετόν. Ως υλικά επένδυσης, ανάλογα με το κόστος του έργου, χρησιμοποιούνται επίσης τούβλο, πέτρα, μάρμαρο και βότσαλο. Τα υλικά επένδυσης των σκαλοπατιών πρέπει να είναι αντιολισθητικά ώστε οι σκάλες να μην γίνονται επικίνδυνες το χειμώνα. Επίσης, οι σκάλες κατασκευάζονται και από ξύλα ειδικά επεξεργασμένα ώστε να μην σαπίζουν.

Υπάρχουν πολλοί τύποι περιφράξεων που ταξινομούνται ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους όπως το υλικό κατασκευής, το ύψος και το πλήθος των κάγκελων ανά μέτρο μήκους και το υλικό των πασσάλων. Τα είδη των περιφράξεων είναι: οι ξύλινες και οι σιδερένιες περιφράξεις. Η ξυλεία που χρησιμοποιούν για τις ξύλινες περιφράξεις είναι συνήθως η δρυς, η καστανιά, ο κέδρος και το πεύκο. Η ξυλεία αυτή δεν χρειάζεται συντήρηση όταν βρίσκεται πάνω από το έδαφος. Αντιθέτως τα τμήματα που βρίσκονται μέσα στο έδαφος θα πρέπει να εμποτίζονται με αντισηπτικά σκευάσματα (

π.χ. πίσσα). Επίσης θα πρέπει να δίνετε ιδιαίτερη προσοχή στις αποστάσεις μεταξύ των πασσάλων, στο βάθος βύθισης στο έδαφος και στα καρφώματα. Οι σιδερένιες περιφράξεις είναι τριών τύπων από: στραντζαριστές λαμαρίνες, μασίφ σίδηρο και από αλουμίνιο. Οι αποστάσεις μεταξύ των κάθετων στοιχείων πρέπει να είναι μεταξύ 10-12cm και σε κάθε 250 – 300 cm θα πρέπει να υπάρχουν υποστυλώματα.

Οι φράχτες είναι δυνατόν να κατασκευαστούν από ξύλο, σίδηρο και τοίχους. Το ύψος της καγκελόπορτας πρέπει να είναι ίσο ή ελαφρώς χαμηλότερο από το ύψος της περιφράξης. Γενικά, δεν υπάρχει κάποια ιδιαίτερη τυποποίηση στον σχεδιασμό εισόδου. Απλά, αν η καγκελόπορτα χρησιμοποιείτε από πεζούς το πλάτος του ανοίγματος για να είναι η πόρτα λειτουργική πρέπει να είναι τουλάχιστον 90 cm. Το μεγαλύτερο επιτρεπτό πλάτος μονής καγκελόπορτας πρέπει να φτάνει τα 120 cm. Για μεγαλύτερο πλάτος πρέπει να προβλεφτεί διπλό άνοιγμα. Για την εύκολη πρόσβαση αυτοκινούμενου χλοοκοπτικού μηχανήματος σε χώρους με γκαζόν χρειάζεται άνοιγμα εισόδου 240 cm. Πόρτες οργανωμένων χώρων στάθμευσης (Parking) και γκαράζ πρέπει να έχουν άνοιγμα 250 cm.

Οι τοιχοποιίες μπορεί να χρησιμοποιηθούν σε περιφράξεις, στους φράχτες αλλά και για άλλες χρήσεις (όπως τοιχία αντιστήριξης). Τα τοιχία αντιστήριξης μπορούν να κατασκευαστούν από μια πλατειά γκάμα υλικών όπως τούβλο, τσιμεντόλιθος, μπετόν, πέτρα και ξύλο. Σε μερικές περιπτώσεις μπορεί να γίνει συνδυασμός υλικών. Οι τοιχοποιίες από φυσικούς λίθους διακρίνονται ανάλογα με τον τρόπο κατεργασίας σε: ξηρολιθοδομή, «κυκλώπειος» λιθοδομή, αργολιθοδομή, ημιλαξευτή λιθοδομή, ακανόνιστη ημιλαξευτή λιθοδομή, κανονική ημιλαξευτή λιθοδομή, λαξευτή τοιχοποιία και μικτή τοιχοποιία.

Οι ζαρντινιέρες είναι διακοσμητικοί τοίχοι αντιστήριξης και χρησιμοποιούνται για την μείωση του ύψους σε σημεία του εξωτερικού χώρου όπου είναι απαραίτητη η κατασκευή υψηλών τοίχων αντιστήριξης, για την αισθητή μείωση ύψους σε κλίμακες και αντί για κάγκελα σε βεράντες και μπαλκόνια.

Προϋπόθεση για τον ορθολογικό σχεδιασμό ενός παιδότοπου είναι ο αρχικός σχεδιασμός των παιχνιδιών (όπως κούνιες, τραμπάλες κ.τ.λ.) και η τοποθέτησή τους στο χώρο διότι έτσι εξασφαλίζετε η τέλεια λειτουργικότητα του χώρου. Εξάλλου το σχήμα και η τελική μορφή του παιδότοπου είναι άμεση συνάρτηση των διαστάσεων των παιχνιδιών και των καθιστικών που πρόκειται να τοποθετηθούν. Η επιλογή των παιχνιδιών και η μορφή των παιδότοπων πρέπει να εξασφαλίζει λειτουργικά και αισθητικά ένα ενιαίο σύνολο ώστε να εντάσσει και να εναρμονίζει τον παιδότοπο με τον περιβάλλοντα χώρο. Έχοντας ο μελετητής υπόψη του τις διαστάσεις και το σχήμα των παιχνιδιών μπορεί εύκολα να υπολογίσει τον ελεύθερο χώρο που χρειάζεται κάθε παιχνίδι για να χρησιμοποιηθεί. Τα παιχνίδια που προτείνονται να χρησιμοποιηθούν είναι ξύλινα διότι διεθνώς σήμερα θεωρείται το ξύλο το πιο ακίνδυνο υλικό για κατασκευή παιχνιδιών. Σπουδαίο ρόλο σε ένα παιδότοπο παίζει και η βλάστηση η οποία θα τοποθετηθεί. Θα ήταν χρήσιμο ένας περιφερειακός φυτικός φράκτης γύρω από τον παιδότοπο για την καλύτερη προστασία των παιδιών από τα άλλα μέρη του κήπου.

Τα σκιάστρα πρέπει να είναι έτσι κατασκευασμένα ώστε να παρέχουν ολική σκιά ή τμήμα σκιάς. Είδη σκιάστρων είναι οι πέργκολες, τα κιόσκια και οι θόλοι (gazebo). Απαραίτητη προϋπόθεση ορθολογικού σχεδιασμού είναι η ανοιχτή ή ημιανοιχτή οροφή ώστε να επιτυγχάνετε συνεχή εναλλαγή αέρα και συνεπώς αερισμός του χώρου. Κλειστές οροφές όπως κεραμοσκεπές ή τέντες πρέπει να αποφεύγονται στα μεσογειακά

ιδίως κλίματα, διότι δυσκολεύουν την ανακύκλωση του αέρα και συντελούν στον πλημμυρή αερισμό του στεγασμένου ή ημιστεγασμένου χώρου. Οι πιο συχνά χρησιμοποιούμενες πέργκολες είναι η ελεύθερη πέργκολα, η εξαρτημένη από το σπίτι και η πέργκολα διαδρόμου. Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες για την κατασκευή της πέργκολας είναι η σωστή επιλογή του ξύλου που θα την κατασκευάσουμε. Τα συνηθέστερα ξύλα που επιλέγονται για την κατασκευή μιας πέργκολας είναι αυτά που προέρχονται από το πεύκο, το έλατο την δρυ και την καστανιά. Τα υπόλοιπα είδη ξύλου πριν από την χρησιμοποίησή τους για την κατασκευή πέργκολων πρέπει να έχουν υποστεί την κατάλληλη επεξεργασία έτσι ώστε να έχουν απαλλαχθεί από μύκητες και μικροοργανισμούς.

Τα περιθώρια και οι συναντήσεις επιφανειών χρησιμοποιούνται για να διατηρούν αυτόνομες δυο διαφορετικών υλικών συναπτόμενες επιφάνειες. Επίσης για να προστατεύουν ή να τα οπλίζουν χώρους και παρτέρια σε διάφορα σημεία του κήπου ή του πάρκου.

Η κατασκευή υπαίθριων ψησταριών (barbeque) βασίζεται κυρίως στο είδος, στην μορφή και την δομή των ψησταριών. Η μορφή των υπαίθριων ψησταριών πρέπει να εναρμονίζεται με το αρχιτεκτονικό στυλ του κήπου και της κατοικίας. Η δομή των ψησταριών καθορίζεται σύμφωνα με τις ανάγκες του χρήστη και το είδος των ψησταριών είναι άμεση συνάρτηση της χρήσης. Οι δυο μεγάλες κατηγορίες ψησταριών είναι οι φορητές και οι κτιστές. Οι φορητές ψησταριές είναι θέμα εμπορίου, ενώ οι κτιστές διακρίνονται σε ψησταριές για γρήγορο γκρίλ και σε ψησταριές για σούβλα. Οι κτιστές για σούβλα είναι αυτές που είναι λειτουργικά πληρέστερες. Απαραίτητες λειτουργικές χρήσεις σε μια ψησταριά σούβλας είναι εκτός της εστίας οι χώροι των πάγκων για ωμά και ψημένα κρέατα, ο χώρος νερού, τα δοχεία απορριμμάτων και ο χώρος αποθήκευσης ξύλων ή κάρβουνων.

Η ορθολογική χρήση των φωτιστικών σημείων στους εξωτερικούς χώρους απαιτεί ειδική μελέτη. Πρέπει να μελετηθεί η μορφή και το είδος των φωτιστικών σωμάτων και να επιλεγούν τα σημεία που πρέπει να τοποθετηθούν αυτά. Επίσης θα πρέπει να καθοριστεί και η ισχύς λειτουργίας ώστε να είναι ασφαλής ο εξωτερικός φωτισμός. Οι κατηγορίες ταξινόμησης φωτιστικών εξωτερικού χώρου διακρίνονται σε φωτιστικά σώματα χαμηλού φωτισμού, μέσου φωτισμού, υψηλού φωτισμού και σημειακού φωτισμού (προβολείς). Ο χαμηλός φωτισμός αναδεικνύει ιδιαίτερους χώρους που ο σχεδιαστής θέλει να τονίσει όπως παρτέρια με λουλούδια, τοίχους, κορμούς δέντρων. Επίσης συντελεί στην δημιουργία σκοτεινών και φωτεινών σημείων σε μια πορεία. Ο μέσος φωτισμός οριοθετεί την σχεδιασθείσα πορεία και χρησιμοποιείτε κυρίως σε κήπους. Ο υψηλός φωτισμός προσφέρει ασφαλή πορεία και χρησιμοποιείτε κυρίως σε δρόμους, σε πάρκα και το ύψος του φωτιστικού κυμαίνεται γύρω στα 280 cm. Ο σημειακός φωτισμός (προβολείς) αποτελεί από διακοσμητικό και αισθητικό φωτισμό και συντελεί στην ανάδειξη προκαθορισμένων σημείων του χώρου (τοίχοι, δέντρα, αγάλματα) και λειτουργικό φωτισμό όταν φωτίζει χώρους άθλησης (γήπεδα τένις, γήπεδα μπάσκετ κ.τ.λ.).

Η επίπλωση του χώρου ενός κήπου ή ενός πάρκου συμπληρώνεται με τα παγκάκια και τα κάθε είδος καθιστικά σημεία, με τους κάδους απορριμμάτων, με τις πινακίδες ενδείξεων, με τα αγάλματα και με τα ξύλινα γεφυράκια κ.τ.λ. Η παρουσίαση όμως και ο σχεδιασμός αυτών των στοιχείων σε κάθε μελέτη είναι απαραίτητη, ώστε να εξασφαλιστεί ένα ενιαίο στυλ και ο χαρακτήρας σχεδιασμού μέσω της ομοιομορφίας των

υλικών κατασκευής στη συγκεκριμένη μελέτη. Τα τελευταία χρόνια μετά την επιδρομή του πλαστικού διαφαίνεται μια στροφή των χρηστών ξανά προς τα ξύλινα έπιπλα. Το ξύλο είναι δεδομένο ότι είναι υλικό φιλικό προς το περιβάλλον ως στοιχείο που βγαίνει απευθείας από την φύση και επομένως αισθητικά ταυτίζεται μαζί του.

Οι συνδυασμοί που μπορεί να γίνουν σε καθιστικά σημεία είναι αρκετοί. Μερικοί από αυτούς είναι: το παγκάκι με την ζαρντινιέρα και το φωτιστικό που το συναντάμε συχνά στον αστικό σχεδιασμό ελεύθερων χώρων, τα ξύλινα παγκάκια σε συνδυασμό με ξύλινα δοχεία απορριμμάτων και τα κατασκευασμένα παγκάκια από ακατέργαστη ξυλεία. Τα παγκάκια αποτελούν στοιχεία όλων των κήπων, από μια μικρή βεράντα μέχρι ένα μεγάλο πάρκο. Το μέταλλο και ξύλο είναι υλικά κατασκευής του, το μήκος του είναι 2m. Το ξύλο είναι απαραίτητο στην κατασκευή των καθισμάτων, όχι μόνο για διακοσμητικούς αλλά και για πρακτικούς λόγους, αφού τα σκληρά υλικά (τσιμέντο, μάρμαρο κ.α) είναι πολύ κρύα το χειμώνα.

Το ξύλο είναι από τα πιο «ζεστά» υλικά κατασκευής και από τα πιο συχνά χρησιμοποιούμενα υλικά κατασκευής στους εξωτερικούς χώρους. Ορισμένα παραδείγματα ξύλινων κατασκευών που είναι απαραίτητα στην διαμόρφωση των εξωτερικών χώρων είναι: τα οπτικά φράγματα που χρησιμεύουν στην δημιουργία κλειστών χώρων, στην τέλεια απομόνωση χώρων όταν υπάρχει επιθυμία να μην είναι ορατοί (χώροι τοποθέτησης απορριμμάτων), οι ξύλινες κατασκευές για σημάσεις, τα εμπόδια και τα γεφυράκια

Τα δοχεία απορριμμάτων πρέπει να εναρμονίζονται με την αρχιτεκτονική σύνθεση καθώς και με το τοπίο (αστικό, δασικό, περαστικό). Διαφορετικός τύπος δοχείου απορριμμάτων τοποθετείτε σε μια δασική έκταση που λειτουργεί ως χώρος δασικής αναψυχής, και διαφορετικό σε μια πλατεία που είναι τμήμα του αστικού ιστού.

Τα διάφορα γλυπτά αδιαφόρως υλικού κατασκευής (μέταλλο, πέτρα, μάρμαρο, ξύλο, πλαστικό), τεχνοτροπίας (μοντέρνα, κλασική, συμβολική) ή θέματος πρέπει να συνδέονται άμεσα και λειτουργικά, μορφολογικά και θεματικά με το ευρύτερο περιβάλλον και την ατμόσφαιρα του κήπου. Αποτελούν ίσως την σημαντικότερη καλλιτεχνική προσθήκη και παρέμβαση στο χώρο του κήπου και στην τεχνητή οργάνωση του. Για το λόγο αυτό, η τοποθέτηση ενός γλυπτού σ' ένα κήπο (δημόσιο ή ιδιωτικό) πρέπει να σταθμίζεται και να αξιολογείται ιδιαίτερα. Η σχέση των διαστάσεων του προς τον διαθέσιμο χώρο που θα το περιβάλλει, το θέμα και η σχέση του με το ύφος του κήπου είναι μερικά από τα στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη και μάλιστα με πρωτοβουλία του γλυπτή.

Το νερό είναι σημαντικό στοιχείο στη διαμόρφωση εξωτερικών χώρων. Η αισθητική υπόσταση του νερού στο χώρο είναι σημαντική λόγω της δυναμικής που έχει η κίνηση του. Τα πλεονεκτήματα της χρήσης του νερού στον κήπο είναι η αίσθηση δροσιάς, η ποικιλία το τοπίο, η ακουστική ευχαρίστηση και η αντανάκλαση εικόνων. Η χρήση του νερού μπορεί να εισαχθεί με διάφορα διακοσμητικά στοιχεία όπως τα πηγάδια, τα ρυάκια, οι κρήνες, οι λίμνες, οι πισίνες, οι καταρράκτες και τα σιντριβάνια.

Η καλύτερη επιλογή για το χώρο εγκατάστασης της λίμνης είναι μια ανοιχτή, ηλιόλουστη και ήσυχη τοποθεσία, προστατευόμενη από τους ψυχρούς χειμωνιάτικους βοριάδες, με μέση έκθεση στον ήλιο από 4 έως 6 ώρες, όχι κάτω από δέντρα και θα πρέπει να εξασφαλίσουμε την διαθεσιμότητα του νερού και την παροχή του ρεύματος. Μια τεχνητή λίμνη μπορεί να έχει οποίο σχήμα θέλουμε. Το μέγεθος της λίμνης εξαρτάται από τον χώρο και τις ανάγκες που θα εξυπηρετεί. Έτσι όταν πρόκειται για

μικρούς οικιακούς κήπους το μέγεθος κυμαίνεται από 10-50 m² ενώ για μεγαλύτερους κήπους και πάρκα το μέγεθος αυξάνει. Το ελάχιστο βάθος μιας λίμνης είναι 50-70εκ. Τα υλικά κατασκευής μιας λίμνης μπορεί να είναι από τσιμέντο, προκατασκευασμένη από πολυαιθυλένιο και από εύκαμπτο PVC.

Εικόνα 70: Λίμνες τσιμεντένιες ή προκατασκευασμένες.

Η κατασκευή ενός καταρράκτη αποτελεί την δυσκολότερη αναπαράσταση σε έναν κήπο και σίγουρα αποτελεί την πιο μεγάλη πρόκληση για κάθε κηποτέχνη. Η πτώση του νερού από μικρό ή μεγάλο ύψος και ο ήχος που αυτό δημιουργεί σε συνδυασμό με τις πέτρες και τα φυτά που χρησιμοποιούνται γίνεται αντικείμενο θαυμασμού και γαλήνης για όποιον το αντικρίζει. Ο τρόπος κατασκευής ποτέ δεν είναι τυποποιημένος απαιτεί φαντασία, κατασκευαστικές γνώσεις και επαγγελματικούς χειρισμούς για να μπορέσει ο κατασκευαστής να ξεπεράσει τα τεχνικά και λειτουργικά προβλήματα που παρουσιάζονται κατά την διάρκεια μιας τέτοιας κατασκευής. Η κατασκευή ενός καταρράκτη συνοδεύεται από μια λίμνη που είναι προσαρμοσμένη στην βάση του ή ένα ρυάκι που οδηγεί το νερό που πέφτει από αυτόν στη λίμνη. Ένας άλλος τρόπος είναι ολόκληρος ο καταρράκτης να βρίσκεται μέσα στην λίμνη. Αυτό που εντυπωσιάζει στην κατασκευή ενός καταρράκτη είναι τα διαφορετικά επίπεδα σε συνδυασμό με το μεγάλο μέγεθος που έχουν τα βράχια κάνοντας πιο εντυπωσιακή την κίνηση του νερού. Ο καταρράκτης είναι σχεδόν το ίδιο πράγμα με το ρυάκι μόνο που στο τελευταίο τα επίπεδα του είναι πιο μικρά σε ύψος από το πρώτο.

Εικόνα 71: Καταρράκτες από βράχια σε επίπεδα

Τα σιντριβάνια, οι κρήνες και τα πηγάδια συνήθως είναι μικρές κατασκευές και προκατασκευασμένες εκτός και αν πρόκειται για ξενοδοχειακούς χώρους ή για δημόσια πάρκα. Φροντίζουμε αυτές οι κατασκευές λόγω του μικρού όγκου να τοποθετούνται σε εμφανή θέσεις μέσα στον κήπο. Τα υλικά που συνήθως χρησιμοποιούμε για την κατασκευή τους είναι τσιμέντο, πέτρα και μέταλλο. Στα σιντριβάνια χρησιμοποιείται σύστημα ανακύκλωσης. Οι κρήνες συναντώνται με δυο μορφές σε αυτές που έχουν συνεχή ροή από το νερό επομένως χρειάζεται σύστημα ανακύκλωσης και σε αυτές που λειτουργούν σαν απλές βρύσες.

Εικόνα 72: Σιντριβάνι

Η θέση στην οποία θα κατασκευαστεί η πισίνα θα πρέπει να προσεχτεί ιδιαίτερα κατά την κατασκευή της ώστε να προστατεύεται από τον αέρα και να βρίσκεται κοντά στους καθημερινούς χώρους (έλεγχος των παιδιών). Επίσης θα πρέπει να αποφεύγεται η τοποθέτηση φυλλοβόλων δέντρων ή θάμνων κοντά στην πισίνα ώστε να μην πέφτουν φύλλα μέσα στο νερό. Περιμετρικά της πισίνας θα πρέπει να υπάρχει διάδρομος ώστε να αποφεύγετε η πτώση γρασιδιού σε αυτή. Οι πισίνες κατασκευάζονται συνήθως με μεμβράνη πάνω σε φέρουσα κατασκευή από τοιχοποιία, μπετόν και χάλυβα. Οι πισίνες από πολυεστέρα είναι προκατασκευασμένες και είναι απαραίτητη η πλήρωση με ελαφρύ μπετόν μεταξύ μεμβράνης και εδάφους. Οι πισίνες από μπετόν πρέπει να είναι στεγανές. Η τελική επιφάνεια είναι από κεραμικά πλακάκια ή μωσαϊκό, και σπανιότερα υπάρχει επάλειψη με καουτσούκ ή τσιμεντόχρωμα.

1.4.5 Η ΕΠΙΛΟΓΗ ΦΥΤΩΝ

Η επιλογή των κατάλληλων φυτών για μια δημιουργία ενός κηπευτικού συνόλου είναι σημαντική διαδικασία, δεδομένου ότι το φυτό είναι το κύριο συστατικό στοιχείο του κήπου. Η επιλογή αυτή επηρεάζεται από μια πρωταρχική δυσκολία και ένα θεμελιώδες χαρακτηριστικό του φυτού. Το χαρακτηριστικό της αδυναμίας του να μετακινηθεί και να αλλάξει θέση σε περίπτωση που δυσμενείς ή αντίξοες συνθήκες δεν του επιτρέπουν να αναπτυχθεί και να εξελιχθεί κατά τον καλύτερο τρόπο. Μερικά φυτά μπορούν να επιζήσουν σε μεγάλη ποικιλία συνθηκών (μικρό ή μεγάλο ποσοστό υγρασίας, ποικιλία εδαφικών τύπων, αντοχή σε ισχυρούς άνεμους κ.ο.κ.) και άρα η χρησιμοποίησή τους γίνεται χωρίς προβληματισμό σε πολλές περιοχές, ενώ αλλά έχουν ποικίλες απαιτήσεις αλλά και αδυναμία μεγάλης προσαρμογής ώστε η επιβίωσή τους να είναι δυνατή μόνο σε λίγες περιοχές.

Τα φυτά αντιμετωπίζουν διάφορα μόνιμα ή παροδικά προβλήματα όπως οι καταπονήσεις, αλλά προκείμενου να προσαρμοσθούν στο περιβάλλον αναπτύσσουν

ειδικούς μηχανισμούς άμυνας. Οι παράγοντες που προκαλούν προβλήματα στα φυτά είναι οι βιοτικοί που προκαλούν ανταγωνιστικά φαινόμενα (προβλήματα από μεγαλύτερα ή ισχυρότερα φυτά) ή μολύνουν τα φυτά με αποτέλεσμα την εμφάνιση ασθενειών (έντομα, μύκητες) και οι αβιοτικοί που διακρίνονται σε μη ανθρωπογενείς παράγοντες και ανθρωπογενείς παράγοντες. Οι μη ανθρωπογενείς αβιοτικούς παράγοντες είναι: η υδατική καταπόνηση που προκαλείται στο φυτό από την έλλειψη υγρασίας, η αλατότητα που είναι το σύνολο των αλάτων που υπό μορφή ιόντων ευρίσκονται σε υψηλές συγκεντρώσεις στην εδαφική περιοχή που περιβάλλει το ριζικό σύστημα, η μηχανική καταπόνηση που είναι ο άνεμος και επιδρά στο φυτό κατά πολλούς τρόπους και η θερμοκρασιακή καταπόνηση που τα φυτά παρουσιάζουν κυμαινόμενη αντοχή στις ακραίες υψηλές και χαμηλές θερμοκρασίες και όπου ο κοινός κίνδυνος είναι η αφυδάτωση που προκαλείται στα κύτταρα και εν συνεχεία στο φυτό. Ενώ οι ανθρωπογενείς αβιοτικοί παράγοντες είναι: η παρουσία διάφορων βαρέων μετάλλων (κοβάλτιο, κάδμιο, υδράργυρος κ.α.) ή και άλλων στοιχείων που ενώ ως ιχνοστοιχεία είναι ωφέλιμα σε μεγάλες ποσότητες είναι τοξικά (ψευδάργυρος, χαλκός, σίδηρος κ.λ.π), η ανεπάρκεια οξυγόνου που θα προκληθεί από την κακή επιλογή εδαφικού τύπου ή τη μεγάλη συμπίεση του ή τέλος την κατάκλιση σε περίπτωση λανθασμένης αρδεύσεως και η ατμοσφαιρική ρύπανση και ακτινοβολία που μειώνουν την καλή εμφάνιση των φυτών και αυξάνονται οι τοξικές παρενέργειες.

Ο προβληματισμός όμως που θα αντιμετωπίσουμε κατά την επιλογή των φυτών δεν είναι μόνο οι διάφοροι παράγοντες καταπονήσεως των φυτών αλλά η εμπλοκή, η αλληλεπίδραση και η συνεργασία των φυτών. Για παράδειγμα, φυτά που ζουν στη σκιά μεγαλύτερων και δεν ικανοποιούν τις ανάγκες τους σε φωτισμό δεν παράγουν επαρκή θρεπτικά συστατικά, όποτε εξασθενούν και γίνονται ευπαθέστερα σε κάποιο άλλο βιοτικό ή και αβιοτικό παράγοντα. Φυτά που έχουν εξασθενήσει από την επίδραση ατμοσφαιρικών ρυπαντών είναι ασθενέστερα στην προσβολή μυκήτων ή εντομών. Αντίθετα, είδη που έχουν διαμορφώσει αντοχή στην πνοή ισχυρών ανεμών αναπτύσσουν αντοχή και στην αφυδάτωση.

Η επιλογή μας πρέπει να στηρίζεται στη γνώση των συνθηκών που επικρατούν σε μια περιοχή, τις ικανότητες προσαρμογής και επιβιώσεως που έχει ένα είδος φυτού και κατά συνέπεια η άνεση με την οποία θα διαβιώσει αυτό το φυτό στο σημείο που διαλέγουμε εμείς προς χάριν εκείνου. Αν η επιλογή μας είναι λανθασμένη, εκείνο ή θα προσαρμοστεί κατά το δυνατόν ή τελικά θα αποξηρανθεί. Παράλληλα, πρέπει να γνωρίζουμε τις δυνατότητες προσαρμογής και ανάγκες που έχει διαμορφώσει το κάθε είδος και οι οποίες πρέπει να γίνουν σεβαστές στη φυτοκοινωνία του κήπου.

Τα φυτά δεν καταγράφονται με εθνική ταυτότητα αλλά ανήκουν στο συγκεκριμένο κλιματικό περιβάλλον των περιοχών, στις οποίες ευδοκούν και αναπτύσσονται. Η χώρα μας ανήκει στην περιοχή της Μεσόγειου, που είναι ένας χώρος με άπλετο φως, ευλογημένος από την άποψη της διαφοροποίησης των τοπίων, του πλούτου των χρωμάτων και της ποικιλίας των κλιματικών μεταπτώσεων. Ταυτόχρονα, αποτελεί παράδεισο ανάπτυξης φυτών, είτε ενδημικών είτε εξωτικών. Ο κλιματικός μεσογειακός τύπος χαρακτηρίζεται από χειμώνα με μέτριες ή χαμηλές θερμοκρασίες, που συνοδεύονται όμως από πλούσιες ή περιορισμένες βροχοπτώσεις, ενώ αντίθετα το καλοκαίρι είναι θερμό και ξηρό.

Οι παράμετροι και τα στοιχεία που κατατάσσουμε τα κηποτεχνικά φυτά για να κάνουμε την τελική επιλογή είναι η καλλωπιστική και η λειτουργική άξια των φυτών. Η

καλλωπιστική αξία συνοψίζει όλα εκείνα τα στοιχεία και κριτήρια που αναφέρονται στην εικόνα ομορφιάς και ιδιαιτερότητας του φυτού και το κάνουν να διακρίνεται ή να υπερτερεί από κάποιο άλλο. Η λειτουργική αξία προσδιορίζει τους λόγους και τις αιτίες και καθορίζει το ρόλο και τη συμμετοχή που καλείται να έχει το φυτό στη συνολική λειτουργία του νερού, ακόμη και εάν η επιλογή του γίνεται για να καλύψει κάποιο συγκεκριμένο πρόβλημα.

Αρχικά θα πρέπει να διαχωρίσουμε τα κηποτεχνικά φυτά σε ομάδες, προκείμενου να γίνεται εύκολη και κατανοητή η αναφορά τους αλλά και η αξιολόγηση της κηποτεχνικής αξίας. Οι ομάδες είναι: τα δέντρα, οι θάμνοι, τα αναρριχώμενα, τα ετήσια, οι τριανταφυλλιές, τα βολβώδη, τα ποώδη πολυετή, οι χλοοτάπητες, τα φυτά εδαφοκαλύψεως, τα παχύφυτα και οι κάκτοι, τα φυτά βραχόκηπων, τα φυτά εσωτερικών χώρων και τα υδροχαρή. Η κηποτεχνική αξία των φυτών που ανήκουν στις παραπάνω κατηγορίες αναφέρεται στα διάφορα βοτανικά και βιομετρικά χαρακτηριστικά και στοιχεία της προσωπικότητας και της εμφανίσεως τους, με τα οποία και κάνουν αισθητή τη διακοσμική παρουσία τους στο χώρο ή τη συμμετοχή τους στη λειτουργία του κήπου. Η κηποτεχνική αξία των φυτών εξαρτάται από τους παρακάτω παράγοντες όπως: το σχήμα και το περίγραμμα κόμης φυτού, το μέγεθος και η παρουσία στο ευρύτερο χώρο, ο χρωματισμός βοτανικών χαρακτηριστικών του φυτού (φλοιός, φύλλωμα, καρπί κ.α.), η διάταξη βοτανικών στοιχείων, το χρονικό εύρος και η διάρκεια ενδιαφέροντος ενός καλλωπιστικού στοιχείου (ανθοφορίας, καρποφορίας κ.α.) και η διάρκεια ζωής των φυτών. Η λειτουργική αξία του κηποτεχνικού φυτού είναι το αξιολογικό στοιχείο που αναφέρεται στους πρακτικούς λόγους χρησιμοποίησης του που είναι πολλοί και διάφοροι. Αναφέρονται οι κυριότεροι, δεδομένου ότι πολλές φορές δημιουργούνται και τελείως υποκειμενικές ανάγκες για τη λειτουργική χρήση ενός φυτού. Μερικοί λόγοι είναι: η σκίαση –δρoσισμός που είναι απαραίτητος λόγος και ιδιαίτερα στους θερμούς μήνες, η δημιουργία πετασμάτων (φρακτών) χρησιμοποιείται για λόγους προστασίας άλλων φυτών από άνεμους, θαλασσινές σταγόνες κ.α., η δημιουργία μπορντούρας (περιχειλώματος) χρησιμοποιείται για διαχωριστικό στοιχείο μεταξύ των διαφόρων τμημάτων ενός κήπου, ο έλεγχος και η απομάκρυνση υγρασίας, η μείωση της ηχορμπάνσεως επιτυγχάνεται με την χρήση υψηλών φυτών με πλούσιο φύλλωμα, η αντιδιαβρωτική προστασία χρησιμοποιείται από φυτά με ανεπτυγμένο πλούσιο ριζικό σύστημα, η υποστήριξη της πανίδας και οι ειδικές περιπτώσεις.

1.5 Η ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΕΝΟΣ ΚΗΠΟΥ

Μετά την δημιουργία του κήπου αρχίζει και η συντήρηση του και αυτό επιτυγχάνεται με ορισμένες εργασίες σε τακτά χρονικά διαστήματα που θα συμβάλουν στην καλύτερη ανάπτυξη και μακροζωία του κήπου. Έτσι βοηθάμε τα φυτά να αναπτυχθούν ταχύτερα και αρτιότερα στους χώρους με αποτέλεσμα να δώσουν την επιθυμητή βλάστηση που θέλουμε. Γενικά η διατήρηση σε καλή κατάσταση ενός κήπου ή πάρκου, βασίζεται στη συστηματική και έγκαιρη εκτέλεση μιας σειράς εργασιών, οι κυριότερες από τις οποίες είναι το κούρεμα του χλοοτάπητα, το κλάδεμα, η άρδευση, η λίπανση και η χρήση σκευασμάτων για λόγους φυτοπροστασίας.

Αναλυτικά το κούρεμα του χλοοτάπητα παίζει βασικό ρόλο στη διατήρηση του σε καλή κατάσταση. Η συχνότητα εξαρτάται από την ταχύτητα ανάπτυξης των φυτών, η οποία εξαρτάται πάλι από πολλούς παράγοντες (είδος φυτού, εποχή, γονιμότητα του εδάφους, συχνότητα ποτισμάτων, λιπάνσεων, κ.τ.λ.) Γενικά υπολογίζονται 1-2 κουρέματα την εβδομάδα.

Το κλάδεμα είναι η εργασία που γίνεται στα φυτά που έχουν ξυλώδη κορμό και βλαστούς και αποσκοπεί να διαμορφώσει και να δώσει στο φυτό ένα ορισμένο σχήμα, να ρυθμίσει την κατεύθυνση της ανάπτυξης του ή την παραγωγή του. Τα μέρη του φυτού που κλαδεύονται είναι πάντα τα υπέργεια και συγκεκριμένα τα κλαδιά. Γίνεται σε μια ορισμένη εποχή, που εξαρτάται από το είδος του φυτού και απ' το σκοπό που έχει το κλάδεμα. Στα καλλωπιστικά φυτά γίνεται αρκετές φορές το χρόνο ώστε να διατηρούν πάντα το σχήμα τους, ιδιαίτερα για τα φυτά που χρησιμοποιούνται ως φυσικοί φράχτες και μπορντούρες. Αντίθετα στα οπωροφόρα γίνεται στο τέλος του χειμώνα ή στις αρχές της άνοιξης. Επίσης το κλάδεμα έχει χαρακτήρα επέμβασης για θέματα φυτοπροστασίας, αφαιρώντας τους προσβεβλημένους βλαστούς από κάποιο παθογόνο, την απομάκρυνση και την καύση τους. Το κλάδεμα, για να μην αποβεί σε βάρος του φυτού, πρέπει να γίνεται από ειδικευμένους εργάτες ή από άτομα που ασχολούνται χρόνια και έχουν αποκτήσει την επιθυμητή εμπειρία.

Η άρδευση είναι αναγκαία για την ανάπτυξη και την καλή –εύρωστη εικόνα του κάθε φυτού. Γίνεται με δύο τρόπους είτε χειρονακτικά είτε με αυτόματο αρδευτικό εξοπλισμό που είναι και ο συνηθέστερος και μπορεί να γίνεται καλύτερη χρήση του νερού, χωρίς απώλειες. Είναι απαραίτητη ιδίως το καλοκαίρι αλλά και τον χειμώνα όταν μεσολαβούν μεγάλες περίοδοι χωρίς βροχοπτώσεις. Η συχνότητα άρδευσης εξαρτάται από το είδος του φυτού, τις απαιτήσεις του σε νερό αλλά και την αντοχή του στην ξηρασία. Έτσι δέντρα ιδίως μεγάλης ηλικίας έχουν ελάχιστες απαιτήσεις σε νερό, το πότισμα των καλλωπιστικών θάμνων εξαρτάται από το είδος τους ενώ ο χλοοτάπητας αποτελεί εξαιρετικά υδροβόρο είδος και απαιτεί μεγάλες ποσότητες ύδατος από την άνοιξη έως το φθινόπωρο, ιδίως σε θερμά μέρη της Ελλάδας, για να επιβιώσει.

Η λίπανση είναι η χορήγηση από το έδαφος είτε από το υπέργειο μέρος των οργανικών ή ανόργανων λιπασμάτων στα φυτά, με σκοπό την άριστη θρέψη τους και την καλύτερη ποιοτική και ποσοτική παραγωγή προϊόντων. Τα βασικά στοιχεία από άποψη ποσότητας της λίπανσης είναι το Άζωτο (N), που βοηθά στην ανάπτυξη υπέργειου μέρους των φυτών (φύλλα, βλαστοί κτλ.) ο Φώσφορος (P) για την ανάπτυξη του υπόγειου μέρους και το Κάλιο (K) για την ανάπτυξη καρπών. Υπάρχουν τα οργανικά και σύνθετα χημικά λιπάσματα. Ο χρόνος εφαρμογής διαφέρει ανάλογα με τον τύπο του λιπάσματος. Ο τύπος ή ο συνδυασμός των τύπων λιπάσματος που χρησιμοποιείται

εξαρτάται από το είδος του φυτού και τον τύπο του εδάφους. Τα αρνητικά αποτελέσματα χημικής λίπανσης είναι: φυτά με μειωμένη ανθεκτικότητα σε αντίξοες κλιματολογικές συνθήκες, μιας και το ριζικό τους σύστημα δεν είναι καλά ανεπτυγμένο, μόλυνση των υδάτινων πόρων από τα αζωτούχα και φωσφορικά λιπάσματα, μιας και είναι αδύνατον να συγκρατηθούν από έδαφος φτωχό σε οργανική ουσία, εδάφη άγονα, χωρίς οργανική ουσία στα οποία κυριαρχούν διάφορα παθογόνα, δημιουργώντας έτσι σε ένα φαύλο κύκλο συνεχών επεμβάσεων με διάφορα χημικά απολυμαντικά εδάφους., φυτά που συνήθως παρουσιάζουν τροφωπενίες ιχνοστοιχείων (δηλαδή έλλειψη κάποιων στοιχείων που απαιτούνται σε πολύ μικρές συγκεντρώσεις και τα οποία όμως δεν βρίσκονται στα σύνθετα λιπάσματα). Φυτά με εντομολογικά και μυκητολογικά προβλήματα λόγω της υπερβολικής – τις περισσότερες φορές-αζωτούχας λίπανσης. Ανάγκη για μεγαλύτερες ποσότητες νερού ώστε να μπορέσουν να διαλυθούν τα σύνθετα λιπάσματα. Αντίθετα, η λίπανση με οργανικά λιπάσματα μας δίνει: εδάφη γόνιμα, με αρκετή οργανική ουσία, μειωμένη παρουσία παθογόνων, πλούσια σε ωφέλιμους οργανισμούς, ιχνοστοιχεία και φυσικά αντιβιοτικά και με αυξημένη ικανότητα συγκράτησης νερού, φυτά υγιή, με πλούσιο ριζικό σύστημα, περισσότερο ανθεκτικά τόσο σε προσβολές από παθογόνα, όσο και στις αντίξοες κλιματολογικές συνθήκες., παραγωγές ποσοτικά πιο ισορροπημένες με προϊόντα καλύτερης ποιότητας.

Η φυτοπροστασία γίνεται με εφαρμογή χημικών (παρασιτοκτόνα) ή βιολογικών σκευασμάτων είναι η πρακτική που εφαρμόζεται για την καταπολέμηση των εντόμων και των ασθενειών των φυτών. Τα παρασιτοκτόνα είναι τοξικές ουσίες που οδηγούν τα καταπολεμούμενα είδη στον θάνατο. Διακρίνονται σε πέντε βασικές κατηγορίες : τα εντομοκτόνα, τα μυκητοκτόνα, τα ζιζανιοκτόνα, τα τρωκτικοκτόνα και τα νηματωδοκτόνα. Γενικά οι εντομολογικές και μυκητολογικές προσβολές, δεν είναι τόσο συχνές και τόσο σοβαρές στα καλλωπιστικά δέντρα θάμνους - αναρριχώμενα, όσο στα καρποφόρα. Κυριότεροι εχθροί είναι οι μελίγκρες (*Brachycaudus helichrysi*, *Aphis fabae*), τετράνυχτοι (*Tetranychus* sp.), κάμπιες διαφόρων εντόμων, τα κοκκοειδή (*Coccidae*). Για την καταπολέμηση ασθενειών γίνονται ψεκασμοί με χαλκούχα σκευάσματα και ξερίζωμα προσβεβλημένων φυτών και κάψιμο.

Η ξύλινες κατασκευές μετά από ένα χρονικό διάστημα ξεθωριάζουν και χρειάζονται συντήρηση όπως και άλλες κατασκευές του κήπου. Η συντήρηση των ξύλων στον κήπο γίνεται με επίστρωση βερνικιού και διάφορα αλλά λάδια. Πέρα από τις ξύλινες κατασκευές υπάρχουν και διάφορα διακοσμητικά στοιχεία που χρειάζονται καθαρισμό όπως οι πισίνες, οι λίμνες, τα αγάλματα και τα φυτοδοχεία. Θα πρέπει να συλλέγονται από τις λίμνες και τις πισίνες συστηματικά τα νέκρα υπολείμματα φύλλων, βλαστών και λουλουδιών και να απλώνεται κάθε φθινόπωρο πάνω από την λίμνη ψιλό πλαστικό δίχτυ για να συγκρατεί τα φύλλα των δέντρων που πέφτουν. Την πισίνα μπορούμε να την αδειάζουμε από το νερό το χειμώνα και τον φθινόπωρο και τις άλλες εποχές θα απολυμαίνεται με χλώριο. Τέλος, στους παιδότοπους αν έχουμε χρησιμοποιήσει άμμο θα πρέπει να αντικαταστήσουμε την άμμο τουλάχιστον μια φορά τον χρόνο και στο ενδιάμεσο μια απολύμανση με χλώριο για την αποφυγή μολύνσεων.

1.6 ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΠΙΟΥ

Η κηποτεχνία υπήρξε πρόδρομος της αρχιτεκτονικής τοπίου μέχρι τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, όταν ο «πατέρας» της αρχιτεκτονικής τοπίου Frederick Law Olmsted, κηποτέχνης ο ίδιος, την μετονόμασε σε αρχιτεκτονική τοπίου για να σχεδιάσει μεγαλύτερα τοπία, μέσα και έξω από τις πόλεις. Η αρχιτεκτονική του τοπίου είναι η επιστήμη και η τέχνη που έχει σαν βασική της λειτουργία να δημιουργεί και να διατηρεί την αισθητική στον άμεσο περιβάλλοντα ανοικτό χώρο της ανθρώπινης κατοικίας, της γειτονίας, της πόλης, αλλά και στο ευρύτερο φυσικό χώρο μιας γενικής περιοχής ή χώρας. Επίσης έχει σαν σκοπό την προώθηση του αισθήματος της άνεσης, ευκολίας, και της υγείας των κατοίκων της πόλης, στους οποίους σπάνια προσφέρεται διέξοδος στη φύση και οι οποίοι χρειάζονται επειγόντως ανανέωση και ηρεμία μέσα στις καθημερινές τους αστικές ασχολίες. Η αναπauτική θεά και οι ήχοι ενός τέτοιου χώρου, που σχεδιάζεται και δημιουργείται από την τέχνη της αρχιτεκτονικής του τοπίου, φέρνει τον άνθρωπο σε επαφή με τη φύση και αποτελεί στις μέρες μας πρωταρχική ανάγκη για να τον ανuψώσει και να αισθάνεται υγιής και ευτυχισμένος.

Αρχικά η αντίληψη του τοπίου ήταν ζήτημα αισθητικής σύμφωνα με τους κανόνες της αρχιτεκτονικής του τοπίου. Μέχρι το 1970 υπήρχε ανεπαρκής γνώση για την επιστημονική αξία του περιβάλλοντος στην διαδικασία σχεδιασμού. Με την παρέμβαση της οικολογίας του τοπίου, το τοπίο αποτέλεσε πεδίο έρευνας αποκτώντας παράλληλα με την αισθητική και περιβαλλοντική σημασία. Στην σημερινή κατάσταση ο αρχιτέκτων τοπίου είναι υποχρεωμένος να λάβει υπόψη του τις βασικές οικολογικές αρχές, πριν επιχειρήσει την σχεδιαστική μεταβολή κάποιου τοπίου. Υπάρχουν αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον όταν εφαρμόζουμε κάποιες πράξεις όπως η εφαρμογή λιπασμάτων και φυτοπροστατευτικών σκευασμάτων, η εισαγωγή και χρήση εξωτικών ειδών, και τέλος η αλόγιστη χρήση του νερού ως πόρου, για τις ανάγκες άρδευσης.

Ο γιγαντισμός των πόλεων, η αλόγιστη χρήση της γης, η πύκνωση των συγκοινωνιακών αρτηριών μέσα και γύρω από τους οικισμούς συνεχώς απομακρύνουν τον άνθρωπο από την φύση, από την οποία ο ίδιος προέρχεται, και τον παγιδεύουν όλο και περισσότερο σε ένα μη φιλικό περιβάλλον. Ο σύγχρονος άνθρωπος, ιδιαίτερα ο άνθρωπος των πόλεων, καταπονημένος από το θόρυβο, την ρύπανση, το συνωστισμό και την ψυχρότητα του πυκνού οικιστικού περιβάλλοντος, θέλει να φύγει, και προσπαθήσει να πλησιάσει την φύση ή τουλάχιστον να «εγκλωβίσει» στοιχεία της στους δικούς του χώρους, ιδιωτικούς ή δημόσιους. Όλα τα στοιχεία αυτά είναι οι λόγοι που οδήγησαν τους αρχιτέκτονες τοπίου στη ρήση: «φέρτε τη φύση στις πόλεις».

Με βάση αυτή την αρχή πολλοί σχεδιαστές ενεργούν και επιλέγουν το δικό τους τρόπο έκφρασης. Ο αρχιτέκτονας τοπίου σχεδιάζει σύμφωνα με τα βιώματα του, την αισθητική του προσέγγιση στα προβλήματα του τοπίου και έχοντας σπουδάσει την ιστορική εξέλιξη του τοπίου. Παρόλα αυτά όμως, ο σημαντικότερος παράγοντας, στον σχεδιασμό ενός δημόσιου χώρου είναι η σχέση- αλληλεπίδραση με το ευρύτερο περιβάλλον και διατήρηση της ποιότητας ζωής. Όμως μέσα από το σχεδιασμό του τοπίου πρέπει να επιχειρείται να αναπτυχθεί και να αναδειχθεί η τοπιακή κουλτούρα. Επίσης γίνεται προσπάθεια σε πολλές χώρες να γίνει μια όσο το δυνατό καλύτερη αξιοποίηση του ακάλυπτου χώρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ

2.1 ΓΕΝΙΚΕΥΜΕΝΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

2.1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

Η ιστορία της Κηφισιάς χάνεται στα βάθη των αιώνων. Ξεκινά από την αρχαϊκή κιόλας εποχή, όταν ο χαρακτήρας της Αττικής ήταν καθαρά αγροτικός και η σημασία της πόλης των Αθηνών δεν ήταν ακόμα μεγάλη. Στην ευρύτερη περιοχή της πεδιάδας του Κηφισού ποταμού καθώς και στη Δακρία (η ορεινή χώρα μεταξύ της Πάρνηθας και της Πεντέλης) υπήρχαν μικροί αγροτικοί οικισμοί. Σύμφωνα με την παράδοση ο μυθικός βασιλιάς της Αθήνας, Κέκρωψ, το 1500π.χ. ένωσε το πλήθος των οικισμών σε πόλεις. Μια από αυτές ήταν η Κηφισιά. Οι πόλεις αυτές δεν πρέπει να νοηθούν ως πολεοδομικοί σχηματισμοί αλλά ως περιοχές με κοινή διοίκηση και οργάνωση.

Την περίοδο της τυραννίας του Πεισίστρατου (546-548π.χ.), έγινε εκμετάλλευση των νερών από τις πηγές της περιοχής, με μεταφορά τους σε υδραγωγείο στην Αθήνα. Η Κηφισιά βρισκόταν από τότε σε ακμή. Λόγω του εξαιρετικά εύφορου εδάφους της και της ύπαρξης νερών αποτέλεσε σημαντικό αγροτικό κέντρο της αρχαιότητας. Στην κηφισιακή πεδιάδα υπήρχε μεγάλος ελαιώνας και η ευρύτερη περιοχή καλυπτόταν από πλούσια βλάστηση με αμπέλια, δάφνες, φτελιές, λευκές και πλατάνια.

Η Κηφισιά την εποχή του Περικλή, συγκέντρωσε το ενδιαφέρον των κατοίκων της «άνυδρης» Αθήνας εξαιτίας των ιδιαίτερων κλιματολογικών συνθηκών της, της αφθονίας των νερών της, καθώς και της φυσικής ομορφιάς της. Ακόμη, η περιοχή έπαιξε ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο λόγω της ύπαρξης του απαραίτητου για την οικοδόμηση της Αθηνάς πεντελικού μαρμάρου. Την εποχή αυτή η Κηφισιά ήταν γνωστή και ως «Αντρον των Νυμφών» εξαιτίας της ύπαρξης σπηλιάς που χρησίμευε ως τόπος λατρείας των Νυμφών. Στην περιοχή αναφέρεται και δεύτερη σπηλιά αφιερωμένη στη λατρεία των Ερινύων.

Κατά τη ρωμαϊκή εποχή, επί αυτοκρατορίας Αδριανού, η Κηφισιά παίζει για άλλη μια φορά το ρόλο του υδροδότη της Αθήνας. Ο Αδριανός ανέθεσε σε ειδικούς μηχανικούς υδραυλικά έργα στην περιοχή της Κηφισιάς, για να εξασφαλίσει νερό για το υδραγωγείο που κατασκεύασε στο Λυκαβηττό. Αργότερα, κατά την εποχή των Αντωνιτών (138-180 μ.Χ.), ο Ηρώδης ο Αττικός επέλεξε την Κηφισιά για να κατασκευάσει πολυτελή για την εποχή έπαυλη. Στο εξοχικό σπίτι του Ηρώδη φιλοξενούνταν πολλοί Έλληνες και Ρωμαίοι φιλόσοφοι και σοφιστές.

Κατά τα βυζαντινά χρόνια, όταν η Αθήνα μετατράπηκε σε ήσσοнос σημασίας επαρχιακή πόλη, καλόγηροι και ασκητές εγκατέστησαν μοναστήρια και σκήτες γύρω από τις πηγές του Κηφισού, καθώς και σε ολόκληρο το Πεντελικό όρος. Ερημικά εκκλησάκια που υπήρξαν στην περιοχή από αυτή την εποχή διεσώθησαν μέχρι και τα χρόνια της απελευθέρωσης της Ελλάδας.

Αργότερα, μετά την κατάλυση του βυζαντινού κράτους από τους Φράγκους, και ειδικότερα κατά τη Βενετική περίοδο (1388-1456), επιφανείς Ενετοί επέλεξαν την Κηφισιά για να αναγείρουν πολυτελείς οχυρωμένες επαύλεις (είδη πύργων).

Την εποχή της Τουρκοκρατίας (1456-1821), οι ενετικές επαύλεις διατηρήθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν ως εξοχικά σπίτια από Τούρκους μεγιστάνες. Οι επαύλεις των Τούρκων έφταναν από το λόφο του Προφήτη Ηλία μέχρι τα Αλώνια. Οι υπόλοιπες εκτάσεις από το Κεφαλάρι, τον Πλάτανο, την Πύρνα και ως το Στροφύλι ήταν

καλλιεργήσιμες (περιβόλια και αμπέλια) και άνηκαν σε πλούσιους Τούρκους που είχαν εκδιώξει τους Έλληνες ιδιοκτήτες τους. Στην περιοχή υπήρχαν ακόμη εκκλησιαστικά κτήματα που άνηκαν σε μοναστήρια. Η Κηφισιά συνέχισε να είναι σημαντικό αγροτικό κέντρο, λόγω της αφθονίας των νερών και του εύφορου εδάφους της. Το νερό την εποχή αυτή ήταν ιδιωτικό. Στην απογραφή του 1540 η Κηφισιά παρουσιάζεται ως το μεγαλύτερο και πολυπληθέστερο χωριό τη βόρειας Αττικής. Η Κηφισιά ήταν μάλιστα το μοναδικό χωριό της Αττικής που είχε τζαμί. Στις επόμενες περιόδους της Οθωμανικής κυριαρχίας, ξένοι περιηγητές επισκέπτηκαν την Αττική και περιέγραψαν σε κείμενα τους τα χωριά της. Στα κείμενα αυτά υπήρχαν ιδιαίτερες αναφορές για την Κηφισιά.

Μετά των διωγμό των Τούρκων, τα κτήματα επανήλθαν στην ιδιοκτησία Ελλήνων, που κατέλαβαν ή τα αγόρασαν από αντιπρόσωπους των κατακτητών. Η γη παραχωρήθηκε και στους πολιορκητές της Ακρόπολης που στην πλειονότητα τους ήταν Πελοποννήσιοι. Η Κηφισιά ήταν ακόμη ένα μικρό χωριό. Τα σπίτια του απλώνονταν από την Πλατεία Πλατάνου ως τα Αλώνια. Το 1840 οι 8 Δήμοι της Αττικής συγχωνεύτηκαν σε 5 και συμπεριέλαβαν εντός των ορίων της δικαιοδοσίας τους τα χωριά και του συνοικισμού. Η Κηφισιά υποτάχθηκε διοικητικά στον Δήμο της Αθήνας.

Η μεγάλη ανάπτυξη της Κηφισιάς άρχισε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Ήδη από το 1880 η μεγαλοαστική τάξη της Αθήνας, κουρασμένη από το στενό περιβάλλον της πόλης, αισθάνθηκε την ανάγκη φυγής προς τη φύση με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί η ιδέα του δεύτερου εξοχικού σπιτιού. Η Κηφισιά λόγω του υγιεινού της κλίματος, των δροσερών ανεμών που επικρατούν στην περιοχή, καθώς και της μικρής σχετικά απόστασης της από την Αθήνα (14 χιλιόμετρα), ήταν ιδανική περιοχή για παραθερισμό. Ο σημαντικότερος όμως παράγοντας για την εξέλιξη της περιοχής ήταν η επέκταση της σιδηροδρομικής γραμμής από το Ηράκλειο στο Λαύριο, που κατασκευάστηκε το Φεβρουάριο του 1885 και χρησιμοποιήθηκε μέχρι τον Αύγουστο του 1938. Η συγκοινωνιακή αυτή σύνδεση έκανε εύκολη την μετάβαση από την Αθήνα στην Κηφισιά.

Εικόνα 73: Ο Σιδηροδρομικός Σταθμός στις αρχές του 20^{ου} αιώνα.

Την ίδια εποχή καταρτίστηκε το πρώτο ρυμοτομικό διάταγμα. Τα μεγάλα σε έκταση κτήματα τεμαχίστηκαν και πουλήθηκαν ως οικόπεδα. Αυτό, είχε μεγάλη σημασία για την πολεοδομική εξέλιξη της πόλης: ο τεμαχισμός των κτημάτων και η πώληση τους σε οικόπεδα, οφείλεται στο γεγονός ότι οι ιδιοκτήτες τους, ήταν έμποροι και δεν ενδιαφέρονταν για αγροτική εκμετάλλευση. Αντίθετα, σε άλλες περιοχές όπως το Μαρούσι, οι ιδιοκτήτες διατήρησαν ακέραια τα κτήματα τους για αγροτική εκμετάλλευση. Έτσι, στην περιοχή από την πλατεία Πλάτανου ως το Στροφύλι και το Κεφαλάρι, στα οικόπεδα που δημιουργήθηκαν, κτίστηκαν αρχικά γύρω στις σαράντα βίλες, που χρησιμοποιήθηκαν ως εξοχικές κατοικίες εύπορων Αθηναίων. Η περιοχή

γρήγορα αναβαθμίστηκε. Η Κηφισιά απέκτησε έτσι τον τίτλο της κηπούπολης. Όλο και περισσότεροι Αθηναίοι έρχονταν για διακοπές στην Κηφισιά. Για την φιλοξενία και την διασκέδαση των συνεχώς αυξανόμενων επισκεπτών άρχισαν να κατασκευάζονται ξενοδοχεία, μικρές πανσιόν, ενοικιαζόμενα δωμάτια, καταστήματα και κέντρα διασκέδασης. Στις αρχές του αιώνα, η δημοτική αρχή της Αθήνας, κατασκεύασε υπονόμους και οχετούς. Επίσης ξεκίνησε εργασίες για την εγκατάσταση ηλεκτροφωτισμού. Χαρακτηριστικό είναι ότι αμέσως μετά την τοποθέτηση λαμπτήρων τις κεντρικές πλατειές και οδούς της Αθήνας, η δημοτική αρχή εγκατέστησε δίκτυο ηλεκτροφωτισμού στις οδούς της Κηφισιάς και του Αμαρουσίου, που αποτελούσαν τότε τα δυο βασικά κέντρα θερινής διαμονής των Αθηναίων. Πολλοί πλούσιοι Χιώτες, Αιγυπτιώτες, καθώς και άλλοι Έλληνες του εξωτερικού, βλέποντας την αλματώδη ανάπτυξη του προαστίου και θέλοντας να ενταχθούν στην μεγαλοαστική τάξη της Αθήνας αγόρασαν οικόπεδα και έκτισαν βίλες εκλεκτικιστικού αρχιτεκτονικού ρυθμού. Οι οικογένειες της εποχής ανταγωνίζονταν στο ποια θα κατασκεύασε την πιο πολυτελή βίλα και το πιο εντυπωσιακό ανθοκήπιο. Η κατασκευή των εξοχικών κατοικιών ανατέθηκε στους γνωστότερους αρχιτέκτονες της εποχής, που διαμόρφωσαν ένα ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό ρυθμό, διαφορετικό από αυτό της αστικής κατοικίας. Μετά το τέλος του καλοκαιριού, όταν οι παραθεριστές έφευγαν, οι μόνιμοι κάτοικοι του χωριού ασχολούνταν με αγροτικές εργασίες και παρήγαν κυρίως σπαράγγια, κεράσια και φράουλες (οι κηφισιώτικες φράουλες ήταν ονομαστές και παράγονταν όλο τον χρόνο). Το 1922, μετά την Μικρασιατική καταστροφή, μεγάλος αριθμός προσφύγων έρχεται στην Κηφισιά. Πολλά εξοχικά σπίτια, που την χειμερινή περίοδο ήταν άδεια, καταλήφθηκαν και αλλά παραχωρήθηκαν από τους ιδιοκτήτες για την φιλοξενία των προσφύγων. Όσοι από αυτούς ήταν αγρότες, ασχολήθηκαν με την καλλιέργεια κάπνων στα χέρσα χωράφια, αφού θεωρούσαν ότι η καπνοκαλλιέργεια ταίριαζε στο χώμα και το κλίμα της περιοχής. Οι περισσότεροι από τους πρόσφυγες, βρίσκοντας απασχόληση στα χωράφια της περιοχής, εγκαταστάθηκαν τελικά μόνιμα στην Κηφισιά.

Το 1925, η Κηφισιά αποσπάστηκε από το Δήμο της Αθήνας. Στη κοινότητα της Κηφισιάς ανήκαν οι συνοικισμοί Νέα Ερυθραία, Καστρί, Εκάλη και η Νέα Κηφισιά που αναπτύχθηκαν αργότερα. Μεταξύ 1920-1940 κατασκευάστηκαν αρκετοί δρόμοι από την κοινότητα Κηφισιάς. Σημαντική για την εξέλιξη της περιοχής ήταν η κατασκευή της οδού Αθηνών- Κηφισιάς- Κεφαλαρίου (έγινε γύρω στο 1930). Από την εποχή του μεσοπολέμου και μετά κτίστηκαν πολλά ξενοδοχεία, πολυτελή για την εποχή, κυρίως στην περιοχή του Κεφαλαρίου. Αν και οι μόνιμοι κάτοικοι του προαστίου αυξάνονταν διαρκώς, η Κηφισιά συνέχισε να διατηρεί το παλαιότερο χαρακτήρα της ως τόπος παραθερισμού και αναψυχής, μέχρι και το δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι αγροτικές εργασίες, συνέχισαν να είναι κύρια μορφή απασχόλησης, ιδίως τους χειμερινούς μήνες, όταν οι παραθεριστές έφευγαν.

Το 1942 η Κηφισιά γίνεται Δήμος. Κατά την διάρκεια της κατοχής, πολλοί από όσους είχαν εξοχικά σπίτια στην Κηφισιά, ήρθαν και εγκαταστάθηκαν σε αυτά. Μαζί τους και πολλοί φιλοξενούμενοι γιατί έβρισκαν πιο εύκολα τρόφιμα από ότι στην Αθηνά. Κατά την διάρκεια του πολέμου και του εμφύλιου πολλά σπίτια και ξενοδοχεία επιτάχθηκαν. Δεν ήταν λίγα αυτά που υπέστησαν σοβαρές ζημιές. Μετά τον πόλεμο τα ξενοδοχεία του Κεφαλαρίου διόρθωσαν τις ζημιές και ξανάνοιξαν. Η Κηφισιά όμως δεν μπόρεσε να ξαναποκτήσει τον παλιό της χαρακτήρα. Στη μεταπολεμική περίοδο 1950-1980 με αργούς ρυθμούς στην αρχή, πολύ γρηγορότερα αργότερα το προάστιο

αστικοποιείται. Ο πληθυσμός της πόλης αυξανόταν διαρκώς. Ιδιαίτερα την περίοδο 1971-1981 παρατηρείται μια σημαντική ποσοστιαία αύξηση του πληθυσμού. Η υποβάθμιση της ποιότητας ζωής στις κεντρικές περιοχές της Αθήνας, που είχε συντελέσει στις προηγούμενες χρονικές περιόδους, προκάλεσε τη μετακίνηση πολλών κατοίκων προς τα προάστια του λεκανοπέδιου. Η Κηφισιά θεωρήθηκε «προνομαϊκή» περιοχή και επιλέχθηκε από πολλούς ως τόπος μόνιμης κατοικίας ή άλλων χρήσεων.

2.1.2 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ

Ο Δήμος Κηφισιάς βρίσκεται στο βορειοανατολικό τμήμα του λεκανοπέδιου Αττικής. Συνορεύει βόρεια με το Δήμο Ν. Ερυθραίας, ανατολικά με την Κοινότητα Πεντέλης και το Δήμο Μελισσίων, νότια με το Δήμο Αμαρουσίου, το Δήμο Πεύκης, την Κοινότητα Λυκόβρυσης και το Δήμο Μεταμόρφωσης, δυτικά με το Δήμο Αχαρνών (Μενίδι). Ο Δήμος Κηφισιάς αποτελείται από 12 πολεοδομικές ενότητες- γειτονίες: Αλώνια, Φάρος, Κεφαλάρι, Στροφύλι, Προφήτης Ηλίας, Πολιτεία, Άνω Κηφισιά, Κάτω Κηφισιά, Νέα Κηφισιά- περιοχή Ουλεν, Αγία Κυριακή, Αδάμες- Πελλοποννησίων. Εκτείνεται από τις βορειοδυτικές υπώρειες του Πεντελικού όρους μέχρι και τον Κηφισό ποταμό, με υψόμετρο που ποικίλλει από 160 έως 1109 μέτρα. Το κέντρο της πόλης βρίσκεται σε υψόμετρο 268 μέτρων. Καταλαμβάνει έκταση 25.937 στρεμμάτων. Ο Δήμος Κηφισιάς είναι ένα από τους μεγαλύτερους σε έκταση Δήμους του λεκανοπέδιου. Η μέση απ' ευθείας απόσταση του κέντρου του Δήμου από το κέντρο της Αθήνας (Πλατεία Ομονοίας) είναι 13 km. Η αντίστοιχη οδική απόσταση είναι 14,8km.

2.1.3 ΦΥΣΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

2.1.3.1 Κλίμα

Το κλίμα της Κηφισιάς έχει κύριο χαρακτηριστικό το δροσερό καλοκαίρι (σε αντίθεση με το κλίμα του συνόλου σχεδόν της Αττικής που είναι ξηρό και θερμό) και το σχετικά κρύο και βροχερό χειμώνα. Το κλίμα θεωρείται πιο ξηρό στα Αλώνια και το Κεφαλάρι και πιο υγρό στην Κάτω Κηφισιά και στο Στροφύλι. Το φαινόμενο των χιονοπτώσεων δεν είναι τόσο σπάνιο όσο στο κέντρο και στα νότια της Αττικής. Η μέση ετήσια θερμοκρασία του αέρα είναι 16,5 °C (η μέση ετήσια θερμοκρασία στην Αττική είναι μεταξύ 16,5-19 °C με μεγαλύτερη στο κέντρο της Αθήνας και μικρότερη στις εσωτερικές βόρειες περιοχές). Η μέση ετήσια βροχόπτωση είναι 400mm και η μέση σχετική υγρασία 61-64% (στο κέντρο της Αθηνάς είναι 59%). Οι άνεμοι πνέουν από βόρειες ως βορειοανατολικές διευθύνσεις με μέση ταχύτητα 5-7 κόμβους. Ο βιοκλιματικός χαρακτήρας της Κηφισιάς είναι μέσο-μεσογειακός με 40-100 βιολογικά ξηρές ημέρες. Πιο συγκεκριμένα, στις περιοχές κοντά στην Πεντέλη οι βιολογικά ξηρές ημέρες είναι 75-100 (στις νότιες και νοτιοανατολικές περιοχές του λεκανοπέδιου είναι 100-125 και στα Μεσόγεια είναι 125-150).

2.1.3.2 Έδαφος

Το έδαφος της Κηφισιάς χαρακτηρίζεται από υψηλή γαιοϊκανότητα (η φυσική ικανότητα της γης να παράγει προϊόντα χωρίς βελτιώσεις όπως λιπάνσεις, αρδεύσεις και

στραγγίσεις), καθώς και υψηλή γαιοκαταλληλότητα (καταλληλότητα ενός τμήματος της γης για μια συγκεκριμένη καλλιέργεια) για ορισμένες καλλιέργειες, ανάμεσα τους και η δασοπονία. Έτσι εξηγείται το γεγονός ότι η Κηφισιά αποτέλεσε σημαντικό αγροτικό κέντρο από την αρχαιότητα μέχρι και την εποχή του δευτέρου παγκόσμιου πολέμου, καθώς και η ανάπτυξη των μεγάλων ανθοκηπίων, που περιέκλειαν τις εξοχικές επαύλεις από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα ως και το μεσοπόλεμο. Το ιδιαίτερο εύφορο έδαφος της Κηφισιάς ευνοεί την ανάπτυξη τόσο του δασικού όσο και του αστικού πράσινου.

2.1.3.3 Οι Πηγές

Οι πηγές της Κηφισιάς ευνοούνται από το εδαφικό περιβάλλον. Ο παχύς ερυθρός πηλός της νεότερης τριτογενούς περιόδου, λόγω της οριζοντιότητας του, δεχόταν σταθερή βροχή. Το δε υπέδαφος, ο μαρμαρυγιακός σχιστόλιθος συγκρατούσε το νερό της βροχής και σχημάτιζε σημαντικό υδροφορέα υπογείου νερού. Το υπόγειο νερό της υδροφορίας, είτε εγκλωβίζεται σε εσωτερικές κοιλότητες του πετρώματος, όποτε και είναι εκμεταλλεύσιμο, είτε κυκλοφορεί μέσα σε υπόγειους αγωγούς και τελικά βγαίνει ξανά στην επιφάνεια με τη μορφή πηγών. Οι πηγές αυτές εντοπίζονται συνήθως στα χαμηλά υψόμετρα. Οι σημαντικότερες πηγές του Κηφισού ποταμού στην Κηφισιά ήταν η μεγάλη κεντρική πηγή του Κεφαλαρίου που μέχρι το 1950 ανάβλυζε 400 κυβικά μέτρα νερό την ώρα αλλά μετά εξαφανίστηκε και η πηγή του Άη Γιώργη στην αρχή του ρεύματος της Πύρνας. Είναι γνωστό ότι τον 19^ο αιώνα το νερό στην Αθήνα ήταν λίγο και οι νερουλάδες της Κηφισιάς και του Αμαρουσίου έκαναν χρυσές δουλειές.

Εικόνα 74: Η Πηγή του Κεφαλαρίου

Η υδρογεωλογική ενότητα του Δυτικού Πεντελικού που ανήκει η Κηφισιά έχει πλούσια υδροφορία σε αποκαρστωμένα και διερρηγμένα μάρμαρα. Στα βόρεια προάστια έχουν γίνει αρκετές γεωτρήσεις ύδρευσης. Την τριετία 1993-95 που είχαμε την μεγαλύτερη λειψυδρία λόγω μειωμένων βροχοπτώσεων με βάση το αρχείο της Τ.Υ.Δ.Κ. Ανατ. Αττικής χορηγήθηκαν 1036 άδειες διάνοιξης νέων γεωτρήσεων από αυτές το 23% αφορούσαν την Κηφισιά. Στην ενότητα του Δυτικού Πεντελικού έχουν γίνει υπεραντλήσεις και υπάρχει αρνητικό ισοζύγιο. Τα ανανεούμενα αποθέματα είναι $2 \cdot 10^6 \text{ m}^3$ και τα αντλούμενα $6 \cdot 10^6 \text{ m}^3$.

Η Κηφισιά υδροδοτείται από το δίκτυο της ΕΥΔΑΠ ενώ η περιοχή της Πολιτείας υδρεύεται από ιδιωτική γεώτρηση του Οικοδομικού Συνεταιρισμού Βουλευτών «η Πολιτεία». Υπάρχουν αντλίες στην περιοχή Κοκκιναρά της ΕΥΔΑΠ και ένα αντλιοστάσιο της Πολιτείας στην οδό Ηρόδοτου. Πρέπει να επισημάνουμε ότι πολλά ρέματα στην Κηφισιά έχουν μπαζωθεί όπως αυτό που πέρναγε έξω από την εκκλησία της Μεταμόρφωσης Σωτήρος. Αλλά έχουν στερέψει όπως αυτό που είναι κοντά στο Δημαρχείο στην οδό Μουσών για πολλούς λόγους όπως μειωμένων βροχοπτώσεων κ.α.

2.1.4. Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΗΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ

2.1.4.1 Η Αρχιτεκτονική τον 19^ο αιώνα

Η Κηφισιά αρχίζει να αναπτύσσεται οικιστικά με γοργούς ρυθμούς ιδιαίτερα κατά το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα. Μετά την επανάσταση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου 1843 παρατηρείται η υποχώρηση του Διαφωτισμού και η ευρεία διάδοση του Ρομαντισμού, καλλιτεχνικού κινήματος που εμφανίστηκε τα τέλη του 18^{ου} αιώνα στην Αγγλία και στη Γερμανία. Ο Ρομαντισμός πρέσβευε την πρόταξη του συναισθήματος έναντι της πνευματικής νηφαλιότητας, της φαντασίας έναντι τη κρίσης, την ελευθερία έκφρασης των συναισθημάτων, την επιστροφή στον Μεσαίωνα έναντι του Νέο-κλασικισμού, τον ατομικισμό και τη λατρεία του εγώ. Ο θαυμασμός των Ευρωπαίων, αλλά και των Ελλήνων, στρέφεται πλέον στον Μεσαίωνα. Η αρχιτεκτονική εγκαταλείπει τον Νεοκλασικισμό και επηρεάζεται από τα ογκώδη μεσαιωνικά και αναγεννησιακά κτίρια με τις μεγάλες ασύμμετρες, ως άμεση απόρροια της επίδρασης του Ρομαντισμού.

Οι μεγαλοαστικές οικογένειες την εποχή του 19^{ου} αιώνα, σε μια προσπάθεια να ξεφύγουν από τα νεοκλασικά αρχιτεκτονικά πρότυπα, εισήγαγαν έναν δεύτερο τύπο κατοικίας που εξέφραζε το ρομαντικό πνεύμα της εποχής. Η αρχιτεκτονική σχεδίαση σε αυτόν τον τύπο της δεύτερης κατοικίας έπρεπε να είναι κατά κάποιο τρόπο κλασικιστική, αλλά με τέτοιο τρόπο ώστε να διαφέρει από τα κτίρια των Αθηνών. Όφειλε να εντάσσεται αρμονικά στο τοπίο της Κηφισιάς και να παρουσιάζει μια ρομαντική σύνθεση που να εντυπωσιάζει. Οι πλούσιοι ιδιοκτήτες της Κηφισιάς είχαν εικόνες από ευρωπαϊκά κτίρια και εύρισκαν ότι η ρομαντική αρχιτεκτονική ταίριαζε πιο πολύ στο πράσινο τοπίο της Κηφισιάς. Εξ' αλλού ο ανταγωνισμός μεταξύ των πλούσιων για την πιο εντυπωσιακή έπαυλη έπαιξε σημαντικό ρόλο.

Σε αυτό το πλαίσιο πολλοί αρχιτέκτονες, όπως ο Ερνέστο Τσίλλερ και ο Χάνσεν, σχεδίασαν κτίρια που χαρακτηρίζονταν από τη μείξη αρχιτεκτονικών ρυθμών. Σε μεγάλο βαθμό εμπνεύστηκαν από την αγροτική λαϊκή αρχιτεκτονική της κεντρικής Ευρώπης, οι κατοικίες της οποίας μπορούν να διακριθούν σε νεοκλασικές, ειδυλλιακές και εκλεκτικιστικές. Στην κατηγορία των εκλεκτικιστικών κατοικιών συμπεριλαμβάνονται οι μεσαιωνικές και φρουριακές, ενώ οι τελευταίες είναι δυνατόν να διακριθούν σε γοθτικές και νεοβυζαντινές. Όλα αυτά τα κτίρια (νεοκλασικά, ειδυλλιακά, μεσαιωνικά, φρουριακά, νεοβυζαντινά και γοθικά) εντάσσονται στον νεοκλασικισμό, που είναι αρχιτεκτονικό κίνημα του «Εκλεκτικισμού», και είναι απομιμήσεις παλαιότερων ρυθμών με αυθαίρετες και όχι πάντα επιτυχείς αναμίξεις στοιχείων και άλλων ρυθμών.

Τα νεοκλασικά κτίρια της Κηφισιάς που ακολούθησαν τον κυρίαρχο αρχιτεκτονικό ρυθμό που επικράτησε στο ελληνικό κράτος, είναι λίγα και αποτελούν την εξαίρεση στη ρομαντική αρχιτεκτονική της πόλης. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα το ρεύμα του νεοκλασικισμού βρίσκεται στο τέλος του και η αρχιτεκτονική σχεδίαση δίνει έμφαση στην παρουσία των όγκων, στη μείξη των επιμέρους στοιχείων και στη παραμόρφωση των λεπτομερειών.

Οι ειδυλλιακές κατοικίες αντιπροσωπεύουν τον Ρομαντισμό και χαρακτηρίζονται από τις περίπλοκες και πλούσιες ξύλινες εξωτερικές επενδύσεις. Όσον αφορά το αρχιτεκτονικό ρεύμα στο οποίο ανήκουν, τα κτίρια αυτά με βάση τα μορφολογικά χαρακτηριστικά που παρουσιάζουν μπορούν να ενταχθούν στις αγροτικές κατοικίες της Ευρώπης. Το στυλ αυτό συναντάται στην Αγγλία και στη Γερμανία. Στην Ελλάδα ο Τσίλλερ δείχνει να είναι εξοικειωμένος με αυτό το αρχιτεκτονικό ρεύμα, που

κυριαρχούσε στην Ευρώπη. Στον συγκεκριμένο ευρωπαϊκό ρυθμό διατηρήθηκε ως ένα βαθμό ελληνικό ύφος. Ο συνδυασμός δημιούργησε ορισμένες αποκλειστικές αρχιτεκτονικές γραμμές και το στυλ αυτό ονομάστηκε «ελληνοελβετικό». Η αρχική ιδέα ανήκε στον Χάνσεν, επειδή πρωτοεμφανίστηκε σε εξοχικές κατοικίες μεγαλοαστών Βιεννέζων. Η διάφορα ανάμεσα στην αρχιτεκτονική σχεδίαση του Χάνσεν και του Τσίλλερ είναι ότι ο πρώτος χρησιμοποιεί έντονα ρομαντικά μορφολογικά στοιχεία και εγκαταλείπει τον Κλασικισμό, παράγοντας μια σύνθεση που περιέχει το ελβετικό και το γερμανικό (μεσαιωνικό- γοθικό) στυλ, ενώ ο δεύτερος συνδυάζει τον ρομαντικό ρυθμό με ελληνικά στοιχεία. Η τεχνοτροπία αυτή κυριαρχεί μέχρι το 1930.

Τα χαρακτηριστικά μορφολογικά γνωρίσματα του «ελληνοελβετικού» στυλ είναι η ασύμμετρη πρόσοψη, η πλούσια ξύλινη διακοσμημένη κατασκευή της οροφής με ψηλές καμινάδες και με διάταξη πύργου, οι τοξότες βεράντες που στηρίζονται σε πεσσούς ή σπανιότερα σε κίονες, οι συμμετρικά διατεταγμένες πέργκολες, οι εξώστες που στηρίζονται σε ελικοτούς γεισιποδες και ο μεγάλος αριθμός διακοσμητικών μοτίβων. Οι ξύλινες διακοσμήσεις υποδηλώνουν μια λειτουργικότητα και εμφανίζονται ποικιλοτρόπως είτε σαν δαντέλες που παρακολουθούν το γείσο της στέγης, είτε αναδεικνύουν τα σενάζια με πολύ ωραίες ξυλοδοσιές, χρησιμοποιώντας συνάμα σαν διακοσμητικά εξωτερικά στοιχεία του σπιτιού.

Ο αρχιτεκτονικός ρυθμός των εκλεκτικιστικών κατοικιών επικράτησε στην Ευρώπη τον 19^ο αιώνα. Κύριο χαρακτηριστικό του αποτελεί η μείξη στοιχείων και ρυθμών από διάφορες εποχές και περιοχές. Στην Ελλάδα γνώρισε περιορισμένη ακμή στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Η αστική τάξη ήθελε να προσαρμόσει την αρχιτεκτονική της κατοικίας στην ισχύουσα τεχνοτροπία της Ευρώπης. Τα αντιπροσωπευτικά δείγματα αυτού του αρχιτεκτονικού ήταν δυο: τα μεσαιωνικά και τα φρουριακά κτίρια. Η αρχιτεκτονική των μεσαιωνικών κτιρίων θύμιζε μεσαιωνικούς πύργους. Αρχιτεκτονικό χαρακτηριστικό αυτών των κατοικιών είναι η ύπαρξη πύργου τετράγωνου ή οκτάγωνου με οξυκόρυφη στέγη. Όλα τα αρχιτεκτονικά στοιχεία προσπαθούν να τονίσουν μια έντονη ελευθερία απαλλαγμένη από τη συμμετρία. Συνήθως ο πύργος είχε διακοσμητικό ρόλο και δεν εξυπηρετούσε καμία λειτουργική αναγκαιότητα.

Στην κατηγορία των φρουριακών κτιρίων ανήκουν οι εκλεκτικιστικές κατοικίες με έντονα μεσαιωνικά- φρουριακά χαρακτηριστικά και προσεγμένη συμμετρία. Τα στηθαία εμφανίζουν τη μορφή των εάλξεων, κάνοντας το κτίριο να δείχνει πιο λιτό, αυστηρό και ογκώδες. Τα φρουριακά κτίρια χωρίζονται σε δυο υποκατηγορίες, τα γοθικά και τα νεοβυζαντινά. Τα οξυκόρυφα στοιχεία στη στέγη αποτελούν χαρακτηριστικά της γοθικής αρχιτεκτονικής διακόσμησης. Όπως ήταν φυσικό, ο ελληνικός Ρομαντισμός δέχτηκε επιρροές από το Βυζάντιο και κατ' επέκταση από την εκκλησιαστική αρχιτεκτονική. Ωστόσο, οι κατοικίες που οικοδομήθηκαν με νεοβυζαντινά στοιχεία δεν είναι πολλές.

Τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή των κτιρίων από τους μηχανικούς, ήταν εκτός από ντόπια εξαιρετική ομορφιάς, όπως η ρόδινη μαρμαρόπετρα και το κατάλευκο μάρμαρο της Πεντέλης που βρίσκονταν άφθονο στην Κηφισιά, θηραϊκή γη, σχιστόλιθος, πωρόλιθος κ.λ.π. και ξένα υλικά, όπως ξυλεία από τη Σουηδία και άλλες χώρες.

Οι αρχοντικές κατοικίες τονίζουν τη μοναδική αρχιτεκτονική ιδιαιτερότητα της Κηφισίας και παρουσιάζουν μια ενδιαφέρουσα πτυχή της νεοελληνικής ιστορίας. Το πλήθος των αντιφατικών στοιχείων όπως οι εκκεντρικές κατασκευές «αρ νουβώ», οι

ξυλόγλυπτες «ρουστίκ» διακοσμήσεις και οι μεσαιωνικοί πύργοι με επάλξεις εντάσσονται αρμονικά στο ιδιότυπο Κηφισιώτικο τοπίο.

2.1.4.2 Τα Διατηρητέα της Κηφισιάς

Η συνολική εικόνα των διατηρητέων της Κηφισιάς δεν παρουσιάζει μια επιθυμητή ομοιογένεια μέσα από την αρμονία των ομοειδών τεχνοτροπιών και αποτελούν σποραδικά δείγματα ξένων αρχιτεκτονικών ρευμάτων, τα οποία δεν βρίσκουν τις αντιστοιχίες τους στην ντόπια αρχιτεκτονική παράδοση. Οι βίλες της Κηφισιάς είναι δημιουργίες μιας μεταβατικής εποχής, που χαρακτηρίζεται από ρευστότητα και ασάφεια ιδεολογικών προσανατολισμών, ανακατατάξεις των αισθητικών άξιών, αλλά και από την άκριτη αναζήτηση διεθνών αρχιτεκτονικών πρότυπων. Στην Κηφισιά κτίστηκαν περίτεχνες βίλες με σχέδια και ρυθμού κάθε νοοτροπίας και ανέδειξαν την Κηφισιά σε θέρετρο επιφανών. Οι αρχιτέκτονες χωρίς να υπολογίσουν τη δαπάνη έδωσαν στην Κηφισιά την όψη κοσμοπολίτικου θέρετρου.

Από το 1950 έως το 1982 γίνεται μια αλλοίωση της φυσιογνωμίας και οι αιτίες είναι η ραγδαία αστικοποίηση, οι νέες κοινωνικές αξίες, η επενδυτική προσπάθεια που στόχο είχε την κατοικία και η μέθοδο της αντιπαροχής που διευκόλυνε την εμπορευματοποίηση της γης. Κατεδαφίστηκαν κτίρια ανυπολόγιστης αξίας όπως η έπαυλη Ξύδη, η έπαυλη Πεντέλη, οι δίδυμοι πύργοι των Μαυρομιχαλέων. Σήμερα, οι κατοικίες που έχουν οικοδομηθεί από το 1870 μέχρι το 1936, με το Προεδρικό Διάταγμα «Περί χαρακτηρισμού της κεντρικής περιοχής της Κηφισιάς σαν παραδοσιακό οικισμό» (ΦΕΚ 180Δ/ 19.3.82) που χαρακτηρίζει την κεντρική περιοχή της Κηφισιάς σαν παραδοσιακό οικισμό, κηρύσσονται διατηρητέα τα κτίρια με βάση όχι μόνο την αρχιτεκτονική τους μορφολογία αλλά και την σημασία του κτιρίου στη διαφύλαξη της φυσιογνωμίας της Κηφισιάς. Ο Παραδοσιακός οικισμός της Κηφισιάς είναι μια κυκλική διαδρομή που ξεκινάει από τους οδούς: ΧΡΥΣΑΛΙΔΟΣ- ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ- ΑΘ. ΔΙΑΚΟΥ- ΥΔΡΑΣ – ΕΣΠΕΡΟΥ- ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ- ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ- ΚΟΡΥΤΣΑΣ- ΓΡΗΓ. ΛΑΜΠΡΑΚΗ- Λ. ΚΗΦΙΣΙΑΣ- ΚΥΡΙΑΖΗ- ΑΛΩΝΙΩΝ- ΑΥΡΑΣ- ΞΕΝΙΑΣ- ΧΑΡ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ- ΣΑΡΑΝΤΑΠΟΡΟΥ- ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ- ΧΡΥΣΑΛΙΔΟΣ. Από τότε ακολούθησαν και άλλα διατάγματα που καθόριζαν χρήσεις γης και περιορισμούς στους όρους δόμησης.

Σύμφωνα με το παραπάνω Προεδρικό Διάταγμα σαν «διατηρητέα» κτίρια καθορίζεται η αρχική μορφή κάθε κτιρίου, καθώς και οι τυχόν μεταγενέστερες κτιριακές ή μορφολογικές προσθήκες, που εναρμονίζονται προς αυτή, όχι όμως και τα πάσης φύσεως εφόσον αλλοιώνουν το αρχικό κτίριο. Στα διατηρητέα κτίρια απαγορεύεται κάθε αφαίρεση, αλλοίωση ή καταστροφή των επιμέρους αρχιτεκτονικών ή καλλιτεχνικών διακοσμητικών στοιχείων τους, όσο και του κτιρίου σαν σύνολο. Επιτρέπεται η επισκευή, ο εκσυγχρονισμός των εγκαταστάσεων, η στατική ενίσχυση και η εσωτερική διαρρύθμιση των χαρακτηριζόμενων σαν διατηρητέων κτιρίων, εφ' όσον δεν αλλοιώνεται η γενική αρχιτεκτονική μορφή του κτιρίου και δεν θίγονται τα αναφερόμενα διατηρητέα στοιχεία του. Τα οικοπέδα που υπάρχουν διατηρητέα κτίρια, μπορούν να οικοδομηθούν μέχρι εξάντλησης της επιτρεπόμενης κάλυψης και του συντελεστή δόμησης, με την ανέγερση ανεξάρτητων κτισμάτων ή και προσθηκών, χωρίς να θίγεται το διατηρητέο κτίριο. Για την εκτέλεση κάθε εργασίας απαιτείται προηγουμένη έγκριση της Επιτροπής Ενάσκησης Αρχιτεκτονικού Έλεγχου (Ε.Ε.Α.Ε.).

Μερικά αξιόλογα παραδείγματα από τα διατηρητέα της Κηφισιάς είναι τα παρακάτω:

1. Έπαυλη Καζούλη: (Οδός Γρηγορίου Λαμπράκη & Λ. Κηφισιάς)

Η βίλα Καζούλη κτίστηκε γύρω στο 1902 που οριοθετεί το από την σημερινή περιοχή του Νέου Ηρακλείου μέχρι το κτήμα των Αναβρύτων, καταλαμβάνοντας ένα σημαντικό κομμάτι στην αρχή της Κηφισιάς. Αρχικός ιδιοκτήτης της βίλας ήταν ο Νικόλαος Καζούλης που ανήκε στους πλούσιους Έλληνες από την Αλεξάνδρεια, μεγαλέμπορος βαμβακιού και πυρήνας της πνευματικής ζωής. Μετά τον θάνατο του Νικολάου Καζούλη, η βίλα κληροδοτείται στην κόρη του Ιωάννα. Γνωστή για την κοινωνική και φιλανθρωπική της δράσης η Ιωάννα παντρεύτηκε τον Παναγιώτη Αριστρόφωνα, σπουδαίο αρχαιολόγο και φανατικός οπαδός της πλατωνικής θεωρίας. Ο Παναγιώτης Αριστόφων κατάφερε να δημιουργήσει μια εξαιρετική σπάνια συλλογή βιβλίων και συγκραμάτων του Πλάτωνος και να ολοκληρώσει μια από τις πιο σπουδαίες βιβλιοθήκες στο είδος της στην έπαυλη Καζούλη.

Στη διάρκεια της γερμανικής κατοχής, την χρονική περίοδο 190-1944 η βίλα για πρώτη φορά αλλάξει χρήστες και μετατρέπεται σε γερμανικό φρουραρχείο. Μετά την γερμανική κατοχή κατά την εποχή του εμφύλιου 1945-1949, η βίλα μετατρέπεται σε φρουραρχείο του ΕΛ.ΑΣ, χωρίς την συγκατάθεση της ιδιοκτήτριας και εκείνη την περίοδο χάνονται όλα τα έπιπλα και τα βιβλία της βιβλιοθήκης. Η βίλα μετά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο, γίνεται το πρώτο Κέντρο Αποκατάστασης Τραυματιών, γνωστό ως Κ.Α.Τ. και την εποχή εκείνη υφίστανται τα πρώτα στοιχεία αλλοίωσης. Το 1952 πεθαίνει η Ιωάννα Καζούλη στην Αλεξάνδρεια και η βίλα κληροδοτείται σε ένα πλήθος κληρονόμων. Από τότε μέχρι το 1992 η βίλα μετατρέπεται σε παράρτημα του Ι.Κ.Α. Στο μεταξύ η Ιωάννα Καζούλη είχε πουλήσει τα 50 στρέμματα από τα 100 στο Νοσοκομείο Ατυχημάτων «Απόστολος Παύλος». Ανάλογη τύχη με την πώληση της ιδιοκτησίας της οικογένειας Καζούλη είχε και το τελικό κομμάτι γη των 50 στρεμμάτων πάνω στο οποίο βρισκόταν η έπαυλη, που πωλείτε από τους τελευταίους κληρονόμος της οικογένειας μετά από δημοπρασία το 1964 με πλειοδότη το ΙΚΑ.

Εικόνα 75: Τα Έπιπλα της Βίλας Καζούλη που εξαφανίστηκαν

Γύρω στο 1979, μετά την απόφαση του Υπουργείου Πολιτισμού η βίλα Καζούλη χαρακτηρίζεται ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Επίσης, το 1982 το Υπουργείο Χωροταξίας κι αυτό με την σειρά του, ενέταξε την έπαυλη στο παραδοσιακό οικισμό της Κηφισιάς και την χαρακτήρισε ως «διατηρητέο κτίσμα». Τον Ιούλιο του 1995 και μέχρι σήμερα η βίλα και ο περιβάλλον χώρος της αγοράστηκε από το ΥΠΕΧΩΔΕ για την εγκατάσταση του Εθνικού Κέντρου Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης.

Η βίλα του Καζούλη έχει 25 δωμάτια. Από το κυκλικό πρόκτισμα που βρίσκεται στη μέση της ανατολικής και της δυτικής πτέρυγας μπορούσε κανείς να απολαύσει τη

θαυμάσια θεά και το μοναδικό ηλιοβασίλεμα. Πρώτη εντύπωση αντικρίζοντας τη βίλα Καζούλη, είναι το ιδιόμορφο σχήμα της κάτοψης της. η διάταξη της είναι μια ορθή γωνία της οποίας οι δυο κάθετες ίσες πλευρές- βόρεια και νότια πτέρυγα- συνδέονται με το εντυπωσιακό κεντρικό τρούλο. Σε σχέση με το μέγεθος της βίλας ο τρούλος αυτός κρίνεται υπερμεγέθης και δυσανάλογος. Η είσοδος της βίλας είναι τοποθετημένη στη γωνία του κτίσματος. Ουσιαστικά όμως η όλη σύνθεση της είναι συμμετρική ως προς τη διχοτόμο της ορθής γωνίας. Η τοποθέτηση του τρούλου με την οκταγωνική εσωτερική γαλάρια του – που ουσιαστικά στεγάζει το κεντρικό χωλ εισόδου- προδίδει καθαρά αναγεννησιακές επιρροές.

Η σχηματοποιημένη δωρική μορφή των έξι κολόνων της κύριας γωνιαίας εισόδου της βίλας, σε σχήμα τεταρτημορίου κύκλου, μας προετοιμάζει για μορφές απλές και λιτές. Η σύνθεση διανθίζεται με τα δυο έξοχα lionτάρια, έργο του διάσημου γλυπτή Δ. Φιλιπότη. Το πρόπυλο όμως με το ιδιότυπο μαρμάρινο ανεμοφράκτη- μεταγενέστερη προσθήκη- μια κατασκευή εξ ολοκλήρου από βαρύτιμο μάρμαρο, που συμπληρώνεται με τα δυο μαρμάρινα θυρώματα αιθουσών, μας διαψεύδει. Η όλη αυτή σύνθεση δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ούτε λιτή αλλά ούτε ρυθμολογικά αποδεκτή.

Εικόνα 76: Το lionτάρι στην είσοδο της βίλας Καζούλη

2. Η Βίλα του Εμμανουήλ Μπενάκη: (Οδός Εμμ. Μπενάκη 40)

Στην περιοχή Στροφύλι προβάλλει μέσα στην μεγαλοπρέπεια η βίλα του εθνικού ευεργέτη Εμμανουήλ Μπενάκη. Ο Εμμ. Μπενάκης γεννήθηκε στην Σύρο το 1843 και εργάστηκε ως έμπορος βαμβακιού στην Αλεξάνδρεια. Το 1870 ο Μπενάκης παντρεύτηκε την Βιργινία Χωρέμη και απέκτησαν έξι παιδιά: την Αλεξάνδρα, τον Αντώνη, την Πηνελόπη, τον Κωνσταντίνο, τον Αλέξανδρο και την Αργίνη. Το 1910 ο Εμμανουήλ Μπενάκης εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και άρχισε να ασχολείται με την πολιτική, εκλέχθηκε μέλος της Ελληνικής Βουλής και αργότερα διετέλεσε υπουργός και δήμαρχος της Αθήνας.

Εικόνα 77: Ο Εμμανουήλ Μπενάκης

Η βίλα παρουσιάζει έναν εντυπωσιακό αρχιτεκτονικό όγκο με τριγωνικούς τρούλους. Είναι κτισμένη σε έκταση περίπου 25 στρεμμάτων, ένα μέρος των οποίων είχε αφιερωθεί για την εκτροφή και κατοικία επιλεγμένων θηραμάτων, που η οικογένεια συντηρούσε με πολλή αγάπη. Στην βίλα του Εμμανουήλ Μπενάκη υπάρχουν στο γείσο της στέγης ξύλινες ποικιλότροπες, δαντελωτές διακοσμήσεις. Στην βίλα του Εμμ. Μπενάκη γινόντουσαν πολλές αξιόλογες εκδηλώσεις. Ο Εμμ. Μπενάκης ήταν φίλος με τον Ελ. Βενιζέλο και πολλές φορές τα καλοκαίρια τον φιλοξενούσε στην εξοχική του κατοικία.

3. Κτήμα Στέφανου και Πηνελόπης Δέλτα: (Οδός Εμμ. Μπενάκη 38 & Στ. Δέλτα)

Η Πηνελόπη Δέλτα γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια το 1874 και ήταν το τρίτο παιδί του Εμμανουήλ και της Βιργινίας Μπενάκη. Παντρεύτηκε στην Αλεξάνδρεια το 1895 με τον Στέφανο Δέλτα. Το 1916 η οικογένεια Δέλτα εγκαταστάθηκε οριστικά στο σπίτι τους στην Κηφισιά. Η Πηνελόπη Δέλτα ήταν μια θαυμάσια συγγραφέας με προβλήματα κατάθλιψης λόγω του πλατωνικού της έρωτα με τον Δραγούμη. Η Πηνελόπη Δέλτα γέννησε τρεις κόρες την Σοφία, την Βιργινία και την Αλεξάνδρα. Το κτήμα πήρε το όνομα «Παβιγιόν ΣΟΒΙΡΑΛ» από τα αρχικά των ονομάτων των τριών κοριτσιών της Πηνελόπης και του Στέφανου Δέλτα.

Εικόνα 78: Η Πηνελόπη Δέλτα και ο Ελευθέριος Βενιζέλος

Στο κατάλευκο αρχοντικό με τον χαρακτηρισμό πύργο έζησε και έπλασε τα πνευματικά δημιουργήματα η Πηνελόπη Δέλτα. Στο κτήμα αυτό φιλοξενήθηκαν σπουδαίοι πολιτικοί άνδρες και άνθρωποι των γραμμάτων, συζητήθηκαν θέματα σημαντικά για την Ελλάδα του Μεσοπόλεμου και πάρθηκαν αποφάσεις που επηρέασαν τη μοίρα της χώρας. Χάρη στη γενναιόδωρη προσφορά της κόρης της Πηνελόπης, Αλεξάνδρα Παπαδοπούλου, η έπαυλη της Κηφισίας με τον υπέροχο κήπο περιήλθε στην κατοχή του Μουσείου Μπενάκη το 1989 και από τότε στεγάζει τα Ιστορικά Αρχεία του Μουσείου. Το οίκημα είναι κτίσμα του 19^{ου} αιώνα με αρχές 20^{ου} αιώνα και ανακαινίστηκε με ελάχιστες επεμβάσεις στο εσωτερικό, ώστε να εξασφαλιστεί η λειτουργικότητα του χωρίς να αλλοιωθεί η φυσιογνωμία του. Παράλληλα διαμορφώθηκαν κατάλληλοι χώροι για τη φύλαξη του υλικού με σταθερές συνθήκες κλιματισμού, με εργαστήριο συντήρησης χαρτιού και με αίθουσες για εκθέσεις και εκπαιδευτικά προγράμματα.

Στις 27 Απριλίου 1941, ημέρα όπου τα γερμανικά στρατεύματα καταλαμβάνουν την Αθηνά, η Πηνελόπη Δέλτα αυτοκτονεί παίρνοντας δηλητήριο. Η Πηνελόπη Δέλτα πεθαίνει και θάβεται στον κήπο της. Αργότερα, όταν χτίστηκε από της κόρες της το

εκκλησάκι του Άγιου Στέφανου, τα οστά της τοποθετήθηκαν εκεί σε μια κρυπτή, με μαρμάρινη πλάκα που γράφει αυτό που ήθελε «Σιωπή».

4. Έπαυλη Χρυσάνθεμο: (Οδός Τατοΐου 21)

Η έπαυλη είναι χτισμένη το 1890 και ο πρώτος ιδιοκτήτης ήταν ο Ι. Λάμπρου αλλά από το 1918 κατοικούσε ο Στρατηγός Σπυρίδωνας Τρικούπης. Στην έπαυλη αυτή η εξωτερική μορφολογία χαρακτηρίζεται από μεγάλη συνθετική ελευθερία. Περιλαμβάνει δυο κύριους ορόφους, ημιυπόγειο, με μεσώροφο και προεξέχοντα πύργο, όπου απολήγει το κλιμακοστάσιο. Το κεντρικό εγκάρσιο τμήμα του, καλύπτεται με δίριχτη στέγη. Η κατασκευή του είναι φέρουσα λιθοδομή και η στέγαση του, είναι εν μέρει επίπεδη και εν μέρει κεκλιμένη (μια τετράριχτη και δυο δίριχτες στέγες). Στην ανατολική πλευρά του κτιρίου, διαμορφώνεται μνημειώδης είσοδος, από κεντρική μαρμάρινη σκάλα με δυο ράμπες συμμετρικές ως προς αυτή, οι οποίες καταλήγουν σε πλακόστρωτη κεντρική βεράντα. Η πόρτα είναι ξύλινη με ανάγλυφες διακοσμήσεις, μαρμάρινες παραστάδες εκατέρωθεν και αέτωμα.

Η έπαυλη Χρυσάνθεμο, διατηρεί λοιπόν τα επί μέρους στοιχεία του Νεοκλασικισμού, ενώ ως προς τη γενική διάταξη, εισάγει τη λογική της ελεύθερης κάτοψης. Κυριαρχεί η ρόδινη όψη και ο έντονα τονισμένος κατακορυφισμός, που δημιουργεί ο προεξέχοντας πύργος. Τα στοιχεία της πρόσοψης, μένουν πιστά στις αντιλήψεις της λιτής και διακριτικής συμμετρίας του κλασικισμού, που συνδυάζόμενα με την ελεύθερη σύνθεση, δίνουν μια ενδιαφέρουσα αντίθεση. Στην έπαυλη αυτή, αποκαλύπτεται η αντοχή της νεοκλασικής μορφολογίας, η οποία μπορεί και διατηρεί τις αξίες της, ακόμα και όταν συνδυάζεται με ελεύθερες, ασύμμετρες, κτιριολογικές συνθέσεις.

5. Βίλα Rose: (Οδός Πεσμαζόγλου 12)

Η βίλα Rose είναι έργο του Ερνέστο Τσίλλερ, την χρησιμοποιούσε σαν θερινή κατοικία του και χτίστηκε περίπου το 1890. Είναι διώροφη με ορθογωνική κάτοψη, εμφανή πολυγωνική λιθοδομή και περιμετρική διακοσμητική ταινία κάτω από τη στέγη. Τα ανοίγματα είναι ορθογωνικά σε αξονικές θέσεις. Η βεράντα της εισόδου περιβάλλεται με κάμαρες, είναι δε στεγασμένη με σταυροθόλια στην οροφή και δημιουργεί εξώστη στον όροφο. Η στέγη είναι τετράριχτη, με βυζαντινό κεραμίδι και με γείσο νεοκλασικού ρυθμού. Η σύνθεση είναι κανονική, ενώ η βεράντα, δίνει κάποια ποικιλία στο λιτό όγκο.

6. Έπαυλη Ατλαντίς: (Οδός Πεσμαζόγλου 10)

Η έπαυλη Ατλαντίς είναι χτισμένη το 1897 και είναι έργο του Ερνέστο Τσίλλερ. Οι αρχικοί ιδιοκτήτες Μαρία και Ελένη Καβαδία, πούλησαν την έπαυλη στον ανιψιό τους Σόλωνα Βλαστό, εκδότη της ελληνόφωνης εφημερίδας «Ατλαντίς» στη Νέα Υόρκη, ο οποίος το 1962 την επισκεύασε. Η έπαυλη χαρακτηρίστηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού της Διεύθυνσης Νεότερων Μνημείων (ΦΕΚ 275B/20-3-1980) ως «έργο τέχνης και κτίριο που χρειάζεται ειδική Κρατική Προστασία. Η κατοικία είναι διώροφη και ορθογωνικής κάτοψης. Η στεγασμένη στοά του ισογείου, περιβάλλεται από περιστύλιο με ημικυκλικές κάμαρες από εμφανή λιθοδομή, που δημιουργεί εξώστη στον όροφο και είναι τμηματικά στεγασμένος με σταυροθόλια εκατέρωθεν του κεντρικού κατακόρυφου άξονα του κτιρίου. Η λιθοδομή είναι εμφανής πολυγωνική, ενώ το χρώμα των τοίχων, προσδίδει ένα «μεσαιωνικό» χαρακτήρα στο κτίσμα και ένα εξωτισμό, που

το απομακρύνει κάπως από τα νεοκλασικά πρότυπα. Η στέγη είναι τετράριχτη με γαλλικό κεραμίδι. Εδώ, η πρόσοψη είναι πιο έντονα επεξεργασμένη με διακοσμητικά στοιχεία. Στον εξώστη του ορόφου, υπάρχει ζωγραφική διακόσμηση με πομπηϊανές παραστάσεις κάτω από τη στέγη και δυο πήλινα αγάλματα, πλαισιώνουν το κεντρικό άνοιγμα. Εσωτερικά, υπάρχουν θαυμάσιες διακοσμημένες οροφές, πρόσφατα ανακαινισμένες. Η χρήση των δυο όγκων, δεξιά και αριστερά στον όροφο είναι αρκετά τολμηρή, δίνοντας έμφαση στη συμμετρία. Τόσο τα στοιχεία αυτά, αλλά όσο και τα επί μέρους, είναι δοσμένα με τόση εκλέπτυνση αναλογιών και τόση πειθαρχημένη ποικιλία, που δεν μειώνουν τη συμμετρία του συνόλου, αλλά την εμπλουτίζουν. Εδώ εμφανίζεται η θαυμαστή ικανότητα του Τσίλλερ, στη μορφολογική επεξεργασία των θεμάτων του.

7. Έπαυλη Δρυάδες: (Οδός Πεσμαζόγλου 25)

Η έπαυλη Δρυάδες χτίστηκε το 1903 από τον αρχιτέκτονα Καραθανασόπουλο, μαθητής του Τσίλλερ, για την οικογένεια του Ιωάννη Πεσμαζόγλου. Ήταν ένα από τα πέντε σπίτια που έκτισε τότε μέσα στο ίδιο οικοπέδο, για τα παιδιά του. Η έπαυλη Δρυάδες ήταν Αιγυπτιακού στυλ. Τα γύρω αλλά τέσσερα σπίτια ήταν σε στυλ Ελληνικό, Γερμανικό, Ελβετικό και Αραβικό. Η έπαυλη Δρυάδες το 1924 αγοράστηκε από τον Διευθυντή της Ιωνικής Τράπεζας, Λοβέρδο. Κατά την περίοδο του πολέμου χρησιμοποιήθηκε για κρατητήρια και για την στέγαση των προσφύγων. Μετά τον πόλεμο έγινε σ' αυτό το Γυμνάσιο Μαντούνα. Από το 1963 και για αρκετά χρόνια έμεινε κλειστό και χρησιμοποιήθηκε σαν αποθήκη. Το 1978 κάηκε σχεδόν τελείως. Στη συνέχεια πέρασε στον Γρηγόρη Χατζηελευθεριάδη, ο οποίος το ανακαίνισε για να το κατοικήσει.

Στην έπαυλη Δρυάδες γίνεται προσπάθεια ανανέωσης της Νεοκλασικής μορφολογίας με αποτέλεσμα την παρέκκλιση της σύνθεσης από τις βασικές αρχές. Παρατηρείται μια επί μέρους ελευθερία που εμφανίζεται με το τονισμένο κυκλικό τμήμα στη μια πλευρά του κτίσματος. Οι ακραίοι όγκοι με την υπερύψωση τους, συμπιέζουν το κεντρικό τμήμα ασφυκτικά, ενώ η παρουσία τους, δημιουργεί μια έντονη δυσαρμονία στις αναλογίες. Οι ανάγλυφες παραστάσεις που υπάρχουν περιμετρικά του κτιρίου, δεν προσδίδουν τίποτα το ιδιαίτερο, μοιάζουν ξένες στην όλη σύνθεση, ενώ παραμένουν στοιχεία εύκολου εντυπωσιασμού.

Πέρα από αυτά τα διατηρητέα υπάρχουν και άλλα. Μερικά από αυτά είναι: η βίλα «Κόλυμβος» κατοικία των Δραγούμηδων στην οδό Όθωνος και Λεβίδου, το αρχοντικό του Θεόδωρου Δηλιγιάννη στην οδό Λεβίδου και Δηλιγιάννη, η έπαυλη Ζούρα στην οδό Εμμ. Μπενάκη, η βίλα Τομπάζη, η βίλα Πρωτοπαπαδάκη, η οικία του Παύλου Μελά στην οδό Τατοΐου 50, η οικία του Γερμανού αρχαιολόγου W. Dorpfeld, η βίλα του Ρετσίνα με τις ξυλόγλυπτες διακοσμήσεις στην οδό Λεβίδου 13, η βίλα του Ευκλείδη, η έπαυλη Βογιατζάκη, η βίλα του Στέφανου Στρέϊτ, η έπαυλη Μπαλατατζή, το κτίριο στην οδό Κασσαβέτη 19, η οικία στην οδό Κοκκότα 3, η έπαυλη στην οδό Τατοΐου 55 και η οικία στην οδό Τατοΐου 10 και Δηλιγιάννη κ.α. Ο πίνακας των διατηρητέων κτιρίων του Παραδοσιακού Οικισμού του Δήμου Κηφισιάς με ΦΕΚ 180Δ/82 και ένας ο πίνακας με ΦΕΚ 252Δ/27-02-1992 είναι στο παραρτημα.

2.2 ΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΚΗΠΟΙ ΤΗΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ

Στην Κηφισιά υπάρχει μεγάλος αριθμός κοινόχρηστων χώρων και χώρων πράσινου. Οι σημαντικότεροι είναι το Άλσος Κηφισιάς, το Άλσος Κεφαλαρίου, ο χώρος του Προφήτη Ηλία, ο χώρος του Αγίου Δημητρίου και ο χώρος του Νεκροταφείου. Πέρα από αυτούς του χώρους υπάρχει η πλατειά Ηρώων Πολυτεχνείου, το δημοτικό πάρκο Αλωνιών που βρίσκεται κοντά στο νεκροταφείο της Κηφισιάς και το δημοτικό πάρκο «Στουδίτης Αλέξης».

Το πάρκο «Στουδίτης Αλέξης» βρίσκεται στην γωνία της οδού Χαρ. Τρικούπη και Ρουσοπούλου και είναι μικρό σε έκταση. Το πάρκο έχει δυο εισόδους η κύρια είναι επί της οδού Χαρ. Τρικούπη που είναι κλειστή και η άλλη επί της οδού Ρουσοπούλου που είναι ανοιχτή αφού το πάρκο είναι ανοιχτό για το κοινό. Η περίφραξη του πάρκου είναι μισή με τοίχο και η άλλη μισή με κάγκελα. Το πάρκο είναι στρωμένο με γκαζόν και οι διάδρομοι του είναι στρωμένοι με πλάκες πεζοδρομίου. Το πάρκο περιέχει μια μικρή παιδική χαρά με κούνιες και αλλά παιχνίδια για πιο μικρής ηλικίας παιδιά. Επίσης μέσα στο πάρκο υπάρχει ένα κτίριο που χρησιμοποιείται για Πολιτιστικό Κέντρο ζωγραφικής της Κηφισιάς. Οι θάμνοι που υπάρχουν όπως το δεντρολίβανο (*Rosmarinus officinalis*) είναι σκορπισμένοι και δεν δημιουργούν μπορντούρες. Τα δέντρα που περιέχει το πάρκο είναι κυρίως πεύκα (*Pinus halepensis*), μουριές (*Morus*) και ελιές (*Olea europaea*).

Εικόνα 79: Το Δημοτικό Πάρκο «Αλέξης Στουδίτης»

Το Δημοτικό Πάρκο Αλωνιών «Μιχάλης Κανακάκης» βρίσκεται στους οδούς Θήρας, Καρπάθου και Π. Μπακογιάννη. Το πάρκο έχει τρεις ανοιχτές εισόδους για το κοινό, η μια είναι επί της οδού Θήρας, η άλλη επί της οδού Καρπάθου και τέλος επί της οδού Π. Μπακογιάννη. Η περίφραξη είναι με ρομβοειδή συρματοπλεγμά ύψους ενάμιση μέτρων και οι πόρτες εισόδου είναι απλές συρμάτινες. Πέρα από πάρκο είναι και κέντρο νεότητας και για αυτό περιέχει δυο γήπεδα του μπάσκετ, το ένα από το οποίο έχει και κερκίδες, μια παιδική χαρά, ένα κτίσμα αγνώστου χρήσεως και ένα γήπεδο του τένις που

είναι περιφραγμένο με ένα ρομβοειδή συρματοπλέγμα ύψους τριών μέτρων. Το πάρκο περιέχει κάδους απορριμμάτων, παγκάκια, κολόνες φωτιστικών και διαδρόμους στρωμένους με ακανόνιστες πλάκες. Γύρω από τους διαδρόμους υπάρχουν μπορντούρες από λιγούστρα. Η κυρίως βλάστηση του πάρκου είναι από πεύκα ενώ υπάρχουν και θάμνοι όπως οι πικροδάφνες. Σε μια πολύ μικρή σε έκταση πλευρά του πάρκου υπάρχει πλούσια βλάστηση από αγριόχορτα και τα έχουν διαμορφώσει σε γκαζόν.

Εικόνα 80: Το Δημοτικό Πάρκο Αλωνιών

Στις περιοχές της Κηφισιάς υπάρχουν και μικρές ανεξάρτητες νησίδες πράσινου, καθώς και όχι αμελητέες νησίδες πράσινου μέσα σε επιφάνειες κυκλοφορίας. Σημαντικό είναι το πράσινο που αναπτύσσεται κατά μήκος του ρέματος Κοκκιναρά στην οδό Κοκκιναρά και Λεωφ. Κων. Καραμανλή στην Πολιτεία, που αποτελεί περιοχή ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και περιέχει δεντροστοιχίες από πεύκα και ελιές. Άλλο ένας σημαντικό χώρος πράσινου είναι κοντά στο Δημαρχείο στην οδό Μουσών. Ο χώρος είναι γεμάτος με πλατάνια αφού στο συγκεκριμένο σημείο πέρναγε ένα μικρό ποτάμι, λεύκες και μπορντούρες από διάφορα είδη θάμνων. Δασικές εκτάσεις υπάρχουν σε περιοχές εκτός σχεδίου πόλης όπως αυτή του Πεντελικού όρους στα όρια της πολεοδομικής ενότητας Κεφαλαρίου – Πολιτείας, στο ρέμα Χελιδονούς στα βόρεια όρια των Αδαμών.

Εικόνα 81: Δεντροστοιχίες στην οδό Κοκκιναρά

Εικόνα 82: Ο χώρος πράσινου στην οδό Μουσών

Έλλειψη αστικού πράσινου παρατηρείται στις περιοχές Αδάμες και Νέα Κηφισιά-Ούλεν, που όμως κατά κάποιο τρόπο καλύπτεται από το δασικό πράσινο. Πρόβλημα έλλειψης κοινόχρηστων χώρων και αστικού πράσινου υπάρχει στις γενικότερα υποβαθμισμένες περιοχές της Αγίας Κυριακής, ειδικά στο χώρο των εργατικών πολυκατοικιών, και της Κάτω Κηφισιάς. Σε κάθε κάτοικο της Κηφισιάς αναλογούν σίγουρα πάνω από δυο τετραγωνικά μέτρα πράσινου αν και τόσα αναλογούν κατά μέσο όρο σε κάθε κάτοικο της Αθήνας. Η ιδιαίτερη όμως φυσιγνωμία της Κηφισιάς, κύριο χαρακτηριστικό της οποίας είναι το φυσικό περιβάλλον και το πράσινο, επιβάλλει όχι μόνο τη διατήρηση των υπάρχοντων χώρων αλλά και την εξασφάλιση νέων, τουλάχιστον στις υποβαθμισμένες περιοχές.

2.2.1 ΤΟ ΆΛΣΟΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ

2.2.1.1 Ιστορική Αναδρομή

Ένας παράγοντας που έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη της Κηφισιάς ήταν η σιδηροδρομική σύνδεση της με την Αθηνά το 1885. Ατμοκίνητο στην αρχή το «Θηρίο», όπως αποκαλούσαν με δέος οι κάτοικοι της Αττικής το τρένο που έφτανε μέχρι την Κηφισιά, μετατράπηκε αργότερα, το 1902, σε ηλεκτροκίνητο. Η εταιρία σιδηρόδρομων Αττικής (θυγατρική της Εταιρίας Μεταλλουργών Λαυρίου) θα αξιοποιήσει περίπου το 1904 το χώρο του σταθμού της Κηφισιάς με την κατασκευή του «Άλσους Κηφισιάς» ή «Άλσος Δημήτρης Ζωμόπουλος», στην θέση αυτή βρισκόταν ένα από τα πολλά κτήματα του Κωνσταντινουπολίτη εμπόρου Στέφανου Γεωργαντά με αμπέλια και χοιροστάσια.

Εικόνα 83: Το Θηρίο στον Σταθμό της Κηφισιάς.

Έτσι η περιοχή έγινε αγνώριστη. Φυτεύτηκαν διάφορα είδη φυτών και δέντρων, δημιουργήθηκαν ολόκληρα λουλουδένια χαλιά, σε σχέδιο γαλλικού ρυθμού. Πάνω από το Άλσος έκανε αισθητή την παρουσία του ένας πανύψηλος και εντυπωσιακός πλάτανος που βρισκόταν στην πλατεία της Κηφισιάς για τον λόγο αυτόν ονομάστηκε η πλατεία Πλάτανου βέβαια σήμερα δεν έχει απομείνει τίποτα. Γύρω από την πλατεία Πλατάνου αναπτύχθηκε σιγά- σιγά το Εμπορικό και Ψυχαγωγικό Κέντρο. Στην πλατεία Πλατάνου εμφανίστηκε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα η γραφική φιγούρα του τροχονόμου που ρύθμιζε την κυκλοφορία των πρώτων αυτοκινήτων και παρέμεινε έως τις αρχές της δεκαετίας του 1980 και στη συνέχεια αντικαταστάθηκε από τα φανάρια σηματοδότησης. Το 2008 ο Δήμος Κηφισιάς πήρε την απόφαση να κατασκευάσει το έργο ενός δημοτικού υπόγειου σταθμού αυτοκινήτων 660 θέσεων στην πλατεία Πλατάνου.

Εικόνα 84: Η Πλατεία Πλατάνου την δεκαετία του 1930.

Στο πάρκο συγκεντρώνονταν όλοι σχεδόν οι Κηφισιώτες για να απολαύσουν τη μυρωμένη από τα πολλά άνθη ατμόσφαιρα. Έπαιρναν ένα αναψυκτικό από το ζαχαροπλαστείο του σταθμού και περίμεναν να υποδεχτούν τους ταλαιπωρημένους, από τους καπνούς και τα καρβουνάκια του απερίγραπτου πραγματικά «θηρίου», επισκέπτες, που έρχονταν από την Αθήνα να δροσιστούν. Αργότερα, τοποθετήθηκε στο πάρκο μια μικρή ξύλινη εξέδρα με ένα πιάνο, όπου κάθε απόγευμα, τις καθημερινές, έπαιζε μια μικρή ορχήστρα που διηύθυνε ο αξέχαστος Ιταλοέλληνας πιανίστας Νελμπουόνο, έπαιζε κυρίως κομμάτια από γαλλικές οπερέτες, που ήταν πολύ της μόδας εκείνα τα χρόνια.

Εικόνα 85: Το Ζαχαροπλαστείο του Σταθμού.

Το Άλσος ήταν πάντα εξαιρετικά περιποιημένο, μεράκι του γενικού διευθυντού των σιδηροδρόμων Αττικής Πάνου Μπασιάκου. Κατά το τέλος της δεκαετίας του 1920 το Άλσος περιήλθε στην κυριότητα της τότε κοινότητας Κηφισιάς. Ένας από τους πρώτους κηπουρούς του Άλσους και Αρχικηπουρούς της τότε Κοινότητας Κηφισιάς, ήταν ο Κωνσταντίνος Ματαίος, που διορίστηκε το 1935 μέχρι το 1956 και έλαβε μέρος στις πρώτες προπολεμικές Εκθέσεις Ανθοκηπουρικής. Είχε αναλάβει να κόψει τις αλές και να τοποθετήσει πλήθος από λουλούδια, αποφεύγοντας το γκαζόν, την εύκολη λύση και δημιούργησε ένα κήπο χρωμάτων, έχοντας διασταυρώσει διάφορα είδη λουλουδιών. Στην συνέχεια προϊστάμενος του Άλσους έγινε ο Δημήτρης Ζαχάρης, από τους πρώτους κηπουρούς του Δήμου, ο οποίος είχε μάθει πολλά δίπλα στον αρχικηπουρό Κ. Ματαίο. Από το 1960 και μετά εμφανίζεται παράλληλα και ο Πέτρος Μουχλίδης και ο αδελφός του.

Η κατασκευή του Άλσους Κηφισιάς αποτέλεσε φυσική συνέχεια αλλά και μοχλός της ανάπτυξης, και είναι συνδεδεμένο με την ιστορία όχι μόνο της ίδιας της Κηφισιάς αλλά και της γενικότερης ιστορίας της Αθηνάς και της μεγάλης αστικής τάξης της στην εποχή της ακμής της, αποτελεί επομένως ένα σημαντικό ιστορικό μνημείο της νεότερης ιστορίας μας.

Το 2003 ο Σύλλογος Προστασίας Κηφισιάς μετά από τις βλαπτικές παρεμβάσεις που δέχτηκε το Άλσος απευθύνθηκε στη Σχολή Αρχιτεκτόνων του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου υποβάλλοντας φάκελο που τεκμηριώνει τους κίνδυνους που διατρέχει το Άλσος της Κηφισιάς. Χάρη στην άμεση ανταπόκριση του καθηγητή κ. Γ. Σαρηγιάννη εκπονήθηκε «Έκθεση για την αναγκαιότητα προστασίας του Άλσους». Η απράνταχτη επιχειρηματολογία με την παράλληλη φωτογραφική τεκμηρίωση του Γ. Σαρηγιάννη έπεισε το Υπουργείο Πολιτισμού για την αναγκαιότητα το Άλσος να κηρυχθεί διατηρητέο μνημείο και εισηγήθηκε θετικά (αρ. πρώτα. 296 σχετ 161/5-3-04) στην Τοπική Επιτροπή Νεώτερων Μνημείων, καθ' ύλην αρμόδια επιτροπή για τον χαρακτηρισμό. Η Τοπική Επιτροπή Νεώτερων Μνημείων εισηγήθηκε τον χαρακτηρισμό του Άλσους Κηφισιάς ως «ιστορικό διατηρητέο μνημείο χαρακτηριστικό δείγμα άλσους

των αρχών του 20^{ου} αιώνα, σε όλη την έκταση, όπως ορίζεται από τις οδούς Ηρώδου Αττικού, Σ. Δραγούμη, Αδριανού και της πλατείας Πλατάνου συμπεριλαμβανόμενου και του υδατόπυργου και της μαρμάρινης γούρνας που βρίσκονται εκτός της περίφραξης του στη γωνία Λ. Κηφισίας και Ηρώδου Αττικού με ακτίνα προστασίας που ορίζεται μέχρι το ρείθρο των πεζοδρομίων του οικοδομικού τετράγωνα που καταλαμβάνει». Ο Δήμος ενημερώθηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού και παρέπεμψε το θέμα στην αρμοδία Επιτροπή Τεχνικών και Πολεοδομικών θεμάτων. Η Επιτροπή έκανε δεκτή την πρόταση του Υπουργείου αλλά το θέμα δεν έφτασε ποτέ στο Δημοτικό Συμβούλιο. Έτσι η λήψη της απόφασης του θέματος του χαρακτηρισμού του Άλσους ως διατηρητέο μνημείο αναβλήθηκε. Η γνωμοδότηση του Τοπικού Συμβουλίου Νεώτερων Μνημείων Αττικής διαβιβάστηκε στην αρμοδία Διεύθυνση Νεώτερης και Σύγχρονης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς του Υπουργείου Πολιτισμού για τα περαιτέρω αλλά μέχρι στιγμής δεν έχει παρθεί απόφαση.

2.2.1.2 Η Ανθοκομική Έκθεση και οι Ανθοκόμοι της Κηφισίας

Η Κηφισιά παρουσίαζε όψη κηπούπολης και ως τέτοια έπρεπε να βρεθεί τρόπος να αναδειχθούν οι ομορφιές της. Το 1934 οργανώθηκε η πρώτη Ανθοκομική Έκθεση. Έκθετες δεν ήταν κάποιοι ανθοπαραγωγοί, όπως γίνεται σήμερα, αλλά οι ιδιοκτήτες και οι άξιοι κηπουροί των κήπων του όμορφου προαστίου ενώ τα εκθέματα ήταν φρούτα και λαχανικά (κυρίως αγκινάρες, φράουλες και κεράσια) που καλλιεργούνταν σε αυτούς τους κήπους. Τα λουλούδια ήταν ελάχιστα. Στην πρώτη προσπάθεια σημαντικό ρόλο έπαιξε η Τοπική Επιτροπή Τουρισμού Κηφισίας- ένα τοπικό παρακλάδι του ΕΟΤ- που αποτελούνταν από δώδεκα Κηφισιώτες με πρόεδρο το Νίκο Απέργη, ταμία τον Τάκη Μελά, σύμβουλους τον Κιρκίνη, το μηχανικό Σαβαρλή και άλλους Έλληνες έκθετες καλλιεργητές όπως ο Ευάγγελος Παπαστράτος, ο Κώστας Δήμας και οι κύριες Ευκλείδη, Διομήδη, Άννα Δήμα που χωρίς κανένα οικονομικό όφελος παρουσίαζαν τα προϊόντα των κήπων τους με σκοπό την προβολή της Κηφισίας.

Από το 1937 οι εκθέσεις αυτές έλαβαν επίσημο χαρακτήρα και οργανώνονταν σε ετήσια βάση από την Επιτροπή Τουρισμού στο Άλσος Κηφισίας κάθε Μάιο. Η πρώτη έκθεση οργανώθηκε από την Τουριστική Επιτροπή και στα εγκαίνια επίσημος προσκεκλημένος που έκοψε την κορδέλα ήταν ο βασιλιάς Γεώργιος Β΄, συνοδευόμενος από τη νεαρή τότε πριγκίπισσα Φρειδερίκη. Βασική προσπάθεια των συμμετεχόντων ήταν η παρουσίαση μοναδικών λουλουδιών. Οι ανθοκόμοι της Κηφισίας είχαν πετύχει ορισμένες ποικιλίες τριαντάφυλλων να έχουν τόσο βαθύ κόκκινο χρώμα, που πλησίαζε το μαύρο ρόδο. Στην έκθεση αυτή, όπου το ενδιαφέρον επικεντρωνόταν στην ποιότητα των προϊόντων και όχι στην πώληση τους, δυο γνωστές κηφισιώτικες οικογένειες οι Καγαμπέλη και οι Κουτσουράδη κέρδισαν και μοιράστηκαν το πρώτο βραβείο για την καλλιέργεια της αγκινάρας.

Εικόνα 86: Η Αφίσα της Ανθοκομικής Έκθεσης

Προπολεμικά πραγματοποιήθηκαν άλλες δυο ανθοκομικές εκθέσεις. Στην κατοχή δεν λειτούργησε ο θεσμός. Οι πύλες της έκθεσης άνοιξαν εκ νέου δεκαέξι χρόνια μετά, το 1956. Τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια έδιναν ραντεβού στην Κηφισιά πολλοί φιλανθείς με καινούργια είδη και ποικιλίες από ολόκληρη την Ευρώπη, όπως για παράδειγμα οι γερμανικές τριανταφυλλίες. Αργότερα, το 1962, ο Δήμος Κηφισιάς ανέλαβε την οργάνωση της ετήσιας Ανθοκομικής Έκθεσης. Στα περίπτερα οι ανθοκηπουροί παρουσίαζαν τα φυτά και τα λουλούδια που κρύβονταν πίσω από τους μεγάλους μαντρότοιχους και από τους πυκνοφυτεμένους φράκτες της περιοχής.

Στη σημερινή της μορφή, η Ανθοκομική Έκθεση του Δήμου Κηφισιάς, φιλοξενεί περίπτερα έκθεσης, στα οποία παρουσιάζονται τα επιτεύγματα της σύγχρονης Ελληνικής και ευρωπαϊκής ανθοκομίας, στους κλάδους των φυτών εσωτερικού χώρου και της κηποτεχνίας. Επίσης, υπάρχουν περίπτερα πώλησης φυτών, θάμνων, δέντρων, λιπασμάτων, φυτοδοχείων, βιβλίων και υλικών απαραίτητων για τους φιλανθείς επισκέπτες. Κατά την διάρκεια της Ανθοκομικής Έκθεσης γίνονται διάφορες εκπαιδευτικές δραστηριότητες όπως μαθήματα, σεμινάρια και ημερίδες και διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις όπως η παρέλαση αυτοκίνητων (αντικών), ο χορός των λουλουδιών και ο διαγωνισμός κήπων και βεραντών.

Εικόνα 87: Το Άλσος Κηφισιάς όταν γίνεται η Ανθοκομική Έκθεση

Με την εμφάνιση των πολυτελών επαύλεων στην περιοχή της Κηφισιάς πολλοί ιδιοκτήτες έφεραν κηπουρούς από την Κωνσταντινούπολη ή από την Ιταλία για την κατασκευή και την συντήρηση των ανθόκηπων. Στις επαύλεις κάθε οικογένεια θεωρούσε τη διαμόρφωση του κήπου της ζήτημα φιλοτιμίας, με αποτέλεσμα να φυτεύονται σπάνια δέντρα και να δημιουργούνται ανθοπερίβολα. Πολλοί κηπουροί άνηκαν στο οικιακό προσωπικό και συχνά τους αποκαλούσαν με το όνομα του εργοδότη τους. Στην άκρη κάθε ανθόκηπου υπήρχε ένα σπιτάκι στο οποίο διέμενε ο κηπουρός. Πολλά τέτοια σπίτια σώζονται μέχρι τις μέρες μας.

Στο διάστημα 1880 έως 1920, οι ανθοκηπουροί ήταν ο Δημήτρης Μουχλίδης, ο Κωνσταντίνος Μουχλίδης, ο Χρ. Κοκκινάκης, ο Γεώργιος Κατσίμπας, ο Μάρκος Γκιάλης, ο Παυλίδης και ο Δημήτρης Κοκκινάκης. Το 1893 ο Δηλιγιάννης είχε φέρει από την Κωνσταντινούπολη τον Δημήτρη Κοκκινάκη, τον Δημήτρη και τον Κωνσταντίνο Μουχλίδη. Η οικογένεια των Μουχλίδων ήταν μια παλιά οικογένεια κηπουρών, η οποία δούλεψε στους κήπους του σουλτάνου. Αυτοί οι κηπουροί πρόσθεσαν στην Κηφισιά θαυμάσιες денτροστοιχίες, πλατάνια, ακακίες, τριανταφυλλίες κ.λ.π. Αυτοί μαζί με τα παιδιά τους δούλεψαν για την διαμόρφωση του Άλσους, κυρίως επειδή ήξεραν την τεχνική της μωσαϊκοκαλλιέργειας, δηλαδή την καλλιέργεια μικρών φυτών με τα οποία σχημάτιζαν άλλοτε στους κήπους σχέδια που έμοιαζαν με λουλουδένια χαλιά.

Εικόνα 88: Το Άλσος Κηφισίας με τις μωσαϊκοκαλλιέργειες.

Από το 1920 μέχρι το 1950, οι ανθοκηπουροί ήταν ο Γεώργιος και ο Πέτρος Μουχλίδης, ο Τάσος και ο Γεώργιος Κατσίμπας, ο Γιώργος και ο Δημήτρης Γκιάλης., ο Δροσινός, ο Δημήτρης και ο Στέλιος Καψαμπέλης, ο Ν. Σαντοριναίος, ο Κώστας Ματαίος, ο Σπύρος και ο Νικ. Ματθαίος, ο Γ. Παναγιωτόπουλος, ο Κων. και Βασ Βασιλείου, οι αδελφοί Καπετανάκη, ο Πονηράκης, ο Μαρινάκης, ο Σούρης και ο Χιωτάκης. Από τα ονόματα των κηπουρών των δυο γενεών φαίνεται ότι λειτουργούσε η αρχή της συντεχνίας σύμφωνα με την οποία το επάγγελμα περνούσε από πατέρα σε γιο. Οι περισσότεροι ανθοκηπουροί της Κηφισίας ήταν αυτοδίδακτοι.

Εικόνα 89: Ο Ανθοκηπουρός Πέτρος Μουχλίδης

2.2.1.3 Η Αρχιτεκτονική του Άλσους Κηφισίας

Το Άλσος Κηφισίας έχει έκταση 25 στρέμματα και βρίσκεται στο κέντρο του Δήμου Κηφισίας. Περιβάλλεται βόρεια από την οδό Αδριανού, νότια από την οδό Ηρώδου Αττικού, ανατολικά από την Λεωφόρο Κηφισίας και δυτικά από την οδό Δραγούμη. Το Άλσος έχει συνολικά έξι εισόδους οι οποίες είναι: δυο κεντρικές εισόδους στην Λεωφ. Κηφισίας και μια στην οδό Δραγούμη που είναι πλακόστρωτοι, δύο πλαϊνές στην οδό Ηρώδου Αττικού που η μια από την οποία είναι γκαραζόπορτα και άλλες δυο στην οδό Αδριανού.

Εντός του Άλσους υπάρχει αναψυκτήριο, με τραπεζάκια, καρέκλες και ένα διακοσμητικό μικρό σιντριβάνι, όπου κάποιος μπορεί να απολαύσει τον καφέ του. Η καφετέρια λειτουργεί καθημερινά και τις αργίες από τις 8.00 έως 23.30. Το Άλσος είναι ανοιχτό καθημερινά από τις 7.00 π.μ μέχρι τις 23.00 κατά τους θερινούς μήνες και 7.00 – 22.00 τον υπόλοιπο καιρό. Στο Άλσος Κηφισίας είναι δυνατή η πρόσβαση σε άτομα με ειδικές ανάγκες και επιτρέπεται η πρόσβαση σε ζώα που συνοδεύονται με προσδεμένο το λουρί.

Εικόνα 90: Το Αναγνκτήριο στο Άλσος Κηφισιάς

Το Άλσος Κηφισιάς αποτελείται από έναν κεντρικό άξονα που συνδέει της δυο κύριες και πολυτελείς εισόδους, του σταθμού του τραίνου και της πλατειάς Πλατάνου, και περιλαμβάνει στο κέντρο του μια μαρμαρίνη δεξαμενή με πίδακες, δίπλα μια με φυσικούς λίθους και άλλη μια λίμνη με φυσικούς λίθους που είναι περιφραγμένη με ξύλινο κιγκλίδωμα. Στις λίμνες υπάρχουν σιντριβάνια τα οποία δεν λειτουργούν και δεν έχουν νερό πέρα από την περιφραγμένη με ξύλινο κιγκλίδωμα που περιέχει βρώμικο νερό και ξερά φύλλα από τα δέντρα. Πέρα από τις δεξαμενές, και δεδομένης της αφθονίας υδάτων στην Κηφισιά από το Κεφαλάρι, υπάρχουν αυλακιά στο πλάι της κεντρικής αλέας που έτρεχε ποτιστικό νερό μέχρι την δεκαετία του 1960.

Εικόνα 91: Οι Λίμνες με τα σιντριβάνια του Άλσους Κηφισιάς

Το Άλσος περιβάλλεται από περίφραξη που αποτελείται από κτιστό τοίχο επί του οποίου υπάρχει κιγκλίδωμα από σιδηροκατασκευή. Το κιγκλίδωμα αποτελείται από χυτοσιδήρους κιονόσχημους στύλους με στήριξη ελικοειδούς ελάσματος που καταλήγουν στην γνωστή «κουκουνάρα». Οι στύλοι συνδέονται με δυο σωλήνες διαμέτρου 4 εκατοστών περίπου και στην μέση του διαστήματος ανάμεσα στους στύλους υπάρχει κόσμημα με μορφολογία art nouveau από χυτοσίδηρο. Στα μετέπειτα χρόνια

έγινε προσθήκη του κοινού ρομβοειδές συρματοπλέγματος σε όλη την περίμετρο του Άλσους για λόγους ασφάλειας γιατί στην εποχή της ίδρυσης του Άλσους η περίφραξη ήταν περισσότερο συμβολική παρά ουσιαστική και για αυτό το κιγκλίδωμα έχει πολύ μεγάλα ανοίγματα και χαμηλό συνολικό ύψος.

Εικόνα 92: Το κιγκλίδωμα που έχει απομείνει από το Άλσος της Κηφισιάς

Το Άλσος, ως μέρος μιας συγκεκριμένης πολεοδομικής λειτουργίας περιλάμβανε και άλλα στοιχεία, όπως υδατόπυργο με διάτρητη μεταλλική επιγραφή ΑΛΣΟΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ Σ.Α. (είναι τα αρχικά της εταιρίας «Σιδηρόδρομοι Αττικής») ο οποίος χρησίμευε για το πότισμα των δένδρων και φυτών του Άλσους και το πότισμα των άλογων των δημόσιας χρήση αμαξών που στάθμευαν στο δρόμο στην νότια πλευρά του Άλσους, παίρνοντας επιβάτες από το τραίνο προς το Κεφαλάρι ή την ίδια την Κηφισιά. Ο υδατόπυργος είναι απλός αλλά με έντονα μορφολογικά στοιχεία όπως κίονες με τα σιδηρά κιονόκρανα, η βάνια εξόδου του νερού με την σωλήνωση απορροής που είναι χαρακτηριστικό μνημείο βιομηχανικής αρχαιολογίας του 19ου αιώνα, η διάτρητη ταινιωτή βάση του με την επιγραφή και η ίδια η κατασκευή του με υαλώσεις.

Εικόνα 93: Ο Υδατόπυργος του Άλσους Κηφισιάς

Στο Άλσος υπάρχει ένα περίπτερο από ξύλινη κατασκευή, σε περίοπτη θέση σχεδόν στο κέντρο του Άλσους και σε επαφή με την κεντρική μαρμάρινη δεξαμενή, επάνω σε βάση πλακοστρωμένη με πλάκες Πηλίου. Η ξυλοκατασκευή αποτελείται από υποστύλωμα και κατασκευή κάλυψης η οποία υπερκαλύπτεται τελικά από κοινή λαμαρίνα και κάποια καφασωτά τις πλαϊνές πλευρές της. αυτή η κατασκευή χρησιμοποιείται για γραφείο της ανθοκομικής έκθεσης.

Εικόνα 94: Το Γραφείο της Ανθοκομικής Έκθεσης Κηφισιάς

Το Άλσος περιέχει μια εξέδρα πλακόστρωτη για διάφορες χρήσεις όπως εκδηλώσεις, παραστάσεις κ.α. Η βάση είναι πλακοστρωμένη με λεπτές μαρμάρινες πλάκες που σχηματίζουν ένα κυκλικό αστεροειδές σχήμα και γύρω από αυτό υπάρχει πλακόστρωση με πλάκες Πηλίου. Η άνοδος στην εξέδρα αυτή, γίνεται από κλίμακα με τρεις –τέσσερις βαθμίδες καλυμμένες από λευκό μάρμαρο. Σε κάποια θέση υπήρχε παλαιότερα εξέδρα για μουσικούς αλλά εντελώς άλλης μορφολογίας.

Εικόνα 95: Η πλακόστρωτη εξέδρα του Άλσους Κηφισιάς

Στο Άλσος υπάρχουν πολλά μικρά κτίσματα από οπτοπλινθοδομή και οπλισμένο σκυρόδεμα που χρησιμοποιούνται για διάφορες χρήσεις όπως για δημόσιες τουαλέτες, υποσταθμοί της ΔΕΗ, κλωβοί ζωολογικού κήπου και αποθηκευτικοί χώροι για τους κηπουρούς του άλσους. Κοντά στον υδατόπυργο υπάρχει ένας χώρος, ήταν μάλλον η γούρνα, που έχει γεμίσει από σωρούς απορριμμάτων και ξερά φύλλα και κλαδιά από τα δέντρα. Πρέπει να σημειωθεί ότι διάφοροι άνθρωποι σταθμεύουν τα αυτοκίνητα τους μέσα στο Άλσος παρά τον χώρο στάθμευσης που υπάρχει ακριβώς δίπλα στο Άλσος στην γωνία της οδού Αδριανού και Κοκκοτα.

Εικόνα 96: Διάφορα κτίσματα στο Άλσος Κηφισιάς

Το Άλσος διακοσμείται με μια μαρμάρινη πλάκα που έχει το πρόσωπο του Β.Π. Δηλιγιάννη και δημιουργήθηκε με πρόταση τη κοινότητας της Κηφισιάς το 1931 και μια προτομή του Μενάνδρου (342-292).

Εικόνα 97: Οι προτομές του Δηλιγιάννη και του Μενάνδρου

Τέλος, στο Άλσος Κηφισιάς περιέχονται έπιπλα ενός πάρκου όπως κολώνες φωτιστικών, διάφοροι τύποι καθισμάτων με σιδηρά βάση και ξύλινα καθίσματα που η ποικιλία των οποίων διασπά την ενότητα του Άλσους, κάδοι απορριμμάτων, φυτοδοχεία, μια διακοσμητική βρύση και ξύλινα κιόσκια και πέργκολες με βάση από μπετό και πλάκες που χρησιμοποιούνται για την ανθοκομική έκθεση. Στα δέντρα του Άλσους είναι τοποθετημένα με καλώδια που κρέμονται προβολείς και μεγάφωνα.

Εικόνα 98: Διάφορα Έπιπλα του Άλσους Κηφισιάς

Η αρχιτεκτονική σύνθεση του Άλσους είναι μικτή, τυπική, νεοκλασική αλλά και με νεότερα στοιχεία. Τα πλαϊνά δρομάκια τονίζονται με παρτέρια «χαμηλών τόνων» και όχι όπως η κεντρική αλέα με υψηλά, αυστηρά, συμμετρικά και πομπώδη δέντρα. Τα αυστηρά νεοκλασικά αρχιτεκτονικά στοιχεία του Άλσους είναι τα μεγάλα δέντρα σε συμμετρική παράταξη όπως οι φοίνικες και οι καστανιές αλλά και τα μικρότερα κλαδεμένα δέντρα σε γεωμετρικά σχήματα. Το υπόλοιπο τμήμα του Άλσους όμως είναι σχεδιασμένο σε ελεύθερη σχεδόν σύνθεση με «νεφροειδή» σχήματα στα παρτέρια του, με την δεύτερη δεξαμενή σε «φυσική» διαμόρφωση με βράχους και δένδρα που δεν αναπτύσσουν συμμετρικό φύλλωμα όπως η λεύκη και τα πλατάνια. Ο χώρος του Άλσους είναι στρωμένος με χαλί και σε κάποια σημεία υπάρχει χλοοτάπητας.

Από πολεοδομικής πλευράς, το Άλσος Κηφισιάς είναι ένα τυπικό παράδειγμα αστικού άλσους μέσα στην καρδιά ενός εξοχικού προαστίου, το οποίο συνδέει τον πόλο επικοινωνίας του προαστίου με την Αθηνά- σταθμός τραίνου, με το κέντρο της πόλης που εκτείνεται από την πλατεία Πλατάνου προς την παλιά Κηφισιά. Πρακτικά, η «είσοδος» στο προάστιο γινόταν διάμεσου του Άλσους, η πρόσβαση της Κηφισιάς απ' ευθείας στην πλατεία Πλατάνου ήταν μόνο για τους ερχόμενους οδικά μέσω Αμαρουσίου, αλλά μέχρι τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο οι οδικές μεταφορές ήταν σε πολύ κατώτερη μοίρα από τις σιδηροδρομικές.

2.2.1.4 Τα Φυτά του Άλσους Κηφισιάς

Το Άλσος διατηρεί γενικά τα μορφολογικά και λειτουργικά στοιχεία καθώς και την φύτευση που είχε στην ακμή της λειτουργίας του στις αρχές του 20ου αιώνα. Ως προς την φύτευση, πρέπει να σημειωθεί ότι σε παλαιότερες φωτογραφίες, μέχρι και τον Μεσοπόλεμο, φαινόταν πυκνότερη και πλουσιότερη. Πολλά δέντρα κόπηκαν, κυρίως πλατάνια, για την διάνοιξη δρόμων, την επέκταση του αναψυκτήριου αλλά και την κατασκευή άλλων κτιρίων. Το Άλσος Κηφισιάς χαρακτηρίζεται από την παρουσία μνημειακού μεγέθους δένδρων που διαμορφώνουν βαθύσκιες δεντροστοιχίες και αρκετούς θάμνους, όχι όμως μεγάλης σπανιότητας.

Ένας από τους πρώτους κηπουρούς του Άλσους και Αρχικηπουρός της τότε Κοινότητας Κηφισιάς, ο Κωνσταντίνος Μάταιος, τοποθέτησε πλήθος από λουλουδία στο Άλσος αποφεύγοντας το γκαζόν που ήταν η εύκολη λύση και δημιούργησε έναν κήπο χρωμάτων έχοντας διασταυρώσει διάφορα είδη λουλουδιών. Κύρια φροντίδα του ήταν να υπάρχουν λουλουδία και χρώματα όλο το χρόνο, με διάφορες ποικιλίες λουλουδιών, που άνθιζαν σε διαφορετικές εποχές. Τότε ήταν που φυτεύτηκαν στο Άλσος και οι πολύ όμορφες ντάλιες, που είχαν μέγεθος 30-40 εκατοστά. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι τα φυτά κλαδεύονταν με το ψαλίδι και οι διάφοροι θάμνοι έπαιρναν περίεργα σχήματα-καλλιτεχνήματα.

Το Άλσος Κηφισιάς διακοσμείται με παρτέρια, μπορντούρες από θάμνους και θάμνοι σε διάφορα σχήματα. Γύρω από τα αγάλματα υπάρχουν παρτέρια με εποχικά φυτά. Κοντά στην κεντρική είσοδο από την Πλατεία Πλατάνου υπάρχει ένα παρτέρι με σιδερένιο κιγκλίδωμα που διακοσμείται από ένα φοίνικα στην μέση και στην βάση του σχηματίζεται ένα αστέρι από εποχικά φυτά.

Εικόνα 99: Διάφορα τμήματα μέσα στο Άλσος Κηφισιάς

Μερικά είδη δέντρων που υπάρχουν στο Άλσος είναι η νεραντζιά, το ελατό, ο φοίνικας, η ιπποκαστανιά, ο κέδρος, ο πλάτανος, η ακακία και το πεύκο. Υπάρχουν και θάμνοι όπως ο τάξος, το τσιμισίρη, το λιγούστρο, ο πυράκανθος και η αγγελική. Υπάρχουν και τα αναρριχόμενα φυτά όπως ο κισσός και το κίτρινο γιασεμί. Την περίοδο της άνοιξης συνήθως φυτεύουν κυκλάμινα, πασεδάκια και ναντίνια. Στον παρακάτω πίνακα φαίνονται αναλυτικά τα φυτά που υπάρχουν στο Άλσος Κηφισιάς.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6: ΦΥΤΑ ΞΕΣΤΟΥΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ		
A. ΔΕΙΘΑΛΗ ΔΕΝΔΡΩΔΗ		
α/α	Ονομασία	Ονομασία στα λατινικά
1	Αριά	Quercus ilex
2	Βιβούρνο	Viburnum tinus
3	Βραχυχίτωνας	Sterculia acerifolia
4	Γιουνίπερος	Juniperus sp
5	Δάφνη Απόλλωνα	Laurus nobilis
6	Δαφνοκέρασος	Prunus laurocerasus
7	Έλατο	Abies sp.
8	Ελιά	Olea europaea
9	Ευκάλυπτος	Eucalyptus globulus
10	Ευώνυμο	Euonymus japonicus
11	Καζουαρίνα	Casuarina tenuissima
12	Κέδρος	Cedrus atlantica
13	Κοκκίσκος	Cociscus sp.
14	Κουκουναριά	Pinus pinea
15	Κυπαρίσσι	Cupressus sempervirens
16	Λεμονιά	Citrus limonium
17	Λιγούστρο	Ligustrum japonicum
18	Μεσπίλια ιαπωνική ή μουσμουλιά	Mespilus japonica
19	Νεραντζιά	Citrus aurantium
20	Ουασινγκτόνια	Washingtonia filifera
21	Πεύκη	Pinus halepensis
22	Πεύκη Καλιφόρνιας	Pinus canariensis
23	Σχίνος	Pitacia lentiscus
24	Φοίνικας	Phoenix dactylifera ή canariensis
25	Φωτίνια ή φωτόδενδρο	Photinia glabra
26	Χαρουπιά	Ceratonia siliqua
B. ΦΥΛΛΟΒΟΛΑ ΔΕΝΔΡΩΔΗ		
1	Ακακία κοινή ή ψευδακακία	Robinia pseudacacia
2	Ακακία ροδομέταξη ή Κωνσταντινουπόλεως	Albizzia julibrissin
3	Γλεδίσγια τριάκανθη	Gleditschia triacanthos
4	Ιπποκαστανιά	Aesculus hippocastanum
5	Καρυδιά	Juglans regia
6	Κερκίδα ή δένδρο του Ιούδα	Cercis siliquastrum
7	Κορομηλιά	Prunus insititia
8	Λεύκη ή καβάκι	Populus nigra
9	Μελιά	Melia azetarach
10	Μελικουκιά	Celtis occidentalis
11	Μουριά	Morus alba
12	Παυλώνια	Paulownia tomentosa
13	Πλάτανος	Platanus orientalis

14	Σοφόρα ιαπωνική	Sophora japonica
15	Σοφόρα κρεμοκλαδής	S. japonica cv pendula
16	Συκιά	Ficus carica
17	Σφένδαμος	Acer sp.
18	Τσικουδιά	Pistacia terebinthus cv. tsijoudia
19	Φιλλύρα ή φλαμουριά	Tilia tomentosa
Γ. ΦΥΤΑ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΚΑΙ ΣΧΗΜΑΤΩΝ ΥΨΗΛΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ		
1	Βιβούρνο αιθαλές	Viburnum tinus
2	Δάφνη Απόλλωνα	Laurus nobilis
3	Ευώνυμος ιαπωνικός	Euonymus japonicus
4	Λιγούστρο	Ligustrum japonicum
5	Πιττόσπορο ή Αγγελική	Pittosporum sinensis
6	Πύξος ή Πυξάρι	Buxus sempervirens
7	Πυράκανθος	Pyracantha coccinea
8	Ράμνος	Rhamnus alaternus
9	Ρούσκος	Ruscus hypophyllum
10	Τάξος	Taxus baccata
Δ. ΑΕΙΘΑΛΗ ΘΑΜΝΩΔΗ		
1	Βιβούρνο αιθαλές	Viburnum tinus
2	Δάφνη Απόλλωνα	Laurus nobilis
3	Δαφνοκέρασος	Prunus laurocerasus
4	Ευώνυμος ιαπωνικός	Euonymus japonicus
5	Κυδωνίαστρο	Cotoneaster sp.
6	Λιγούστρο	Ligustrum japonicum
7	Μηδική η καλλωπιστική	Medicago sp.
8	Μυρτιά	Myrthus communis
9	Πικροδάφνη	Nerium oleander
10	Πιττόσπορο ή Αγγελική	Pittosporum sinensis
11	Πύξος ή Πυξάρι	Buxus sempervirens
12	Πυράκανθος	Pyracantha coccinea
13	Ράμνος	Rhamnus alaternus
14	Φωτίνια ή φωτόδενδρο	Photinia glabra
Ε. ΦΥΛΛΟΒΟΛΑ ΘΑΜΝΩΔΗ		
1	Ιβίσκος συριακός	Hibiscus syriacus
2	Πασχαλιά	Syringa vulgaris
3	Σπειραία	Spiraea media
4	Τριανταφυλλιά	Rosa sp.
5	Φιλάделφος	Philadelphus coronarius
6	Φορσύθια	Forsythia suspensa
ΣΤ. ΕΤΗΣΙΑ ΦΥΤΑ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ		
1	Λιντρινάτα	Lidrinata sp.
2	Ριζίνια	Rhizinia sp.
3	Σάλβια ή φωτιά	Salvia splendens
4	Ταγέτης ή κατηφές	Tagetes sp.
Ζ. ΠΟΛΥΕΤΗ ΠΟΩΔΗ		

1	Γεράνιο	<i>Pelargonium</i> sp.
Η. ΡΙΖΩΜΑΤΩΔΗ		
1	Κάννα	<i>Canna indica</i>
2	Κάλλα	<i>Zantedeschia aethiopica</i>

Εικόνα 100: Διάφορα τμήματα μέσα στο Άλσος Κηφισιάς

2.2.2 ΑΛΣΟΣ ΚΕΦΑΛΑΡΙΟΥ

2.2.2.1 Ιστορική Ανάδρομη

Το Κεφαλάρι δεν είχε πολλούς μόνιμους κατοίκους και οι λιγοστοί κάτοικοι συναντιόντουσαν στην εκκλησία. Στην περιοχή αυτή υπήρχαν πολλά χωράφια Μοναστηριακά. Το Κεφαλάρι φημιζόταν για την πηγή που τροφοδοτούσε τις αμπολές. Μπροστά από την εκκλησία της Μεταμόρφωσης Σωτήρος στο Κεφαλάρι υπήρχε ένα μεγάλο ρυάκι που κατέβαινε το νερό και για αυτό το λόγο ο χώρος του σημερινού Άλσους Κεφαλαριου ήταν γεμάτος από πεύκα και πλατάνια.

Από την αρχή της δεκαετίας του 1920 ένας σημαντικός αριθμός προσφύγων ήρθε και εγκαταστάθηκε στην Κηφισιά. Έτσι ο πληθυσμός της αυξήθηκε αισθητά και η ζωή των Κηφισιωτών άλλαξε. Επειδή, λοιπόν, όλοι οι κάτοικοι εκκλησιάζονταν στον Ιερό Ναό του Αγίου Δημητρίου, δημιουργήθηκε σοβαρό πρόβλημα χώρου. Ο μικρός Ναός της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος υπήρχε από πριν αλλά το 1925 μεγάλωσε με ξύλινα παραπήγματα και έγινε η δεύτερη Ενορία της Κηφισιάς. Η Κηφισιά, όμως, άρχισε σιγά-σιγά να απλώνεται και να μεγαλώνει. Στην περιοχή του Κεφαλαριου κτίστηκαν γνωστά ξενοδοχεία όπως του Απέργη, το «Σεσίλ» του Κώστα Δήμα, το «Πεντελικό» κ.α αλλά και επαύλεις.

Εικόνα 101: Τα Ξενοδοχεία: του Μελά, το Σεσίλ, του Απέργη, το Πεντελικό, το Βρετάνια και το Παλλάς

Έτσι, χάρη στις μεγάλες προσπάθειες του τότε επίτροπου του ναού της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, Λ. Φασέα, κτίστηκε η μεγάλη Εκκλησία, τα εγκαίνια της οποίας έγιναν το 1937 από τον τότε Μητροπολίτη Αττικής, Μεγαρίδος και Σαλαμίνας, Ιάκωβο, ο οποίος καθιέρωσε και το έθιμο της συνάντησης των Επιτάφιων στην Πλατεία Πλατάνου.

Εικόνα 102: Ο Ιερός Ναός της Μεταμορφώσεως Σωτήρος και το ρέμα

Στον χώρο του Άλσους Κεφαλαρίου υπήρχαν πολλά πεύκα και πλατάνια λόγω των νερών. Η δημιουργία του Άλσους Κεφαλαρίου έγινε μάλλον στις αρχές της δεκαετίας του 1920. Το Άλσος πολεοδομήθηκε για τις ανάγκες ανάπαυσης και αναψυχής των προσφύγων της Μικράς Ασίας. Το Άλσος Κεφαλαρίου με το πέρασμα των χρόνων είχε χάσει την γλυκιά και ειδυλλιακή ατμόσφαιρα που απολάμβαναν παλαιότερα οι επισκέπτες και έβλεπαν ακόμη οι νεότεροι στις εκατοντάδες γυρισμένες κινηματογραφικές ταινίες. Όμως με την ανάπτυξη και την συντήρηση που του κάνει ο Δήμος της Κηφισιάς στο οποίο ανήκει το Άλσος έχει βρει σχεδόν τον δρόμο του.

2.2.2.2 Η Αρχιτεκτονική του Άλσους Κεφαλαρίου

Το Άλσος Κεφαλαρίου τοπογραφικά βρίσκεται στα βόρεια προάστια της Αθήνας, στον Δήμο Κηφισιάς όπου και ανήκει. Το Άλσος περιβάλλεται βόρεια από την οδό Θ. Δηληγιάννη, ανατολικά από την οδό Χαρ. Τρικούπη, νότια από την οδό Φιλαδέλφειας και δυτικά από την πλατεία Απέργη και την πλατεία Κεφαλαρίου. Ο χώρος του Άλσους δεν είναι περιφραγμένος αλλά υπάρχουν διάδρομοι που εισχωρούν στο κέντρο του. Οι κύριοι διάδρομοι είναι μια από την οδό Δηληγιάννη και η άλλη από την οδό Φιλαδέλφειας.

Το Άλσος περιλαμβάνει μια μικρή εκκλησία της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος που είναι καμαροσκέπαστη Βασιλική, διαστάσεων 4,70*7 μέτρων, με ημιεξαγωνική αψίδα ιερού και εξωτερικά είναι ασβεστόχρυστη. Η μικρή εκκλησία είναι μνημείο βυζαντινής περιόδου. Στο εκκλησάκι δεν γίνονται λειτουργίες γιατί έχει δημιουργηθεί μια μεγάλη όπου είναι και η δεύτερη ενορία της Κηφισιάς.

Εικόνα 103: Οι Εκκλησίες του Άλσους Κεφαλαρίου

Στο κέντρο του Άλσους Κεφαλαρίου υπάρχει μια μεγάλη λίμνη άδεια από νερό με ένα τσιμεντένιο γεφυράκι με κάγκελα στο πλάι. Η μια πλευρά της λίμνης είναι χτισμένη με μεγάλα βράχια ενώ η άλλη είναι με μπετό. Ο Δήμος της Κηφισιάς αφιέρωσε την λίμνη στην Λένω Καραδήμα- Πολίτη. Η Λένω Πολίτη ήταν η επικεφαλής της εξέγερσης για την εξασφάλιση των νερών της Κηφισιάς.

Εικόνα 104: Η Λίμνη στο Άλσος Κεφαλαρίου

Το Άλσος Κεφαλαρίου περιέχει μια προτομή του Κωνσταντίνου Άκτενα, Ακαδημαϊκός καθηγητής Ορυκτολογίας και Πετρολογίας, που βρίσκεται στην γωνία της οδού Δηληγιάννη και Χαρ. Τρικούπη, μια προτομή του Κωνσταντίνου Τσάτσου (1899-1987) δωρεά του Ροταριανού Ομίλου Κηφισιάς που τοποθετήθηκε σε περίφραξη από κάγκελα το 1995 και ένα άγαλμα του Παύλου Μελά (1870-1904) που βρίσκεται περιφραγμένο με κάγκελα επί της οδού Φιλαδέλφειας.

Εικόνα 105: Τα έργα τέχνης του Άλσους Κεφαλαρίου

Στην γωνία της οδού Φιλαδέλφειας και Χαρ. Τρικούπη υπάρχει ένα εγκαταλελειμμένο κτίριο αγνώστου χρήσεως που καταλαμβάνει σχεδόν το ένα τέταρτο του Άλσους. Πέρα από αυτό το κτίριο υπάρχει άλλο ένα πίσω από την εκκλησία που το χρησιμοποιούν οι κηπουροί του Δήμου για αποθήκη. Επίσης στο Άλσος Κεφαλαρίου υπάρχει ένα εγκαταλελειμμένο περίπτερο πληροφοριών κοντά στην πλατεία Κεφαλαρίου.

Εικόνα 106: Διάφορα Κτίσματα στο Άλσος Κεφαλαρίου

Η αρχιτεκτονική του Άλσους είναι μεικτού τύπου γιατί από την μια φαίνονται διάφοροι θάμνοι καλλωπισμένοι σε διάφορα σχήματα και από την άλλη οι διάδρομοι είναι σχεδιασμένοι ελεύθερα. Το Άλσος Κεφαλαρίου έχει διάφορα έπιπλα που υπάρχουν σε κάθε πάρκο όπως παγκάκια, κολώνες φωτιστικών, κάδοι απορριμμάτων, διακοσμητικές βρύσες αλλά και βρύσες για το πότισμα του άλσους. Οι διάδρομοι είναι στρωμένοι με χαλίκι και στα πλαϊνά τους υπάρχουν πλάκες για να διαμορφώσουν μια υποτυπώδη περίφραξη στον χώρο. Στον διάδρομο της οδού Δηληγιάννη έχουν σχεδιαστεί δυο- τρία σκαλάκια για να μπορεί να εξισορροπήσει το ύψος του άλσους. Το προαύλιο των εκκλησιών και ο διάδρομος από την πλατεία Κεφαλαρίου μέχρι το άγαλμα του Παύλου Μελά είναι πεζοδρομημένος.

2.2.2.3 Τα Φυτά του Άλσους Κεφαλαρίου

Την εποχή που δημιουργήθηκε το Άλσος Κεφαλαρίου υπήρχε το Άλσος Κηφισιάς με αποτέλεσμα τα φυτά που χρησιμοποιήθηκαν στο Άλσος του Κεφαλαρίου να είναι

σχεδόν τα ίδια με αυτά του Άλσους της Κηφισιάς. Επίσης εκείνη την εποχή στην Κηφισιά ήταν γνωστά και μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν λόγω κλίματος μόνο αυτά τα φυτά. Αν και όλα τα πάρκα της Αττικής είχαν σχεδόν τα ίδια μεταξύ τους φυτά εάν εξαιρέσουμε μερικά είδη φυτών που δεν ευδοκίμουν σε διαφορετικό κλίμα. Από τις φωτογραφίες φαίνεται ότι στο Άλσος έχει μειωθεί κατά πολύ η βλάστηση του λόγω των κτισμάτων.

Στο Άλσος Κεφαλαρίου περιέχονται και οι πλατείες Κεφαλαρίου και Απέργη οι οποίες είναι πολύ μικρές και είναι διαμορφωμένες με χλοοτάπητα και ένα δέντρο στην μέση. Στο Άλσος υπάρχουν κάποιοι θάμνοι που είναι κουρεμένοι σε διάφορα και περίεργα σχήματα και άλλοι χρησιμοποιούνται για μπορντούρες. Πέρα από τους θάμνους και τα δέντρα στο Άλσος υπάρχει γρασίδι σε κάποιους χώρους αλλά δεν έχουν φυτευτεί πώδη πολυετή φυτά.

Εικόνα 107: Διάφορα Τμήματα μέσα στο Άλσος Κεφαλαρίου

Μερικά είδη θάμνων που υπάρχουν στο Άλσος Κεφαλαρίου είναι η Πικροδάφνη (*Nerium*), το Λιγούστρο (*Ligustrum*) που χρησιμοποιείται για μπορντούρες, το Βιβούρνο το κοινό (*Viburnum tinus*), ο Λάουρος ο ευγενής (ή Δάφνη του Απόλλωνα, *Laurus nobilis*), ο Πυράκανθος (*Pyracantha*), το Πιττόσπορο το τόμπιρα (ή Αγγελική, *Pittosporum tobira*), το Λαουροκέρασο (*Lannesia laurocerasus*), ο Ράμνος (*Rhamnus*), ο Φιλάδελφος ο στεφανωτικός (*Rhizophora coronaria*), η Σπειραία η πολυανθής (*Spiraea multiflora*), η Μηδική η δενδρώδης (*Medicago arborea*), το Κυδωνίαστρο (*Cotoneaster*), το Τεύκριο (*Teucrium*), η Φωτεινία (*Photinia*), η Ναντίνα η οικιακή (*Nandina domestica*), το Σπαρτό (*Spartium*) και οι Τριανταφυλλιές (*Rosa*).

Μερικά είδη δέντρων είναι: ο Αθάνατος (ή Αγαύη, *Agave*), διάφορα είδη πεύκων όπως το Πεύκο της Θάσου (Πίνος ή Πεύκη η τραχεία, *Pinus brutia*) και η Πεύκη η χαλέπιος (*Pinus halepensis*), διάφορα είδη κέδρου όπως ο Κέδρος του Λιβάνου (*Cedrus libani*) και ο Κέδρος του ατλαντικού, η Κερκίς (ή Κουτσουπιά, *Cercis*), η Λεύκη η κοινή (ή Πόπουλος, *Populus alba*), η Λευκή η μελανή (ή Καβάκι, *Populus nigra*), η Λεύκη η αργυρόφυλλη (*Populus alba* var. *Nivea*), η Δρύς η ίληξ (ή Αριά, *Quercus ilex*), η Ακακία ροδομέταξη (ή Κωνσταντινουπόλεως, *Albizia julibrissin*), η Ακακία η φαρνέσιος (ή Γαζία, *Acacia farnesiana*), Ακακία η ρητινώδης (ή Μιμόζα, *Acacia retinodes*), ο Αίσκουλος (ή Ιπποκαστανιά, *Aesculus*), ο Τάξος (ή Ιταμός, *Taxus*), η Σοφόρα (*Sophora*), ο Προύνος (*Prunus*), ο Βραχυχίτων (*Brachychiton*), ο Πλάτανος (*Platanus*), η Ιτέα η κλαίουσα, ο Κυπάρισσος ο αειθαλής ποικιλία οριζοντιόκλαδου (*Cupressus sempervirens* var. *Horizontalis*) και η Βερβερίς (*Berberis*).

2.2.3 Ο ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

2.2.3.1 Ο Προφήτης Ηλίας

Ο λόφος στον οποίο βρίσκεται το εκκλησάκι του Προφήτη Ηλία, άνηκε στο κτήμα της Ευφρόσυνης Γεωργαντά και στη συνέχεια άνηκε στον Νικόλαο Δραγούμη. Γύρω στο 1950 το Κοινοτικό Συμβούλιο με πρόεδρο τον κ. Βαρουξάκη πήρε την απόφαση να παραχώρηση δωρεάν τον χώρο του Προφήτη Ηλία στην Εκκλησία, προκειμένου να γίνει έδρα της Μητρόπολης Αττικής και Μεγαρίδος, στην Κηφισιά χωρίς αντάλλαγμα. Ο χώρος του Προφήτη Ηλία μεταβιβάστηκε το 1960 στην Μητρόπολη Αττικής ώστε να γίνουν τα γραφεία της.

Εικόνα 108: Ο Προφήτης Ηλίας στις αρχές του 20^{ου} αιώνα.

Ο Προφήτης Ηλίας βρίσκεται σε έναν λόφο που περικλείεται από τους οδούς Γρ. Λαμπράκη και Πατρ/χου Βενέδικτου. Ο χώρος του Προφήτη Ηλία είναι περιφραγμένος με τοίχο και κάγκελα. Έχει δυο εισόδους η κύρια είναι επί της οδού Γρ. Λαμπράκη και είναι ανοικτή όταν λειτουργούν τα γραφεία της Μητρόπολης Αττικής και η άλλη είναι από την πλευρά που είναι το εκκλησάκι του Προφήτη Ηλία. Η πόρτα της κύριας εισόδου είναι μια μεγάλη καγκελόπορτα ενώ η άλλη είσοδος είναι απλή. Στον χώρο της εκκλησίας υπάρχει ένας διάδρομος στρωμένος με ακανόνιστες πλάκες και μια πέργκολα προς το τέλος του διαδρόμου. Όταν μπαίνεις από την κύρια είσοδο υπάρχει ένας διάδρομος με σκαλιά που οδηγεί στο προαύλιο της Μητρόπολης.

Εικόνα 109: Ο Προφήτης Ηλίας σήμερα

Ο χώρος του Προφήτη Ηλία βρίσκεται πνιγμένος από πλούσια βλάστηση, πελώρια δέντρα και τους ολάνθιστους θάμνους. Η ανανέωση του κήπου έγινε το 2001

αλλά πολλά δέντρα υπήρχαν από παλιά. Μερικά δέντρα που υπάρχουν στον χώρο του Προφήτη Ηλία είναι τα πεύκα (*Pinus*), τα κυπαρίσσια (*Cupressus*), οι ελιές (*Olea*), οι συκιές (*Ficus carica*), οι μανταρινιές (*Citrus reticulata*), μουσμουλιές (*Eriobotrya japonica*) και οι ροδιές (*Punica granatum*). Μερικά είδη θάμνων και λουλουδιών είναι οι Αγγελικές (Πιττόσπορο, *Pittosporum*), το κίτρινο γιασεμί (*Jasminum*), οι τριανταφυλλιές (*Rosa*), οι άκανθοι (*Acanthus*), τα βιβούρνα (*Viburnum*) και οι πικροδάφνες (*Nerium*).

Εικόνα 110: Διάφορα Τμήματα του Προφήτη Ηλία

2.2.3.2 Ο Άγιος Δημήτριος

Ο Μητροπολιτικός Ιερός Ναός του Άγιου Δημητρίου κτίστηκε πριν από το 1882 στα Αλώνια και αποτελεί σύμβολο για την Κηφισιά. Ο Άγιος Δημήτριος είναι ένα μοναδικό, γνήσιο δείγμα Ναοδομίας του 19^{ου} αιώνα και η αρχιτεκτονική του είναι ένα κράμα βυζαντινού και νεοκλασικού ρυθμού που ορθώνεται επιβλητικά στο λοφίσκο και δίνει μια ιδιαίτερη αίσθηση μεγαλοπρεπείας. Η εικόνα της Πλατυτέρας των Ουρανών, στην κόγχη του Ιερού, που είναι τεχνοτροπίας νεοβυζαντινής- της Σχολής του Φώτη Κόντογλου- και το ολόγραφο Τέμπλο, θεωρούνται μοναδικά. Το ρολόι του ιερού ναού του Άγιου Δημητρίου, που βρίσκεται στο δεξιό κωδωνοστάσιο είναι δωρεά των Κηφισιωτών του Σικάγου. Μέχρι το 1925, όλοι οι Κηφισιώτες, επειδή δεν υπήρχε άλλη ενορία, εκκλησιάζονταν στον Άγιο Δημήτριο.

Εικόνα 111: Ο Ιερός Ναός του Αγίου Δημητρίου

Ο λόφος του Άγιου Δημητρίου περικλείεται από τους οδούς Κυριαζή, Αγ. Τρύφωνος και Ζηρίνη. Ο λόφος του Άγιου Δημητρίου ήταν καταπράσινος και ανέγγιχτος. Σήμερα ο λόφος του Άγιου Δημητρίου είναι πυκνοκατοικημένος και είναι πολύ λίγο το πράσινο. Ο χώρος γύρω από τον Ιερό Ναό του Άγιου Δημητρίου είναι πεζοδρομημένος. Ανατολικά του ναού υπάρχει ένας χώρος περιφραγμένος με κάγκελα και περιέχει πεύκα (*Pinus*) και η εσωτερική περίφραξη είναι με πικροδάφνες (*Nerium Oleander*). Κάτω από τον ναό υπάρχει μια παιδική χαρά που είναι περιφραγμένη με κάγκελα και η είσοδος της είναι από την πλευρά του ναού. Στην παιδική χαρά είναι φυτεμένα πρόσφατα διάφορα δέντρα όπως νεραντζιές (*Citrus aurantium*), συκιές (*Ficus carica*) και καρυδιές (*Juglans regia*). Πέρα από αυτά είναι και τα πεύκα που προϋπήρχαν και αυτό φαίνεται από το μέγεθος τους. Στον διάδρομο που είναι ανάμεσα στον ναό και την παιδική χαρά υπάρχουν δυο δεντροστοιχίες με κυπαρίσσια (*Cupressus*) και λευκές (*Populus*).

Εικόνα 112: Ο Περιβάλλοντας χώρος και η παιδική χαρά του Αγίου Δημητρίου

Τέλος, υπάρχει ένας χώρος δυτικά του ναού του Αγίου Δημητρίου που περιέχει τον ναό των Αγίων Σαράντα Μαρτύρων. Ο ναΐσκος των Αγίων Σαράντα Μαρτύρων είναι ιδιαίτερα σημαντικός γιατί βρισκόταν στην περιοχή του Πλατάνου και στις αρχές της δεκαετίας του 1990 μεταφέρθηκε στην θέση αυτή επειδή έπρεπε να διαπλατυνθεί η λεωφόρος Κηφισίας. Το εκκλησάκι χτίστηκε το 16^ο αιώνα και συγκεκριμένα το 1560. Πρόκειται για μια μικρή ξυλόστεγη βασιλική με ημικυκλική αψίδα στο ιερό. Στο εσωτερικό του ανακαλύφθηκαν τοιχογραφίες, του μοναχού Νικολάου, ο οποίος τις αγιογράφησε το 1562. Για την τοιχοποιία του κτίσματος χρησιμοποιήθηκαν λαξευμένοι λίθοι, ενώ διακρίνονται επίσης ορισμένα τμήματα αγάλματος της ρωμαϊκής περιόδου. Γύρω από τον χώρο του ναΐσκου υπάρχουν πεύκα και θάμνοι.

Εικόνα 113: Ο Περιβάλλοντας χώρος και ο Ιερός Ναός των Αγίων Σαράντα Μαρτύρων

2.2.3.3 Το Κοιμητήριο- ο Άγιος Τρύφωνας

Τα κοιμητήρια αποτελούν απαραίτητο συμπλήρωμα κάθε μικρού χωριού ή μεγάλης κοινότητας ή πόλεως. Σε όλες τις προηγμένες πολιτιστικά χώρες το κοιμητήριο, ανεξαρτήτως θρησκευτικού δόγματος, είναι χώρος χωροταξικά άριστα σχεδιασμένος που παρέχει άνεση στην κυκλοφορία επισκεπτών, οι θέσεις ταφής είναι εκ των προτέρων σημειωμένες και προκαθορισμένες, όλες οι επιφάνειες καλύπτονται από κατάλληλο πράσινο που συμπληρώνεται από την παρουσία υψηλών δέντρων που σκιάζουν το χώρο. Ο χώρος ταφής με αυτό τον τρόπο συμβάλει με την σειρά του τόσο στην βελτίωση της εικόνας του χώρου αλλά και στην γενικότερη της πόλεως. Στην χώρα μας παρουσιάζουν μια εικόνα με πλήρη απουσία πράσινου, εκτός από τις ανθοδέσμες ή τις μικρές γλάστρες των τάφων και τα κυπαρίσσια της περιμέτρου, αταξία στη διάταξη των τάφων, κάλυψη των διαδρόμων κυκλοφορίας με τσιμέντο ή άσφαλτο για λόγους οικονομίας και φθηνής συντηρήσεως. Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι εσκεμμένα αποφεύγεται η εγκατάσταση δένδρων, διότι οι ρίζες τους διεισδύουν παντού και καταστρέφουν τις κατασκευές των τάφων.

Το κοιμητήριο της Κηφισιάς περικλείεται από τους οδούς Π. Μπακογιάννη, Χαρ. Τρικούπη, Κυψέλης και Καρπάθου. Το Δημοτικό Κοιμητήριο της Κηφισιάς δημιουργήθηκε μάλλον γύρω στο 1890 τότε που κτίστηκε και η εκκλησία του Άγιου Τρύφωνα που υπάρχει στον χώρο. Μια πλάκα που είναι στην εκκλησία αναγράφει «Οικοδομηθη παρά της Κοινότητος Κηφισιάς του 1890 επί γηπέδου δωρηθέντος παρά της Μονής Πετράκη, Δήμος Κεφάλας, Ιωάννης Κούρτης και Στάμος Χελιώτης» Στα πλαϊνά του προαυλίου της εκκλησίας υπάρχουν τέσσερα διαμορφωμένα παρτέρια. Στο ένα από αυτά υπάρχει η προτομή του Αρχιμανδρίτη Αμβρόσιο Περρη (1912-2000). Τα παρτέρια είναι διαμορφωμένα από χωμάτινους διάδρομους, μπορντούρες και στρωμένο χλοοτάπητα. Στον προαύλιο της εκκλησίας υπάρχουν πολλά παγκάκια, κάδοι απορριμμάτων, κολώνες φωτιστικών και μια διακοσμητική βρύση δωρεά από τον Γεώργιο Χατζόπουλο και την Αναστασία Χατζοπούλου για την μνήμη των γονέων τους. Δίπλα από την εκκλησία υπάρχει ένας ασφατωμένος διάδρομος που οδηγεί στους τάφους και στα πλαϊνά του υπάρχουν καλλωπιστικοί θάμνοι.

Εικόνα 114: Ο Ιερός Ναός του Άγιου Τρύφωνα

Όπως κάθε κοιμητήριο της χώρας μας έτσι και της Κηφισιάς γύρω από τον τοίχο περιφράξης υπάρχουν κυπαρίσσια (Cupressus) αλλά και στον υπόλοιπο χώρο υπάρχουν. Πέρα από τα κυπαρίσσια ο χώρος του κοιμητηρίου περιέχει και άλλα είδη δέντρων όπως πεύκα (Pinus), λευκές (Populus), καστανιές (Aesculus) και κέδρους του Λιβάνου (Cedrus).

libani) και θαμνοειδών το τσιμισίρι (πυξός Buxus), το λιγούστρο (Ligustrum) και τα διάφορα είδη δαφνών.

Εικόνα 115: Διάφορα Τμήματα στο κοιμητήριο της Κηφισιάς

2.2.4 ΤΟ ΠΑΡΚΟ ΗΡΩΩΝ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ

Το πάρκο Ηρώων Πολυτεχνείου, βρίσκεται στη Νέα Κηφισιά στη συμβολή των οδών Κηφισού, Πλουτάρχου, Ανοιξέως, Αδάμων, Πάρνηθος και Ιλισίων. Οι διαδικασίες κατασκευής του ξεκίνησαν το 1980 και τελειοποιήθηκαν το 1982. Αργότερα έγινε αντικατάσταση της ξύλινης κουπαστής στη γεφυρούλα της λίμνης με σιδερένια. Επιπροσθέτως η παιδική χαρά του πάρκου ήταν η πρώτη στην οποία τοποθετήθηκαν ξύλινα όργανα αναμυχής.

Εικόνα 116: Η Παιδική χαρά στο πάρκο Ηρώων Πολυτεχνείου

Το πάρκο Ηρώων Πολυτεχνείου περιέχει στο κέντρο του μια μεγάλη λίμνη με βρώμικα νερά και από πάνω της είναι κατασκευασμένο ένα γεφυράκι. Η λίμνη είναι περιφραγμένη με κάγκελα και γύρω της υπάρχουν μικρά βράχια. Από την βόρεια πλευρά της λίμνης υπάρχει το αναψυκτήριο που καταλαμβάνει σχεδόν το ένα τέταρτο του πάρκου και η παιδική χαρά που έχει μια διακοσμητική βρύση από αγαλματάκια. Πέρα από το αναψυκτήριο υπάρχει και ένα άλλο κτίσμα που χρησιμοποιείται μάλλον από τους κηπουρούς του πάρκου. Ενώ από την νότια πλευρά της λίμνη υπάρχει ένας χώρος περιφραγμένος με κάγκελα που είναι τοποθετημένο ένα αεροπλάνο με μια πλάκα που αναγράφει «Τιμή σε αυτούς που την ζωή τους θυσίασαν στον βωμό της ελευθερίας των ουρανών της Ελλάδος, Κοντογιώργος Κωνσταντίνος Ανθυποσμηναγός Ιπτάμενος (1963-1988) και Σιάλμας Νικόλαος Υποσμηναγός Ιπτάμενος (1965- 1992)». Δίπλα σε αυτόν τον χώρο υπάρχει μια τσιμεντένια κατασκευή γραμμένη με γκράφιτι για τρεις βρύσες οι οποίες δεν λειτουργούν.

Εικόνα 117: Η λίμνη και στο βάθος το αναψυκτήριο της πλατειά Ηρώων Πολυτεχνείου

Εικόνα 118: Τα διάφορα έργα τέχνης της πλατείας Ηρώων Πολυτεχνείου

Το πάρκο Ηρώων Πολυτεχνείου είναι σχεδιασμένο για πλατεία όποτε έχει όλα τα χαρακτηριστικά της πλατείας. Η πλατεία είναι σχεδιασμένη κυκλικά και έχει διαδρόμους σε όλους τους δρόμους για να μπορείς να εισχωρείς στο κέντρο της. Οι διάδρομοι της πλατείας είναι στρωμένοι με γαρμπίλι και τα μονοπάτια οδηγούν σε παρτέρια. Στα πλαϊνά των διαδρόμων υπάρχουν αυλάκια. Η περιήραξη του πάρκου είναι με κάγκελα και οι πόρτες είναι απλές. Στο πάρκο υπάρχουν έξι είσοδοι από τις οποίες οι τρεις είναι ανοικτές. Η πλατεία περιέχει παγκάκια, κολώνες φωτιστικών, πινακίδες για να μην πατάνε το πράσινο και κάδους απορριμμάτων.

Εικόνα 119: Διάφορα έπιπλα στο πάρκο Ηρώων Πολυτεχνείου

Στο πάρκο Ηρώων Πολυτεχνείου υπάρχουν μπορντούρες από θάμνους αλλά και φυτεμένους θάμνους σε διάφορα σχήματα όπως στρογγυλά αλλά και σε περίεργα σχήματα. Σε κάποιους χώρους του πάρκου είναι στρωμένος ο χλοοτάπητας. Η εξωτερική περιήραξη είναι με μπορντούρες από Πυράκανθο (*Pyracantha coccinea*) και η εσωτερική περιήραξη με μπορντούρες από Λιγούστρο (*Ligustrum japonicum*). Υπάρχουν πολλά είδη δέντρων και θάμνων στο πάρκο τα οποία θα αναλυθούν στον παρακάτω πίνακα.

Εικόνα 120: Διάφορα τμήματα στο πάρκο Ηρώων Πολυτεχνείου

ΠΙΝΑΚΑΣ 7: ΦΥΤΑ ΠΑΡΚΟΥ ΗΡΩΩΝ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ

α/α	Κοινή Ονομασία	Ονομασία Λατινικά
1	Κυδωνίαστρο	Cotoneaster salicifolia
2	Πικροδάφνη	Nerium oleander
3	Σμυρτιά	Myrtus communis
4	Πουρνάρι	Ilex aquifolium
5	Άγρια μιμόζα	Acacia decurrens var. dealbata
6	Πυράκανθος	Pyracantha coccinea
7	Χαρουπιά	Ceratonia siliqua
8	Γιασεμί κίτρινο	Jasminum primulium
9	Πεύκο	Pinus halepensis
10	Αγγελική	Pittosporum tobilis
11	Δάφνη	Laurus nobilis
12	Τούγια	Thuja orientalis
13	Λιγούστρο	Ligustrum japonicum
14	Ράμνος	Rhamnus alatenus
15	Λεύκα	Populus alba
16	Μηδική	Medicago arborea
17	Τεύκριο	Teucrium Fruticans
18	Βιβούρνο	Viburnum tinus
19	Κουτσουπιά	Cercis siliquastrum
20	Σπάρτο	Sparium junceum
21	Κυπαρίσσι	Cupressus arizonica
22	Τριανταφυλλιά	Rosa sp
23	Τσιντόνια	Tsintonia sp
24	Φοίνικας ο κανάριος	Phoenix canariensis
25	Σπυρέα	Spirea multiflora
26	Λιγουστρίνι	Ligustrum ovalifolium
27	Δεντρολίβανο	Rosmarinus officinalis
28	Ευώνυμο	Euonymus japonicus
29	Ελιά	Olea europea
30	Μουσμουλιά	Mespilus japonicus
31	Βερβερίδα	Berberis sp
32	Αθάνατοι	Agave sp
33	Κισσός	Hedera helix
34	Καλλωπιστική Δαμασκηνιά	Prunus cerasifera
35	Πλάτανος	Platanus orientalis

2.3 ΟΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟΙ ΚΗΠΟΙ ΤΗΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ

2.3.1 ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΤΟΥ 1900 – 1970

Η Κηφισιά ήταν ένα μικρό χωριό, μια περιοχή κατάφυτη και ελκυστική, πλημμυρισμένη από τις δροσερές σκιές των πλατανιών και των πεύκων. Τα σπίτια του χωριού ήταν σκορπισμένα σε κήπους, αμπέλια και ελαιώνες. Αγρία οπωροφόρα και μυρωμένες περικοκλάδες φύτρωναν παντού.

Η Κηφισιά άρχισε να αναπτύσσεται μετά τον 19^ο αιώνα και αυτό γιατί οι πλούσιοι της εποχής αγόραζαν τεράστιες εκτάσεις για να κτίσουν τις εξοχικές τους κατοικίες. Τα κτήματα περιλάμβαναν την έπαυλη, έναν μεγάλο κήπο που καλλιεργούσαν φυτά, φρούτα και λουλούδια αλλά και κτίσματα για το οικιακό προσωπικό. Στους κήπους των επαύλεων πολλοί ιδιοκτήτες τοποθετούσαν σιντριβάνια για να απολάμβαναν την μαγική δροσιά του νερού. Στα χρόνια που ακολούθησαν η Κηφισιά γνώρισε μεγάλη άνθιση, διατηρώντας όμως τον εξοχικό χαρακτήρα, χάρη στους ωραίους κήπους, τα περιβόλια και τους δεντροφυτεμένους δρόμους. Η Κηφισιά ανθοφορούσε καταχέιμωνα και δροσολογούσε το κατακαλόκαιρο.

Η καλλιέργεια των λουλουδιών άρχισε από τα μεγάλα κτήματα που είχαν αγοράσει Αθηναίοι μεγαλοαστοί και Έλληνες του εξωτερικού, της Αλεξάνδρειας και της Πόλης, στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και στις αρχές του 20^{ου}, στην περιοχή της Κηφισιάς. Όλοι αυτοί πρόσθεσαν στο φυσικό πράσινο, τις θαυμάσιες δεντροστοιχίες. Αυτοί έφεραν διάφορα άνθη από το εξωτερικό, θέλοντας να πλουτίσουν τους κήπους τους και με σπάνια είδη από τριανταφυλλίες. Λίγα χρόνια αργότερα, άρχισαν να κυκλοφορούν οι ποικιλίες αυτές από περιβόλι σε περιβόλι, ώσπου έφθασαν να καλλιεργούνται μαζικά και να πωλούνται στο εμπόριο. Το 1920 η Αλεξάνδρα Ξύδη, κόρη του Στέφανου Δραγούμη, έφερε το γκαζόν από την Αγγλία. Τα πρώτα τριαντάφυλλα «καρνέ» σε απαλό ροζ χρώμα άρχισαν να παράγονται στην Κηφισιά. Και ύστερα ακολούθησαν και άλλα είδη τριαντάφυλλα όπως τα «κολοράτα», μικρά κόκκινα, οι «λιμοκοντόρου», ροζ κοκκινωπά, και τα «μαντάμ Ζιλμουσέ» που ήταν γνωστά ως «Μαριέττες». Στην Κηφισιά εμφανίστηκε μετά από λίγα χρόνια ένα τριαντάφυλλο χωρίς αγκάθια σπάνιο είδος που το έφερε από την Γερμανία ο Κωνσταντίνος Γουλμής.

Η Κηφισιά υπήρξε πάντα ένας ανθισμένος λουλουδόκηπος και οι ανθοκηπουροί της ήταν εκείνοι που την κατέστησαν κηπούπολη. Βέβαια έπαιξε σημαντικό ρόλο ο ανταγωνισμός μεταξύ των ιδιοκτητών γιατί κοίταγαν ποιος θα έχει το καλύτερο σπίτι και κήπο. Οι ανθοκηπουροί της Κηφισιάς όμως είχαν ιδιαίτερη αγάπη για τα λουλούδια και εξαιρετικό μεράκι για την δουλεία τους και αυτό φαίνεται από το ότι έφτιαχναν μόνο τους κήπους αλλά και τις βεράντες με τις όμορφες ζαρντινιέρες και τα πεζοδρόμια με τις πικροδάφνες. Ο Πέτρος Μουχλίδης και ο Τάσος Κατσίμπας ήρθαν το 1893 χάρη στον Θεόδωρο Δηληγιάννη και έφεραν στην Κηφισιά τις «μωσαϊκές καλλιέργειες», που είναι η καλλιέργεια μικρών φυτών που με κατάλληλο «κούρεμα» σχημάτιζαν διάφορα σχέδια που έμοιαζαν με πολύπλοκα πολύχρωμα λουλουδένια χαλιά, και τις ακακίες της Κωνσταντινούπολης που τις έλεγαν στα τούρκικα «γκιουλμπρισμ». Οι κηπουροί ψαλίδιζαν το τσιμισίρι (πυξός *Buxus*), τη λεβαντίνη (*Santolina officinallis*), κάνοντας σχέδια όπως το κλασικό Γκρέκα, που έλεγαν ότι θέλει μεγάλη προσοχή. Στα πυράγκαθα (*Pyracantha coccinea*) και στα βιμβούρνα (*Viburnum tinus*) με το κλάδεμα έδιναν σχέδια

πρωτότυπα και έκαναν «αγγέλους» όπως έλεγαν. Τους κήπους οι κηπουροί τους πότιζαν με τις αμπολές που είναι αυτοσχέδια φράγματα υδροληψίας σε αυλάκια.

Οι κατοικίες με τους πανέμορφους κήπους ήταν πολλές, όπως των Ραγκαβή, Ρωμανού, Μάτσα, Δηληγιάννη, Σάλιαρη, Δραγούμη, Ξύδη, Μέρμηγκα, Καλλέργη, Πεσμαζόγλου, Ζηρίνη, Χωρέμη, Μπενάκη, Δέλτα, Αγγελόπουλου, Μιχαλακόπουλου, Μουρούζη, Χαλκοκονδύλη, Παύλου Μελά, Ρετσίνα, Αγγελακόπουλου κ.α.

Πριν από τον πόλεμο η Κηφισιά φημιζόταν για τα κηπευτικά της προϊόντα, τις πατάτες, τα σπαράγγια, τις φράουλες και τα πετροκέρασα τη, που τα καλλιεργούσαν χωρίς λίπασμα και τα πότιζαν με τα άφθονα νερά του Κεφαλαρίου και τον Κοκκινάρα. Τα καλύτερα περιβόλια στην Κηφισιά, τον 19^ο αιώνα, ήταν του Κότσικα, του Μπενάκη, του Δέλτα, του Αγγελόπουλου, του Μάτσα, του Στρέιτ και της Αλεξάνδρας Χωρέμη.

Το κτήμα του Καζούλη ήταν 150 στρέμματα και ο κήπος του είχε από όλα τα φρούτα όπως ροδιές που τα ρόδια ζύγιζαν ένα κιλό το καθένα, φουντουκιές και λωτιές ήταν γεμάτο το δρομάκι που οδηγούσε στο σπίτι του επιστάτη. Ο ανθοκηπουρός της βίλας του Καζούλη ήταν ο Ορφανόπουλος. Στον κήπο του Καζούλη υπήρχαν περίφημα αγάλματα όπως τα μαρμάρινα λιοντάρια, του γλύπτη Δημήτρη Φιλιπότη, που οι ιδιοκτήτες της έπαυλης πίστευαν ότι φύλαγαν την βίλα.

Ο Εμμανουήλ Μπενάκης είχε πάθος με τα λουλούδια και αυτό το μετέδωσε στα παιδιά του. Η Πηνελόπη Δέλτα λάτρευε τον κήπο της με τις γλυσίνες και στο περιβόλι της υπήρχε ένα κυπαρίσσι που το είχε φέρει ο Κ. Λύτσικας, μηχανικός από την Αίγυπτο, που έχτισε την έπαυλη της. Η Αλεξάνδρα Χωρέμη είχε πάρει βραβείο από την Ανθοκομική Έκθεση για τον κήπο της που ήταν στρωμένο με γκαζόν, με ασημένια ελαιόδεντρα και κόκκινες αναρριχώμενες τριανταφυλλίες.

Η έπαυλη «Έλλη» που είναι στην οδό Κολοκοτρώνη 26 χτίστηκε από τον Πανό Κουμαντάρο το 1921-1922 και είχε ένα από τους ωραιότερους κήπους της Κηφισιάς. Το όνομα της γυναίκας του «Έλλη» ήταν γραμμένο με «λιτρινάντα» κάτω από το κυπαρίσσι.

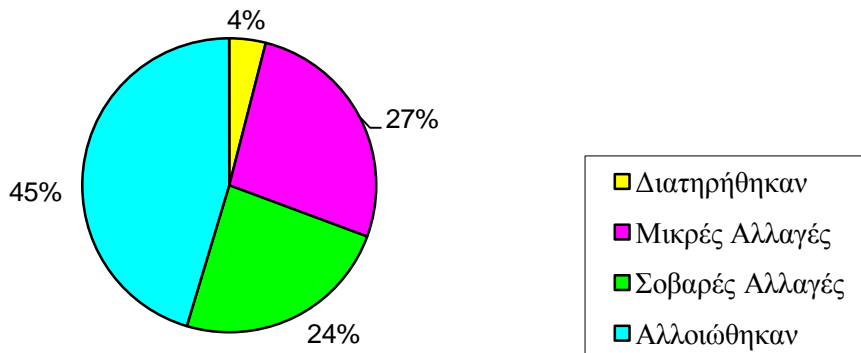
Οι κήποι των επαύλεων του 1900 με 1970 είχαν πολλά φυτά μερικά από τα δέντρα είναι τα εξής: πεύκα (*Pinus halepensis*), πλατάνια (*Platanus orientalis*), ακακίες διάφορων ειδών (*Robinia*), λευκές (*Populus alba*), κυπαρίσσια (*Cupressus sempervirens*), χαρουπιές (*Ceratonia siliqua*), δάφνες (*Laurus nobilis*), συκιές (*Ficus carica*), κερασιές (*Prunus*), αμυγδαλιές (*Prunus amygdalus*), ελιές (*Olea Europaea*), μυρτιές (*Myrtus communis*), ευκάλυπτοι (*Eucalyptus Camaldulensis*), μουριές (*Morus*), καρυδιές (*Juglans regia*), μιμόζες (*Acacia*), αριές (*Quercus ilex*), κουτσουπιές (*Cercis siliquastrum*) και ροδιές (*Punica granatum*) κ.α. Μερικοί θάμνοι είναι: η πικροδάφνη ή ροδοδάφνη (*Nerium oleander*), θυμάρι (*Thymus vulgaris*), χειμωνανθός (*Chimonanthus*), διάφορες ποικιλίες από τριανταφυλλίες (*Rosa*), βιβούρνο (*Viburnum*), σχίνους (*Pistacia lentiscus*), πυράκανθο (*Pyracantha Coccinea*), δεντρολίβανο (*Rosmarinus Officinalis*), λιγούστρο (*Ligustrum Japonicum*), λεβάντα (*Lavendula Officinalis*), κισσός (*Hedera helix*), και τσιμισίρι (πυξάρι, *Buxus sempervirens*) κ.α. αλλά υπήρχαν και διάφορα είδη ποώδη πολυετή φυτά όπως: ανεμώνες (*Anemone coronaria*), κυκλάμινα (*Cyclamen*), μαργαρίτες (*Chrysanthemum*), γλυσίνες (*Wistaria sinensis*), κρίνους, λυγαριές (*Vitex agnus-castus*), παπαρούνες (*Papaver somniferum*), βιολέτες (*Matthiola*), γεράνια (*Pelargonium zonale*), γιασεμί (*Jasminum*), βουκαμβίλλια (*Bougainvillea spectabilis*) και ήταν σπάνια τα γαλάζια «μη με λησμονεί» (*Myosotis sylvatica*).

Οι κατοικίες που επισκεφτήκαμε δημιουργήθηκαν από το 1900 έως το 1970. Είναι λογικό ότι οι περισσότεροι κήποι θα έχουν αλλάξει από τότε που φτιάχτηκαν για

πολλούς λόγους όπως οι αρρώστιες των φυτών, ο πόλεμος κ.α. Υπάρχουν και άλλοι λόγοι που υπάρχουν μεταβολές στους κήπους αλλά θα αναπτυχθούν στο επόμενο κεφαλαίο. Σήμερα ο τρόπος που δημιουργείται ένας κήπος είναι διαφορετικός δεν χρησιμοποιούνται τα ίδια φυτά και ο χώρος κατανέμεται διαφορετικά.

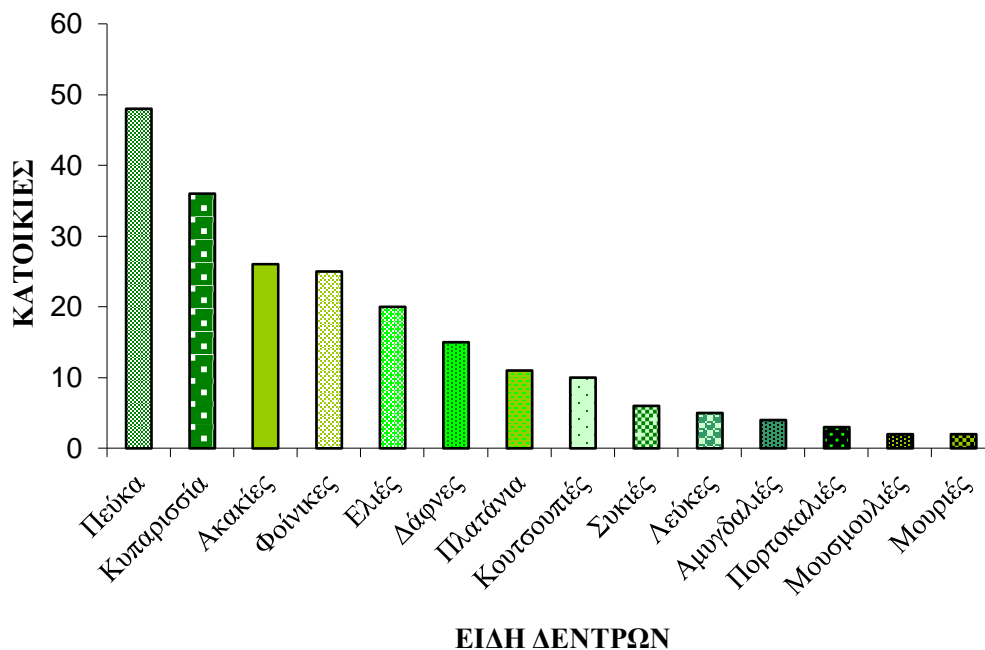
Στους περισσότερους κήπους που καταγράψαμε έχει επέλθει αλλοίωση του κήπου και αυτό γιατί οι ιδιοκτήτες διαμορφώνουν διαφορετικά τους κήπους. Ο χώρος του κήπου κατανέμεται διαφορετικά, τοποθετείται περισσότερο γκαζόν και πλακοστρώσεις και ο υπόλοιπος χώρος χρησιμοποιείται για την στάθμευση των αυτοκινήτων. Οι περισσότεροι κήποι έχουν υποστεί αλλαγές αυτές μπορεί να είναι σοβαρές ή μικρές. Ένα αξιόλογο ποσοστό κήπων έχει υποστεί μικρές αλλαγές και ένα μικρότερο ποσοστό έχει υποστεί σοβαρές αλλαγές. Ενώ στο υπόλοιπο ποσοστό που είναι ελάχιστο δεν υπάρχουν αλλαγές και οι κήποι έχουν διατηρηθεί ίδιοι. Όλα αυτά φαίνονται από το παρακάτω διάγραμμα «Χαρακτηρισμός κήπων της Κηφισιάς του 19^{ου} αιώνα». Στο επόμενο διάγραμμα που ακολουθεί αναλύονται τα είδη των δέντρων που υπάρχουν στους κήπους των κατοικιών που επισκευτήκαμε. Αν και οι κήποι που καταγράψαμε είναι 75 στο σύνολο πολλά δέντρα συνδιάζονται μεταξύ τους. Στους περισσότερους κήπους συναντάμε πεύκα, φοίνικες και κυπαρίσσια. Ενώ σε ελάχιστους κήπους συναντάμε πορτοκαλιές, αμυγδαλιές, μουσμουλιές και μουριές. Σε όλες σχεδόν τις κατοικίες που επισκευτήκαμε ο κήπος είναι διαμορφωμένος με δέντρα όπως το πεύκο που είναι αυτοφυή δέντρο, με φράκτη από ένα είδος θάμνου και μπορεί να περιέχει παρτέρια. Ενώ στον υπόλοιπο χώρο του κήπου υπάρχει χώρος για την στάθμευση των αυτοκινήτων ή πισίνα.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΚΗΠΩΝ ΤΗΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ ΤΟΥ 19^{ου} ΑΙΩΝΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 8: ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ	
Χαρακτηρισμός	Κατοικίες
Διατηρήθηκαν	3
Μικρές Αλλαγές	20
Σοβαρές Αλλαγές	18
Αλλοιώθηκαν	34

ΤΑ ΕΙΔΗ ΔΕΝΤΡΩΝ ΠΟΥ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΣΤΙΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 9: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΕΝΤΡΩΝ

Είδη Δέντρων	Κατοικίες
Πεύκα	48
Κυπαρισσία	36
Ακακίες	26
Φοίνικες	25
Ελιές	20
Δάφνες	15
Πλατάνια	11
Κουτσουπιές	10
Συκιές	6
Λεύκες	5
Αμυγδαλιές	4
Πορτοκαλιές	3
Μουσμολιές	2
Μουριές	2

Στον παρακάτω πίνακα καταγράψαμε τους κήπους των επαύλεων που επισκεφτήκαμε και πως διαμορφώνεται ο καθένας τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10: ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΚΗΠΩΝ

A/A	Διεύθυνση	Ιδιοκτήτης	Περιγραφή κήπου
1 	Εμμανουήλ Μπενάκη 13	Έπαυλη Ζούρα, 1872	Ο κήπος είναι στρωμένος με γκαζόν και τα μόνα δέντρα που έχουν απομείνει από παλιά είναι τα πεύκα. Στον κήπο υπάρχουν μικρά αγάλματα και διακοσμητικά φυτοδοχεία που είναι τοποθετημένα στις πλαϊνές κορυφές των κολωνών της πόρτας. Ένα μέρος του κήπου έχει γίνει χώρος στάθμευσης των αυτοκινήτων.
2 	Εμμανουήλ Μπενάκη 40	Εμμανουήλ Μπενάκης, σήμερα είναι ιδιοκτησία Μελά, 1900	Ο κήπος έχει μείνει λίγο απεριποίητος, αυτό φαίνεται από μερικά δέντρα που έχουν ξεραθεί, και έχει παραμείνει σχεδόν ο ίδιος. Υπάρχει πλούσια βλάστηση από δέντρα όπως κουτσουπιές, πεύκα, ακακίες, πλατάνια, δάφνες και ακακίες. Οι διάδρομοι δεν είναι στρωμένοι με πλάκες αλλά με χαλίκι και στα πλαϊνά υπάρχουν μπορντούρες από τσιμισίρι. Ο κήπος περιέχει ένα κτίσμα που ήταν το σπίτι του κηπουρού. Επίσης στον κήπο υπάρχει μια πέργκολα διακοσμημένη με ένα αναρριχώμενο φυτό που βρίσκεται στον διάδρομο της εισόδου και σε κάποια σημεία έχουν αναπτυχθεί τα αγριόχορτα και φαίνεται σαν γκαζόν.
3 	Εμμανουήλ Μπενάκη 38	Πηνελόπη & Στέφανου Δέλτα, σήμερα ιδιοκτησία Ιστορικά Αρχαία του Μπενάκειου, 1900	Ο χώρος του κήπου έχει διαμορφωθεί από τότε που το πήρε άλλος ιδιοκτήτης αλλά μερικά πράγματα έχουν παραμείνει τα ίδια. Ο κεντρικός διάδρομος είναι πλακοστρωμένος. Ένας χώρος του κήπου έχει γίνει χώρος στάθμευσης αυτοκινήτων με υπόστεγο. Υπάρχει ένα παρτέρι με διάφορα εποχικά φυτά και ο υπόλοιπος χώρος είναι με γκαζόν. Ο κήπος περιέχει τα εξής φυτά: πουρνάρι, κέδρος, μουσμουλιές, κυπαρίσσια, ακακίες, δάφνες, ελιές, πορτοκαλιές και δεντρολίβανο. Στο πεζοδρόμιο υπάρχουν πλατάνια.
4 	Πεσμαζόγλου & Λ. Κηφισίας	Οικία Καλλιγιά, σήμερα ιδιοκτησία Αραρσο	Ο κήπος είναι ανανεωμένος και στρωμένος με γκαζόν. Στον κήπο υπάρχουν πολλά διακοσμητικά έπιπλα όπως άμαξα και παγκάκια. Τα φυτά που περιέχει ο κήπος είναι πεύκα, δάφνη, κυπαρίσσια, πορτοκαλιές αλλά και τριανταφυλλιές. Ο φράκτης είναι από πυράκανθο και λιγούστρο.

Εικόνα 121: Κατοικία στην οδό Εμ. Μπενάκη 13

Εικόνα 122: Κατοικία στην οδό Εμ. Μπενάκη 40

Εικόνα 123: Κατοικία στην οδό Εμ. Μπενάκη 38

Εικόνα 124: Κατοικία στην οδό Πεσμαζόγλου & Κηφισίας

A/A	Διεύθυνση	Ιδιοκτήτης	Περιγραφή κήπου
5 	Πεσμαζόγλου 10	Έπαυλη Ατλαντίς, 1897	Ο κήπος περιέχει κυρίως πεύκα ενώ στο πεζοδρόμιο υπάρχουν πλατάνια. Ο φράκτης είναι από λιγούστρο και στην πρόσοψη του σπιτιού υπάρχει μια μικρή σε ύψος μπορντούρα από θάμνους. Ο κήπος είναι στρωμένος με γκαζόν και έχει μικρά κυπαρίσσια.
6 	Πεσμαζόγλου 12	Έπαυλη Ρόζα, 1890	Ο κήπος περιέχει πεύκα, κυπαρίσσια και ένα μικρό φοίνικα και το πεζοδρόμιο έχει πλατάνια. Ο φράκτης είναι από καλαμιές και θάμνο. Στον κήπο υπάρχει γκαζόν, παρτέρια από εποχικά φυτά και πέργκολα με αναρριχώμενα φυτά. Στην πίσω πλευρά του σπιτιού έχει κατασκευαστεί ένας χώρος με πισίνα και ένα εξωτερικό καθιστικό.
7 	Πεσμαζόγλου 25	Έπαυλη Δρυάδες, Ιωάννης Πεσμαζόγλου, 1903	Ο κήπος δεν είναι ορατός γιατί ο φράκτης είναι πυκνός από πικροδάφνες και ένα είδος αναρριχώμενου φυτού. Στα πλαϊνά του κεντρικού διαδρόμου υπάρχουν μπορντούρες από θαμνοειδή κυπαρίσσια. Στην κεντρική σκάλα στα πλαϊνά της υπάρχουν φυτοδοχεία με εποχικά φυτά. Πέρα από τα αλλά φυτά ο κήπος περιέχει πεύκα και πλατάνια.
8 	Πεσμαζόγλου & Στροφυλίου 25	Έπαυλη Πρωτοπαπαδάκη, 1915	Ο κήπος περιέχει πεύκα, δάφνες, μικρούς φοίνικες και είναι στρωμένος με γρασίδι. Γύρω από την κατοικία υπάρχει μια δεντροστοιχία από διάφορα οπωροφόρα δέντρα. Στον κήπο επίσης υπάρχουν διάφορα διακοσμητικά έπιπλα αλλά και κούνιες. Η πόρτα του κτήματος είναι περιτριγυρισμένη από ένα αναρριχώμενο φυτό.
9 	Πεσμαζόγλου 36 & Αθ. Διάκου		Ένας χώρος του κήπου έχει γίνει χώρος στάθμευσης των αυτοκινήτων. Στον κήπο υπάρχουν πεύκα και ο φράκτης είναι καλυμμένος με θάμνους. Στο πεζοδρόμιο στις δυο άκρες της πόρτας υπάρχουν δυο μικροί φοίνικες. Ο χώρος βέβαια του κήπου δεν είναι πολύ μεγάλος για να μπορεί να έχει και αλλά πράγματα.
10 	Αθ. Διάκου 60 & Ύδρας 30		Ο περισσότερος χώρος είναι στρωμένος με πλακόστρωση. Στον κήπο υπάρχουν τα εξής δέντρα ευκάλυπτοι, πεύκα, κυπαρίσσια, ελιές, αμυγδαλιές και πικροδάφνες. Υπάρχουν όμως και μπορντούρες με θάμνους από τσιμισίρι.

Εικόνα 125: Κατοικία στην οδό Πεσμαζόγλου 10

Εικόνα 126: Κατοικία στην οδό Πεσμαζόγλου 12

Εικόνα 127: Κατοικία στην οδό Πεσμαζόγλου 25

Εικόνα 128: Κατοικία στην οδό Πεσμαζόγλου & Στροφυλίου

Εικόνα 129: Κατοικία στην οδό Πεσμαζόγλου 36 & Αθ. Διάκου

Εικόνα 130: Κατοικία στην οδό Αθ. Διάκου 60 & Ύδρας 30

A/A	Διεύθυνση	Ιδιοκτήτης	Περιγραφή κήπου
11 	Στροφυλίου 11 & Ραγκαβή 16	Κληρονόμοι Hill, 1900	Σε έναν χώρο του κήπου έχει κατασκευαστεί πισίνα με διάδρομο γύρω από αυτή. Ο φράκτης είναι εν μέρει με κάγκελα και ο υπόλοιπος μαντρότοιχος. Ο κεντρικός διάδρομος είναι διαγώνια από την είσοδο στο κτίριο και στην μέση του υπάρχουν μπορντούρες με δυο διαφορετικά είδη θάμνων σε ημικυκλικό σχέδιο και στην μέση του υπάρχει ένα παρτέρι με εποχικά φυτά. Οι θάμνοι είναι καλλωπισμένοι σε διάφορα σχήματα. Ο χώρος είναι με γκαζόν και σε κάθε πλευρά της αυλόπορτας υπάρχουν μικρά κυπαρίσσια. Στον κήπο υπάρχουν φοίνικες και πεύκα.
12 	Ραγκαβή 18 ^A	Έπαυλη Λορελαη, Ναύαρχος Δούσης, 1895	Ο κήπος είναι πλούσιος σε βλάστηση με δέντρα όπως οι ακακίες και τα πεύκα. Ο διάδρομος είναι πλακόστρωτος. Υπάρχει ένα χώρος για την στάθμευση των αυτοκινήτων με σιδερένιο υπόστεγο.
13 	Στροφυλίου 20 & Π. Τσαλδάρη		Ένας χώρος του κήπου είναι για την στάθμευση των αυτοκινήτων. Ο φράκτης είναι φτιαγμένος με λιγούστρα. Το μισό κτίσμα είναι αγκαλιασμένο με ένα είδος αναρριχώμενου φυτού. Τα δέντρα που υπάρχουν στον κήπο είναι ακακίες, πλατάνια και πέρα από αυτά δεν υπάρχει αρκετός χώρος γιατί είναι πλακόστρωτος.
14 	Ευκλείδου 16		Στο πεζοδρόμιο υπάρχουν ακακίες. Ο κήπος περιέχει γκαζόν και ο φράκτης είναι από λιγούστρο και πικροδάφνες.
15 	Εσπέρου 15	Έπαυλη Ειρήνη, Παύλος Αποστολίδης, 1902	Η έπαυλη τώρα ανακαινίζεται. Εκεί που υπήρχε ένα πηγάδι τώρα θα κατασκευαστεί πισίνα. Ο κήπος έχει διαμορφωθεί και λογικό είναι να κοπήκανε κάποια δέντρα λόγω ανακαίνισης. Ο κήπος είναι στρωμένος με γκαζόν και υπάρχουν παρτέρια με δέντρα όπως οι ελιές, πορτοκαλιές, λεμονιές, μουσμουλιές, συκιές, αμυγδαλιές, πεύκα και κυπαρίσσια. Ο φράκτης είναι με ένα είδος θάμνου.
16 	Εσπέρου 17-19	Έπαυλη Παράδεισος, 1900	Ο μπροστινός κήπος είναι πολύ στενός και περιέχει ένα μικρό διάδρομο, μια δεντροστοιχία από ελιές και στα άκρα του οικοπέδου υπάρχουν πικροδάφνες, κυπαρίσσια και ακακίες. Ο υπόλοιπος χώρος είναι στρωμένος με γκαζόν.

Εικόνα 131: Κατοικία στην οδό Στροφυλίου 11 & Ραγκαβή 16

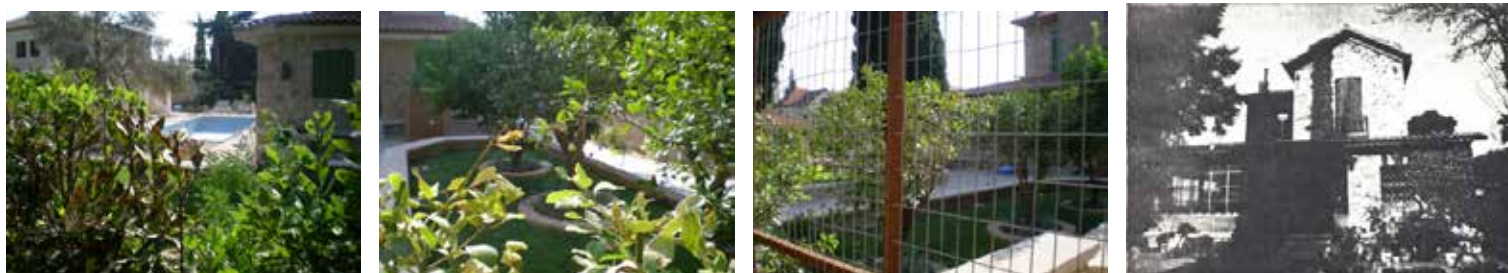
Εικόνα 132: Κατοικία στην οδό Ραγκαβή 18

Εικόνα 133: Κατοικία στην οδό Στροφυλίου 20 & Π. Τσαλδάρη

Εικόνα 134: Κατοικία στην οδό Ευκλείδου 16

Εικόνα 135: Κατοικία στην οδό Εσπέρου 15

Εικόνα 136: Κατοικία στην οδό Εσπέρου 17-19

A/A	Διεύθυνση	Ιδιοκτήτης	Περιγραφή κήπου
17 	Κοκκινάκη 4		Στον κεντρικό διάδρομο υπάρχουν θάμνοι και ξεχωριστές μπορντούρες. Ενώ υπάρχουν φοίνικες και πεύκα στον κήπο.
18 	Νικολάου 4	Οικία Μούρου	Ο φράκτης είναι με κάγκελα με ένα δίχτυ από ξερές καλαμιές και μετά συνεχίζεται μαντρότοιχος όποτε δεν φαίνεται ολόκληρος ο κήπος. Τα δέντρα που φαίνονται είναι οι λευκές, πικροδάφνες, συκιές και καρυδιές.
19 	Μυρσίνης 4	Οικία Παπαστράτου, 1920-24	Υπάρχει πλούσια βλάστηση από διάφορα δέντρα, θάμνους και εποχικά φυτά όπως πεύκα και τσιμισίρι. Ο μεγαλύτερος χώρος όμως είναι πλακόστρωτος.
20 	Μυρσίνης 12	Οικία Χρ. Μπέη, 1915-20	Ο κήπος είναι πολύ μικρός σε έκταση. Υπάρχει ένας χώρος για στάθμευση αυτοκινήτων. Τα μόνα δέντρα που υπάρχουν είναι φυτεμένα στον φράκτη και γύρω από τα όρια του κτήματος. Στον κήπο υπάρχουν πικροδάφνες και εποχικά φυτά.
21 	Κεφαλληνίας 12 & Δαγκλή 10	Οικία Ι. Μεταξά- Ι. Φωκά, 1926	Στην πόρτα του κτήματος υπάρχει ένα είδος αναρριχώμενου φυτού. Στον κήπο υπάρχει χώρος στάθμευσης των αυτοκινήτων. Ο χώρος του κήπου είναι πλακόστρωτος και με πολλά πεύκα. Τα περισσότερα φυτά είναι φυτεμένα στα όρια του κτήματος. Στο πεζοδρόμιο υπάρχουν πικροδάφνες.
22 	Γεωργαντά 5	Οικία Καλαμαρά Παύλου- Θωμά, 1917	Το κτήμα είναι εγκαταλελειμμένο και ερείπιο. Στον κήπο υπάρχει πυκνή βλάστηση από δέντρα όπως κυπαρίσσια, πεύκα κ.α. Στον χώρο του κήπου διακρίνονται πεσμένα ξερά κλαδιά αλλά και ένα πεύκο.
23 	Αργυρόπουλου 15	Οικία Λορεντζάτος	Ο κήπος περιέχει διάφορα δέντρα όπως συκιές, πεύκα, κυπαρίσσια και φοίνικες. Ο κήπος διαμορφώνεται με χώμα, σε μερικά σημεία υπάρχουν κάποιος θάμνοι και μπορντούρες. Ο φράκτης είναι από πικροδάφνες. Στον κήπο περιέχεται και ο χώρος στάθμευσης των αυτοκινήτων που καλύπτεται από μια πέργκολα με ένα είδος αναρριχώμενου φυτού.
24 	Κολοκοτρώνη 7	Έπαυλη Πετροπούλου, 1900	Δεν υπάρχει κήπος, ο χώρος έχει μετατραπεί σε εμπορικό κέντρο με καταστήματα. Υπάρχουν τρεις φοίνικες και ένα παρτέρι με μπορντούρες από ένα είδος θάμνου.

Εικόνα 137: Κατοικία στην οδό Κοκκινάκη 4

Εικόνα 138: Κατοικία στην οδό Νικολάου 4

Εικόνα 139: Κατοικία στην οδό Μυρσίνης 4

Εικόνα 140: Κατοικία στην οδό Μυρσίνης 12

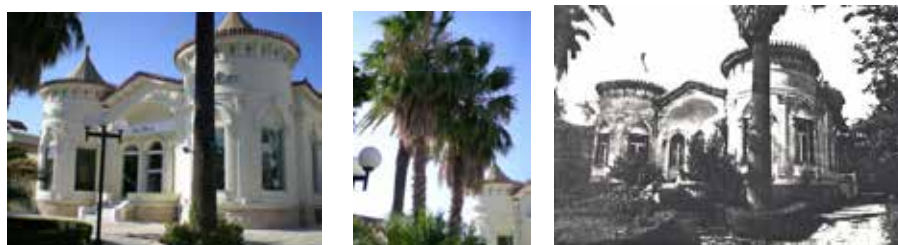
Εικόνα 141: Κατοικία στην οδό Κεφαλληνίας 12 & Δαγκλή 10

Εικόνα 142: Κατοικία στην οδό Γεωργαντά 5

Εικόνα 143: Κατοικία στην οδό Αργυροπούλου 15

Εικόνα 144: Κατοικία στην οδό Κολοκοτρώνη 7

A/A	Διεύθυνση	Ιδιοκτήτης	Περιγραφή κήπου
25 	Κολοκοτρώνη 5	Οικία Ελπινίκης Περράκης, 1920	Δεν υπάρχει κήπος γιατί ο χώρος έχει μετατραπεί σε πεζοδρόμιο και εμπορικό κέντρο με καταστήματα.
26 	Κολοκοτρώνη 26	Έπαυλη Έλλη, Κουμάνταρος, 1930	Ο κήπος δεν διακρίνεται γιατί υπάρχει ένας ψηλός μαντρότοιχος και μια σιδερένια πόρτα. Φαίνονται όμως μερικά δέντρα όπως κυπαρίσσια και πεύκα.
27 	Κόκκοτα 5	Έπαυλη Ελένη, 1910	Ο κήπος δεν διακρίνεται γιατί υπάρχουν ψηλά κάγκελα με μια επένδυση. Μερικά δέντρα που φαίνονται είναι ελιές, κυπαρίσσια και διάφορα είδη θάμνων.
28 	Κόκκοτα 3	Οικία Γ. Βεζάκη & Λυκούρης, 1925	Ο κήπος δεν διακρίνεται καθαρά γιατί στον φράκτη υπάρχει πυκνή βλάστηση από θαμνοειδή κυπαρίσσια. Στο πεζοδρόμιο υπάρχουν πλατάνια. Μερικά δέντρα του κήπου είναι κυπαρίσσια, φοίνικες. Ο χώρος του κήπου είναι στρωμένος με γκαζόν ενώ υπάρχουν διάδρομοι πλακόστρωτοι. Στον χώρο του κήπου υπάρχει χώρος στάθμευσης των αυτοκινήτων.
29 	Τατοΐου 62 & Αλεξάνδρου		Υπάρχει ένα ψηλός μαντρότοιχος και δεν φαίνεται τίποτα μόνο τα πεύκα. Στο πεζοδρόμιο υπάρχουν πικροδάφνες.
30 	Τατοΐου & Νικολάου 1	Οικία Φραγκοπούλου, 1910	Ο κήπος είναι εγκαταλελειμμένος πρόσφατα και αυτό φαίνεται από τα σκεπασμένα φωτιστικά και τα ξερά πεύκα από κάποια αρρώστια. Ο κήπος περιέχει ελιές, φοίνικες, κυπαρίσσια και πλατάνια. Επίσης στον κήπο έχει κατασκευαστεί ένα σιδερένιο υπόστεγο για χώρο στάθμευσης των αυτοκινήτων. Οι διάδρομοι είναι από μπετόν και στον κεντρικό διάδρομο προς την είσοδο της έπαυλης υπάρχει ένα παρτέρι με εποχικά φυτά και στη μέση ένα είδος κυπαρισσιού. Πέρα από αυτά υπάρχουν και πέργκολες με αναρριχώμενες τριανταφυλλιές.
31 	Τατοΐου 53 & Στρέιτ	Οικία Αλευρά, 1850-80	Ο κήπος έχει δημιουργηθεί πρόσφατα και αυτό φαίνεται από το μέγεθος των φυτών. Είναι στρωμένος με γκαζόν και στα πλαϊνά του διαδρόμου είναι φυτεμένοι μικροί θάμνοι σε σχήματα στρογγυλά και κωνικά. Επίσης ο κήπος περιέχει φοίνικες μέσα σε παρτέρια και ο φράκτης είναι με θαμνοειδή κυπαρίσσια.

Εικόνα 145: Κατοικία στην οδό Κολοκοτρωνη 5

Εικόνα 146: Κατοικία στην οδό Κολοκοτρωνη 26

Εικόνα 147: Κατοικία στην οδό Κοκκοτα 5

Εικόνα 148: Κατοικία στην οδό Κοκκοτα 3

Εικόνα 149: Κατοικία στην οδό Τατοΐου 62 & Αλεξάνδρου

Εικόνα 150: Κατοικία στην οδό Τατοΐου & Νικολάου Ι

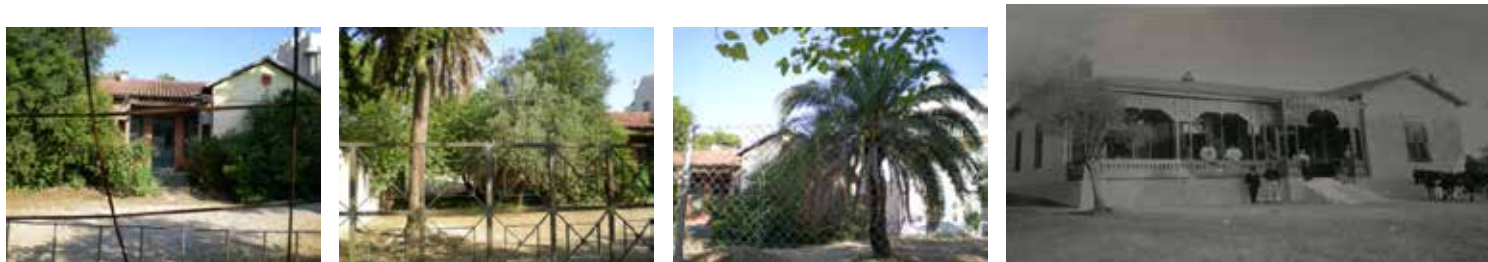

Εικόνα 151: Κατοικία στην οδό Τατοΐου 53 & Στρέϊτ

A/A	Διεύθυνση	Ιδιοκτήτης	Περιγραφή κήπου
32 	Τατοΐου 52 & Εμ. Μπενάκη		Ο χώρος είναι στρωμένος με γρασίδι. Ο κήπος περιέχει πεύκα περιτριγυρισμένα από τον κισσό και φοίνικες. Στο πεζοδρόμιο υπάρχουν ακακίες. Ο κήπος δεν είναι διαμορφωμένος περίεργα δεν έχει κάτι το ιδιαίτερο είναι πολύ απλός.
33 	Τατοΐου 50	Οικία Παύλου Μελά, 1890	Το κτήμα έχει ερημοποιηθεί. Ο κήπος είναι εγκαταλελειμμένος όπως και η έπαυλη. Ακριβώς δίπλα στην βίλα μάλλον μέσα στο κτήμα έχει κτιστεί μια καινούργια κατοικία. Ο κήπος είναι πλούσιος σε βλάστηση με διάφορα δέντρα όπως ελιές, συκίες, μουριές, φοίνικες και πικροδάφνες. Πέρα από τα δέντρα ο υπόλοιπος χώρος είναι ξερός από φυτά και σε κάποια σημεία έχει χαλίκι.
34 	Τατοΐου 45	Οικία Αλεξ. Τσάτσος, 1910	Υπάρχει ένα ψηλός μαντρότοιχος και δεν φαίνεται ο κήπος. Όμως στον κήπο υπάρχει πλούσια βλάστηση από δέντρα όπως κουτσουπιές, πεύκα, ακακίες και συκίες. Γύρω από τον φράκτη υπάρχει ένα είδος θάμνου.
35 	Τατοΐου 40 & Ευκλείδου		Ο χώρος του κήπου έχει μειωθεί αρκετά και έχει πλακοστρωθεί. Ο φράκτης έχει θάμνους από θαμνοειδή κυπαρίσσια και πικροδάφνες. Στο προαύλιο υπάρχει ένα παρτέρι με μπορντούρα από θάμνους και στην σκάλα υπάρχει ένας στρογγυλός θάμνος στην κάθε πλευρά της. επίσης υπάρχει και ένα μεγάλο μαρμάρινο φυτοδοχείο με ένα είδος θαμνοειδούς κυπαρισσιού.
36 	Τατοΐου 38	Οικία Ευταξία, 1935	Ο κήπος είναι με γκαζόν και πέρα από αυτό υπάρχουν και αλλά φυτά όπως κυπαρίσσια, πεύκα, πλατάνια, δάφνες και λιγούστρα. Μπροστά από την κεντρική πόρτα της κατοικίας υπάρχει ένα παρτέρι με μπορντούρα από ένα είδος θάμνο και στην μέση είναι φυτεμένος ένας μικρός φοίνικας. Στον κήπο υπάρχουν διάφορα διακοσμητικά έπιπλα όπως μικρά αγάλματα και μαρμάρινα κολωνάκια.
37 	Τατοΐου 37 & Πεσμαζόγλου		Τα κάγκελα που περικλείουν το κτήμα είναι από μια επίπεδη σιδερένια λαμαρίνα και δεν φαίνεται ο κήπος. Υπάρχουν όμως δέντρα όπως ακακίες και πεύκα αλλά και αναρριχώμενα φυτά που τυλίγουν τον φράκτη.

Εικόνα 152: Κατοικία στην οδό Τατοΐου 52 & Εμ. Μπενάκη

Εικόνα 153: Κατοικία στην οδό Τατοΐου 50

Εικόνα 154: Κατοικία στην οδό Τατοΐου 45

Εικόνα 155: Κατοικία στην οδό Τατοΐου 40 & Ευκλείδου

Εικόνα 156: Κατοικία στην οδό Τατοΐου 38

Εικόνα 157: Κατοικία στην οδό Τατοΐου 37 & Πεσμαζόγλου

A/A	Διεύθυνση	Ιδιοκτήτης	Περιγραφή κήπου
38 	Τατοΐου 33	Οικία Μαργωμένου, 1915	Ο κήπος περιέχει πεύκα και φοίνικες τυλιγμένοι από ένα είδος αναρριχώμενου φυτού. Ο κεντρικός διάδρομος είναι από χώμα και γρασίδι και στα πλαϊνά του υπάρχουν παρτέρια με τριανταφυλλίες και αλλά εποχικά φυτά. Στην σκάλα υπάρχουν θάμνοι από τσιμισίρι. Στην μια πλευρά του κήπου υπάρχει γκαζόν και δυο αμάξια όχι εγκαταλελειμμένα αλλά διαμορφωμένα σαν έργα τέχνης του κήπου. Ενώ στην άλλη υπάρχουν διάφορα περίεργα σχέδια φτιαγμένα από μπορντούρες θάμνων αλλά και οι θάμνοι έχουν καλλωπιστεί με διάφορα σχήματα. Ο συγκεκριμένος κήπος συνδυάζει έναν κήπο της εποχής του 19 ^{ου} αιώνα με έναν πιο σύγχρονο.
39 	Τατοΐου 31	Έπαυλη Ζερβουδάκη, 1915	Ο κήπος είναι με γκαζόν και υπάρχουν μπορντούρες από λιγούστρο. Τα δέντρα που περιέχει ο κήπος είναι πεύκα, φοίνικες, πλατάνια και ακακίες. Ένας χώρος της έπαυλης έχει διαμορφωθεί σε πισίνα με πλακόστρωτους διαδρόμους.
40 	Τατοΐου 29	Έπαυλη Πύρνα, 1910	Ένας χώρος του κήπου έχει γίνει χώρος στάθμευσης των αυτοκινήτων. Τον κήπο υπάρχουν φοίνικες περιτριγυρισμένοι με ένα κισσό, κυπαρίσσια και ακακίες. Ο φράκτης έχει δημιουργηθεί από λιγούστρα. Υπάρχει ένας κεντρικός διάδρομος και για να εισχωρήσεις στον κήπο υπάρχουν μονοπάτια σχεδιασμένα με μικρές πλάκες. Ο κήπος είναι διαμορφωμένος με γκαζόν.
41 	Τατοΐου & Π. Τσαλδάρη		Ο κήπος δεν φαίνεται γιατί υπάρχει ένας ψηλός μαντρότοιχος. Το μόνο που ξεχωρίζει είναι οι ακακίες και τα αναρριχώμενα φυτά που είναι στον μαντρότοιχο.
42 	Τατοΐου 13		Ο κήπος δεν διακρίνεται καθαρά λόγω πυκνής βλάστησης. Τα δέντρα που περιέχει ο κήπος είναι φοίνικες, ακακίες και διάφορα είδη θάμνων.
43 	Τατοΐου 12	Οικία Χριστέλλου, 1915	Ο διάδρομος του κήπου είναι μεγάλος και χωμάτινος και χρησιμοποιείται για να εισχωρούν στο χώρο τα αυτοκίνητα. Στον κήπο υπάρχουν πεύκα. Στο πλάι του διαδρόμου υπάρχουν πέτρες που συγκρατούν το χώμα αφού υπάρχει μια διάφορα ύψους.

Εικόνα 158: Κατοικία στην οδό Τατοΐου 33

Εικόνα 159: Κατοικία στην οδό Τατοΐου 31

Εικόνα 160: Κατοικία στην οδό Τατοΐου 29

Εικόνα 161: Κατοικία στην οδό Τατοΐου Π. Τσαλδάρη

Εικόνα 162: Κατοικία στην οδό Τατοΐου 13

Εικόνα 163: Κατοικία στην οδό Τατοΐου 12

A/A	Διεύθυνση	Ιδιοκτήτης	Περιγραφή κήπου
44 	Τατοΐου 11		Στην μια πλευρά του κήπου υπάρχει ένας χώρος για την στάθμευση των αυτοκινήτων που είναι μόνο χώμα χωρίς γρασίδι και στην άλλη πλευρά είναι κατασκευασμένο ένα ξύλινο πάτωμα διαμορφωμένο για εξωτερικό καθιστικό με τα έπιπλα του. Στον κήπο υπάρχουν δυο φοίνικες που είναι σε κάθε πλευρά του κήπου. Ο φράκτης έχει δημιουργηθεί με ένα είδος αναρριχώμενου φυτού. Ο κεντρικός διάδρομος είναι στρωμένος με ένα είδος από μικρά τούβλα.
45 	Τατοΐου 10 & Δηλιγιάννη	Έπαυλη Ευκλείδη Βογιατζάκη, 1920	Ο κήπος δεν διακρίνεται λόγω του ψηλού μαντρότοιχου και της σιδερένιας πόρτας. Τα μόνα δέντρα που διακρίνονται είναι οι ακακίες και τα κυπαρίσσια.
46 	Τατοΐου 1	XAN	Η έπαυλη είναι εγκαταλελειμμένη και ερείπιο. Ο κήπος δεν έχει ανανεωθεί ούτε καθαριστεί και αυτό φαίνεται από τις ξερές αναρριχώμενες τριανταφυλλιές. Υπάρχει πλούσια βλάστηση από δέντρα όπως πεύκα, κυπαρίσσια και πλατάνια.
47 	Λεβίδου 19 & Δηλιγιάννη	Έπαυλη Δηλιγιάννη, 1850	Υπάρχει μια τεραστία σιδερένια εξώπορτα και δεν φαίνεται τίποτα. Ο φράκτης είναι με ένα είδος θάμνου που έχει πυκνή βλάστηση και δεν διακρίνεται το εσωτερικό του κήπου.
48 	Λεβίδου 16 & Αργυρόπουλου	Οικία Αργυροπούλου	Ο κήπος δεν υπάρχει γιατί ο χώρος έχει μετατραπεί σε εμπορικό κέντρο με μαγαζιά και πεζοδρόμιο. Τα μόνα δέντρα που υπάρχουν είναι οι ακακίες. Υπάρχει ένα παρτέρι με μπορντούρες από ένα είδος θάμνου γύρω από ένα πεύκο.

Εικόνα 164: Κατοικία στην οδό Τατοΐου 11

Εικόνα 165: Κατοικία στην οδό Τατοΐου 10 & Δηλιγιαννη

Εικόνα 166: Κατοικία στην οδό Τατοΐου 1

Εικόνα 167: Κατοικία στην οδό Λεβίδου 19 & Δηλιγιάννη

Εικόνα 168: Κατοικία στην οδό Λεβίδου 16 & Αργυροπούλου

A/A	Διεύθυνση	Ιδιοκτήτης	Περιγραφή κήπου
49	Λεβίδου 13	Έπαυλη Θ. Ρετσίνα, Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Γουλανδρή, 1910	Ο κήπος περιλαμβάνει παλιά δέντρα, αλλά και νεότερα, θάμνους, αρωματικά, φαρμακευτικά και άλλα φυτά με τον πανύψηλο κέδρο του Λιβάνου στο κέντρο του κήπου. Δέντρα όπως αγριοκαστανιά, έλατο, πλάτανος, χαλέπιος πεύκη, κουκουναριά, τρία είδη δρυός, κυπαρίσσια, χαρουπιά, λωτός, κουτσουπιά, δάφνες, ελιά, αμυγδαλιά, φοίνικες κ.α. Θάμνους όπως κουμαριά, πυξάρια, ροδιά, πασχαλιά, σπάρτα, φλόμο, μυρτιά, σχίνο, τεύκρια, πικροδάφνη, αγγελική κ.α. Αρωματικά, φαρμακευτικά και άλλα φυτά όπως δεντρολίβανο, ρίγανη, φασκόμηλο, μαντζουράνα, δυόσμο, τσουκνίδα, λεβάντα, αρμπάρόριζα και τέσσερα είδη παιωνιών, ίριδες, κρόκους, νούφαρα, καλάμια κ.α. Υπάρχει ένας μεγάλος πλακόστρωτος χώρος του κήπου που χρησιμοποιείται για προαύλιο και διαδρόμους.
50	Δηλιγιάννη 30	Οικία Κουτερέλη, 1900	Ο περισσότερος χώρος είναι πλακόστρωτος. Υπάρχει ένα ψηλός μαντρότοιχος και δεν διακρίνεται αρκετά ο κήπος. Στα πλαϊνά της σκάλας υπάρχουν θάμνοι και στο πλάι του κτιρίου υπάρχουν μπορντούρες από θάμνους. Τα δέντρα που περιέχει ο κήπος είναι ακακίες και κυπαρίσσια.
51	Δηλιγιάννη 28 & Λ. Κηφισίας	Έπαυλη Χλόη, Οικία Θανάση Πετσάλη-Διομήδη (Συγγραφέα) και Αλέξανδρου Διομήδη (Πρωθυπουργός). Η έπαυλη χτίστηκε το 1898.	Γύρω από το κτήμα υπάρχει μαντρότοιχος. Τα δέντρα που περιέχει ο κήπος είναι ελιές, πεύκα, λευκές, ακακίες, συκίες, φοίνικες και κυπαρίσσια. Ο χώρος του κήπου μάλλον αναπλάθεται και είναι περιφραγμένος για να γίνουν οι εργασίες. Στην είσοδο υπάρχει στρωμένο χαλίκι ενώ στην πίσω πλευρά του κτιρίου ο κήπος είναι εγκαταλελειμμένος και αυτό φαίνεται από τα διάφορα σκουπίδια που υπάρχουν, τα κομμένα ξυλά για το τζάκι και τα ξερά κομμένα κλαδιά. Στον χώρο του κήπου υπάρχουν διάφορα κτίσματα από απλή κατασκευή.
52	Δηλιγιάννη 79 & Αύρας	Dolly, 1925	Ο κήπος δεν έχει μεγάλη έκταση. Ο φράκτης είναι από λιγούστρο και θαμνοειδή κυπαρίσσια. Στον κήπο υπάρχει μια ομπρελά με ένα μικρό καθιστικό. Υπάρχουν διάφορα δέντρα όπως πεύκα.

Εικόνα 169: Κατοικία στην οδό Λεβίδου 13

Εικόνα 170: Κατοικία στην οδό Δηλιγιάννη 30

Εικόνα 171: Κατοικία στην οδό Δηλιγιάννη 28 & Λ. Κηφισίας

Εικόνα 172: Κατοικία στην οδό Δηλιγιάννη 79 & Αύρας

A/A	Διεύθυνση	Ιδιοκτήτης	Περιγραφή κήπου
53 	Δηλιγιάννη 64 & Αρτέμιδος 37		Ο χώρος του κήπου είναι στρωμένος με γκαζόν και έχει πολύ μικρή έκταση. Στα πλαϊνά της σκάλας σε κάθε πλευρά υπάρχει ένα είδος μικρού φοίνικα. Στον κήπο υπάρχουν διάφορα δέντρα όπως κυπαρίσσια και πεύκα. Ο φράκτης είναι από διάφορα είδη θάμνων όπως πικροδάφνη, λιγούστρο και κυπαρίσσι.
54 	Δηλιγιάννη 11	Έπαυλη Ρωμανού, 1920	Ο κήπος δεν είναι στρωμένος με γκαζόν αλλά με χώμα και ξερά μικρά χορτάρια. Στον κήπο υπάρχει ένας κεντρικός διάδρομος από μπετό. Τα δέντρα που έχει ο κήπος είναι πεύκα, κυπαρίσσια και κέδροι.
55 	Βασ. Αμαλίας 9 & Δηλιγιάννη		Ο κήπος είναι απεριποίητος. Στον χώρο του κήπου υπάρχει χώρος για την στάθμευση των αυτοκινήτων με υπόστεγο από λαμαρίνες. Στον κεντρικό διάδρομο που είναι πλακόστρωτος υπάρχουν μπορντούρες από ένα είδος θάμνου. Ο κήπος δεν περιέχει γκαζόν αλλά απλό χώμα με ξερά μικρά χορτάρια.
56 	Όθωνος 107		Ο κήπος είναι στρωμένος με γκαζόν. Υπάρχει στον κήπο ένας χώρος για την στάθμευση των αυτοκινήτων που είναι με μπετόν και στον χώρο αυτόν υπάρχει ένας ξεκάρφωτος φοίνικας. Υπάρχει και άλλο χώρος για την στάθμευση των αυτοκινήτων με υπόστεγο από την άλλη πλευρά. Αλλά ο κήπος δεν περιέχει τίποτα άλλο πέρα από την μια πλευρά του κτήματος που στον μαντρότοιχο υπάρχει κισσός.
57 	Όθωνος 109 & Λεβίδου	Οικία Θ. Μαρίνου, 1915	Ο κήπος είναι μέσα σε πυκνή και πλούσια βλάστηση από δέντρα όπως φοίνικες, πλατάνια και πεύκα κ.α. Ο μεγαλύτερος χώρος είναι πλακόστρωτος και έχει μετατραπεί σε γκαράζ. Γύρω από τα όρια του κτήματος υπάρχουν δέντρα και αναρριχώμενα φυτά που
58 	Χαρ. Τρικούπη 66	Οικία Παντελίδου Αργυρώ, Παιδικός Σταθμός «Kindergarden B. Bodin», 1905	Στο μπροστινό χώρο του κήπου υπάρχουν τα δέντρα γύρω από τον φράκτη που είναι κυπαρίσσια, πεύκα και λευκές. Ενώ στο πίσω μέρος του κήπου δεν διακρίνεται τίποτα. Ο υπόλοιπος χώρος είναι πλακόστρωτος και χρησιμοποιείται για την στάθμευση των σχολικών λεωφορείων.

Εικόνα 173: Κατοικία στην οδό Δηλιγιάννη 64 & Αρτέμιδος 37

Εικόνα 174: Κατοικία στην οδό Δηλιγιάννη 11

Εικόνα 175: Κατοικία στην οδό Βασ. Αμαλίας 9 & Δηλιγιάννη

Εικόνα 176: Κατοικία στην οδό Όθωνος 107

Εικόνα 177: Κατοικία στην οδό Όθωνος 109 & Λεβίδου

Εικόνα 178: Κατοικία στην οδό Χαρ. Τρικούπη 66

A/A	Διεύθυνση	Ιδιοκτήτης	Περιγραφή κήπου
59 	Χαρ. Τρικούπη 64 & Κοκκιναρά	Οικία Εμμ. Παντελίδη, 1905	Το κτήμα είναι εγκαταλελειμμένο με συνέπεια να υπάρχουν στον κήπο μεγάλα ψηλά ξερά χορτάρια και δέντρα. Το μονοπάτι δεν φαίνεται από τα χορτάρια. Υπάρχουν όμως δέντρα όπως πεύκα, φοίνικες κ.α.
60 	Κασσαβέτη 37 & Γεωργαντά 30	Έπαυλη Κουτούπη, Αρχαιολογική Συλλογή Κηφισιάς, 1900	Από την μια πλευρά του κήπου ο χώρος είναι στρωμένος με χαλίκι και υπάρχει ένας χώρος με καθίσματα καλυμμένος με τέντα. Δίπλα στο κτίριο από την μια πλευρά υπάρχει μια δεντροστοιχία από ελιές. Οι διάδρομοι είναι πλακόστρωτοι. Ο κήπος περιέχει μπορντούρες κοντά στον φράκτη από τσιμισίρι αλλά και δέντρα στα όρια του κτήματος όπως ακακίες, συκίες και πικροδάφνες.
61 	Κασσαβέτη 35		Ο κήπος δεν διακρίνεται καθαρά. Στα όρια του κτήματος υπάρχουν θαμνοειδή κυπαρίσσια. Ένας χώρος του κήπου έχει μετατραπεί σε γκαράζ.
62 	Κασσαβέτη 28 & Χρ. Λαδά	Οικία Κασιμάτη Μαργαρίτα, 1912	Ο κήπος δεν διακρίνεται καθαρά γιατί υπάρχει φράκτης με πυκνή βλάστηση αλλά φαίνονται κάποια ψηλά δέντρα όπως φοίνικες, κουτσουπιές, ακακίες και πεύκα. Ο πλαϊνός χώρος του κτήματος είναι πλακόστρωτος και χρησιμοποιείται για γκαράζ. Στον κήπο υπάρχουν παρτέρια από εποχικά φυτά και γλάστρες.
63 	Διονύσου 2 & Παπαδιαμάντη 4	Παιδικός Σταθμός «Η Θεια Τάτα», 1900	Ο κήπος περιέχει τα εξής δέντρα ακακίες και μεγάλα πεύκα. Ο κήπος είναι διαμορφωμένος για να παίζουν τα παιδιά. Υπάρχει ένας διάδρομος πλακόστρωτος ενώ ο υπόλοιπος χώρος είναι στρωμένος με άμμο. Στον χώρο του κήπου υπάρχουν διάφορα παιχνίδια γύρω από ένα μεγάλο πεύκο όπως κούνιες. Το μισό κτίριο είναι καλυμμένο με κισσό. Στην άλλη είσοδο του κτήματος υπάρχουν μπορντούρες από τσιμισίρι σε κυκλικό σχήμα, παιχνίδια για παιδιά και ένα μονοπάτι με γκαζόν στα πλαϊνά.
64 	Διονύσου 3	Έπαυλη Mon Plaisir, οικία Μπαλτατζή. Η έπαυλη κτίστηκε το 1872.	Ο κήπος είναι απεριποίητος. Στο κτήμα υπάρχει ένα άλογο που έχει φάει σχεδόν όλο τον κήπο. Τα δέντρα που περιέχει ο κήπος είναι τιλιά, κυπαρίσσια, ακακίες, πεύκα, φοίνικες, κουτσουπιά και ένα μικρό θάμνο από τσιμισίρι. Ο κήπος περιέχει ένα εγκαταλελειμμένο αυτοκίνητο.

Εικόνα 179: Κατοικία στην οδό Χαρ. Τρικούπη 64 & Κοκκιναρά

Εικόνα 180: Κατοικία στην οδό Κασσαβέτη 37 & Γεωργαντά 30

Εικόνα 181: Κατοικία στην οδό Κασσαβέτη 35

Εικόνα 182: Κατοικία στην οδό Κασσαβέτη 28 & Χρ. Λαδά

Εικόνα 183: Κατοικία στην οδό Διονύσου 2 & Παπαδιαμάντη 4

Εικόνα 184: Διονύσου 3

A/A	Διεύθυνση	Ιδιοκτήτης	Περιγραφή κήπου
65 	Διονύσου 13	Έπαυλη τα Κλήματα, οικία Μυλωνά, 1924	Υπάρχει ένα τεράστιος μαντρότοιχος με μια σιδερένια πόρτα και δεν είναι ορατός ο κήπος. Το μόνο που μπορείς να διακρίνεις είναι τα κυπαρίσσια.
66 	Διονύσου 26 & Μουσών	Έπαυλη Κικί, Μ. Ιπλιξιάν, 1920	Στον κεντρικό διάδρομο στο πλάι υπάρχουν δάφνες ενώ στο πλάι του υπάρχει ένα μονοπάτι με πέτρες που εισχωρεί στον κήπο. Υπάρχουν μπορντούρες από τσιμισίρι, κυπαρίσσια, ακακίες και ένας ξερός κέδρος. Στο πεζοδρόμιο υπάρχουν πικροδάφνες.
67 	Διονύσου 30	Έπαυλη Αντ. Κεφάλας, 1930	Ο κήπος διαμορφώνεται στο πλάι του κτίσματος γιατί στο κέντρο υπάρχει πλακόστρωση και μερικοί θάμνοι από λιγούστρο. Τα φυτά που περιέχει ο κήπος είναι πεύκα, τριανταφυλλιές, θάμνους, εποχικά φυτά και έναν ξερό κέδρο.
68 	Εκάλης 2 & Ση. Δέλτα 8	Έπαυλη Αλεξάνδρας Χωρέμη, Μπενάκειο Φυτοπαθολογικό Ινστιτούτο	Ο κήπος είναι τεράστιος και υπάρχει πλούσια και πυκνή βλάστηση από δέντρα και καλλωπιστικά φυτά. Μερικά δέντρα που υπάρχουν στον κήπο είναι ο αείλανθος, το αρμυρίκι, η δάφνη, ο ευκάλυπτος, η κουμαριά, η κουτσουπιά, το κυπαρίσσι, η λεύκη, η μουριά, το πεύκο, το πουρνάρι, το σπαρτό, ο σχίνος, η χαρουπιά και η ακακία. Υπάρχουν και καλλωπιστικά φυτά όπως ο βραχίχυτων, η γαζία, η σοφορα, η συκιά, ο φοίνικας, η αγγελική, το βιβούρνο, το λιγούστρο, το κίτρινο γιασεμί, το δεντρολίβανο, ο κισσός, το ευώνυμο, η κασσία, το τεύκρο, η μυρτιά η πικροδάφνη, ο πυράκανθος, το κυδωνίαστρο, η καζουαρίνα, η καταλη, η ιτιά η κλαίουσα κ.α. Οι διάδρομοι είναι με χαλίκι και έχουν πινακίδες κατεύθυνσης.
69 	Λ. Κηφισίας 299 & Εμ. Μπενάκη	Οικία του Χρυσώτη, 1910	Ο κήπος είναι απεριποίητος γιατί το κτίσμα δεν κατοικείται πια. Ο χώρος του κήπου έχει διαμορφωθεί τα τελευταία χρόνια γιατί ο περισσότερος είναι πλακόστρωτος. Στην γωνία του κτήματος υπάρχει παρτέρι. Τα δέντρα που περιέχει ο κήπος είναι κουτσουπιές, ελιές, πεύκα και ακακίες. Ο φράκτης είναι από πικροδάφνες.
70 	Όθωνος 87 & Αμαλίας	Έπαυλη Κολυμβος, οικία Ευφροσύνης Ν. Δραγούμη, 1910	Λόγω της πυκνής βλάστησης δεν είναι αρκετά ορατός ο κήπος. Το μόνα δέντρα που ξεχωρίζουν είναι τα ψηλά όπως πεύκα, φοίνικες και ελιές. Ο φράκτης είναι από λιγούστρο.

Εικόνα 185: Κατοικία στην οδό Διονύσου 13

Εικόνα 186: Κατοικία στην οδό Διονύσου 26 & Μουσών

Εικόνα 187: Κατοικία στην οδό Διονύσου 30

Εικόνα 188: Κατοικία στην οδό Εκάλης 2 & Στ. Δέλτα 8

Εικόνα 189: Κατοικία στην οδό Λ. Κηφισίας 299 & Εμ. Μπενάκη

Εικόνα 190: Κατοικία στην οδό Όθωνος 87 & Αμαλίας

A/A	Διεύθυνση	Ιδιοκτήτης	Περιγραφή κήπου
71 	Τατοΐου 21	Αρχοντικό Τρικούπη, έπαυλη Χρυσάνθεμο, 1890	Ο κήπος έχει αναπλαστεί. Ολόκληρος ο χώρος του κήπου είναι πλακόστρωτος με διαδρόμους και υπάρχουν παρτέρια με θάμνους σε διάφορα σχήματα και μεγέθη. Τα φυτά που υπάρχουν στον κήπο είναι ακακία, πεύκο, μικρά κυπαρίσσια, εποχικά φυτά και διάφορα είδη θάμνων. Στις πλαϊνές πλευρές του κτήματος υπάρχει ένας ψηλός φράκτης από θαμνοειδή κυπαρίσσια.
72 	Γ. Λαμπράκη & Λ. Κηφισίας 241	Βίλα Καζούλη, Εθνικό Κέντρο Περιβάλλοντος & Αειφόρου Ανάπτυξη, 1902	Ο κήπος είναι μεγάλος αλλά έχει μειωθεί από τότε που άλλαξε χέρια. Τα περισσότερα δέντρα που περιέχει ο κήπος είναι τα πεύκα, κυπαρίσσια, φοίνικες, ελιές, λευκές, πλατάνια και δάφνες. Κάτω από τον χώρο του κήπου υπάρχει γκαράζ πολλών θέσεων. Στον κήπο υπάρχουν διάδρομοι για να εισχωρείς στο εσωτερικό του και είναι πλακόστρωτοι ενώ ο υπόλοιπος χώρος είναι με χώμα ή με λίγο γρασίδι. Στους διαδρόμους υπάρχουν κολώνες φωτιστικών.
73 	Κυριάκου & Αγ. Θεοδώρων	Έπαυλη Αμαριλλίς, οικία Γ. Δροσίνη, Δημοτική Βιβλιοθήκη Κηφισίας, 1900	Ο κήπος δεν υφίσταται πια υπάρχουν κάποια εποχικά φυτά και αυτό γιατί ο μεγαλύτερος χώρος έχει πλακοστρωθεί.
74 	Ηρώδου Αττικού 9	Έπαυλη Ανεμώνη, Οικία Οικονόμου, 1900	Ο κεντρικός διάδρομος είναι πλακόστρωτος και έχει πυκνή βλάστηση από φυτά. Ο κήπος περιέχει τα εξής δέντρα όπως φοίνικες και πεύκα τυλιγμένα με κισσό και ακακίες. Ο χώρος του κήπου είναι με γκαζόν και υπάρχουν θάμνοι με διάφορα σχήματα. Στο πλάι του κτιρίου υπάρχει ένας χώρος για υπόγειο γκαράζ.
75 	Διονύσου 18		Ο κήπος είναι απεριποίητος γιατί υπάρχουν μικρά ξερά χορτάρια. Τα δέντρα που περιέχει ο κήπος είναι ελιές, αμυγδαλιά και κυπαρίσσι. Ο διάδρομος είναι πλακόστρωτος και χρησιμοποιείται και για την στάθμευση των αυτοκινήτων. Στα πλαϊνά του διαδρόμου υπάρχουν εποχικά φυτά.

Εικόνα 191: Κατοικία στην οδό Τατοΐου 21

Εικόνα 192: Κατοικία στην οδό Γρ. Λαμπράκη & Λ. Κηφισίας 241

Εικόνα 193: Κατοικία στην οδό Κυριάκου & Αγ. Θεοδώρων

Εικόνα 194: Κατοικία στην οδό Ηρώδου Αττικού 9

Εικόνα 195: Κατοικία στην οδό Διονύσου 18

2.3.2 ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΤΟΥ 1970 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Μετά το 1970 η Κηφισιά βρισκόταν σε φάση ανάπτυξης και το πράσινο άρχισε να χάνεται σιγά-σιγά από το κέντρο της Κηφισιάς και να παραχωρεί τη θέση του στο μπετόν και την εμπορική εκμετάλλευση της γης. Τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκε μια εκτεταμένη οικοδομική δραστηριότητα που είχε ως αποτέλεσμα τη ραγδαία αστικοποίηση της πόλης. Αυξήθηκε τραγικά ο συντελεστής δόμησης με αποτέλεσμα στην Κηφισιά να κατασκευαστούν πολυώροφες κατοικίες και να μειωθεί ο χώρος του πρασίνου.

Επισκεφτήκαμε κήπους κατοικιών και ιδιαίτερα πολυκατοικίες του 1970 και μετά για να καταγράψουμε την διάφορα που υπάρχει με τους κήπους του 1900. Μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι τα εξής:

1. ΠΟΛΥΚΑΤΟΙΚΙΑ ΣΤΗΝ ΟΔΟ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΔΕΛΤΑ 3:

Η πολυκατοικία είναι ένα διώροφο κτίριο με βεράντες και ακάλυπτο χώρο. Στις βεράντες υπάρχουν φυτοδοχεία με διάφορα είδη φυτών. Στον μπροστινό ακάλυπτο χώρο έχει δημιουργηθεί ένας μικρός κήπος. Στον χώρο του οικοπέδου δεν υπάρχει μια περίφραξη με κιγκλίδωμα αλλά για φράκτης έχει χρησιμοποιηθεί μια μπορντούρα ύψους ενός μέτρου ενός καλλωπιστικού θάμνου. Υπάρχουν πλακόστρωτοι διάδρομοι που οδηγούν γύρω από την πολυκατοικία και την είσοδο της. Ενώ ο υπόλοιπος χώρος είναι στρωμένος με γκαζόν και περιέχει δυο μικρούς φοίνικες.

Εικόνα 196: Η Πολυκατοικία στην οδό Στέφανου Δέλτα 3

2. ΠΟΛΥΚΑΤΟΙΚΙΑ ΣΤΗΝ ΟΔΟ ΟΘΩΝΟΣ 89:

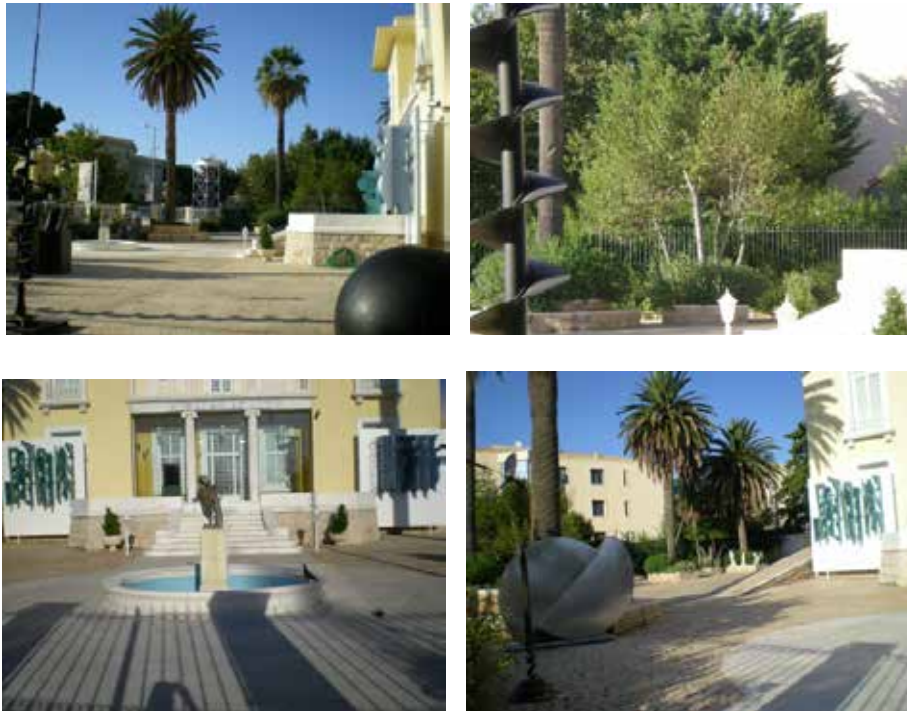
Η πολυκατοικία είναι ένα πενταόροφο κτίριο με βεράντες και ακάλυπτο χώρο. Ο μπροστινός ακάλυπτος χώρος έχει μετατραπεί σε κήπο και διαδρόμους από μπετόν. Ο κήπος δεν είναι στρωμένος με γρασίδι αλλά απλά με χώμα. Για περίφραξη υπάρχουν κιγκλιδώματα και από την μέσα πλευρά υπάρχει μπορντούρα με ένα είδος θάμνου. Ο κήπος είναι πολύ μικρός σε σχέση με τον χώρο του οικοπέδου εάν αφαιρέσουμε το κτίριο και αυτό γιατί στον πίσω ακάλυπτο χώρο έχει δημιουργηθεί ένας χώρος για την στάθμευση των αυτοκινήτων. Ο κήπος στην ουσία είναι δυο μικρά τετράγωνα που περιέχουν φοίνικες και διάφορα αλλά μικρά σε ηλικία φυτά. Στην μια πλευρά του κεντρικού διαδρόμου υπάρχει μια μικρή σε ύψος μπορντούρα από ένα είδος θάμνου. Πρέπει να επισημάνουμε ότι ο κήπος περιέχει πεύκα που προϋπήρχαν πριν την κατασκευή του κτιρίου.

Εικόνα 197: Η Πολυκατοικία στην οδό Οθωνος 89

3. ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΣΤΗΝ ΟΔΟ Λ. ΚΗΦΙΣΙΑΣ 260 & ΔΗΛΗΓΙΑΝΝΗ:

Στο κτίριο αυτό στεγάζονται αντικείμενα τέχνης της εταιρίας Mihalarias Art. Στον χώρο δεν υφίσταται κήπος γιατί είναι σχεδόν όλος πλακόστρωτος. Το μοναδικό πράσινο που μπορεί να διακρίνει κανείς είναι γύρω από την περίφραξη με το κιγκλιδώμα υπάρχει ένα ενιαίο παρτέρι με διάφορα φυτά όπως δέντρα, θάμνους και εποχικά. Επίσης στον χώρο εντοπίζονται πέντε φοίνικες μέσα σε παρτέρι ο καθένας ξεχωριστά. Οι φοίνικες προϋπήρχαν στο κτήμα και αυτό φαίνεται από το μέγεθος τους. Ο χώρος περιέχει έργα τέχνης τα οποία είναι τοποθετημένα σε διάφορα σημεία του κήπου. Πέρα από τα έργα τέχνης υπάρχει ένα μικρό σιντριβάνι στην μέση της κεντρικής εισόδου.

Εικόνα 198: Ο Περιβάλλοντας χώρος της εταιρίας Mihalarias

Οι κήποι που καταγράψαμε που έχουν κατασκευαστεί από το 1970 και μετά έχουν τεράστιες αλλαγές από τους παλιούς κήπους. Οι σημερινοί κήποι διαμορφώνονται διαφορετικά και αυτό γιατί έχει εξελιχθεί ο άνθρωπος και θέλει διαφορετικά πράγματα. Στους περισσότερους κήπους που διαμορφώνονται σήμερα ο χώρος κατανέμεται διαφορετικά. Δηλαδή ο περισσότερος χώρος είναι πλακόστρωτος με πολλούς διαδρόμους και ελάχιστος χώρος είναι στρωμένος με γκαζόν. Βέβαια αυτό εξαρτάται αν είναι πολυκατοικία ή κατοικία. Οι ιδιοκτήτες εκμεταλλεύονται τον χώρο για να κατασκευάσουν χώρο για την στάθμευση των αυτοκινήτων τους και με αυτόν τον τρόπο μικραίνει ο χώρος του πρασίνου. Βέβαια αν κατασκευάζεται μια κατοικία ο ιδιοκτήτης θα προτιμήσει να διαμορφώσει τον χώρο του κήπου με μια πισίνα και έναν χώρο για να αναπαύεται παρά να δημιουργήσει μια όαση πρασίνου. Πρέπει να επισημάνουμε όμως ότι ο ακάλυπτος χώρος που απομένει είναι πολύ λιγότερος από τα προηγούμενα χρόνια.

2.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

2.4.1 ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ

Η Κηφισιά από τους αρχαίους ακόμη χρόνους ονομαζόταν κηπούπολη. Η περιοχή την περίοδο του 19^{ου} αιώνα ήταν όχι μόνο το περιβόλι της Αθήνας αλλά και το πρακτικό σχολείο που έβγαζε τους μαγικούς τεχνίτες των κήπων της εποχής. Η Κηφισιά αναπτύχθηκε ως θέρετρο των πλούσιων αστών, πολιτικών και προσωπικοτήτων της κάθε περιόδου μέχρι την δεκαετία του 1970, όποτε αρχίζει και η παραμόρφωση, αλλοίωση και στρέβλωση της εικόνας της περιοχής με την εγκληματική αξιοποίηση των παλαιών εξοχικών κατοικιών που αντικαθίστανται αβασάνιστα από μεζονέτες.

Ευτυχώς ο δήμος της Κηφισιάς χαρακτήρισε κάποια κτίρια διατηρητέα και οι ιδιοκτήτες διατήρησαν και ανακαίνισαν τα παλαιά πανέμορφα κτίρια δίνοντας τους νέα περίοδο ζωής. Σχέδια κήπων από μεγάλους αρχιτέκτονες αλλά και παρτέρια φτιαγμένα με το μεράκι του κηπουρού και τον αυτοσχεδιασμό του ιδιοκτήτη χάθηκαν για πάντα. Μαζί χάθηκαν και πολλά φυτά που η χρήση τους ήταν απαραίτητη την εποχή εκείνη. Το πυξάρι, η μπαξιάνα τριανταφυλλιά, η γλυσίνα, ο χλοοτάπητας του μιλφείγ, οι μενεξέδες, ο φράξος, οι φράουλες και τόσα αλλά φυτά εξαφανίστηκαν για πάντα.

Στους κήπους της Κηφισιάς και γενικότερα στην Ελλάδα έχουν επέλθει πολλές μεταβολές από τον 19^ο αιώνα και μετά μια από αυτές είναι η αλλαγή των φυτών που χρησιμοποιούσαν. Η μεγάλη αλλαγή στην ελληνική κηποτεχνία και συγκεκριμένα στην Κηφισιά είναι η χρήση του χλοοτάπητα ως δομικό στοιχείο του κήπου που έχει ταυτόχρονα πρακτικό και διακοσμητικό χαρακτήρα αλλά πολλές φορές γίνεται αλόγιστη και καταχρηστική. Τα παλαιά είδη χλοοτάπητα που μάλιστα είχαν και πολύ περιορισμένη χρήση όπως το μιλφείγ ή χιλιοφυλλος, το κοινό ετήσιο λόλιο, η κοινή ουγκάντα κ.α. αντικαθίστανται με αλλά που έγιναν δημοφιλέστερα, όπως πχ. Τα διάφορα μείγματα σπόρων που επικράτησαν στις δεκαετίες του 1970 και του 1980 (το περίφημο μείγμα Νο 21 ή το μείγμα σκιάς). Η κύρια αιτία της αλλαγής ήταν η κατασκευή ενός χλοοτάπητα που θα ήταν χειμώνα- καλοκαίρι πράσινο. Εδώ πρέπει να επισημάνουμε ότι το γκαζόν χρειάζεται πολύ νερό για να αναπτυχθεί και αυτό δεν βοηθάει στην έλλειψη νερού που υπάρχει σήμερα. Αν και χρησιμοποιείται πολύ στους κήπους χρειάζεται ιδιαίτερη περιποίηση και συχνή συντήρηση.

Πολλά είδη φυτών, που παλαιότερα είχαν επιβληθεί απόλυτα, τώρα πλέον για κάποιο λόγο διακοσμητικής επιλογής ή προβληματισμού για την καλλιέργεια καταργούνται, και στην θέση τους χρησιμοποιούνται αλλά είδη με διαφορετικές ιδιότητες. Έτσι καταργήθηκε η ιτιά η κλαίουσα (*Salix babylonica*), δεδομένου ότι δεν άντεξε στην προσβολή των ακραίων καιρικών συνθηκών και την έντονη λειψυδρία που παρουσιάστηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1980. Άλλο ένα είδος σχεδόν άγνωστο σήμερα είναι η ψευδοπιπεριά (*Schinus molle*) που δεν άντεξε από τα καυσαέρια των αυτοκινήτων ή την υποτιμητική απαξίωση των αγοραστών. Το πυξάρι ή τσιμισίρι (*Buxus sempervirens*) θυσιάστηκε με την κατάργηση της χαμηλής μπορντούρας, δεδομένου ότι χρεώνεται το μεγάλο κόστος συντήρησης που απαιτεί εξαιτίας της πολλής δουλειάς και των συνεχών κλαδεμάτων διαμορφώσεως και διατηρήσεως της γεωμετρικής τους μορφής. Το ίδιο ισχύει και για το λεβαντίνι (*Santolina chamaecyparissus*) που δεν άντεξε την υγρασία που δημιουργείται από το πότισμα του χλοοτάπητα. Το λιγούστρο (*Ligustrum japonicum*), που ήταν το σύνθηδες φυτό για τις γεωμετρικές μπορντούρες στους κήπους, αντικαταστάθηκε με το λευλάντ (*Cypripedium parisiense*) ή το Gold crest, που όμως χρησιμοποιήθηκε κατά κόρον και αποτελεί πλέον την εύκολη λύση για οπτική απόκρυψη και ιδιοκτησιακό

διαχωρισμό. Το πυξάρι το χρησιμοποιούσαν το 1900 και μετά αντικαταστάθηκε από το λιγούστρο την δεκαετία του 1960 και σήμερα χρησιμοποιούμε το λευλάντ. Η χρήση της αναρριχώμενης τριανταφυλλιάς και ιδιαίτερα της μπαξιάνας έχει περιορισθεί στο ελάχιστο. Το ωίδιο που προσβάλλει το ευώνυμο (*Ecnophyus japonicus*) καθιστά πλέον απαγορευτική τη συνέχιση της χρήσης του είδους αυτού, που αντικαταστάθηκε από άλλα είδη παρόμοιας εμφανίσεως (*E. Japonicus elegantissimus aureus*) αλλά περισσότερο ανθεκτικά. Πολλά φυλλοβόλα δέντρα δεν τα χρησιμοποιούμε σήμερα, παρά το γεγονός ότι το καλοκαίρι δημιουργούν σκιά, γιατί το χειμώνα πέφτουν τα φύλλα τους και ο κήπος χρειάζεται συνέχεια καθάρισμα. Ένα παράδειγμα φυλλοβόλου δέντρου είναι το πλατάνι.

Όμως με την εξέλιξη των πραγμάτων και την βελτίωση του οικονομικού επιπέδου των ατόμων πολλά είδη εποχικών φυτών επανήλθαν στους ιδιωτικούς και τους δημόσιους κήπους. Επανήλθε η εκτεταμένη χρήση του πανσέ ή της βιολέτας κατά τον χειμώνα ή του χρυσάνθεμου το φθινόπωρο, ενώ το καλοκαίρι η χρήση της πετούνιας, του κατιφέ, του κόκκινου γερανιού, της μπιγκόνιας είναι πλέον πολύ συνηθισμένη. Τα κυριότερα είδη εποχικών φυτών βελτιώνονται γενετικά ως υβρίδια και απαιτούν μεγάλη ποικιλία χρωμάτων και αποχρώσεων, εντυπωσιακού μεγέθους άνθη, αλλά κυρίως έχουν πολύ μεγαλύτερο χρονικό εύρος ανθοφορίας.

Από το 1970 και μετά παρατηρήθηκε μια εκτεταμένη οικοδομική δραστηριότητα που είχε ως αποτέλεσμα τη ραγδαία αστικοποίηση της πόλης. Σε αυτό συνέτεινε και το ΑΝ 395/68 που αύξανε τραγικά τους συντελεστές δόμησης, με αποτέλεσμα να κατασκευαστούν πολυώροφες πολυκατοικίες. Η επενδυτική προσπάθεια με στόχο την κατοικία ή άλλες χρήσεις, η μέθοδος αντιπαροχής, ο κατακερματισμός της γης, οι νέες αξίες που υποτάσσουν το συλλογικό στο ατομικό, η παντελής έλλειψη ρυθμιστικού και προγραμματικού πλαισίου, καθώς και η απουσία οποιουδήποτε ελέγχου χρήσεων γης λειτούργησαν και στην Κηφισιά, όπως και σε όλη την Ελλάδα. Με βάση τα παραπάνω την γη την εκμεταλλεύτηκαν στο επαρκώς για να δημιουργήσουν κτίρια και με αυτό τον τρόπο αλλοιώθηκε ή καταστράφηκε ο χώρος του κήπου.

Οι μεταβολές που έχουν επέλθει από τον παραπάνω λόγο είναι πολλές. Όπως πολλά κτίσματα ανυπολόγιστης αρχιτεκτονικής αξίας κατεδαφίστηκαν πριν το 1982 όπως η έπαυλη Ξύδη που βρισκόταν στην οδό Όθωνος 78, η έπαυλη Πεντέλη στην οδό Λεβίδου 44 & Χαρ. Τρικούπη και οι δίδυμοι πύργοι των Μαυρομιχαλέων και στην θέση τους υψώθηκαν πολυώροφες οικοδομές με συνέπεια να καταστραφούν και τα ανθοκήπια τους. Άλλη μια μεταβολή είναι ότι η κεντρική περιοχή που είναι και η παλαιότερη μετατράπηκε σε ένα μεγάλο υπερτοπικό εμπορικό κέντρο που έχει ελάχιστο πράσινο. Όπως στους οδούς Κολοκοτρώνη 5, Κολοκοτρώνη 7 και η γωνία Λεβίδου 16 και Αργυροπούλου που την εποχή του 19^{ου} αιώνα ήταν επαύλεις με κήπους και τώρα έχουν μετατραπεί σε εμπορικό κέντρο με καταστήματα και πεζοδρόμια χωρίς ίχνος πράσινου. Με εξαίρεση στην οδό Κολοκοτρώνη 7 που έχουν απομείνει τρεις φοίνικες από εκείνη την εποχή. Επίσης άλλη μια μεταβολή έχει επέλθει επειδή οι έπαυλεις ήταν τεράστια κτήματα την εποχή του 19^{ου} αιώνα ενώ σήμερα τα κτήματα έχουν χωριστεί σε πολλά μέρη και σε πολλούς ιδιοκτήτες. Ένα παράδειγμα είναι η βίλα του Καζούλη που την περισσότερη έκταση κατέχει το ΚΑΤ και την υπόλοιπη το δημόσιο.

Εικόνα 199: Η έπαυλη Ξυδή πριν κατεδαφιστεί.

Ένας λόγος που έχει επέλθει μια αλλαγή στους κήπους της Κηφισιάς είναι ότι οι επαύλεις και τα παραδοσιακά σπίτια άλλαξαν χέρια, τα αγόρασαν άλλοι ιδιοκτήτες, μετατράπηκαν σε συγκροτήματα γραφείων ή άλλες χρήσεις και όχι κατοικίες που ήταν εξ αρχής. Με αυτόν τον τρόπο ο χώρος του κήπου να διαμορφώνεται ανάλογα με την χρήση του κτιρίου. Ένα παράδειγμα είναι στην οδό Διονύσου 2 & Παπαδιαμάντη 4 το κτίριο έχει μετατραπεί σε παιδικό σταθμό και ο χώρος του κήπου είναι διαμορφωμένος με παιχνίδια για τα παιδιά, στρωμένος με άμμο και διάφορα δέντρα, το ίδιο ισχύει και στην οδό Χαρ. Τρικούπη 66. Ενώ στην οδό Παπαδιαμάντη 4 ο χώρος έχει μετατραπεί σε θερινό κινηματογράφο με το όνομα «Μπομπονιέρα» με πυκνή βλάστηση στο πλάι και στην μέση πλακόστρωση.

Μια μεγάλη μεταβολή στους κήπους είναι ότι χρησιμοποιούνται πράγματα που δεν υπήρχαν όπως πισίνες, πλακοστρώσεις και χώροι στάθμευσης των αυτοκινήτων με υπόστεγο και αυτό γιατί ο άνθρωπος εξελίσσεται όπως και η ζωή του. Ο κήπος την εποχή του 19^{ου} αιώνα μπορεί να περιείχε διάφορα σχήματα από τους θάμνους και τις μπορντούρες, να ήταν συμμετρικός και να φαινόταν αριστοκρατικός αλλά πάνω από όλα ήταν λιτός. Την εποχή του 19^{ου} αιώνα το κτήμα ήταν περιφραγμένο με κιγκλίδωμα και στην πόρτα της εισόδου υπήρχε ένα ημικυκλικό τόξο διακοσμημένο με ένα αναρριχώμενο φυτό. Σε αντίθεση με σήμερα που η περίφραξη είναι ένας μαντρότοιχος σχεδόν δυο μέτρων για να μην φαίνεται το εσωτερικό του κτήματος. Την εποχή εκείνη ο κήπος περιείχε παρτέρια διακοσμημένα με διάφορα φυτά που σχημάτιζαν διάφορα σχέδια και έναν χώρο για να κάθονται οι ιδιοκτήτες. Τα ίδια υπάρχουν και σήμερα αλλά σε μικρότερη κλίμακα αν και τα παρτέρια διακοσμούνται απλά με ένα είδος δέντρου. Εδώ πρέπει να επισημάνουμε ότι ο χώρος του κήπου την εποχή εκείνη ήταν τεράστιος ενώ σήμερα είναι το ένα τέταρτο αυτού γιατί ο περισσότερος είτε κτίζεται είτε χρησιμοποιείται για χώρο στάθμευσης είτε για άλλες χρήσεις. Άρα είναι λογικό κάποια πράγματα να έχουν ελαττωθεί όπως τα πολλά είδη δέντρων. Την εποχή εκείνη οι διάδρομοι του κήπου και γενικά ο χώρος ήταν στρωμένος με χώμα σε αντίθεση με σήμερα που χρησιμοποιούνται για τα πάντα πλακοστρώσεις. Στις πολυκατοικίες από την άλλη ο χώρος του κήπου είναι μέχρι 5 τ.μ. γιατί ο υπόλοιπος ακάλυπτος χρησιμοποιείται για γκαράζ των ενοίκων. Στο παράρτημα υπάρχει ένα δείγμα κήπου της εποχής του 19^{ου} αιώνα.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να επισημάνουμε ότι το μόνο που δεν έχει αλλοιωθεί στους κήπους είναι τα πεύκα και οι φοίνικες που έχουν φυτευτεί από τον 19^ο αιώνα αν και τα πεύκα είναι αυτοφυή φυτά. Στους κήπους υπάρχουν αυτά τα δέντρα γιατί το δασαρχείο και ο δήμος απαγορεύει την κοπή τους και χρειάζεται ειδική άδεια που σπάνια την δίνουν. Αν και μερικοί άνθρωποι κόβουν παράνομα τα δέντρα μέσα σε μια νύχτα χωρίς να το καταλάβει κανένας. Η κοπή των δέντρων γίνεται για το συμφέρον των ιδιοκτητών γιατί εμποδίζουν την κατασκευή του κτιρίου.

Αν και στους κήπους παραμένουν ακόμη τα πεύκα και οι φοίνικες εκείνης της εποχής μερικά από αυτά καταστράφηκαν λόγω κάποιων αρρωστιών. Η βαμβακίαση

είναι μια τεράστια οικολογική καταστροφή που απειλεί να εξαφανίσει τα πεύκα και έχει εξαπλωθεί απειλητικά. Ο Δήμος της Κηφισιάς με συνεργασία του Φυτοπαθολογικού Ινστιτούτο έχουν κάνει μεγάλες προσπάθειες για την καταπολέμηση της αρρώστιας.

Η βαμβακίαση που προκαλείται από ένα φλοιομυζητικό έντομο την μαρσαλίνα (*Marchalina hellenica*) και εντοπίστηκε στην Ελλάδα τον 20^ο αιώνα και μετέπειτα στην Κηφισιά. Το έντομο αυτό διαδόθηκε στην Ελλάδα από ορισμένους μελισσοκομικούς συνεταιρισμούς ύστερα από επιδοτήσεις. Το έντομο μαρσαλίνα έχει ένα ρύγχος, υπερδιπλάσιο σε μήκος από το σώμα της και διπλωμένο μέσα σε αυτό. Το έντομο ξεδιπλώνει το τεράστιο ρύγχος του και εισχωρεί με μανία στο πεύκο τρώγοντας το ενώ το σάλιο του διαβρώνει τους ιστούς του πεύκου. Με αυτό τον τρόπο προσβάλλει το πεύκο εξασθενίζοντας το προκαλώντας τη μερική ή ολική του νέκρωση. Η μαρσαλίνα ευρισκόμενη στο προνυμφικό στάδιο, παράγει κηρώδες προστατευτικό κάλυμμα τη γνωστή βαμβακάδα. Ένας τρόπος αντιμετώπισης της βαμβακίασης είναι η εφαρμογή πιεστικού μηχανήματος πλυσίματος με ένα διάλυμα αν και δεν είναι αποτελεσματική γιατί ωθεί τα έντομα να εποικίσουν σε άλλα πεύκα. Ο καλύτερος τρόπος αντιμετώπισης της βαμβακίασης είναι η βιολογική καταπολέμηση με ψεκασμό των πεύκων με φυτικά έλαια από θυμάρι και σχίνο, που κάνει το έντομο να μην αναγνωρίζει τον τροφικό ξενιστή, αλλά δεν επηρεάζει τους φυσικούς εχθρούς του με αποτέλεσμα το έντομο σταδιακά να εγκαταλείπει το δέντρο. Υπάρχει και η χημική καταπολέμηση που γίνεται με συγκεκριμένα εντομοκτόνα αλλά δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε κατοικημένες περιοχές γιατί περιέχουν τοξικές ουσίες.

Άλλη μια αρρώστια των πεύκων που προκάλεσε την καταστροφή τους είναι η πιτυοκάμπη ή αλλιώς κάμψη του πεύκου που επηρεάζει την ανάπτυξη τους και δύναται να προκαλέσει την ξήρανση τους. Η κάμψη προξενεί όχληση στον άνθρωπο και δεν πρέπει να ερχόμαστε σε επαφή με προσβεβλημένα πεύκα διότι υπάρχει κίνδυνος πρόκλησης δερματικών παθήσεων όπως κνησμός, φουσκάλες και πρηξίματα.

Πέρα από τα πεύκα και οι φοίνικες προσβλήθηκαν από αρρώστιες και επέφεραν την καταστροφή τους. Μια αρρώστια είναι από το έντομο *Rhynchophorus ferrugineus* που απειλεί φοινικοειδή το οποίο έφτασε μέσα από κορμούς από εισαγόμενους φοίνικες. Άλλη μια αρρώστια είναι από τον θανάσιμο εχθρό τον κόκκινο κάρθαρο, ένα έντομο σε μέγεθος κατσαρίδας, που τρώει το εσωτερικό του δέντρου και το ξεραίνει. Αυτός ο εχθρός μεταφέρθηκε στην Ελλάδα τον Μάιο του 2005 όταν πολλοί ιδιοκτήτες αγόραζαν φοίνικες από την Αίγυπτο γιατί ήταν πιο φθηνοί από την εγχώρια παραγωγή. Το πρόβλημα δεν καταπολεμάται με εντομοκτόνα. Μόνο με την κοπή, τον θρυμματισμό και το κάψιμο των δέντρων.

Πέρα από την αρρώστια των πεύκων και των φοινίκων υπάρχουν και άλλοι λόγοι που έχουν προκαλέσει μεταβολές. Μερικοί λόγοι είναι η οικονομική ανάπτυξη και η εξέλιξη των ανθρώπων, η αλλαγή των καιρικών συνθηκών και η αύξηση των καυσαερίων. Ένας άλλος λόγος των μεταβολών είναι και το νερό αφού παίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη των φυτών. Το 1950 και μετά η πηγή του Κεφαλαρίου στέρεψε και δεν ανάβλυζε νερό με αποτέλεσμα πολλά φυτά να ξεραθούν γιατί ποτίζονταν από την πηγή με τις αμπόλες. Το 1990- 1995 στην Ελλάδα υπήρξε μεγάλη λειψυδρία λόγω των υψηλών θερμοκρασιών και την μείωση των βροχοπτώσεων με αποτέλεσμα να καταστραφούν αρκετά φυτά στην Κηφισιά.

Τέλος, ο μεγαλύτερος λόγος των μεταβολών των κήπων είναι η περίοδος του πολέμου. Η περίοδος του πολέμου ξεκινάει από το 1940 με την επίθεση των Ιταλών, συνεχίζεται με την επίθεση των Γερμανών το '41 και τελειώνει το '48 με τον εμφύλιο

πόλεμο που έγινε το '44. Στην διάρκεια του πολέμου πολλά κτίρια καταπατήθηκαν από τον εχθρό και χρησιμοποιήθηκαν είτε για νοσοκομεία είτε για στρατηγεία με αποτέλεσμα οι κήποι να καταστραφούν. Για παράδειγμα κατά την διάρκεια του πολέμου η βίλα του Καζούλη χρησιμοποιήθηκε σαν Γερμανικό φρουραρχείο, αρχηγείο αλλά και νοσοκομείο των Γερμανών αξιωματικών. Η έπαυλη Ξύδη που δεν υφίσταται πια χρησιμοποιήθηκε για γερμανικό κέντρο πληροφοριών. Η έπαυλη Δρυάδες χρησιμοποιήθηκε για κρατητήρια. Το σπίτι των Διομήδηδων είχε επιταχθεί από όλους τους στρατούς ενώ η βίλα Πρωτοπαπαδάκη έγινε άντρο των Ιταλών και Γερμανών. Και κατά την διάρκεια του εμφυλίου έγιναν πολλές καταστροφές από βομβαρδισμούς των Άγγλων. Ένα παράδειγμα είναι το ξενοδοχείο του Απέργη που βορβαδίστηκε από τους Άγγλους και καταστράφηκε ένα μέρος του.

2.4.2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στην Κηφισιά τον 19^ο αιώνα δημιουργήθηκαν κήποι που συνδύαζαν τη ρομαντική ατμόσφαιρα του αγγλικού κήπου με τα συμμετρικά παρτέρια και την ψαλλιδισμένη μορφή των θάμνων της γαλλικής σχολής. Οι κήποι αυτοί περιέχουν χαρακτηριστικά στοιχεία της κηποτεχνίας του 19^{ου} αιώνα και αποτελούν την αρχιτεκτονική μας κληρονομιά. Οι κήποι είναι σπουδαία αρχιτεκτονήματα και αποτελούν αποτυπώματα της ιστορικής εξέλιξης ενός λαού μέσα στον χρόνο. Για τον λόγο αυτό πρέπει να χαρακτηριστούν μνημεία και γιατί οι περισσότεροι κήποι της εποχής εκείνης έχουν εξαφανιστεί από την αλόγιστη εκμετάλλευση και αξιοποίηση της γης.

Το 1981 η Διεθνής Επιτροπή των οργανώσεων ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) και IFLA (International Federation of Landscape Architects) συνέταξε την Χάρτα της Φλωρεντίας για την διατήρηση των ιστορικών κήπων. Με βάση την Χάρτα ιστορικός κήπος μπορεί να χαρακτηριστεί μια αρχιτεκτονική και φυτοκομική σύνθεση που ενδιαφέρει το κοινωνικό σύνολο από ιστορική ή καλλιτεχνική πλευρά. Επίσης ιστορικοί κήποι μπορεί να είναι μικρή κήποι, μεγάλα πάρκα, είτε τα επισήμως οροθετημένα είτε τα φυσικά τοπία. Η αρχιτεκτονική σύνθεση του ιστορικού κήπου περιλαμβάνει το σχέδιο και την τοπογραφία του, τη βλάστηση του (συμπεριλαμβανόμενων των διαφορετικών ειδών, αναλογιών, χρωματικών σχεδίων), το σχεδιασμό των κενών του χώρων και των αντίστοιχων υψών, τα δομικά και διακοσμητικά του στοιχεία και το νερό.

Αφού ο δήμος της Κηφισιάς σε συνεργασία με το Υπουργείο Πολιτισμού χαρακτήρισε πολλά κτίρια ως διατηρητέα είναι τραγική αμέλεια και αδιαφορία το γεγονός να μην συμπεριληφθούν και οι κήποι. Για να χαρακτηριστούν και οι κήποι μνημεία πρώτα πρέπει να γίνει μια αναγνώριση και καταγραφή της υφισταμένης κατάστασης των μνημείων. Αυτό που καταγράψαμε εμείς είναι ότι ελάχιστοι κήποι έχουν παραμείνει από την εποχή του 19^{ου} αιώνα ίδιοι ενώ οι περισσότεροι έχουν μετατραπεί. Το επόμενο βήμα που πρέπει να γίνει είναι η συντήρηση, η διατήρηση και η αποκατάσταση των κήπων. Αυτό θα επιτευχθεί μόνο αν οι εργασίες συντήρησης, διατήρησης και αποκατάστασης αντιμετωπιστούν παράλληλα. Αφού η βλάστηση είναι το κυρίαρχο στοιχείο του κήπου θα πρέπει να αντικατασταθούν και να ανανεωθούν τα φυτά με τα ίδια είδη και αυτό πετυχαίνεται με την αποψίλωση και την μεταφύτευση από έναν επιστήμονα. Τα μόνιμα ή κινητά αρχιτεκτονικά, γλυπτικά ή διακοσμητικά στοιχεία θα απομακρύνονται μόνο στην περίπτωση που είναι επιβεβλημένη η συντήρησή τους. Επίσης ο κήπος θα πρέπει να διατηρείται σε κατάλληλο περιβάλλον χωρίς καμία αλλαγή γιατί θα θέσει σε κίνδυνο την οικολογική ισορροπία. Δηλαδή στους κήπους δεν πρέπει να κατασκευαστούν αλλά αρδευτικά συστήματα ή χώροι στάθμευσης κ.α. Γενικά θα πρέπει να ληφθούν κάποια μέτρα για την προστασία των κήπων. Όπως οι εργασίες που θα γίνουν για την αποκατάσταση και την συντήρηση του κήπου να εφαρμοστούν τον κατάλληλο χρόνο και από τα κατάλληλα άτομα. Άλλο ένα μέτρο προστασίας είναι να εξασφαλιστεί η τακτική αναπαραγωγή των ποικιλιών των φυτών.

Πέρα από το κράτος πρέπει κάθε άνθρωπος ξεχωριστά να φροντίζει τον κήπο του και το πράσινο γενικά γιατί είναι υπόθεση όλων μας. Μπορούμε να εξασφαλίσουμε πράσινο με πολλούς τρόπους. Ένας από αυτούς είναι να μετατρέψουμε τις ταράτσες και τις βεράντες των πολυκατοικιών σε κήπους. Μπορούμε να ενοποιήσουμε τους ακάλυπτους χώρους και να τους δεντροφυτέψουμε. Επίσης μπορούμε να μειώσουμε το ποσοστό κάλυψης του οικοπέδου ώστε να

ωφεληθεί ο κήπος. Τέλος, μπορούμε να κατασκευάζουμε τους χώρους της στάθμευσης υπογείως ώστε να υπάρχει χώρος για το πράσινο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Μαίρη Ανανιαδου-Τζημοπουλου, Αρχιτεκτονική Τοπίου Σχεδιασμός Αστικών Χωρών, Θεσσαλονίκη 1992, Εκδόσεις Ζήτη.
2. Ν. Ταμβακης, Ν. Κουτεπας, Κηποτεχνια, 1994, Γ Τάξη Τ.Ε.Λ., Έκδοση Η, Ο.Δ.Ε.Β.
3. Stefan Kunze, Αρχιτεκτονική Κήπων, Αθηνά 1988, Μετάφραση Δ. Μαλαυπινας, Έκδοτης Μ. Γκιουρδας.
4. John Brookes, Αρχιτεκτονική και Σχεδιασμός Κήπων, 1994, Α Έκδοση, Εκδόσεις Μαλλιάρης- Παιδεία.
5. Γιάννης Σπαντιδακης, Ελληνικός Κήπος: Ιστορία- Αισθητική- Σχεδιασμός- Κατασκευή, Αθηνά 2008, Εκδόσεις Αθ. Σταμουλης
6. Χάρη Ροΐδη, Κατασκευαστικές Λεπτομέρειες Εξωτερικών Χωρών, Θεσσαλονίκη 1993, Β Έκδοση, Εκδόσεις Ζήτη.
7. Κιουση Γεωργίου, Κουτεπα Νικολάου, Ταμβακη Νικολάου, Εργαστήριο Ανθοκομίας-Κηποτεχνιας, Αθηνά 1996, Τεύχος Πρώτο & Δεύτερο, Εκδόσεις Ίδρυμα Ευγενιδου.
8. Σπύρος Ν. Μποκαρης, Η Κηφισιά Που Αγάπησα.
9. Μαρία Καραβιά, Κηφισιά Ομορφιά Και Μνήμη, Απρίλιος 1989, 2^η Έκδοση, Σύλλογος Προστασίας Κηφισίας.
10. Κηφισιά: Όψεις της Ιστορίας της Πόλης και του Δήμου, 2005, Αρχαιακά Τεκμήρια, Εκδόσεις Ελληνικές.
11. Μαίρη Σιμωνη- Λιολιου, Αρχόντισσα Κηφισιά: Η Ρομαντική Ιστορία του Χθες έως το 1950, Αθηνά Μάιος 2002, Α Έκδοση, Εκδόσεις Εφημερίδα Κηφισιά.
12. Νικόλαος Ταμβακης, Κατάλογος Καλλωπιστικών Φυτών Εθνικού Κήπου, Αθηνά 1981, Εκδόσεις Επιτροπή Δημόσιων Κήπων και Δεντροστοιχιών.
13. Οδηγός Κηφισίας 2008, Έκδοτης Δημοτική Επιχείρηση «Αναπτυξιακή Κηφισιά»
14. Διπλωματική Εργασία του Νηστικακη Φρ. Κωνσταντίνου με τίτλο «Πολεοδομική ανάπλαση συγκοινωνιακή εξυγίανση της ζώνης 2 του Παραδοσιακού Τμήματος του Δήμου Κηφισίας Ν. Αττικής», Τεύχος 1^ο.
15. Πτυχιακή Εργασία του Ευάγγελου Γ. Λωλη με τίτλο «Αστικό και Περαιστικό Πράσινο της Αττικής. Χαρακτηριστικά και Κριτήρια Δημιουργίας του», Ηράκλειο, Δεκέμβριος 2006

16. Άρθρο της Ε. Παπανδρέου με τίτλο «Εκλεκτικιστικές Κατοικίες στην Κηφισιά την Περίοδο της Μπελ Εποκ», Τεύχος 37, Δεκέμβριος 1990, Τρίμηνο Περιοδικό Αρχαιολογία
17. Άρθρο του Διμηνιαίο Περιοδικό Αμπολή με τίτλο «Διατηρητέα της Κηφισιάς», Τεύχος 2, Μάιος 1984, Εκδόσεις Σύλλογος Προστασίας Κηφισιάς.
18. Άρθρο του Διμηνιαίο Περιοδικό Αμπολή με τίτλο «Διατηρητέοι κήποι», Νοέμβριος- Δεκέμβριος 1989, Εκδόσεις Σύλλογος Προστασίας Κηφισιάς
19. Άρθρο του Διμηνιαίο Περιοδικό Αμπολή με τίτλο «Ξυλογλυπτικές διακοσμήσεις των σπιτιών της Κηφισιάς», Τεύχος 7, Ιούλιος 1985, Εκδόσεις Σύλλογος Προστασίας Κηφισιάς
20. Έκθεση του Γεωργίου Μ. Σαρηγιαννη « Για την Αναγκαιότητα της Προστασίας του Άλσους Κηφισιάς», Αθηνά, Δεκέμβριος 2003.
21. Άρθρο της Ζέτας Αντωνοπούλου με τίτλο «Η νεότερη γλυπτική στον κήπο του Ζαπτείου.. παρελθόν, παρόν και μέλλον», 22/02/2007, www.monumenta.gr
22. Άρθρο της Αρετής Χασιώτη με τίτλο «ο Κήπος της Αθηνάς», Απρίλιος 2008, www.youngreporters.org
23. Άρθρο της Μανίνας Ντάνου και Αλεξάνδρας Μανδράκου με τίτλο «Crash test στα πάρκα της Αθηνάς», Καθημερινή 14-02-04, www.kathimerini.gr
24. Το Πεδίο του Άρεως, www.ypernomarhia.gr
25. Άρθρο του Ανδρέα Βάγια με τίτλο «Πεδίο του Άρεως: Υπάρχει λύση», 2004, www.ecosity.gr
26. Άρθρο Βοτανικός κήπος Διομήδους, www.igogreece.gr
27. Άρθρο του Μιχάλη Πολίτη με τίτλο «Οι κρεμαστοί κήποι της Βαβυλώνας», www.arxaiologia.gr
28. Άρθρο του Βασίλη Δαντέλλη με τίτλο «Πεθαίνουν οι φοίνικες της Αθήνας», www.e-tipos.com
29. Οι φωτογραφίες είναι από το Ιστορικό Αρχείο του Μουσείου Μπενάκη και το αρχείο του Συλλόγου Προστασίας Κηφισιάς και είναι τραβηγμένες γύρω στο 1979.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 3Α: ΔΕΝΤΡΑ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΗΠΟΥ

α/α	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
1	Ακακία κυανόφυλλη	Κυανόφυλλος ακακία	<i>Acacia cynanophylla</i>	Leguminosae	Αυστραλία
2	Ακακία λευκάζουσα	Μιμόζα Νικαίας	<i>Acacia dealbata</i>	Leguminosae	Αυστραλία
3	Ακακία η φαρνέσιος	Γαζία	<i>Acacia farnesiana</i>	Leguminosae	Αμερική
4	Ακακία η φρικώδης		<i>Acacia horrida</i>	Leguminosae	N.A. Αμερική
5	Ακακία η ρητινώδης	Μιμόζα πολυανθής	<i>Acacia retinodes</i>	Leguminosae	Αυστραλία
6	Άκερ ο νεγκούντιος	Σφένδαμνος	<i>Acer negundo</i>	Aceraceae	B. Αμερική
7	Αίσκουλος η σαρκόχρους	Ιπποκαστανιά κόκκινη	<i>Aesculus x carnea</i>	Hippocastanaceae	
8	Αίσκουλος η ιπποκαστανέα	Αγριοκαστανιά, Ιπποκαστανιά	<i>Aesculus hippocastanum</i>	Hippocastanaceae	N.A. Ευρώπη
9	Αϊλανθος ο υψηλότατος	Βρωμόδενδρο, Βρωμοκαρυδιά	<i>Ailanthus altissima</i>	Simaroubaceae	Κίνα
10	Αλβιζία η γιουλιβρισίμη	Γκιουλμπρισίμ, Ακακία Κωνσταντινουπόλεως	<i>Albizzia jullidrisin</i>	Leguminosae	Τροπική Ασία, Αφρική
11	Αλβιζία η λοφανθής		<i>Albizzia lophantha</i>	Leguminosae	N.Δ. Αυστραλία
12	Αρωκάρια η υψικάρηνος		<i>Araucaria excelsa</i>	Araucariaceae	Πολυνησία
13	Βωχίνια η ποικιλόχρους		<i>Bauhinia variegata</i>	Leguminosae	Ινδίες
14	Βραχυχίτων ο ακερόφυλλος		<i>Brachychiton acerifolium</i>	Sterculiaceae	Αυστραλία
15	Βραχυχίτων		<i>Brachychiton populneum</i>	Sterculiaceae	Αυστραλία

a/a	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
16	Βρουσσονέτια η παπυροφόρος		<i>Broussonetia papyrifera</i>	Moraceae	Κινά, Ιαπωνία
17	Κασσία η αυλοειδής		<i>Casia fistulosa</i>	Caesalpiniaceae	Ινδίες
18	Κασουαρίνα η κουνιγκαμιάνα	Καζουαρίνα	<i>Casuarina cunninghamiana</i>	Casuarinaceae	Αυστραλία
19	Κασουαρίνα η εκουιζετόφυλλος	Καζουαρίνα	<i>Casuarina equisetifolia</i>	Casuarinaceae	Αυστραλία
20	Κατάλπα η βιγνονιοειδής		<i>Catalpa bignonioides</i>	Bignoniaceae	Β. Αμερική
21	Κεδρέλα η κινέζικη		<i>Cedrela sinensis</i>	Meliaceae	Κινά
22	Κέδρος ντεοντάρα		<i>Cedrus deodara</i>	Pinaceae	Ιμαλία
23	Κέδρος του Λιβάνου	Ο Κέδρος του Λιβάνου	<i>Cedrus libani</i>	Pinaceae	Μικρά Ασία, Λίβανος
24	Κείβη η κασεάριος	Εριόδενδρο, Καπόκ	<i>Ceiba casearia</i>	Bombacaceae	Ινδίες, Ινδονησία, Φιλιππίνες
25	Κελτίς η νότιος	Μελικοκκία, Μικροκκουκία	<i>Celtis australis</i>	Ulmaceae	Παραμεσόγειες Χώρες
26	Κελτίς η δυτική	Μελικοκκία	<i>Celtis occidentalis</i>	Ulmaceae	Β. Αμερική
27	Κερατονία η κερατέα	Ευλοκερατιά, Χαρουπιά	<i>Ceratonia siliqua</i>	Leguminosae	Ανατολική Μεσόγειος
28	Κερκίς η κερατονιοειδής	Κουτσουπιά, Μαμουκαλιά	<i>Cercis siliquastrum</i>	Leguminosae	Ν. Ευρώπη, Δ. Ασία
29	Χαμαίρωψ ο χαμηλός	Χαμαίρωπας	<i>Chamaerops humilis</i>	Palmaceae	Παραμεσόγειες Χώρες
30	Χοιρισία η ωραία		<i>Chorisia speciosa</i>	Bombacaceae	Βραζιλία

a/a	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
31	Κίτρο το νεράτζιο	Νεραντζιά	Citrus aurantium	Rutaceae	Τροπική Ασία
32	Κίτρο η δεκουμάνα		Citrus decumana	Rutaceae	Τροπική Ασία
33	Κίτρο η λιμεττία	Λιμεττία	Citrus limetta	Rutaceae	Τροπική Ασία
34	Κίτρο η λεμονέα	Λεμονιά	Citrus limonium	Rutaceae	Τροπική Ασία
35	Κίτρο το δικτυοειδές	Μανταρινιά	Citrus reticulata	Rutaceae	Τροπική Ασία
36	Κίτρο το σινικό	Πορτοκαλιά	Citrus sinensis	Rutaceae	Τροπική Ασία
37	Κόκκουλος ο δαφνόφυλλος	Κοκκίσκος	Cocculus laurifolius	Menispermaceae	Ινδίες, Ιαπωνία
38	Κορδία η μύξα	Ιξός, Κορδία	Cordia myxa	Boraginaceae	Ινδίες, Αυστραλία
39	Κόρνος ο άρρηγ	Κρανιά	Cornus mas	Cornaceae	N. Ευρώπη, Δ. Ασία
40	Κόρυλος η αβελλάνιος	Φουντουκιά, Λεπτοκορυά	Cirylus avellana	Corylaceae	Ευρώπη, Δ. Ασία
41	Κυπάρισσος της Αριζόνας	Γλαυκό Κυπαρίσσι	Cupressus arizonica	Cupressaceae	Αριζόνα, Ν. Μεξικό
42	Κυπάρισσος ο μακρόκαρπος	Μακρόκαρπο Κυπαρίσσι	Cupressus macrocarpa	Cupressaceae	Καλιφόρνια
43	Κυπάρισσος ο αειθαλής		Cupressus sempervirens	Cupressaceae	Παραμεσόγειες Χώρες
44	Κύκας ο κρεμόφυλλος	Τσικάς	Cycas revoluta	Cycadaceae	Ιαπωνία
45	Κύκας ο στρεπτόφυλλος		Cycas circinalis	Cycadaceae	Ινδίες, Μαδαγασκάρη, Α. Αφρική

a/a	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
46	Ελαίαγνος ο στενόφυλλος	Μοσχοϊτιά, Αγριοτζιτζιφιά	<i>Elaeagnus angustifolia</i>	Elaeagnaceae	Ευρώπη, Κ. και Α. Ασία
47	Εριοβότρυα η ιαπωνική	Μεσπουλιά, Μουσμουλιά	<i>Eriobotrya japonica</i>	Rosaceae	Ιαπωνία, Κινά
48	Ερυθέα η εδώδιμη		<i>Erythea edulis</i>	Palmaceae	Μεξικό
49	Ερυθρίνα η αλεκτορόλοφη		<i>Erythrina crista-galli</i>	Leguminosae	Βραζιλία
50	Ερυθρίνα το κοραλλόδενδρο		<i>Erythrina corallodendron</i>	Leguminosae	Δ. Ινδίες, Ν. Ήνωμ. Πολιτείες
51	Ευκάλυπτος ο γομφοκεφάλας		<i>Eucalyptus gomphocephala</i>	Myrtaceae	Αυστραλία
52	Ευκάλυπτος ο καμαλντουλένσις	Ευκάλυπτος	<i>Eucalyptus camaldulensis</i>	Myrtaceae	Αυστραλία
53	Φίκος ο καρικός	Αγριοσυκιά	<i>Ficus carica</i>	Moraceae	Ευρώπη, Δ. Ασία
54	Φίκος ο ελαστικοφόρος	Φίκος	<i>Ficus elastica</i>	Moraceae	Α. Ινδίες, Μαλαϊκό Αρχιπέλαγος
55	Φίκος ο αμβλύς	Φίκος μικρόφυλλος	<i>Ficus retusa</i>	Moraceae	Ινδίες
56	Φιρμιάνα η απλή	Στερκούλια	<i>Firmiana simplex</i>	Sterculiaceae	Κίνα
57	Φορτουνέλλα η μαργαρίτα	Κούμ- κουάτ	<i>Fortunella margarita</i>	Rutaceae	Κίνα
58	Φράξιμος ο όρνος	Μελιός, Μέλεγος, Φράξος	<i>Fraxinus ornus</i>	Oleaceae	Ν. Ευρώπη, Δ. Ασία
59	Γίγκο το δίλοβο	Τζίνγκο	<i>Gingo biloba</i>	Ginkgoaceae	Β. Κίνα
60	Γλεδίσχια η τριάκανθη	Γλεδίσχια	<i>Gleditschia triacathos</i>	Leguminosae	Β. Αμερική

a/a	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
61	Γρεβιλλέα η ισχυρή	Γρεβιλλέα	Grevillea robusta	Proteaceae	Αυστραλία
62	Γιακαράντα η οξύφυλλη	Γιακαράντα	Jacaranta acutifolia	Bignoniaceae	Βραζιλία
63	Γιούγλανς η βασιλική	Καρυδιά	Juglans regia	Juglandaceae	N.Δ. Ευρώπη
64	Γιουνίπερος ο φοινικικός	Κέδρος, Αγριοκυπαρίσι, Βένιο	Juniperus phoenicea	Cupressaceae	B .Ημισφαίριο
65	Γιουνίπερος ο οξυκέδρος	Κέδρο, Κέθρο, Άρκευθο	Juniperus oxycedrus	Cupressaceae	Παραμεσόγειες Χώρες
66	Κοιλρεουτέρια η φοβοειδής	Κορλετάρια	Koerleuteria paniculata	Sapindaceae	Κίνα, Ιαπωνία, Κορέα
67	Λαβούρνο βατερέρι		Laburnum xmatereri	Leguminosae	
68	Λάουρος ο ευγενής	Βάγια, Δάφνη, Δάφνη του Απόλλωνος	Laurus nobilis	Lauraceae	N. Ευρώπη
69	Λιγούστρο το ιαπωνικό	Λιγούστρο	Ligustrum japonicum	Oleaceae	Ιαπωνία
70	Λιβιστόνα η σινική	Λατάνια	Livistona chinensis	Palmaceae	Κίνα
71	Μακλούρα η μηλοφόρος	Μαγκλούρα	Maclura pomifera	Moraceae	Δ. Ηνωμ. Πολιτείες
72	Μαγνόλια η μεγανθής	Μαγνόλια, Μανόλια	Magnolia grandiflora	Magnoliaceae	ΝΑ. Ηνωμ. Πολιτείες
73	Μελία η αζεδαράχ	Ψευδομέλια, Μελία, Σολομός, Ψευδαπασχαλιά	Melia azedarach	Meliaceae	Ινδίες, Ιμαλάια
74	Μορέα η λευκή	Μουριά	Morus alba	Moraceae	Εύκρατη Ασία
75	Μορέα η μελανή	Μουριά, Συκαμινιά	Morus nigra	Moraceae	Δ. Ασία

a/a	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
76	Μούσα η παραδεισιακή	Μπανανιά	Musa paradisiacal	Muaceae	Τροπικές Χώρες
77	Ελαία η χρυσόφυλλη	Χρυσόφυλλη Ελιά	Olea chrysophylla	Oleaceae	Τροπική Αφρική
78	Ελαία η ευρωπαϊκή	Αγριλιά, Αγρίλι, Αγριελαία	Olea europaea	Oleaceae	Ανατολική Μεσόγειος
79	Παρκινσόνια η ακανθωτή	Παρκενσόνια	Parkinsonia aculeata	Leguminosae	Τροπική Αμερική
80	Παουλώνβια η χνουδωτή	Παυλώνια	Paulownia tomentosa	Scrophulariaceae	Κίνα
81	Περσέα η αμερικάνα	Αβοκάτο	Persea americana	Lauraceae	Μεξικό
82	Φοίνιξ ο κανάριος	Φοίνικας	Phoenix canariensis	Palmaceae	Κανάρια Νησιά
83	Φοίνιξ ο δακτυλοφόρος	Χουρμαδιά	Phoenix dactylifera	Palmaceae	Τροπικές, Παρατροπικές περιοχές
84	Φωτεινή η πριονόφυλλη	Φωτεινία	Photinia serrulata	Rosaceae	Κίνα
85	Φυτολάκκα η δίοικη		Phytolacca dioica	Phytolacaceae	N. Αμερική
86	Πίνος, Πεύκη η τραχεία	Πεύκο της Θάσου	Pinus brutia	Pinaceae	Νησιά Αιγαίου, Μ. Ασία
87	Πεύκη η κανάριος	Πεύκο των Καναρίων	Pinus canariensis	Pinaceae	Κανάρια Νησιά
88	Πεύκη η χαλέπιος	Πεύκο	Pinus halepensis	Pinaceae	Παραμεσόγειες Χώρες
89	Πεύκη η πίτυς	Κουκουναριά	Pinus pinea	Pinaceae	Παραμεσόγειες Χώρες

a/a	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
90	Πιστακία η τερέβινθος	Κοκκορεβιθιά, Τσικουδιά	<i>Pistacia terabinthus</i>	Anacardiaceae	Παραμεσόγειες Χώρες
91	Πιττόσπορο το κυματόφυλλο		<i>Pittosporum undulatum</i>	Pittosporaceae	Αυστραλία
92	Πλάτανος η δυτική	Πλάτανος	<i>Platanus occidentalis</i>	Platanaceae	Β. Αμερική
93	Πλάτανος η ανατολική	Πλάτανος, Πλατάνι	<i>Platanus orientalis</i>	Platanaceae	N.A. Ευρώπη
94	Πόπουλος, Λεύκη η λευκή		<i>Populus alba</i>	Salicaceae	Κ και Ν. Ευρώπη μέχρι Κ. Ασία
95	Λεύκη η канаδική	Καναδική Λεύκη	<i>Populus canadensis</i>	Salicaceae	Ευρώπη, Ν. Αμερική, Κίνα
96	Λεύκη η μελανή	Λεύκη ορθόκλαδη, Καβάκι	<i>Populus nigra</i>	Salicaceae	Ευρώπη, Δ. Ασία
97	Πρόννος η αμυγδαλή	Αμυγδαλιά	<i>Prunus amygdalus</i>	Rosaceae	Παραμεσόγειες Χώρες, Δ. Ασία
98	Πρόννος ο κερασοφόρος	Πρόννος πισσαρδίου	<i>Prunus cerasifera</i>	Rosaceae	Δ. Ασία
99	Πρόννος ο λαννεζιάνειος		<i>Prunus lannesiana</i>	Rosaceae	Ιαπωνία
100	Πρόννος ο δαφνοκέρασος	Λαουροκέρασο, Ροδαφνιά	<i>Prunus laurocerasus</i>	Rosaceae	Α. Ευρώπη, Μικρά Ασία
101	Πρόννος ο μαχαλέπιος	Αγριοκερασιά	<i>Prunus mahaleb</i>	Rosaceae	Κ. και ΝΑ. Ευρώπη
102	Πρόννος ο τρίλοβος		<i>Prunus triloba</i>	Rosaceae	Κίνα
103	Πρόννος γιεντοένσις		<i>Prunus x yedoensis</i>	Rosaceae	Ιαπωνία

a/a	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
104	Πουνική η ροιά	Ροδιά	<i>Punica granatum</i>	Punicaceae	N.Δ. Ευρώπη, Δ. Ασία
105	Δρυς η αγίλωψ	Ήμερη Βελανιδιά	<i>Quescus aegilops</i>	Fagaceae	N.A. Ευρώπη, Μικρά Ασία
106	Δρυς η κοκκοφόρος	Πουρνάρι πρίνος	<i>Quescus coccifera</i>	Fagaceae	N.A. Ευρώπη, Μικρά Ασία, Β. Αφρική
107	Δρυς η ίληξ	Αριά, Αρεός, Αριός	<i>Quescus ilex</i>	Fagaceae	N. Ευρώπη
108	Δρυς η πετράια	Ρουπάκι, Απόδισκος Δρυς	<i>Quescus petraea</i>	Fagaceae	Ευρώπη, Δ. Ασία
109	Δρυς η ρόμπουρ	Ρένια, Ρουπάκι ποδιοκοφόρος Δρυς	<i>Quescus robur</i>	Fagaceae	Ευρώπη, Δ. Ασία, Β. Αφρική
110	Ρούς ο αρωματικός		<i>Rhus aromatica</i>	Anacardiaceae	B. Αμερική
111	Ροβινία η χνοώδης		<i>Robinia hisbida</i>	Leguminosae	N. Ηνωμένες Πολιτείες
112	Ροβινία η ψευδοακακία	Ακακία	<i>Robinia pseudocacia</i>	Leguminosae	A. Ηνωμένες Πολιτείες
113	Σχίνος ο μόλλε	Πιπεριά, Ψευδοπιπεριά	<i>Schinus molle</i>	Anacardiaceae	Μεξικό, Χιλή
114	Σχίνος ο τερεβινθόφυλλος		<i>Schinus terebinthifolius</i>	Anacardiaceae	Βραζιλία
115	Σεκόια η αιθαλής		<i>Sequoia sempervirens</i>	Taxodiaceae	Καλιφόρνια
116	Σοφόρα η ιαπωνική	Σοφόρα	<i>Sophora japonica</i>	Leguminosae	Κίνα
117	Τάμαριξ ο ολιγανθής	Αρμυρίκι, Μυρίκι	<i>Tamarix parviflora</i>	Tamaricaceae	N.A. Ευρώπη
118	Τάμαριξ ο πένταδρος	Αρμυρίκι, Μυρίκι	<i>Tamarix pentadra</i>	Tamaricaceae	N.A. Ευρώπη, κεντρική Ασία

a/a	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
119	Τάξος ο ραγωδης	Ίταμος, Μαυροέλατο	Taxus baccata	Taxaceae	Ευρώπη, Αλγερία, Δ. Ασία
120	Τίλια η πλατύφυλλη	Φιλύρα, Τίλιο, Φλαμουριά	Tilia platyphyllos	Tiliaceae	A. Ευρώπη, M. Ασία
121	Τιπουάνα η τίπου		Tipuana tipu	Leguminosae	N. Αμερική
122	Τραχύκαρπος ο φορτούνειος	Χαμαίρωπας	Trachycarpos fortunei	Palmaceae	Ιαπωνία
123	Ούλμος, Πτελέα ο καρπινόφυλλος	Φτελιά, Πτελέα, Καραγάτσι	Ulmus carpinifolia	Ulmaceae	Ευρώπη, Β. Αφρική, Δ. Ασία
124	Ουασιγκτόνια η νηματοφόρος		Washingtonia filifera	Palmaceae	ΝΔ. Ηνωμένες Πολιτείες
125	Ζίφυρος η εδώδιμος	Τζιτζιφιά	Zizyphus sativa	Ramnaceae	Ασία

ΠΙΝΑΚΑΣ 3B: ΘΑΜΝΟΙ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΗΠΟΥ

a/a	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
1	Αβούτιλιο το ραβδωτό		<i>Abutilon striatum</i>	Malvaceae	N. Βραζιλία, Β. Αργεντινή
2	Αδατώδες το βασίκειο		<i>Adhatoda vasica</i>	Acanthaceae	Κεϋλάνη
3	Άρβουτος η αδράχνη	Αγριοκουμαριά	<i>Arbutus andrachne</i>	Ericaceae	A. Μεσόγειος
4	Αρούνδος ο δόναξ	Καλάμι	<i>Arundo donax</i>	Graminaceae	N. Ευρώπη. Β. Αμερική
5	Ατρίπλεξ ο άλιμος	Αλιμιά	<i>Atriplex halimus</i>	Chenopodiaceae	N. Ευρώπη
6	Βάκχαρις η αλιμόφυλλος	Μπάχαρη	<i>Baccharis halimifolia</i>	Compositae	B. Αμερική
7	Βαμβούσα	Μπαμπού	<i>Bambusa</i>	Graminaceae	
8	Βερβερίς η κρητικη		<i>Berberis cretica</i>	Berberidaceae	Παραμεσόγειες Περιοχές
9	Βερβερίς η θουνβέργειος		<i>Berberis thunbergii</i>	Berberidaceae	Ιαπωνία
10	Βουδλεία η δαβίδειος	Βουττλέια	<i>Buddleia davidii</i>	Loganiaceae	Κ. Και Δ. Κίνα
11	Βούξος ο αειθαλής	Πυξός, Τσιμισίρι	<i>Buxus semperviren</i>	Buxaceae	Ευρώπη, Β. Αφρική, Α. Ασία
12	Καισαλπινία η γκιλλιέσειος	Παγόνι	<i>Caisalpinia gilliesii</i>	Caesalpiniaceae	Χιλή
13	Κάσσια η κορυμβανθής	Κάσσια	<i>Cassia corymbosa</i>	Solamaceae	Αργεντινή
14	Κέστρο		<i>Cestrum cyaneum</i>	Solamaceae	
15	Κέστρο το πυκνανθές	Κόκκινο Κέστρο	<i>Cestrum fasciculatum</i>	Solamaceae	Μεξικό

a/a	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
16	Κέστρο το νυχτερινό	Νυκτολούλουδο	<i>Cestrum nocturnum</i>	Solamaceae	Χιλή, Αργεντινή
17	Κέστρο το πάρκειο	Κίτρινο Κέστρο	<i>Cestrum parqui</i>	Solamaceae	Χιλή, Αργεντινή
18	Κέστρο το πορφυρό	Πορφυρό Κέστρο	<i>Cestrum purpureum</i>	Solamaceae	Μεξικό
19	Χαινόμηλο η λαγηναρία	Τσεντόνια	<i>Chenomeles lagenaria</i>	Rosaceae	Κίνα, Ιαπωνία
20	Χειμώνανθος ο πρώμος	Χειμώνανθος	<i>Chimonanthus praecox</i>	Calycanthaceae	Κίνα
21	Χρυσάνθεμο το θαμνώδες	Μαργαρίτα θαμνώδης	<i>Chrysanthemum frutescens</i>	Compositae	Κανάρια Νησιά
22	Κορονίλλα η έμερος		<i>Coronilla emerus</i>	Leguminosae	Κ. Και Ν. Ευρώπη
23	Κορονίλλα η γλαυκόχρους		<i>Coronilla glauca</i>	Leguminosae	Ν. Ευρώπη
24	Κυδωνίαστρο το οροζοντιοκλαδές		<i>Cotoneaster horizontalis</i>	Rosaceae	Κίνα
25	Κυδωνίαστρο το ιτεόφυλλο		<i>Cotoneaster salicifolia</i>	Rosaceae	Δ. Κίνα
26	Δατούρα η δενδρώδης	Πολυέλαιος, Σάλπιγγα των Αγγέλων	<i>Datura arborea</i>	Solamaceae	Περού
27	Δευτζία η τραχεία	Δεύτσια, Δαούτσια	<i>Deutzia scabra</i>	Saxifragaceae	Κίνα, Ιαπωνία
28	Δωδωναία η θουμβεργιάνεια		<i>Dodonaea thumbergiana</i>	Sapindaceae	Ν. Αφρική
29	Ντοβυαλίσ η κάφρεια		<i>Dovyalis caffra</i>	Flacurtiaceae	Αβησσυνία

a/a	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
30	Δουράντα η πλουμιέρεια	Πλουμέρια	<i>Duranta plumieri</i>	Verbenaceae	Μεξικό, Αντίλλες
31	Ευώνυμο το ιαπωνικό	Ευώνυμο	<i>Eunonymus japonicus</i>	Celastraceae	Ιαπωνία
32	Ευπατόριο		<i>Eupatorium</i>	Compositae	
33	Ευφόρβια η κομποτάτη	Ποανσέττια, Αλεξανδρινό	<i>Euphorbia pulcherrima</i>	Euphorbiaceae	Μεξικό, Κ. Ασία
34	Φορσύθια η κρεμοκλαδής		<i>Forsythia suspensa</i>	Oleaceae	Κίνα
35	Φορσύθια η πρασινοτάτη		<i>Forsythia vividissima</i>	Oleaceae	Κίνα
34	Γενίστα η Ζενίστα η μονόσπερμη	Εχίνοπας	<i>Genista monosperma</i>	Leguminosae	Δ. Μεσόγειος
35	Ήβη η κομψή	Βερόνικα	<i>Hebe speciosa</i>	Scrofulariaceae	Νέα Ζηλανδία
36	Ιβίσκος ο μεταβλητός	Ιβίσκος ο μεταβλητός	<i>Hibiscus mutabilis</i>	Malvaceae	Κίνα
37	Ιβίσκος ο σινικός	Ιβίσκος ο κινεζικός	<i>Hibiscus rosa-sinensis</i>	Malvaceae	Τροπική Ασία
38	Ιβίσκος ο συριακός	Ιβίσκος ο συριακός	<i>Hibiscus syriacus</i>	Malvaceae	Κίνα , Ινδίες
39	Ιπποφαές το ραμνοειδές		<i>Hippophae rhamnoides</i>	Eleagnaceae	Ευρώπη, Εύκρατη Ασία
40	Ιόχρωμα το σωληνοειδές		<i>Iochroma tubulosum</i>	Solanaceae	Κολομβία
41	Γιακωβινία η σαρκόχρους	Λιμπόνια	<i>Jacobinia carnea</i>	Acanthaceae	Τροπική Αμερική
42	Γιακωβινία η ολιγανθής		<i>Jacobinia pauciflora</i>	Acanthaceae	Βραζιλία
43	Κέρια η ιαπωνική		<i>Kerria japonica</i>	Rosaceae	Κίνα

a/a	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
44	Λαντάνα η καμάρα	Λαντάνα μωβ	Lantana camara	Verbenaceae	Τροπική Αμερική
45	Λατζεστροίμια η ινδική	Λαγγεστρέμια	Lagestroemia indica	Lythraceae	Κίνα, Ιαπωνία
46	Λεονωτίς η λεόνουρος		Leonotis leonurus	Labiatae	N. Αφρική
47	Λιγούστρο το ιαπωνικό	Λιγούστρο κοινό(αιθαλής)	Ligustrum japonicum	Oleaceae	Ιαπωνία
48	Λιγούστρο το κοινό	Λιγούστρο ποικιλόφυλλο (αιθαλής)	Ligustrum vulgare	Oleaceae	Ευρώπη
49	Λιμονιάστρο το μονοπέταλο	Λιμονιάστρο	Limoniastrum monopetalum	Plumbaginaceae	Παραλίες Παραμεσόγειων Χωρών
50	Λιπία η κίτροσμος	Λουίζα	Lippia citriodora	Verbenaceae	N. Αμερική
51	Λονίκερα η στίλβουσα		Lonicera nitida	Caprifoliaceae	Δ. Κίνα
52	Μαλβαβίσκος ο δενδρώδης		Malvaviscus arboreus	Malvaceae	Μεξικό, Περού, Βραζιλία
53	Μήδικη η δενδρώδης		Medicago arborea	Leguminosae	N. Ευρώπη
54	Μελαπεύκη η ερεικόφυλλη		Melaleuca ericifolia	Myrtaceae	Αυστραλία
55	Μουλεμβεκία η πλατύκλαδη	Μουελέμπεκια	Muelenbeckia platyclada	Polygonaceae	Νησιά Σολομώντος
56	Μυόπορο το γόνιμο		Muoporum laetum	Myoporaceae	Νέα Ζηλανδία
57	Μύρτος η κοινή	Μυρτιά, Μερσινιά, Σμυρτιά	Murtus communis	Myrtaceae	Παραμεσόγειες Χώρες
58	Ναντίνα η οικακή		Nandina domestica	Berberidaceae	Κίνα, Ιαπωνία

a/a	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
59	Νήριο το ολέανδρο	Πικροδάφνη, Ροδοδάφνη	Nerium oleander	Apocynaceae	Μεσογειακές Χώρες
60	Νικοτιανή η γλαυκόχρους	Καπνός δενδρώδης	Nicotiana glauca	Solanaceae	Βραζιλία, Αργεντινή
61	Φιλάделφος ο στεφανωτικός		Philadelphus coronarius	Saxifragaceae	Κινά, Ιαπωνία
62	Φιλλυρέα η μεσαία	Φιλλύκι, Γλαντζινιά	Phillyrea media	Oleaceae	Παραμεσόγειες Χώρες
63	Πιστακία η λεντίσκος	Σχίνος	Pistacia lentiscus	Anacardiaceae	Παραμεσόγειες Χώρες
64	Πιττόσπορο το τόμπιρα	Πιττόπορο, Αγγελική	Pittosporum tobira	Pittosporaceae	Ιαπωνία, Κίνα
65	Ψίδιο η γκουαγιάβα		Psidium guajava	Myrtaceae	Τροπική Αμερική
66	Πουνική η ροιά	Νανοροδιά	Punica granatum	Punicaceae	ΝΔ Ευρώπη, Δ. Ασία
67	Πυράκανθος ο κόκκινος	Πυράκανθο	Pyracantha coccinea	Rosaceae	Ν. Ευρώπη
68	Ράμνος ο αλατέρνος	Ράμνος	Rhamnus alaternus	Rhamnaceae	Παραμεσόγειες Χώρες
69	Ροδή	Τριανταφυλλιά	Rosa	Rosaceae	
70	Ρομαρίνος ο φαρμακευτικός	Δεντρολίβανο	Rosmarinus officinalis	Labiatae	Παραμεσόγειες Χώρες
71	Ρούσκος ο ακιδωτός	Λαγομηλιά	Ruscus aculeatus	Liliaceae	Ευρώπη
72	Ρούσκος ο υπόγλωσσος	Κρυφός Έρωτας	Ruscus hypoglossum	Liliaceae	Ν. Ευρώπη
73	Σάλβια η γκραχάμειος		Salvia grahami	Labiatae	Μεξικό

a/a	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
74	Σαμπούκος ο μέλας	Σαμπούκος, Κουφοξυλιά	Sambucus nigra	Caprifoliaceae	Ευρώπη, Δ. Ασία
75	Σενέκιο ο πετασίτης	Πετασίτες	Senecio petasites	Compositae	Μεξικό
76	Σπάρτο το βρουλόμορφο	Σπάρτο	Spartium junceum	Leguminosae	N. Ευρώπη
77	Σφαιράλκεια η σκιαδώδης	Σφαιράλκεια	Spahaeralcea umbellata	Malvaceae	Μεξικό
78	Σπιραία ή Σπειραία η πολυανθής		Spiraea multiflora	Rosaceae	Κίνα, Ιαπωνία
79	Συμφορίκαρπος ο λευκός	Μαργαριτάρι	Symphoricarros albus	Caprifoliaceae	B. Αμερική
80	Σύριγγα η κοινή	Πασχαλιά	Syringa vulgaris	Oleaceae	Ευρώπη
81	Τεύκριο το θαμνώδες	Τεύκριο	Teucrium fruticans	Labiatae	N. Ευρώπη
82	Θούγια η ανατολική	Τούγια	Thuja orientali	Copressaceae	Κίνα
83	Βιμπούρνο το εύοσμο		Viburnum odoratissimum	Caprifoliaceae	Κίνα
84	Βιμπούρνο το χιονόσφαιρο		Viburnum opulus	Caprifoliaceae	B. Ημισφαίριο
85	Βιμπούρνο ο τίνος		Viburnum tinus	Caprifoliaceae	Παραμεσόγειες Χώρες
86	Βίτεξ ο άγνος	Λυγαριά, Λυγιά, Καναπίτσα	Vitex agnus- castus	Verbenaceae	Παραμεσόγειες Χώρες
87	Υούκκα η ένδοξη	Γιούκκα	Yucca gloriosa	Liliaceae	Ηνωμένες Πολιτείες
88	Βειγγέλια η πολυανθής		Weigelia florida	Caprifoliaceae	Κορέα, Κίνα

ΠΙΝΑΚΑΣ 3Γ: ΑΝΑΡΡΙΧΩΜΕΝΑ ΦΥΤΑ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΗΠΟΥ

a/a	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
1	Ακτινίδιο το σινικό		<i>Actinidia chinensis</i>	Actinidaceae	Κίνα
2	Αντίγονο το λεπτόπεδο		<i>Antigonon leptopus</i>	Polygonaceae	Μεξικό
3	Αραούγια η μεταξοφόρος	Φυσιάνθος	<i>Araujia sericifera</i>	Asclepiadaceae	N. Αμερική
4	Ασπάραγγος ο δρεπανόφυλλος		<i>Asparagus falcatus</i>	Liliaceae	Τροπική Ασία, Αφρική
5	Ασπάραγγος ο πτεροειδής	Αράχνη	<i>Asparagus plumosus</i>	Liliaceae	N. Αφρική
6	Βιγνονία η ονυχωτή		<i>Bignonia unguis</i>	Bignoniaceae	Δ. Ινδίες, N. Αμερική
7	Μποζέα η αμχερστιάνα	Κήλαστρο	<i>Bosea amherstiana</i>	Amarantaceae	Δ. Ιμαλία
8	Βουγκαινβίλλια η μπουττιάνα	Κόκκινη Βουκεμβίλλια	<i>Bougainvillea buttiana</i>	Nyctaginaceae	Βραζιλία
9	Βουγκαινβίλλια η λεία	Ροδίτικη Βουκεμβίλλια	<i>Bougainvillea glabra</i>	Nyctaginaceae	Βραζιλία
10	Βουγκαινβίλλια η ευειδής	Άγρια Βουκεμβίλλια	<i>Bougainvillea spectabilis</i>	Nyctaginaceae	Βραζιλία
11	Κήλαστρος ο αναρριχητικός		<i>Celastrus scanden</i>	Celastraceae	B. Αμερική
12	Κληματίς η φλογώδης	Αγράμπελη, Αμπελίδα, Κληματσίδα	<i>Clematis flammula</i>	Ranunculaceae	Παραμεσόγειες Χώρες
13	Κληματίς η φοβανθής	Αγράμπελη, Αμπελίνα, Κληματσίδα	<i>Clematis paniculata</i>	Ranunculaceae	Ιαπωνία
14	Κληματίς η λευκάμπελος		<i>Clematis vitalba</i>	Ranunculaceae	Ευρώπη, B. Αφρική

a/a	Ονομασία	Ονομασία κοινή	Ονομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
15	Κομπάια η αναρριχώμενη		<i>Cobaea scandens</i>	Polemoniaceae	Μεξικό
16	Κισσός των καναρίων	Κισσός ποικιλόφυλλος	<i>Hedera canariensis</i>	Araliaceae	Κανάρια Νησιά, Μαδέρα
17	Κισσός ο κοινός	Κισσός	<i>Hedera helix</i>	Araliaceae	Ευρώπη
18	Χόυα η σαρκόχρους	Ασκληπιός, Κεράκι	<i>Hoya carnosia</i>	Asclepiadaceae	Αυστραλία
19	Ιπομοία η πορφυρή	Ετήσια Ιπομαία, Χωνάκια	<i>Ipomoea purpurea</i>	Convolvulaceae	Τροπική Αμερική
20	Ιπομοία η πορφυροκυανή	Πολυετής Ιπομαία, Χωνάκια	<i>Ipomoea rubro – caerulea</i>	Convolvulaceae	Τροπική Αμερική
21	Γιάσμινο των Αζορών	Γιασεμί γιαπωνέζικο	<i>Jasminum azoricum</i>	Oleaceae	Μαδέρα
22	Γιάσμινο το μεγανθές	Γιασεμί Χιώτικο	<i>Jasminum grandiflorum</i>	Oleaceae	Ινδίες
23	Γιάσμινο το χαμηλό	Γιασεμί Κίτρινο Θαμνώδες	<i>Jasminum humile</i>	Oleaceae	Ασία
24	Γιάσμινο το μεσνεϊανό	Γιασεμί Κίτρινο Αναρριχώμενο	<i>Jasminum mesneyi</i>	Oleaceae	Δ. Κίνα
25	Γιάσμινο το γυμναθές	Γιασεμί Φυλλοβόλο	<i>Jasminum nudiflorum</i>	Oleaceae	Κίνα
26	Κεννέντια η κόκκινη		<i>Kennendya ciccinea</i>	Leguminosae	Αυστραλία
27	Λονίκερα το αγόφυλλο	Αιγόκλημα, Αγιόκλημα	<i>Lonicera caprifolium</i>	Caprifoliaceae	Ευρώπη, Ασία
28	Λονίκερα το ιαπωνικό	Αιγόκλημα, Αγιόκλημα	<i>Lonicera japonica</i>	Caprifoliaceae	Κίνα, Ιαπωνία
29	Μανδεβίλλα η ηδύοσμος	Μαντεβίλλα	<i>Mandevilla suaveolens</i>	Apocynaceae	Αργεντινή
30	Μουελεμβεκία η σύμπλοκος	Μουελεμπεκία	<i>Muelenbeckia complexa</i>	Polygonaceae	Νέα Ζηλανδία

a/a	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
31	Παρθενόκισσος ο πεντάφυλλος	Αμπέλοψη	Parthenocissus quinquefolia	Vitaceae	Β. Αμερική
32	Παρθενόκισσος ο τρίλοβος		Parthenocissus tricuspidata	Vitaceae	Κίνα, Ιαπωνία
33	Πασσιφλόρα η κυανή	Ρολογιά	Passiflora coerulea	Passifloraceae	Βραζιλία
34	Περιπλοκάς η ελληνική		Periploca graeca	Asclepiadaceae	Ν. Ευρώπη
35	Φασόλος του Καρακάλλα	Σαλίγκαρος	Phaseolus caracalla	Leguminosae	Τροπική Αμερική
36	Πλουμπάγκο του ακρωτηρίου	Μολύβδαινα	Plumbago capensis	Plumbaginaceae	Ν. Αφρική
37	Πολύγονο μπαλδτουάνικο		Polygonum baldschuanicum	Polygonaceae	
38	Ροδή η μπάνκσια	Μπαξιάνα	Rosa banksiae	Rosaceae	Κίνα
39	Σενέκιο το χόνδρινο		Senecio mikanioides	Compositae	Ν. Αφρική
40	Σρεφανωτίς η πολυανθής	Στεφανώτης	Stephanotis floribunda	Asclepiadaceae	Μαδαγασκάρη
41	Μίλαξ η τραχεία	Αρκουδόβατος	Smilax aspera	Liliaceae	Παραμεσόγειες Χώρες
42	Σολάνο το ιασμινειδές		Solanum jaminoides	Solanaceae	Ν. Αμερική
43	Τεκομάρια καπένσις		Tecomaria capensis	Bignoniaceae	Ν. Αφρική
44	Τέκομα το μεγανθές		Tecoma grandiflora	Bignoniaceae	Κίνα, Ιαπωνία
45	Τέκομα το ριζοβόλο		Tecoma radicans	Bignoniaceae	Β. Αμερική
46	Τραχηλόσπερμο το ιασμινειδές	Τραχηλόσπερμο, Ρυγγέσπερμο	Trachelospermum jaminoides	Apocynaceae	Κίνα, Ιαπωνία
47	Ουισταρία η σινική	Γλυσίνα	Wistaria sinensis	Leguminosae	Κίνα

3Δ. ΠΑΧΥΦΥΤΑ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΗΠΟΥ

α/α	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
1	Αγαύη η αμερικανική	Αθάνατος	Agave Americana	Amarylidaceae	Μεξικό
2	Αλόη η αθερώδης		Aloe aristata	Liliaceae	N. Αφρική
3	Αλόη η βλεφαριδοφόρος	Αναρριχώμενη Αλόη	Aloe ciliaris	Liliaceae	N. Αφρική
4	Αλόη η χαμηλή		Aloe humilis	Liliaceae	N. Αφρική
5	Αλόη η ακανθωτή		Aloe spinosissima	Liliaceae	
6	Αλόη του τράανσβαλ		Aloe transvaalensis	Liliaceae	N. Αφρική
7	Αλόη η ποικιλόχρους	Πέρδικα	Aloe variegata	Liliaceae	N. Αφρική
8	Αλόη η γνήσια		Aloe vera	Liliaceae	Ινδίες
9	Απορόκακτος ο μαστιγοφόρος		Aporocactus flagelliformis	Cactaceae	Μεξικό
10	Απτένια η καρδιόφυλλη	Μεσημβριάνθεμο καρδιόφυλλο	Aptenia cordifolia	Aizoaceae	N. Αφρική
11	Αστρολόβα η ντοντσοιάνεια		Astroloba dodsoniana	Liliaceae	N. Αφρική
12	Βρυόφυλλο το νταιγκρεμοντιάνειο		Bryophyllum daigremontianum	Crassulaceae	Μαδαγασκάρη
13	Βρυόφυλλο το σωληνανθές		Bryophyllum tubiflorum	Crassulaceae	Μαδαγασκάρη
14	Καρπόβρωτος ο ακινοκόμορφος	Μεσημβριάνθεμο, μπούζι χοντρό	Carpobrotus acinaciformis	Aizoaceae	Αφρική
15	Καρπόβρωτος ο εδώδιμος	Μεσημβριάνθεμο κίτρινο	Carpobrotus edulis	Aizoaceae	Αφρική
16	Κηρίων ο περουβιανός		Cereus peruvianus	Cactaceae	N. Αφρική
17	Κηροπήγιο το βούδειο		Ceropegia woodii	Asclepiadaceae	N. Αφρική

α/α	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
18	Κρασσούλα η δενδρώδης		Crassula arborescens	Crassulaceae	N. Αφρική
19	Κατηλυδών η δισκοειδής		Cotyledon orbiculata	Crassulaceae	N. Αφρική
20	Ευφόρβια η λάμπουσα	Αγκάθι του Χριστού	Euphorbia splendens	Euphorbiaceae	Μαδαγασκάρη
21	Ευφόρβια η τριγωνική		Euphorbia triangularis	Euphorbiaceae	N. Αφρική
22	Γαστέρια η στικτή		Gasteria maculate	Liliaceae	N. Αφρική
23	Λάμπρανθος		Lampranthus	Aizoaceae	N. Αφρική
24	Μαμμιλάρια η κομψή		Mammillaria gracilis	Cactaceae	Κ. Μεξικό
25	Οπουντία η μικροδαύς		Opuntia microdasys	Cactaceae	Β. Μεξικό
26	Φυλλόκακτος ο ακερμάννειος	Γλωσσοκοπάνια	Phyllocactus ackermannii	Cactaceae	Βέρα Κρούζ
27	Πορτουλακάρια η άφρα		Portulacaria afra	Portulacaceae	N. Αφρική
28	Σχλουμπεργκέρα η γερτνένειος	Επίφυλλο του Πάσχα	Schlumbergera gaertneri	Cactaceae	N. Βραζιλία
29	Σέδο		Sedum	Crassulaceae	
30	Σταπέλια η ποικιλόχρους		Stapelia variegata	Asclepiadaceae	N. Αφρική
31	Ζυγόκακτος ο ακρότομος	Επίφυλλο των Χριστουγένων	Zygocactus truncatus	Cactaceae	Βραζιλία

3Ε. ΠΟΩΔΗ ΠΟΛΥΕΤΗ (Βολβώδη, Κονδυλώδη, Ριζωματώδη) ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΗΠΟΥ

α/α	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
1	Άκανθος η απαλή	Άκανθα	Acanthus mollis	Acanthaceae	Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία
2	Αχιλλειος η χιλιόφυλλη	Χιλιόφυλλο	Achillea millefolium	Compositae	Ευρώπη, Ασία
3	Αδιάντο το καλλίτριχο	Πολυτρίχι	Adiantum capillus-veneris	Polypodiaceae	Παραμεσόγειες Χώρες
4	Αγάπανθος ο σκιαδανθής		Agapanthus umbellatus	Liliaceae	Ν. Αφρική
5	Αγαθαία η ουρανία		Agathaea coelestis	Compositae	Ακρωτήριο Καλής Ελπίδος
6	Αγιούκα η έρπουσα		Ajuga reptans	Labiatae	Ευρώπη, Ασία
7	Αλτερνάνθημα η χαριτωμένη		Alternanthera amoena	Amarantaceae	Βραζιλία
8	Αλτερνάνθημα η Βετζικιανή		Alternanthera bettzickiana	Amarantaceae	Βραζιλία
9	Άλυσσο το πετραίο		Alyssum saxatile	Cruciferae	Ευρώπη
10	Αμάρακος ο δίκταμνος	Δίκταμος, Δίκταμνο	Amaracus dictamnus	Labiatae	Κρήτη
11	Ανεμώνη η κορωνάρια		Anemone coronaria	Ranunculaceae	Ν. Ευρώπη, Δ. Ασία
12	Ανθόλυζο η αιθιοπική		Antholyza aethiopica	Iridaceae	Ν. Αφρική
13	Ακουιλέγια η κυανή		Aquilegia caerulea	Ranunculaceae	Β. Αμερική
14	Ακουιλέγια η χρυσανθής		Aquilegia chrysantha	Ranunculaceae	Νέο Μεξικό
15	Ακουιλέγια η κοινή		Aquilegia vulgaris	Ranunculaceae	Ευρώπη
16	Αραμπίς η αλπική		Arabis alpine	Cruciferae	Ευρώπη, Ασία, Β. Αμερική
17	Ασκληπιάς η σαρκόχρους		Asclepias incarnate	Asclepiadaceae	Β. Αμερική
18	Ασπάραγγος ο σπεγγέρειος	Σπαράγγι	Asparagus sprengeri	Liliaceae	Νατάλη

α/α	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
19	Ασπιδίστρα η πελιδνή		<i>Aspidistra lurida</i>	Liliaceae	Κίνα
20	Αστήρ της Αγγλίας	Αστράκι πολυετές	<i>Aster novae- angliae</i>	Compositae	Β. Αμερική
21	Αουμπριέτια η δελτοειδής		<i>Aybrietia deltoidea</i>	Cruciferae	Ελλάδα, Ιταλία, Μ. Ασία
22	Βεγόνια η αιανθής		<i>Begonia semperflorens</i>	Begoniaceae	Βραζιλία
23	Βεργενία η παχύφυλλη		<i>Bergenia crassifolia</i>	Saxifragaceae	Σιβηρία
24	Βοιμερία η χιονώδης		<i>Boehmeria nivea</i>	Urticaceae	Τροπική Ασία
25	Κάννα η ινδική		<i>Canna indica</i>	Cannaceae	Δ. Ινδίες
26	Κάννα η ποικιλόχρους		<i>Canna discolor</i>	Cannaceae	Βρετανικές Ινδίες
27	Κάννα η χαλαρή		<i>Canna flaccida</i>	Cannaceae	Ινδίες
28	Κέντρανθος ο ερυθρός	Βαλεριάνα κόκκινη	<i>Centranthus ruber</i>	Valerianaceae	Παραμεσόγειες Χώρες
29	Κεράστιο το χνουδωτό		<i>Cerastium tomentosum</i>	Caryophyllaceae	Ευρώπη, Μ. Ασία
30	Χρυσάνθεμο το βαλσαμώδες	Καρυοφύλλι, Βάρσαμο	<i>Chrysanthemum balsamita</i>	Compositae	Δ. Ασία
31	Χρυσάνθεμο το ινδικό		<i>Chrysanthemum indicum</i>	Compositae	Κίνα, Κορέα, Ιαπωνία
32	Χρυσάνθεμο το μορεόφυλλο	Χρυσάνθεμα, Αγιοδημητριάτικα	<i>Chrysanthemum morifolium</i>	Compositae	Κίνα
33	Χρυσάνθεμο το μέγεθος	Μαργαρίτα	<i>Chrysanthemum maximum</i>	Compositae	Πυρηναία
34	Κλιβία η μίλτειος		<i>Clivia miniata</i>	Amaryllidaceae	Ν. Αφρική
35	Κολεός ο μπλούμειος		<i>Coleus blumei</i>	Labiatae	Ιάβα
36	Κολεός ο βερσαφέλτειος		<i>Coleus verschaffeltii</i>	Labiatae	Ιάβα
37	Κορταδέρια η σελλοάνα	Γυνέριο	<i>Cortaderia selloana</i>	Graminaceae	Ν. Αμερική
38	Κρίνο το ασιατικό		<i>Crinum asiaticum</i>	Amaryllidaceae	Κίνα, Ινδία

a/a	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
39	Κυκλάμινο το νεαπολιτανό	Άγριο Κυκλάμινο	Cyclamen neapolitanum	Primulaceae	N. Ευρώπη
40	Κύπερη η επαλλασσόφυλλη		Cyperus alternifolius	Cyperaceae	Αφρική, Μαγαδασκάρη
41	Δασυλίριο το ακρότριχο		Dasyilirion acrotrichum	Liliaceae	Μεξικό
42	Διχόνδρα η έρπουσα		Dishondra repens	Convolvulaceae	
43	Φέστουκα η γλαυκή		Festuca glauca	Graminaceae	Εύκρατες και ψυχρές περιοχές
44	Φραγκάρια η γνησία	Άγρια φράουλα	Fragaria vesca	Roasaceae	Ευρώπη
45	Γκαζάνια η μεγαλοπρεπής	Καζάνια	Gazania xsplendens	Compositae	
46	Γαΐλλαρδία η αθερώδης		Gaillardia aristata	Compositae	B. Αμερική
47	Γκυνούρα η κληματώδης		Gynura sarmentosa	Compositae	Ινδίες
48	Ηλιάνθος ο κονδυλώδης	Κολοκάσι	Helianthus tuberosus	Compositae	B. Αμερική
49	Ελξίνη η σολεϊρόλειος	Αραπάκι	Helxine soleirolii	Urticaceae	Κορσική, Σαρδηνία, Βαλεαρίδες
50	Ημεροκαλλίς η πυρόχρους		Hmerocallis fulva	Liliaceae	Κίνα
51	Ιπέαστρο	Αμαρυλλίς	Hippeastrum hybridum	Amarylidaceae	
52	Υπέρικο το καλύκιο	Υπέρικο	Hypericum calycinum	Guttiferae	Ασία
53	Ιρεζίνια η λιντένιος		Iresine lindenii	Amarantaceae	Αμερική
54	Ίρις η ψευδάκορος	Σπαθιά	Iris pseudacorus	Iridaceae	Ευρώπη, Ασία
55	Κνιφόφια η ουβαρία	Κνιφόρια, Τρίτομα	Kniphofia uvaria	Liliaceae	N. Αφρική
56	Λυχνίς η στεφανωματική	Γαρύφαλλο του Βουνού, Σταυρουδάκι	Lychnis coronaria	Caryophyllaceae	N. Ευρώπη, Δ. Ασία
57	Μακλεάγια η καρδιόφυλλος		Macleaya cordata	Papaveraceae	Κίνα, Ιαπωνία
58	Μέντα η πράσινη	Δυόσμος	Mentha viridis	Labiatae	Εύκρατες Ζώνες
59	Μιράμπιλις η γιαλάπα	Δειλινό, Νυκτολούλουδο	Mirabilis jalapa	Nyctaginaceae	Τροπική Αμερική

a/a	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
60	Νάρκισσος ο ψευδονάρκισσος	Τρομπέττα	Narcissus pseudo-narcissus	Amarylidaceae	Ευρώπη
61	Νυμφαία η λευκή	Νούφαρο	Nymphaea alba	Nymphaeaceae	Εύκρατες Ζώνες
62	Οφιοπόγων ο ιαπωνικός		Ophiopogon japonicus	Liliaceae	Ιαπωνία, Κίνα
63	Ορίγανο η ματζουράνα	Ματζουράνα	Origanum majorana	Labiatae	Ευρώπη
64	Οξαλίζ η αδενόφυλλη		Oxalis adenophylla	Oxalidaceae	Χιλή
65	Παιώνια η λευκανθής		Paeonia albiflora	Ranunculaceae	Σιβηρία, Μογγολία
66	Παιώνια η φαρμακευτική		Paeonia officinalis	Ranunculaceae	Ευρώπη
67	Πελαργόνιο το μεγανθές	Πελαργόνι	Pelargonium grandiflorum	Geraniaceae	N. Αφρική
68	Πελαργόνιο το ευοσμώτατο	Αρμπαρόριζα	Pelargonium odoratissimum	Geraniaceae	N. Αφρική
69	Πελαργόνιο το ασπιδόφυλλο	Μπαμπακούλα	Pelargonium peltatum	Geraniaceae	N. Αφρική
70	Πελαργόνιο το ζωνωτό	Γεράνι	Pelargonium zanale	Geraniaceae	N. Αφρική
71	Πεννίσετο το λαθραίο	Κικούγιου	Pennisetum clandestinum	Graminaceae	Αφρική
72	Φύλα η κλινανθής	Λίπια	Phyla nodiflora	Verbenaceae	Τροπικές Χώρες
73	Ποτεντίλλα η έρπουσα	Πεντάφυλλο, Πενταδάκτυλο	Potentilla reptans	Rosaceae	Ευρώπη, Ασία, Β. Αφρική
74	Σκίλλα η σιβηρική		Scilla sibirica	Liliaceae	Ρωσία, Μ. Ασία
75	Σενέκιο η σινεράρια	Τσεντόρια	Senecio cineraria	Compositae	Παραμεσόγειες Χώρες
76	Σολανό το ψευδοκαψικό		Solanum pseudocapsicum	Solanaceae	Ημιτροπικές Χώρες
77	Σολιντάγκο το καναδικό		Solidago Canadensis	Compositae	Β. Δ. Αμερική

α/α	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
78	Στενόταφρος η αμερικανική		Stenotaphrum americanum	Graminaceae	Αμερική
79	Στρελίτζια της Βασιλίσσης		Strelitzia reginae	Musaceae	Ν. Αφρική
80	Τουλίπα η βοιωτική		Tulipa boeotica	Liliaceae	Α. Μεσόγειος
81	Τουλίπα η γεσνεριάνεια		Tulipa gesneriana	Liliaceae	Αρμενία, Περσία
82	Τουλίπα η εύοσμη		Tulipa suaveolens	Liliaceae	Ν. Ευρώπη
83	Βερμπένα η υβριδική		Verbena hybrida	Verbenaceae	
84	Βίγκα η μείζων		Vinca major	Apocynaceae	Ευρώπη
85	Ζαντεδεσχία η αιθιοπική	Κάλλα	Zantedeschia aithiopica	Araceae	Ν. Αφρική
86	Ζούσια η στενόφυλλη		Zousia tenuifolia	Gramineae	Μασκαρένιοι Νήσοι

3Z. ΕΤΗΣΙΑ – ΔΙΕΤΗ ΦΥΤΑ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΗΠΟΥ					
α/α	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
1	Αγήρατο το χουστονιανό		<i>Ageratum houstonianum</i>	Compositae	Μεξικό
2	Άλυσσο το παραθαλάσσιο		<i>Alyssum maritimum</i>	Cruciferae	Δ. Ευρώπη
3	Αμάραντο ο κερκοφόρος		<i>Amaranthus caudatus</i>	Amarantaceae	Τροπική Αφρική
4	Αμάραντο ο υποχονδριακός		<i>Amaranthus hypochondriacus</i>	Amarantaceae	Β. Αμερική
5	Αντίρρινο το μείζον	Σκυλάκι	<i>Antirrhinum majus</i>	Scrophulariaceae	Ευρώπη
6	Μπέλλα η πολυετής		<i>Bellis perennis</i>	Compositae	Ευρώπη
7	Καλέντουλα η φαρμακευτική		<i>Calendula officinalis</i>	Compositae	Ν. Ευρώπη
8	Καλλίστεφος ο σινικός	Αστράκι	<i>Callisterhus chinensis</i>	Compositae	Κίνα, Ιαπωνία
9	Καμπάνουλα η μεσαία		<i>Campanula medium</i>	Campanulaceae	Ν. Δ. Ευρώπη
10	Καυκικό το ετήσιο	Πιπεριά καλλωπιστική	<i>Capsicum annuum</i>	Solanaceae	Τροπικές Χώρες
11	Κελοσία ή Σελόζια η αργυρή	Λειρί του Κόκορα	<i>Celosia argentea</i>	Amarantaceae	Τροπικές Χώρες
12	Κενταύριο ο κύανος		<i>Centaurea cyanus</i>	Compositae	Α. Μεσόγειος
13	Χείρανθος ο χείριος	Βιολέτα κίτρινη	<i>Cheiranthus cheiri</i>	Cruciferae	Ν. Ευρώπη
14	Χρυσάνθεμο το τροπιδωτό	Μαργαρίτα	<i>Chrysanthemum carinatum</i>	Compositae	Παραμεσόγειες Χώρες
15	Χρυσάνθεμο το στεφανωματικό	Μαργαρίτα	<i>Chrysanthemum coronarium</i>	Compositae	Παραμεσόγειες Χώρες
16	Κλάρκια η κομψή		<i>Clarkia elegans</i>	Oenotheraceae	Καλιφόρνια
17	Κορέοψις η δρυμόνδειος		<i>Coreopsis drummondii</i>	Compositae	Τέξας
18	Κορέοψις η βαφική		<i>Coreopsis tinctoria</i>	Compositae	Β. Αμερική
19	Κόσμος ο περοσχιδής		<i>Cosmos bipinnatus</i>	Compositae	Μεξικό
20	Δελφίνιο το αιάντειο	Καπουτσίνος	<i>Delphinium ajacis</i>	Ranunculaceae	Ευρώπη

a/a	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
21	Διάνθος ο γενειοφόρος	Γαρύφαλλο των ποιητών	<i>Dianthus barbatus</i>	Caryophyllaceae	Ευρώπη
22	Διάνθος ο κινέζικος	Γαρύφαλλο κινέζικο	<i>Dianthus chinensis</i>	Caryophyllaceae	Μαντζουρία
23	Διμορφοθήκη η πορτοκαλόχρωμη		<i>Dimorphotheca aurantiaca</i>	Compositae	N. Αφρική
24	Ερύσιμο το αλλιόνειο		<i>Erusimym allionii</i>	Cruciferae	
25	Εσχόλτσια η καλιφορνιακή	Παπαρούνα καλιφορνιακή	<i>Eschscholzia californica</i>	Papaveraceae	Καλιφόρνια
26	Γαϊλλάρδια η χαριτωμένη		<i>Gaillardia pulchella</i>	Compositae	B. Αμερική
27	Γοδέτια η χαρίεις		<i>Godetia amonea</i>	Onagraceae	Καλιφόρνια
28	Γοδέτια η μεγανθής		<i>Godetia grandiflora</i>	Onagraceae	Καλιφόρνια
29	Γόμφρενα η σφαιρανθής		<i>Gomphrena globosa</i>	Amarantaceae	Ινδίες
30	Γυζοφίλη η κομψή		<i>Gypsophila elegans</i>	Caryophyllaceae	M. Ασία
31	Ηλίανθος ο ετήσιος	Ήλιος	<i>Helianthus annuus</i>	Compositae	Μεξικό
32	Ελίχρυσο το βρακτειοφόρο	Αμάραντο	<i>Helichrysum bracteatum</i>	Compositae	Αυστραλία
33	Ιβηρίς η πικρή		<i>Iberis amara</i>	Cruciferae	N. Ευρώπη
34	Ιβηρίς η σκιαδανθής	Ίμπερη	<i>Iberis umbellate</i>	Cruciferae	N. Ευρώπη
35	Ιμπάτιενς η βαλσαμίνα	Σκουλαρίκια της Βασίλισσας	<i>Impatiens balsamina</i>	Balsaminaceae	N. Δ. Ασία
36	Κόχια η σαρωματική	Κυπαρισσάκι	<i>Kochia scoparia</i>	Chenopodiaceae	Ευρώπη, Ασία
37	Λάθυρος ο εύοσμος	Μοσχομπίζελο	<i>Lathyrus odoratus</i>	Leguminosae	N. Ιταλία-Σικελία
38	Λίνον το μεγανθές	Καλλωπιστικό Λινάρι	<i>Linum grandiflorum</i>	Linaceae	B. Αφρική
39	Λομπέλια η έρινος		<i>Lobelia erinus</i>	Lobeliaceae	N. Αφρική
40	Λουνάρια η ετησία		<i>Lunaria annua</i>	Cruciferae	N. Ευρώπη
41	Ματθιόλα η πολιά	Βιολέτα	<i>Matthiola incana</i>	Cruciferae	N. Ευρώπη

α/α	Όνομασία	Όνομασία κοινή	Όνομασία στα λατινικά	Οικογένειες	Καταγωγή
42	Μίμουλος ο κίτρινος		Mimulus luteus	Scrophulariaceae	Χιλή
43	Μυοσωτίς η αλσόφιλος		Myosotis sylvatica	Boraginaceae	Ευρώπη
44	Νεμέζια η χοιρδική		Nemesia strumosa	Scrophulariaceae	N. Αφρική
45	Πάπαβερ ή Μήκων η υπνοποιός	Παπαρούνα	Papaver somniferum	Papaveraceae	Μέση Ανατολή
46	Πετούνια η υβριδική		Petunia hybrida	Solanaceae	
47	Φλόξ το δρυμόνδετο		Phlox drummondii	Polemoniaceae	Ηνωμ. Πολιτείες
48	Πορτουλάκα η μεγανθής	Μεταξάκι	Portulaca grandiflora	Portulacaceae	N. Αμερική
49	Πρίμουλα η μαλακοειδής		Primula malacoides	Primulaceae	Κίνα
50	Ρουντμπέκια η δασεία		Rudbeckia hirta	Compositae	Ηνωμ. Πολιτείες
51	Σάλβια η λάμπουσα	Φωτιά	Salvia splendens	Labiatae	Βραζιλία
52	Σανβιτάλια η κατακείμενη		Sanvitalia procubens	Compositae	Βραζιλία
53	Σιληνή η κρεμοκλαδής		Silene pendula	Caryophyllaceae	Μεσογειακές Χώρες
54	Ταγέτης ο ορθοφυής	Κατηφές	Tagetes erecta	Compositae	Μεξικό
55	Ταγέτης ο ευρύς	Κατηφές	Tagetes patula	Compositae	Μεξικό
56	Τροπαίολο το μέγα	Καπουτσίνος	Tropaeolum majus	Tropaeolaceae	Περού
57	Βίγκα η ροδίνη		Vinca rosea	Apocynaceae	Βραζιλία
58	Βιόλα ή Ίον	Πανσές	Viola	Violaceae	
59	Ζίννια η κομψή		Zinnia elegans	Compositae	Μεξικό

ΠΙΝΑΚΑΣ 4Α: ΔΕΝΤΡΑ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΤΟΥ ΑΡΕΩΣ		
α/α	Όνομασία	Όνομασία στα λατινικά
1	Ακακία κυανόφυλλη	Acacia cynanophylla
2	Ακακία η ρητινώδης (Μιμόζα πολυανθής)	Acacia retinodes
3	Ακακία η φαρνέσιος (Γαζία)	Acacia farnesiana
4	Αλβιζία η γιουλιβρισίμη ή Ακακία Κωνσταντινουπόλεως	Albizzia jullibrissin
5	Πρόννος η αμυγδαλή (Αμυγδαλιά)	Prunus amygdalus
6	Βραχυχίτων σφενδαμνόφυλλος	Brachychiton
7	Βραχυχίτων ετερόφυλλος	Brachychiton
8	Βραχυχίτων παπυρόφυλλος	Brachychiton
9	Γρεβιλλέα πωμαλία	Grevillea
10	Γλεδίσχια η τριάκανθη	Greditschia triacanthos
11	Διόσπυρος ο λωτός	
12	Διόσπυρος ο σινικός (Λωτός)	
13	Δρυς η ίληξ (Αριά)	Quercus ilex
14	Δρυς η αιγίλωψ (Βελανιδιά)	Quercus aegilops
15	Ελαία η ευρωπαϊκή (Ελιά)	Olea europaea
16	Ελαία η αγρία	
17	Ελαίαγνος ο στενόφυλλος (Μοσχοϊτιά)	Elaegnus angustifolia
18	Ευκάλυπτος η σφαιριόκαρπος	Eucalyptus
19	Ευκάλυπτος η ρωμαλέα	Eucalyptus
20	Κίτρο το νεράτζιο (Νεραντζιά)	Citrus aurantium
21	Κίτρο το σινικό (Πορτοκαλιά)	Citrus sinensis
22	Κίτρο το δικτυοειδές (Μανταρινιά)	Citrus reticulate Blanco
23	Κίτρο η λεμονέα (Λεμονιά)	Citrus limonium
24	Γιακαράντα η μιμηληφυλλος (Γιακαράντα)	Jacaranta mimosaeifolia
25	Ιτέα η βαβυλώνια (Ιτέα η κλέουσα)	
26	Καζουαρίνα η ιππουριδοειδής	Casuarina
27	Καζουαρίνα η ευθοτενής	Casuarina
28	Κατάλπα η βιγνονιοειδής	Catalpa bignonioides
29	Κελτίς η νότιος (Μελικοκκιά)	Celtis australis
30	Κερατονία η κερατέα (Χαρουπιά-Ευλοκερατιά)	Ceratonia siliqua
31	Κερκίς κερατονιοειδής (Κουτσουπιά)	Cercis siliquastrum
32	Κέδρος η ατλαντική	Cedrus
33	Κέδρος η ντεοντάρα	Cedrus deodara
34	Πρόννος ο μαχλέπιος (Αγριοκερασιά)	Prunus mahaleb
35	Κοιλρεουτέρια η θυσανωδής (Κορλετάρια)	Koerleuteria
36	Κυπάρισσος ο αειθαλής ποικιλία οριζοντιόκλαδη	Cupressus sempervirens var. horizontalis

37	Κυπάρισσος ο αιθαλής ποικιλία πυραμιδοειδή	Cupressus sempervirens var. pyramidalis
38	Κυπάρισσος ο μακρόκαρπος	Cupressus macrocarpa
39	Λεύκη η λευκή (Αργυρόφυλλη)	Populus alba
40	Λεύκη η μελανή (Καβάκι)	Populus nigra
41	Λεύκη η καναδική	Populus canadensis
42	Φράξινος ο όρνος (Μέλεγος, Φράξος, Μελιός)	Fraxinus ornus
43	Εριοβότρυα η ιαπωνική (Μουσμουλιά, Μεσπουλιά)	Eriobotrya japonica
44	Μορέα η λευκή (Μουριά)	Morus alba
45	Μορέα η λευκή ποικιλία κρεμοκλαδής	Morus alba var. pendula
46	Ουασιγκτόνια η ισχυρά	Washingtonia
47	Παρκινσόνια η ακανθωτή (Παρκενσόνια)	Parkinsonia aculeata
48	Παουλώνια η αυτοκρατορική (Παυλώνια)	Paulownia
49	Πεύκη η πίτυς (Κουκουναριά)	Pinus pinea
50	Πεύκη η χαλέπιος (Πεύκο)	Pinus halepensis
51	Πεύκη η κανάριος	Pinus canariensis
52	Πλάτανος η δυτική	Platanus occidentalis
53	Πλάτανος η ανατολική	Platanus orientalis
54	Προύνος ο κερασοφόρος (Πισσαρδίου)	Prunus cerasifera
55	Πτελέα η πεδινή (Φτελιά, Καραγάτσι)	Ulmus
56	Ροβινία η ψευδακακία (Ακακία)	Robinia pseudoacacia
57	Ροβινία η ψευδακακία ποικιλία σφαιρική	Robinia pseudoacacia var. umbraculifera
58	Σοφόρα η ιαπωνική	Sophora japonica
59	Σοφόρα η ιαπωνική ποικιλία κρεμοκλαδής	Sophora japonica var. pendula
60	Άκερ ο νεγκούντιος (Σφένδαμος)	Acer negundo
61	Σχίνος ο μόλλειος (Ψευδοπιπεριά)	Schinus molle
62	Τίλια η αργυρόφυλλη (Τίλιο Φιλύρα)	Tilia
63	Χορισία η ωραία	Chorisia speciosa
64	Μελία η Αξεδάραχη (Ψευδομέλια)	Melia azedarach

ΠΙΝΑΚΑΣ 4B. ΘΑΜΝΟΙ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΤΟΥ ΑΡΕΩΣ		
a/a	Όνομασία	Όνομασία στα λατινικά
1	Αβούτιλο	Abutilion
2	Λονίκερα (Αγιόκλημα)	Lonicera
3	Βερβερίς	Berberis
4	Ήβη (Βερόνικα)	Hebe
5	Βιμπούρνο το εύοσμο	Viburnum odoratissimum
6	Βιμπούρνο ο τίνος	Viburnum tinus
7	Βιμπούρνο το χιονόσφαιρο	Viburnum opulus
8	Βουδλεία (Βουττλεία)	Buddleia
9	Δάφνη του Απόλλωνα	Laurus nobilis
10	Ροσμαρίνος ο φαρμακευτικός (Δενδρολίβανο)	Rosmarinus officinalis
11	Δευτζία η επαλξωτή (Δεύτσια, Δαούτσια)	Deutzia
12	Δευτζία η κορυμβανθής	Deutzia corymbosa
13	Δουράντα η πλουμιέρεια	Duranta plumieri
14	Ευώνυμο το ιαπωνικό	Eunonumus japonicus
15	Ευώνυμο το ιαπωνικό ποικιλία μικρόφυλλο	Eunonumus japonicus var. microphyllus
16	Ζενίστα η μονόσπερμη (Εχίνοπας)	Genista monosperma
17	Θούγια η ανατολική (Τούγια)	Thuja orientalis
18	Γιακωβινία η πολυανθής	Jacobinia
19	Γιάσμινος ο πρόμιος (Κίτρινο Γιασεμί)	Jasminum praecox
20	Ιβίσκος ο συριακός	Hibiscus syriacus
21	Ιβίσκος ο σινικός	Hibiscus rosa- sinensis
22	Κάσσια η πολυανθής	Cassia
23	Κέστρο το πορφυρό	Cestrum purpureum
24	Κέστρο το πάρκειο	Cestrum parqui
25	Κέστρο το νυκτερινό	Cestrum nocturnum
26	Μηδική η δεινδρώδης	Medicago arborea
27	Μουλεμβεκία η πλατύκλαδη	Muelenbeckia platyclada
28	Μυόπορο το γόνιμο	Myoporum laetum
29	Μύρτος η κοινή (Μυρτιά)	Myrtus communis
30	Νήριο το ολέανδρο (Πικροδάφνη, Ροδοδάφνη)	Nerium oleander
31	Νικοτιανή η γλαυκόχρους	Nicotiana glauca
32	Ουισταρία η σινική (Γλυσίνα)	Wistaria sinensis
33	Πιττόσπορο το σινικό (Αγγελική)	Pittosporum chinense
34	Καισαλπινία η γκιλλιέσειος (Παγώνι)	Caisalpinia gilliesii
35	Βούξος ο αειθαλής (Πυξός, Πυξάρι- τσιμισίρι)	Buxus sempervirens
36	Ράμνος ο αειθαλής (Κιτρινόξυλο)	Rhamnus
37	Ροδή η κοινή (Τριανταφυλλιά)	Rosa
38	Ροδή νάνος καλλωπιστική	Rosa
39	Ρούσκος ο υπόγλωσσος (κρυφός έρωτας)	Ruscus hypoglossum

40	Σπάρτο το κοινό	Spartium
41	Σπειραία η ιτεόφυλλος	Spiraea
42	Σύριγγα η κοινή (Πασχαλιά)	Syringa vulgaris
43	Τραχιλόσπερμο	Trachelospermum
44	Τέκομα το ακρωτηριανό	Tecoma
45	Τρέυκριο το καρποφόρο	Teucrium
46	Φιλάделφος ο στεφανωματικός	Philadelphus coronarius
47	Χειμώνανθος ο εύσμος	Chimonanthus

ΠΙΝΑΚΑΣ 4Γ. ΜΟΝΟΕΤΗ, ΔΙΕΤΗ ΚΑΙ ΠΟΛΥΕΤΗ ΑΝΘΟΦΥΤΑ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΤΟΥ ΑΡΕΩΣ

α/α	Όνομασία	Όνομασία στα λατινικά
1	Αγαυή (Αθάνατος)	Agave
2	Αμάραντο	Amaranthus
3	Άλυσσο	Alyssum
4	Πορτουλάκα η μεγανθής (Μεταξάκι)	Portulaca grandiflora
5	Αντίρρινο το μείζον (Σκυλάκι)	Antirrhinum majus
6	Ανεμώνη	Anemone
7	Ασπάραγγος (Σπαράγγι)	Asparagus
8	Αστήρ ο σινικός (Αστράκι)	Aster sinensis
9	Βίγκα	Vinca
10	Γκαζάνια	Gazania
11	Γαϊλλαρδία	Gaillardia
12	Γόμφρενα	Gomphrena
13	Τροπαίολο το μέγα (Καπουτσίνος)	Tropaeolum majus
14	Δελφίνιο το αιάντειο	Delphinium ajacis
15	Διάνθος (Γαρύφαλλο)	Dianthus
16	Διμορφοθήκη	Dimorphotheca
17	Ζίννια	Zinnia
18	Βερμπένα	Verbena
19	Ιόν ή Βιόλα τριχρον (Πανσές)	Viola tricolor
20	Ιπομοία η πορφυρή (Χωνάκια)	Ipomoea purpurea
21	Ίρις η γερμανική (Κρίνος)	Iris
22	Ζαντεδεσχία η αιθιοπική (Κάλλα)	Zantedeschia aithiopica
23	Κάννα η ινδική	Canna indica
24	Καπνικό το σινικό (Πιπεριά)	Capsicum sinensis
25	Κελοσία η αργυρή ποικιλία λοφοφόρος(Λειρί του Κόκορα)	Celosia argentea var. cristata
26	Λάθυρο ο εύοσμος (Μοσκομπίζελο)	Lathyrus odoratus
27	Χρυσάνθεμο το μέγεθος (Μαργαρίτα)	Chrysanthemum maximum
28	Μπέλλα το πολυετής	Bellis perennis
29	Λίνον το μεγανθές (Λινάρι)	Linum grandiflorum
30	Ματθίολα (Βιολέτα)	Matthiola
31	Καρπόβρωτος το κρυσταλλικό (Μπουζί, Μεσημβριάνθεμο)	Carpobrotus
32	Καλέντουλα η φαρμακευτική	Calendula officinalis
33	Οπουντία η ινδική	Opuntia
34	Πελαργόνιο το ζωνωτό (Γεράνι)	Pelargonium zanale
35	Πελαργόνιο το μεγανθές (Πελαργόνι)	Pelargonium gradiflorum
36	Πελαργόνιο το ασπιδόφυλλο (Μπαμπακούλα)	Pelargonium peltatum
37	Πετούνια	Petunia
38	Σάλβια η λάμπουσα (φωτιά)	Salvia splendens
39	Σενέκιο η σινεράρια	Senecio cineraria

40	Ταγέτης ο ορθοφυής (Κατηφές)	Tagetes erecta
41	Ταγέτης ο κορυμβανθής (Κατηφές)	Tagetes corymbosa
42	Τουλίπα	Tulipa
43	Χείρανθος ο χείριος (κίτρινη βιολέτα)	Cheiranthus cheiri
44	Χρυσάνθεμο το ινδικό	Chrysanthemum indicum
45	Χρυσάνθεμο το μορεόφυλλο (Χρυσάνθεμα, Αγιοδημητριάτικα)	Chrysanthemum morifolium

ΠΙΝΑΚΑΣ 5Α: ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΑ ΚΤΙΡΙΑ ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΟΙΚΙΣΜΟ ΤΗΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ. ΦΕΚ 180Δ/82			
α/α	Οικοδομικό Τετράγωνο	Διεύθυνση	Συνοικία
1	96	Λεωφ. Κηφισίας & Βασ. Κωνσταντίνου	Προφ. Ηλίας
2	42	Κασσαβέτη & Κυριαζή	Εμπορικό Κέντρο
3	44	Κασσαβέτη 28 & Χρ. Λαδά	Φάρος
4	87	Αδριανού & Βασ. Αμαλίας	Στροφύλι
5	85	Κόκοτα 3	Στροφύλι
6	80	Παπαδιαμάντη 4	Εμπορικό Κέντρο
7	81	Λεωφ. Κηφισίας 240-238	Εμπορικό Κέντρο
8	75	Κασσαβέτη 19	Εμπορικό Κέντρο
9	63	Κολοκοτρώνη 26	Φάρος
10	198	Δεληγιάνη & Αρτέμιδος	Κεφαλάρι
11	73	Κολοκοτρώνη 5	Εμπορικό Κέντρο
12	73	Κολοκοτρώνη 7	Εμπορικό Κέντρο
13	72	Λεβίδου 16 & Αργυρόπουλου	Φάρος
14	72	Αργυρόπουλου 15	Φάρος
15	77	Λεβίδου 13	Φάρος
16	130	Τατοΐου & Όθωνος	Στροφύλι
17	82	Λεωφ. Κηφισίας 291	Στροφύλι
18	78	Λ. Κηφισίας 258 & Δεληγιάνη 28	Φάρος
19	76	Βασ. Όθωνος 109 & Λεβίδου	Φάρος
20	76	Λεβίδου 19 & Δεληγιάνη	Φάρος
21	70	Γεωργαντά 5	Φάρος
22	58	Δεληγιάνη 5 ^Α & Πατ. Γρηγορίου 16	Φάρος
23	163	Δεληγιάνη 1 & Τατοΐου 10	Στροφύλι
24	163	Τατοΐου 12	Στροφύλι
25	164	Βασ. Αμαλίας 9 & Δεληγιάνη	Στροφύλι
26	169	Δεληγιάνη 11	Στροφύλι
27	169 α	Λεωφ. Κηφισίας 237	Στροφύλι
28	169 α	Λεωφ. Κηφισίας 299 & Μπενάκη	Στροφύλι
29	171	Μυρσίνης 4	Φάρος
30	174 α	Μυρσίνης 12	Φάρος
31	132	Τατοΐου & Νικολάου 1	Στροφύλι
32	160	Νικολάου 4	Στροφύλι
33	160	Τατοΐου 29 & Νικολάου	Στροφύλι
34	160	Τατοΐου 31	Στροφύλι
35	160	Τατοΐου 33	Στροφύλι
36	161	Τατοΐου & Π. Τσαλδάρη 1	Στροφύλι
37	161	Πεσμαζόγλου 25	Στροφύλι
38	161	Στροφυλίου 13 & Π. Τσαλδάρη	Στροφύλι
39	166	Στροφυλίου 20 & Π. Τσαλδάρη	Στροφύλι
40	166	Παναγή Τσαλδάρη 29	Στροφύλι
41	166	Στροφυλίου & Πεσμαζόγλου	Στροφύλι
42	166	Εμμ. Μπενάκη 13 & Πεσμαζόγλου	Στροφύλι
43	227	Τατοΐου 38	Στροφύλι
44	227	Τατοΐου 40 & Ευκλείδου	Στροφύλι

45	227	Πεσμαζόγλου & Στροφυλίου 25	Στροφύλι
46	225	Πεσμαζόγλου 12	Στροφύλι
47	225	Πεσμαζόγλου 10 & Εμμ. Μπενάκη	Στροφύλι
48	210	Διονύσου 26 & Μουσών	Φάρος
49	210	Διονύσου 30	Φάρος
50	395	Κεφαλληνίας 12 & Δαγκλή 10	Φάρος
51	209	Χαρ. Τρικούπη 64 & Κοκκιναρά	Κεφαλάρι
52	209	Χαρ. Τρικούπη 66	Κεφαλάρι
53	232	Τατοΐου 45	Στροφύλι
54	222	Εμμ. Μπενάκη 38 & Δέλτα	Στροφύλι
55	226	Τατοΐου 50	Στροφύλι
56	225	Τατοΐου 52 & Εμμ. Μπενάκη	Στροφύλι
57	223	Εμμ. Μπενάκη 10 & Στροφυλίου	Στροφύλι
58	223	Εμμ. Μπενάκη 40	Στροφύλι
59	240	Χρυσαλίδος 42	Κάτω Κηφισιά
60	228	Τατοΐου 53 & Στρέιτ	Στροφύλι
61	216	Λεωφ. Κηφισίας 304 & Διονύσου	Φάρος
62	398	Μυστρα 8	Φάρος

ΠΙΝΑΚΑΣ 5B: ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΑ ΚΤΙΡΙΑ ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΟΙΚΙΣΜΟ ΤΗΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ. ΦΕΚ 252Δ/92	
α/α	Διεύθυνση
1	Αθ. Διάκου & Πεσμαζόγλου 36
2	Αθ. Διάκου 60 & Ύδρας 30
3	Εσπέρου 15
4	Εσπέρου 17-19
5	Στρέϊτ 4
6	Τατοΐου 37 & Πεσμαζόγλου
7	Κοκκινάκη 4
8	Σωκράτους 14 & Ασωμάτων
9	Τατοΐου 13
10	Τατοΐου 1 & Ρήγα Φεραίου
11	Γ. Λαμπράκη 19 (Β. Κωνσταντίνου)
12	Κορυτσάς 2
13	Κορυτσάς 4
14	Κορυτσάς 8 & Γράμμου
15	Κορυτσάς 9
16	Κορυτσάς 11
17	Γ. Λαμπράκη 3 (Β. Κωνσταντίνου)
18	Γ. Λαμπράκη 30 & Πατρ. Βενεδίκτου 2
19	Προφήτη Ηλία 7
20	Πατρ. Βενεδίκτου 45 & Πίνδου
21	Κυριάκου & Αγ. Θεοδώρων 16
22	Κυριαζή 12 & Αγ. Τρύφωνος
23	Αδριανού 20
24	Αδριανού & Κόκοτα 1
25	Κόκοτα 12 & Σολωμού 10
26	Κηφισίας & Πεσμαζόγλου
27	Δεληγιάνη 22
28	Δεληγιάνη 24
29	Στροφυλίου 11 & Ραγκαβή 16
30	Στροφυλίου 18 & Π. Τσαλδάρη 14
31	Π. Τσαλδάρη 5
32	Εμμ. Μπενάκη 7 & Παν. Τσαλδάρη
33	Εμμ. Μπενάκη 28
34	Εμμ. Μπενάκη 13
35	Κηφισίας 333
36	Εκάλης 10 & Σπάρτης
37	Ευκλείδου 16
38	Σπάρτης 7 & Διονύσου 58
39	Κανάρη 24
40	Διονύσου 28
41	Διονύσου 13
42	Δεληγιάνη 27
43	Λεβίδου 27 & Μυρσίνης
44	Δεληγιάνη 32 & Διονύσου 10
45	Βασ. Όθωνος 107

46	Λεβίδου 17
47	Διονύσου 2 & Παπαδιαμάντη 5
48	Διονύσου 3
49	Κύπρου 19
50	Λαδά 5
51	Κασσαβέτη 35
52	Κασσαβέτη 37 & Γεωργαντά 30
53	Γεωργαντά & Δεληγιάνη 48
54	Λεβίδου 26
55	Λεβίδου 36
56	Μυρσίνης 24 & Μαξίμου 7
57	Π. Γρηγορίου Ε΄ 14
58	Χλόης 5
59	Χλόης 15
60	Καποδιστρίου 5
61	Πεντέλης 10
62	Χαρ. Τρικούπη 63
63	Δεληγιάνη 64 & Αρτέμιδος 37
64	Χαρ. Τρικούπη & Ξενίας 5
65	Ξενίας 7 & Αρτέμιδος

Η Χάρτα της Φλωρεντίας (1982) για τους ιστορικούς κήπους

Εγκρίθηκε από το ICOMOS τον Δεκέμβριο του 1982

Ιστορικοί Κήποι

Κατά τη συνάντηση της Διεθνούς Επιτροπής του ICOMOS-IFLA για τους Ιστορικούς Κήπους στη Φλωρεντία, στις 21 Μαΐου 1981, αποφασίστηκε η σύνταξη μιας Χάρτας για τη διατήρηση των ιστορικών κήπων, η οποία θα έφερε το όνομα της πόλης. Η Χάρτα της Φλωρεντίας συντάχθηκε από την Επιτροπή και εγκρίθηκε από το ICOMOS στις 15 Δεκεμβρίου 1982 ως προσθήκη στη Χάρτα της Βενετίας, όσον αφορά στο συγκεκριμένο αυτό τομέα.

Ορισμοί και Στόχοι

Άρθρο 1

«Ένας ιστορικός κήπος είναι μια αρχιτεκτονική και φυτοκομική σύνθεση που ενδιαφέρει το κοινωνικό σύνολο από ιστορική ή καλλιτεχνική πλευρά». Ως τέτοιο πρέπει να θεωρείται μνημείο.

Άρθρο 2

«Ο ιστορικός κήπος είναι μια αρχιτεκτονική σύνθεση της οποίας τα συστατικά στοιχεία είναι κυρίως φυτικά και ως εκ τούτου ζωντανοί οργανισμοί, που σημαίνει ότι είναι φθαρτοί και ανανεώσιμοι». Επομένως, η εμφάνισή του αντανάκλα την αιώνια ισορροπία μεταξύ του ετήσιου κύκλου των εποχών, της ανάπτυξης και της φθοράς της φύσης, και της επιθυμίας του καλλιτέχνη και του τεχνίτη να την κρατήσει για πάντα αναλλοίωτη.

Άρθρο 3

Ως μνημείο, ο ιστορικός κήπος πρέπει να προστατεύεται σύμφωνα με το πνεύμα της Χάρτας της Βενετίας. Ωστόσο, δεδομένου ότι πρόκειται για ένα ζωντανό μνημείο, η διατήρησή του πρέπει να διέπεται από συγκεκριμένους κανόνες οι οποίοι αποτελούν και το θέμα της παρούσας Χάρτας.

Άρθρο 4

Η αρχιτεκτονική σύνθεση του ιστορικού κήπου περιλαμβάνει:

- Το σχέδιο και την τοπογραφία του
- Τη βλάστησή του, συμπεριλαμβανομένων των διαφορετικών ειδών, αναλογιών, χρωματικών σχεδίων, το σχεδιασμό των κενών του χώρων και των αντίστοιχων υψών.
- Τα δομικά και διακοσμητικά του στοιχεία
- Το νερό, ρέον ή στάσιμο, που αντανάκλα τον ουρανό.

Άρθρο 5

Ως έκφραση της άμεσης συγγένειας μεταξύ του πολιτισμού και της φύσης, και ως ένας τόπος ψυχαγωγίας και ανάπαυσης, ο κήπος αποκτά την συμπαντική σημασία μιας ιδεατής εικόνας του κόσμου, ενός «παραδείσου» με την ετυμολογική έννοια του όρου, και επιπλέον αποτελεί μαρτυρία ενός πολιτισμού, της τεχνοτροπίας, της εποχής και συχνά της επινοητικότητας ενός καλλιτέχνη δημιουργού.

Άρθρο 6

Ο όρος «ιστορικός κήπος» μπορεί εξίσου να ισχύει για τους μικρούς κήπους

και τα μεγάλα πάρκα, είτε τα επισήμως οριοθετημένα είτε τα φυσικά τοπία.

Άρθρο 7

Συνδεδεμένος ή όχι με ένα κτήριο, περίπτωση στην οποία αποτελεί αναπόσπαστο συμπλήρωμα του, ο ιστορικός κήπος δεν μπορεί να απομονωθεί από το ιδιαίτερό του περιβάλλον, αστικό ή της υπαίθρου, τεχνητό ή φυσικό.

Άρθρο 8

Μια ιστορική τοποθεσία είναι ένα ιδιαίτερο τοπίο που σχετίζεται με μια αξιομνημόνευτη πράξη, όπως είναι για παράδειγμα ένα μεγάλο ιστορικό γεγονός, ένας γνωστός μύθος, μια επική μάχη, ή το θέμα μιας διάσημης απεικόνισης.

Άρθρο 9

Η διατήρηση των ιστορικών κήπων εξαρτάται από την αναγνώρισή τους και την καταγραφή τους. Απαιτούν αρκετών ειδών ενέργειες, κυρίως συντήρησης, διατήρησης και αποκατάστασης. Σε μερικές περιπτώσεις η ανακατασκευή συνιστάται. Η αυθεντικότητα ενός ιστορικού κήπου εξαρτάται τόσο από το σχεδιασμό του και την αξιολόγηση των επιπλέον μερών του, όσο και από τα διακοσμητικά του στοιχεία και την επιλογή των φυτών ή των ανόργανων υλικών που χρησιμοποιούνται για το καθένα από τα τμήματά του.

ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ, ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ, ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ, ΑΝΑΚΑΤΑΣΚΕΥΗ

Άρθρο 10

Σε κάθε εργασία συντήρησης, διατήρησης, αποκατάστασης ή ανακατασκευής ενός ιστορικού κήπου, ή μέρος του, όλα τα στοιχεία που τον συνθέτουν πρέπει να αντιμετωπίζονται παράλληλα. Ο διαχωρισμός των διαφόρων επεμβάσεων μπορεί να προσβάλει την ενότητα του συνόλου.

ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ

Άρθρο 11

Η ανελλιπής συντήρηση του ιστορικού κήπου είναι εξαιρετικής σημασίας. Δεδομένου ότι το κυρίαρχο στοιχείο είναι η βλάστηση, η διατήρηση του κήπου σε αμετάβλητη κατάσταση απαιτεί εξίσου την άμεση αντικατάσταση φυτών, όταν αυτή απαιτείται, και μακροπρόθεσμο προγραμματισμό της περιοδικής ανανέωσης τους (αποψίλωση και μεταφύτευση των ειδών αυτών).

Άρθρο 12

Τα είδη των δέντρων, των θάμνων, των φυτών και των λουλουδιών για να μπορούν να αντικαθίστανται περιοδικά πρέπει να επιλέγονται σύμφωνα με την καθιερωμένη και αναγνωρισμένη πρακτική κάθε βοτανικής και φυτοκομικής περιοχής και με στόχο να εκτιμάται η αρχική ανάπτυξή τους και διατήρησή τους.

Άρθρο 13

Τα μόνιμα ή κινητά αρχιτεκτονικά, γλυπτικά ή διακοσμητικά στοιχεία που αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του ιστορικού κήπου πρέπει να απομακρύνονται ή να μετατοπίζονται μόνο στην περίπτωση που αυτό είναι επιβεβλημένο για τη συντήρηση ή την αποκατάστασή τους. Η αντικατάσταση ή η αποκατάσταση στοιχείων που απειλούνται από τη φθορά πρέπει να βρίσκεται σε συμφωνία με τις αρχές της Χάρτας της Βενετίας και πρέπει να

δηλώνεται η ημερομηνία κάθε πλήρους αντικατάστασής τους.

Άρθρο 14

Ο ιστορικός κήπος πρέπει να διατηρείται σε κατάλληλο περιβάλλον. Οποιαδήποτε αλλαγή του φυσικού περιβάλλοντος, η οποία θα θέσει σε κίνδυνο την οικολογική ισορροπία, πρέπει να απαγορεύεται. Αυτή η φροντίδα είναι κατάλληλη για όλους τους τομείς των υποδομών, είτε εσωτερικών είτε εξωτερικών (αποστραγγιστικά έργα, αρδευτικά συστήματα, οδοί, χώροι στάθμευσης αυτοκινήτων, περιφράξεις, υπηρεσίες φύλαξης, εξυπηρέτηση αναγκών των επισκεπτών κ.λπ.)

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΚΑΤΑΣΚΕΥΗ

Άρθρο 15

Καμία εργασία αποκατάστασης, και πάνω απ' όλα καμία εργασία ανακατασκευής, σε ιστορικό κήπο δεν πρέπει να αναλαμβάνεται χωρίς προηγούμενη ενδελεχή έρευνα για την εξασφάλιση ότι μια τέτοια εργασία θα εκτελεστεί με επιστημονικό τρόπο και θα περιλαμβάνει όλα τα απαραίτητα στάδια, από την εκσκαφή έως την τήρηση αρχείου σχετικού με τον υπό αποκατάσταση κήπο αλλά και με παρόμοιους κήπους. Πριν ξεκινήσουν οι εργασίες, πρέπει να συνταχθεί ένα πρόγραμμα, επί τη βάση της ήδη γνωστής έρευνας, και πρέπει να υποβληθεί σε μια ομάδα ερευνητών για να το εξετάσουν από κοινού και να το εγκρίνουν.

Άρθρο 16

Η εργασία της αποκατάστασης πρέπει να σέβεται τα διαδοχικά στάδια της εξελικτικής διαδικασίας του κάθε κήπου. Κατά κύριο λόγο, δεν πρέπει να δίδεται προτεραιότητα σε καμία περίοδο έναντι κάποιας άλλης, εκτός από κάποιες σπάνιες περιπτώσεις, όπου ο βαθμός της βλάβης ή της καταστροφής, που επηρεάζει συγκεκριμένα σημεία του κήπου, είναι τέτοιος που να αποφασίζεται η ανακατασκευή του, βάσει των σωζόμενων καταλοίπων ή αδιαμφισβήτητων στοιχείων τεκμηρίωσης. Ειδικότερα, αυτή η ανακατασκευή μπορεί να επιχειρηθεί στα τμήματα του κήπου που βρίσκονται σε εγγύτητα με το κτήριο που περιλαμβάνεται σε αυτόν, έτσι ώστε να αναδεικνύεται η σημασία τους στο σχεδιασμό του κήπου.

Άρθρο 17

Όπου ένα κήπος έχει εντελώς εξαφανιστεί ή δεν υπάρχουν παρά μόνο υποθετικά στοιχεία των διαδοχικών του φάσεων, η ανακατασκευή δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ιστορικός κήπος.

ΧΡΗΣΗ

Άρθρο 18

Ενώ ο κάθε ιστορικός κήπος έχει σχεδιαστεί για την οπτική απόλαυση και την αξία της περιήγησης, η πρόσβαση σε αυτόν πρέπει να περιορίζεται στο βαθμό που το απαιτεί το μέγεθός του και η ευπάθειά του, έτσι ώστε να διατηρηθεί η φυσική του δομή και το πολιτισμικό του μήνυμα.

Άρθρο 19

Από τη φύση του και τη σκοπιμότητά του, ο ιστορικός κήπος είναι ένα γαλήνιο μέρος που συμβάλλει στην ανθρώπινη επαφή, στην ηρεμία και στη

γνώση της φύσης. Η κατανόηση της καθημερινής του χρήσης πρέπει να έρχεται σε αντίθεση με το ρόλο του σε αυτές τις σπάνιες περιπτώσεις όπου φιλοξένει εορταστικές εκδηλώσεις. Ως εκ τούτου, οι συνθήκες της περιστασιακής αυτής χρήσης του ιστορικού κήπου πρέπει να καθορίζονται με σαφήνεια, έτσι ώστε η κάθε τέτοια εκδήλωση να μπορεί η ίδια να υπηρετήσει την ανάδειξη της εικόνας του κήπου, αντί της παραποίησης ή της καταστροφής του.

Άρθρο 20

Ενώ οι ιστορικοί κήποι μπορεί να είναι κατάλληλοι για ήσυχα παιχνίδια ως συμβάντα της καθημερινότητας, πρέπει επίσης να σχεδιάζονται ξεχωριστές περιοχές κατάλληλες για ζωηρά και έντονα παιχνίδια και αθλήματα σε εγγύτητα με τους ιστορικούς κήπους, έτσι ώστε οι ανάγκες της κοινωνίας να ικανοποιούνται χωρίς επιφύλαξη αναφορικά με τη διατήρηση των κήπων και των τοπίων.

Άρθρο 21

Το έργο της συντήρησης και της διατήρησης, του οποίου η επιλογή κατάλληλου χρόνου εκτέλεσής του καθορίζεται από την εποχή του έτους, καθώς και συνοπτικές επεμβάσεις, οι οποίες εξυπηρετούν την αποκατάσταση της αυθεντικότητας του κήπου, πρέπει πάντα να προηγούνται των αξιώσεων για δημόσια χρήση. Όλες οι ρυθμίσεις για την επισκεψιμότητα των ιστορικών κήπων πρέπει να υπόκεινται σε κανονισμούς που να εξασφαλίζουν ότι προστατεύεται το πνεύμα του χώρου.

Άρθρο 22

Εάν ένας κήπος είναι περιφραγμένος, η περίφραξή του δεν πρέπει να απομακρύνεται πριν από τη διερεύνηση όλων των πιθανών συνεπειών που μπορούν να οδηγήσουν σε αλλαγές στην ατμόσφαιρα του και να επηρεάσουν την προστασία του.

ΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Άρθρο 23

Είναι καθήκον των αρμοδίων αρχών να εφαρμόσουν, βάσει συστάσεων από πεπειραμένους ειδικούς, τα κατάλληλα νομικά και διοικητικά μέτρα προστασίας για την αναγνώριση, καταγραφή και προστασία των ιστορικών κήπων. Η προστασία τέτοιων κήπων πρέπει να συμπεριλαμβάνεται μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο που καθορίζει τη χρήση της γης και αυτή η πρόβλεψη πρέπει να διατυπώνεται έγκαιρα σε επίσημα έγγραφα σχετικά με τον περιφερειακό και τοπικό σχεδιασμό. Είναι επίσης καθήκον των αρμοδίων αρχών να εφαρμόσουν, βάσει συστάσεων από πεπειραμένους ειδικούς, τα οικονομικά μέτρα τα οποία θα εξυπηρετήσουν τη διαρκή συντήρηση, διατήρηση και αποκατάσταση, και όπου είναι απαραίτητο, την ανακατασκευή των ιστορικών κήπων

Άρθρο 24

Ο ιστορικός κήπος αποτελεί ένα από τα στοιχεία της πολιτισμικής κληρονομιάς του οποίου η επιβίωση, λόγω της φύσης του, απαιτεί εντατική, συνεχή φροντίδα από εξειδικευμένους επιστήμονες. Κατάλληλη μέριμνα πρέπει λοιπόν να ληφθεί για την εκπαίδευση αυτών των ατόμων, είτε πρόκειται για ιστορικούς, αρχιτέκτονες, αρχιτέκτονες τοπίου, κηπουρούς ή

βοτανολόγους. Πρέπει επίσης να ληφθεί φροντίδα για την εξασφάλιση ότι υπάρχει τακτική αναπαραγωγή των ποικιλιών των φυτών που είναι απαραίτητα για τη συντήρηση ή την αποκατάστασή του.

Άρθρο 25

Το ενδιαφέρον για τους ιστορικούς κήπους θα πρέπει να προκαλείται από κάθε είδους δραστηριότητα ικανή να εξάρει την πραγματική τους αξία ως μέρους της πολιτισμικής κληρονομιάς, να εξελίξει τη γνώση και την εκτίμησή για αυτούς: προαγωγή της επιστημονικής έρευνας, διεθνής ανταλλαγή και διακίνηση των πληροφοριών, δημοσιεύσεις, συμπεριλαμβανομένων εργασιών προορισμένων για το ευρύ κοινό. Κίνητρα για πρόσβαση του κοινού υπό τους κατάλληλους περιορισμούς και χρήση των μέσων μαζικής ενημέρωσης για την εξάπλωση της συνειδητοποίησης της ανάγκης για τον οφειλόμενο σεβασμό για τη φύση και την ιστορική κληρονομιά. Οι πιο εξέχοντες από τους ιστορικούς κήπους θα πρέπει να προταθούν για να συμπεριληφθούν στον Κατάλογο της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Το κείμενο παρατίθεται από μετάφραση της Μαρίας Κονιώτη που παρουσιάστηκε στο περιοδικό ΜΟνηΜΕΝΤΑ τον Φεβρουάριο 2007.

Συνέντευξη του κ. Μπαλατατζή:

Ο κ. Μπαλατατζής κατοικεί στην οδό Διονύσου 3, στην έπαυλη «Mon Plaisir». Ο κ. Μπαλατατζής μας εξηγεί ότι το οικοπέδο ήταν μεγαλύτερο αλλά χωρίστηκε στα δυο και το ένα μέρος του πουλήθηκε και θα κατασκευαστεί μια μεζονέτα με αποτέλεσμα να έχει καταστραφεί ο χώρος του κήπου και να έχουν μείνει μόνο τα πεύκα και οι ευκάλυπτοι.

Ο κ. Μπαλατατζής μας εξήγησε ότι για να ανακαινίσεις ένα διατηρητέο κτίριο ο εργολάβος χρειάζεται περισσότερα λεφτά από το να κατασκευάσει ένα καινούργιο. Ο κ. Μπαλατατζής ισχυρίζεται ότι παλιά πολλοί ιδιοκτήτες για να κερδίσουν διέγραφαν μέσα σε μια νύχτα τα κτίρια από διατηρητέα σε κανονικά μέχρι να τα κρεμίσουν και τα ξαναβάφτιζαν σε διατηρητέα.

Ο κ. Μπαλατατζής μας είπε ότι τα πεύκα για να κοπούν χρειάζεται άδεια από τον δήμο. Σε πολλές περιπτώσεις τα πεύκα εμποδίζουν στην κατασκευή των κτιρίων ή στα θεμέλια του κτιρίου από τις ρίζες των πεύκων και για αυτόν τον λόγο τα αποψιλώνουν. Βέβαια ισχυρίζεται ο κ. Μπαλατατζής ότι μπορείς να τους καταγγείλεις αλλά δεν το τολμά κανείς για διάφορους λόγους. Επίσης τονίζει ότι μόνο τα πεύκα μπορεί να αφήσουν οι ιδιοκτήτες και τα αλλά τα μπαζώνουν και δεν υπάρχει κανένας νόμος να τους εμποδίζει.

Ο κ. Μπαλατατζής μας είπε για το κτήμα του ότι ο πατέρας του είχε φυτεύσει δυο πεύκα και τα υπόλοιπα δημιουργήθηκαν μόνα τους αφού τα πεύκα είναι αυτοφυή φυτά. Στο κτήμα του υπάρχει ένα άλογο που έχει καταστρέψει όλο τον κήπο γιατί τον έχει φάει. Τα μόνα δέντρα που έχουν απομείνει είναι τα εξής: κυπαρίσσια, πεύκα, ακακίες, κουτουπιά, φοίνικες και τιλιά. Ο μόνος θάμνος που έχει απομείνει είναι το τσιμισίρι και αυτό γιατί είναι έξω από τον ξύλινο φράκτη που έχει κατασκευάσει ο κ. Μπαλατατζής για να μην φύγει το άλογο.

Συνέντευξη του κ. Παύλου Αποστολίδη:

Ο κ. Αποστολίδης κατοικεί στην οδό Εσπέρου 15. Ο κ. Αποστολίδης ισχυρίζεται ότι στην οδό Εσπέρου 15 και 17-19 κατοικούσαν δυο αδέρφια που πούλησαν οι κληρονόμοι τους τα οικοπέδα σε άλλους ιδιοκτήτες. Ο κ. Αποστολίδης αγόρασε το κτήμα και ανακαινίζει το κτίριο. Βέβαια δεν μπορεί να κάνει αλλαγές στο κτίριο γιατί δεν του το επιτρέπει η πολεοδομία γιατί το κτίριο έχει χαρακτηριστεί διατηρητέο. Η πολεοδομία του επιτρέπει να συντηρήσει κάποια χαρακτηριστικά στοιχεία όπως το τζάκι και την σκάλα.

Ο κ. Αποστολίδης ισχυρίζεται ότι ο κήπος περιείχε έναν ανεμόμυλο και ένα πηγάδι αλλά στην θέση του πηγαδιού κατασκευάζεται μια πισίνα. Το μόνα δέντρα που έχει αφήσει είναι τα κυπαρίσσια ενώ έχει φυτεύσει λεμονιές, πορτοκαλιές, ελιές, αμυγδαλιές, μουσμουλιές και συκιές. Ο κ. Αποστολίδης ήθελε να διαμορφώσει διαφορετικά τον κήπο του χωρίς κάποιον ιδιαίτερο λόγο.